EDITURA UNIVERS

„...Eram pe un pod, într-o nemaipomenită dimineaţă de aprilie, cînd am ştiut precis că sînt îndrăgostit. Mergeam cu Harriet, ţinîndu-ne de mînă... Eu şi Harriet eram tăcuţi, fiincă ne certasem pentru ceva. Faţa ei mă făcea să vreau să rîd şi să-mi vîr mîna prin păru-i scurt, întunecat. Vroiam s-o trag spre mine şi să-i spun: «Baby, nu fi supărată pe mine», şi în acel moment s-a frămîntat ceva în inima mea şi m-a făcut să-mi ţin respiraţia. Erau milioane de oameni în jurul nostru, dar eu eram singur cu Harriet. Ea era numai cu mine. Niciodată în viaţa mea, pînă atunci, nu fusesem singur cu cineva. Lumea fusese întotdeauna cu noi, între noi, învingînd discordia dintre noi, dar făcînd dragostea imposibilă. Toată viaţa mea de pînă atunci purtasem cu mine pretutindeni lumea din jur, ostilă, ameninţătoare, ucigătoare. Orice-aş fi făcut, aş fi spus sau aş fi simţit, un ochi era întotdeauna atent la lume — acea lume în care am învăţat să n-am încredere îndată după ce mi-am învăţat numele, lumea căreia ştiam că nimeni nu putea să-i întoarcă spatele, lumea omului alb."

Lei 5,50

155

1971

JAMES BALDWIN • DIN SĂLBĂTICIE

JAMES BALDWIN

DIN SĂLBĂTICIE

COLECŢIA MERIDIANE

James Baldwin

Din sălbăticie

În româneşte

Corina Cristea
şi
Petru Popescu

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1971

Coperta de *Rodica Prato*

JAMES BALDWIN
Going to Meet the Man
Dell Publishing Co., Inc.

James Baldwin — un moderat, un poet

James Baldwin s-a născut la New York în 1924. Era primul din cei nouă copii ai unui preot de culoare, a cărui parohie se găsea chiar în Harlem. În 1942, după absolvirea liceului, James Baldwin începe o existență de muncitor bun la toate, care durează șase ani. La douăzeci și patru de ani pleacă în Europa, pe care o străbate de la Paris pînă la Istanbul, și în care petrece aproape zece ani (cei mai mulți la Paris, locul de formare al atîtor scriitori americani și albi și negri). Primele trei cărți și le scrie în Europa : *Go Tell It on the Mountain* (Spune-o pe munte), un roman în maniera realismului poetic, *Notes of a Native Son* (Însemnările unui băștinaș), eseuri, și *Giovanni's Room* (Camera lui Giovanni), tot un roman ; ele se bucură în Statele Unite de un succes confortabil. În 1957, autorul se întoarce la New York. Recunoașterea largă i-o conferă totuși o culegere de eseuri din 1961, *Nobody Knows My Name* (Nimeni nu-mi știe numele), o carte citită de multă lume, dezbătută viu și premiată (subiectul e, firește, condiția fizică și spirituală a negrului în America de azi). În 1962 Baldwin publică un roman *best-seller : Another Country* (O altă țară). În 1963, alte eseuri, cu caracter profetic, intitulate *The Fire Next Time* (Data viitoare focul), smulg criticii asemenea aprecieri : „...un mare document al timpului nostru, atît prin forța literară cît și prin intuiția clară și puternică" (Granville Hicks).

Baldwin e autorul a trei piese de teatru. În 1966 apare un volum de nuvele *Going to Meet the Man* (În întîmpinarea omului), care cuprinde bucăţi scrise între 1948 şi 1965 (majoritatea sînt reproduse în volumul de faţă). Anul 1968 înseamnă publicarea unui nou roman : *Tell Me How Long the Train's Been Gone* (Spune-mi de cîtă vreme merge trenul).

În America multă lume îl consideră pe Baldwin mai reuşit ca eseist decît ca prozator. Un cititor european poate împărtăşi cu greu această opinie. Interesante ca atitudine şi apreciabile pentru francheţea lor, eseurile nu au nici o calitate profundă, teoretică ori literară. Stilistic, ele sînt scrise jurnalistic şi „oral", folosindu-se colocvialisme uneori abia ieşite din argou. Ideologic, nu aflăm din ele decît că Baldwin nu are mare încredere în convertirea negrilor la mahomedanism (iniţiată de organizaţiile „naţionalismului negru"), ceea ce era de aşteptat de la un fiu de preot (scriitorul, în toate cărţile, se înfăţişează pe sine ca un sfîşiat „între credinţă şi tăgadă"), că nu apreciază poziţia lui Malcolm X sau a lui Cleaver, că crede într-o reconciliere prin iubire a celor două rase, că noţiunea de *„blackness"*, aşa cum o înfăţişează Elijah Muhamed, nu-l convinge. Debutînd ca un moderat şi un nonviolent, Baldwin a devenit la un moment dat ceva mai radical (e momentul cînd scrie *Data viitoare focul*, în care vorbeşte pe larg despre „răzbunarea neagră" şi inevitabilitatea ei ; ceea ce nu l-a scutit de critica vehementă a lui Eldridge Cleaver, care l-a acuzat de trădare, naivitate, corupţie, „albire" etc.), dar extremistul negru evoluează atît de repede, încît Baldwin, care între timp şi-a „asprit" opiniile, pare azi şi mai împăciuitor, şi mai „defetist" decît arăta la început. Pentru Baldwin, toată problema nu e o problemă „neagră", ci una „albă". Cei care trebuie eliberaţi de teroare, ignoranţă, prejudecată nu sînt negrii, ci albii. Albii nu pot, angajînd un dialog cu negrii, decît să-şi mărturisească vinovăţia (dar sînt oare toţi albii vinovaţi ?

şi toţi în aceeaşi măsură ?), iar negrii, răspunzînd acestui dialog, nu pot decît să intenteze un proces albilor cu care dialoghează, adică tocmai păturii albe celei mai binevoitoare şi mai doritoare de progres. Albii se tem ca negrii să nu le aplice acelaşi tratament fizic şi psihic care li s-a aplicat lor. Scena cheie e întotdeauna linşarea unui negru de către o mulţime albă impotentă şi isterizată, după ce negrul a sedus, ori a fost pe punctul de a seduce o femeie albă. Asasinul alb, satisfăcut de a fi ucis pe rivalul real ori potenţial, redevine viril, excitat de sînge, îmbrăţişează femeia albă şi se bucură de mîngîierile pe care aceasta era gata şi chiar dorea să le acorde negrului.

Proza e inegală. În genere, Baldwin pare mai dotat pentru nuvelă decît pentru roman (pentru care îi lipseşte suflul). În nuvele, simplitatea şi previzibilitatea subiectelor e uneori frustratoare : dificultăţile negrilor de a găsi o cameră la un hotel, jucarea unui rol de umilinţă şi anonimat pentru a nu atrage ura şi violenţa albă, febrele de creştere şi trezirile la viaţa erotică ale tinerilor fenomene ce capătă un aspect deosebit datorită apartenenţei la rasa neagră, ispita abundenţei materiale, dorinţa de compensaţie şi de răzbunare provocată de albii inumani, evaziunea negrului boicotat şi umilit în lumea pură şi liberă a artei etc. Nuvelele sînt scrise fără nici un scrupul de construcţie : încep la întîmplare şi se sfîrşesc la întîmplare, ceea ce uneori e de bun efect estetic. Stilul, cu metafore reuşite, are şi preţiozităţi şi complicaţii „albe" (datorite gustului nesigur şi formaţiei intelectuale dezordonate), pe care noi am încercat de multe ori să le reproducem fidel, tocmai pentru a nu transmite o imagine falsificată prin ameliorare. Romanele importante suferă şi ele de neglijenţa arhitecturii : *O altă ţară* debutează cu sinuciderea unui tînăr negru, Rufus, muzician ratat, cu

nervii biciuiţi de dificultatea existenţei şi relaţiilor cu semenii (mulţi din ei albi), care, înainte de a se omorî, îşi chinuie cu sadism concubina, o tînără albă, inocentă şi purtîndu-i o mare dragoste. După moartea lui Rufus povestea se continuă prin Vivaldo, un alb de astă-dată, cu veleităţi de scriitor boem, ale cărui tribulaţii sentimentale şi sexuale sînt analizate foarte minuţios. Ajuns amantul Idei, sora lui Rufus, cîntăreaţă de bar, Vivaldo nu e fericit, şi aici scriitorul alege momentul de a afirma că albii şi negrii, chiar iubindu-se, nu se pot înţelege. Însă Ida e o uşuratică, şi Vivaldo găseşte adevărata iubire în braţele unui prieten, şi acesta artist veleitar, proaspăt întors de la Paris. Romanul e interesant ca pictură a New York-ului boem şi artistic, dar nu are nici o consistenţă epică şi, în afară de atmosfere bine redate şi scene de intimitate, nu oferă nimic. *Spune-mi de cîtă vreme merge trenul* e interminabila poveste a unui actor negru celebru care, suferind de inimă, îşi aminteşte scene din copilăria şi tinereţea sa (cartea e montată din *flash-back*-uri). Regăsim copilul cu inima pură, dar în care înmugureşte precoce o sexualitate ambiguă, tatăl înţelept şi bun, debitînd poveşti africane, galeria specifică Harlemului, totul descris în maniera precizionistă a romanului-reportaj din deceniul al patrulea. Stereotipia compoziţiei, gîndirii şi tipologiei e surprinzătoare; tot ce e mai bun în carte ţine de poetic.

Ca nuvelist însă, Baldwin e deseori inspirat. Precizia stilistică îşi găseşte terenul de exprimare, gîndirea se acordă bine situaţiilor, talentul scenelor concrete, al detaliilor obiective, al personajelor după natură poate fi dezvăluit din plin. Structura lor aminteşte uneori de bucăţile de jazz, prin ritm şi sincopă. O anumită naivitate patetică poate fi, în genul scurt, uşor acceptată. O impresie generală de muzică însoţeşte subiectul, ca un fundal. Sugestia

senzorială e permanentă, uneori dublată de o sugestie intelectuală. Autorul practică nu numai „felia de viaţă", ci chiar felia de gînd, felia de logică, felia de mesaj. Nu începe niciodată cu începutul şi termină mereu ori înaintea sfîrşitului, ori mult după el. Reuşeşte totuşi să ne dea o senzaţie nu de fragment, ci de întreg, printr-o muzicalitate specifică, monotonă de multe ori, a textului.

Dar nuvelele înseşi vor fi, desigur, mai concludente decît ceea ce putem spune noi despre ele, întregind mai mult decît orice comentariu critic tabloul literelor americane de azi, pe care lectorul român şi-l completează încetul cu încetul.

Petru Popescu

STÎNCILE

Peste drum de casa lor, pe un loc gol între alte două case erau stîncile. Straniu lucru : o masă de rocă naturală, ieşind din pămînt tocmai într-un asemenea loc ; şi cineva, probabil mătuşa Florence, le spusese odată că stîncile nu puteau fi mutate, pentru că fără ele vagoanele metroului ar fi zburat de sub pămînt, omorînd pe toată lumea. O explicaţie prea complicată pentru a fi combătută : sugera o legătură cu misterul natural al suprafeţei şi centrului pămîntului şi investea stîncile cu o importanţă atît de plină de mister, încît Roy simţea că are dreptul, ca să nu zicem datoria, să se joace tocmai acolo.

Mai puteau fi văzuţi pe-acolo şi alţi băieţi, în fiecare după-amiază după şcoală, şi toată ziua sîmbăta şi duminica. Se luptau pe stînci. Cu pasul sigur, nesăbuiţi, se aruncau primejdios unul asupra altuia, se luau la trîntă pe înălţimi, uneori dispărînd jos în cealaltă parte, într-o confuzie de praf şi ţipete, cu picioarele în sus. „E o minune că nu se omoară," zicea mama, urmărindu-i uneori de pe scara de incendiu. „Ei, copii, plecaţi de-acolo, auziţi ?" Deşi spunea „copii", se uita la Roy, care stătea lîngă John

pe scara de incendiu. „Dumnezeu știe," continua ea, „că nu mai vreau să vii acasă plin de sînge, ca un porc tăiat, cum vii în fiecare zi dată de Dumnezeu!" Roy, nerăbdător, privea strada, ca și cum contemplînd-o, ar fi putut căpăta aripi. John nu zicea nimic. De fapt, cuvintele astea nu i se adresau lui; lui îi era frică de stînci și de băieții care se jucau acolo.

În fiecare sîmbătă dimineața John și Roy, stînd pe scara de incendiu, priveau strada interzisă de dedesubt. Uneori mama se afla în camera din spatele lor, cosînd, sau îmbrăcînd-o pe sora lor mai mică, sau dîndu-i să sugă lui Paul. Soarele cădea pe ei, pe scara de incendiu, cu o indiferență înaltă și binevoitoare; dedesubtul lor, bărbați și femei, băieți și fete, toți păcătoși, pierzîndu-și vremea; uneori trecea unul din membrii parohiei, îi vedea și le făcea cu mîna. Atunci, o clipă, clipa în care răspundeau, făcînd și ei cu mîna, băieții se intimidau. Urmăreau sfîntul, bărbat sau femeie, pînă cînd el sau ea dispărea din vedere. Trecerea unuia dintre cei mîntuiți îi făcea să se gîndească, oricît de distrat, la răutatea străzii, și la propria lor răutate, latentă acolo unde stăteau; și îi făcea să se gîndească la tatăl lor, care sîmbăta venea acasă devreme și care va da curînd colțul străzii, intrînd în holul întunecat de sub ei.

Dar pînă venea el, punînd capăt libertății lor, stăteau privind și tînjind deasupra străzii. La un capăt al străzii, cel mai apropiat de casa lor, era podul care trecea peste rîul Harlem, ducînd într-un cartier numit Bronx: loc în care trăia mătușa Florence. Cu toate acestea, cînd o

vedeau venind, ea nu venea dinspre pod, ci din partea cealaltă a străzii. Ea explica, neconvingător pentru mințile lor, că luase metroul, nevrînd să meargă pe jos și că, în afară de asta, nici nu locuia în *acea* parte din Bronx. Știind că Bronx era peste rîu, nu credeau niciodată povestea asta. Adoptînd față de ea atitudinea tatălui lor, presupuneau că tocmai părăsise vreun lăcaș, al păcatului, pe care nu îndrăznea să-l numească, de exemplu o sală de cinematograf.

În timpul verii băieții înotau în rîu, plonjînd de pe docul de lemn, sau străbătînd vadul de la grămezile de gunoi. O dată s-a înecat în rîu un băiat pe nume Richard. Maică-sa nu știa unde e; venise chiar la ei să întrebe dacă nu era acolo. Apoi, seara pe la ora șase, au auzit în stradă o femeie țipînd și jelind; au alergat la ferestre și s-au uitat afară. Jos în stradă venea femeia, mama lui Richard, țipînd, cu fața ridicată spre cer, cu lacrimile șiroind pe față. O femeie mergea în spatele ei, încercînd s-o liniștească. Și-apoi venea un bărbat, tatăl lui Richard, cu trupul lui Richard în brațe. Erau și doi polițiști albi care mergeau prin rigolă; aveau aerul că nu știu ce e de făcut. Tatăl lui Richard și Richard erau uzi; trupul lui Richard zăcea în brațele tatălui ca o păpușă de cîrpă. Țipetele femeii umpleau toată strada; mașinile încetineau, cei din mașini se uitau; oamenii deschideau ferestrele, se uitau afară, alergau jos, să stea pe margini, să privească. Apoi mica procesiune dispăru în interiorul unei case de lîngă stînci. Atunci: *„Doamne! Doamne! Doamne!"* strigă Elizabeth, mama lor, și trînti fereastra.

Într-o sîmbătă, cu o oră înainte de sosirea tatălui lor, Roy s-a rănit căzînd pe stînci și a fost adus țipînd, sus. El și John stătuseră pe scara de incendiu; mama bea ceai în bucătărie cu Sora McCandless. Curînd, Roy se plictisise. Stătea lîngă John, într-o tăcere plină de neastîmpăr. John începu să deseneze pe caietul de școală o reclamă dintr-un jurnal, reprezentînd un tip nou de locomotivă electrică. Cîțiva prieteni de-ai lui Roy trecură pe sub scara de incendiu și-l strigară. Roy începu să se agite, strigînd spre ei printre barele scării. Urmă o tăcere. John ridică ochii. Roy stătea și se uita la el.

„Eu cobor," spuse el.

„Mai bine stai aici, băiete. Știi că mama nu vrea să cobori scara."

„Vin înapoi. Nici n-o să știe că m-am dus, dacă nu te repezi tu să-i spui."

„N-am să-i spun. Dar dacă vine și se uită pe fereastră ?"

„Stă de vorbă," spuse Roy. Și porni spre casă.

„E timpul să vină tata !"

„O să mă întorc mai înainte. Ce-i cu tine, de ești mereu așa de speriat ?"

Era deja în casă; acum se întorcea spre John, aplecîndu-se peste pervazul ferestrei, promițînd nerăbdător: „Mă întorc în *cinci* minute !"

John îl urmări, posac: Roy deschise ușa și dispăru. Într-o clipă îl văzu pe trotuar, cu prietenii lui. Nu îndrăznea să se ducă și să-i spună mamei, pentru că promisese. Începu să strige: *Ține minte, ai spus numai cinci minute!*, dar unul din prietenii lui Roy se uită în sus, spre

scara de incendiu. John lăsă ochii în caietul de școală: se cufundă din nou în problema locomotivei.

Cînd ridică ochii iar — nu știa cît timp trecuse — două găști se băteau pe stînci. O mulțime de băieți sub soarele puternic; cățărîndu-se sus pe stînci și luptîndu-se corp la corp; pantofi lunecau pe stîncile alunecoase; aerul strălucitor se umplea de strigăte triumfătoare. Se umplea și de arme zburătoare: pietre, ciomege, cutii de tinichea, resturi, gunoaie, tot ce putea fi cules și aruncat. John privea, cu un fel de uluire absentă — pînă cînd își aminti că Roy era încă jos, că și el era unul dintre băieții de pe stînci. Atunci i se făcu frică; din cauza soarelui nu-și putea distinge fratele printre celelalte siluete; se ridică, aplecîndu-se peste balustrada scării de incendiu. Atunci Roy apăru de partea cealaltă a stîncilor; John văzu că avea cămașa sfîșiată; rîdea. Se mișcă, ajungînd pe vîrful cel mai înalt al stîncilor. Apoi ceva, o cutie groasă de tinichea, zbură prin aer și-l lovi în frunte, chiar deasupra ochiului. Îndată unul din obrajii lui Roy se umplu de sînge; și băiatul căzu și se rostogoli cu fața în jos, pe stînci. Timp de o clipă n-a fost nici o mișcare, nici un zgomot; soarele, oprit, zăcea pe stradă, pe trotuar, pe băieții nemișcați. Apoi cineva strigă, ori plînse; băieții fugiră în josul străzii, către pod. Trupul căzut, recăpătîndu-și respirația și simțindu-și sîngele, începu să țipe. John strigă: „Mamă ! Mamă !" și alergă înăuntru.

„Ține-ți firea, ține-ți firea," gîfîi Sora McCandless în timp ce coborau scara întunecoasă,

îngustă, care vibra. „Nu există băiat pe lume care să nu se lovească din cînd în cînd. *Dumnezeule!*" Se grăbiră, în soare. Un bărbat îl ridicase pe Roy şi acum păşea încet spre ei. Doi-trei băieţi stăteau liniştiţi, ghemuiţi; la fiecare capăt al străzii era cîte un grup de băieţi, care priveau. „Nu s-a lovit rău," zise bărbatul. „Dacă s-ar fi lovit rău, n-ar mai fi făcut atîta gălăgie."

Elizabeth, tremurînd, se întinse să-l ia pe Roy, dar Sora McCandless, mai voinică, mai calmă, îl luă din braţele bărbatului şi îl aruncă pe umăr, ca şi cum ar fi ridicat un balot de bumbac. „Dumnezeu să te binecuvînteze," îi zise ea omului, „Dumnezeu să te binecuvînteze, fiule." Roy scîncea încă. Elizabeth, înapoia Surorii McCandless, îi privea faţa însîngerată.

„E lovită doar carnea," spunea omul, „pielea e niţel sfîşiată, asta-i tot."

Înaintau pe trotuar, către casă. Acum John nu se mai temea de băieţii care priveau; se uită spre colţ, să vadă dacă nu apărea tatăl lor.

Sus încercară să liniştească plînsul lui Roy. Spălară sîngele, ca să găsească chiar deasupra sprîncenei drepte o zgîrietură superficială. „Doamne, îndură-te," murmură Elizabeth, „încă un pic, şi-şi pierdea ochiul." Şi se uită cu teamă la ceas. „Nu-i aşa?" spuse Sora McCandless, ocupată cu bandajele şi iodul.

„Cînd a coborît?" întrebă în sfîrşit mama.

Sora McCandless stătea acum şi-şi făcea vînt, pe un fotoliu, la capătul canapelei pe care zăcea Roy, bandajat şi liniştit. Se opri o clipă ca să se uite sever la John. John stătea lîngă fereastră,

ţinînd reclama din ziar şi desenul pe care-l făcuse.

„Stătea pe scară," spuse el. „L-au chemat nişte băieţi pe care-i cunoştea."

„Cînd?"

„A zis că se întoarce în cinci minute."

„De ce nu mi-ai spus că a coborît?"

El îşi privi mîinile, strîngînd caietul, şi nu răspunse.

„Băiete," spuse Sora McCandless, „n-auzi că maică-ta îţi vorbeşte?"

O privi pe maică-sa. Repetă:

„A zis că se întoarce în cinci minute."

„A zis că se întoarce în cinci minute!" spuse Sora McCandless cu dispreţ. „Nu mi se pare răspunsul cel mai potrivit. Tu eşti bărbatul din casă: se presupune că trebuie să ai grijă de fraţii şi surorile mai mici — nu să-i laşi să fugă, ca să-i găsim pe jumătate morţi. Dar," adăugă ea, ridicîndu-se de pe scaun, lăsînd să-i cadă evantaiul de carton, „cred că taică-tău o să te facă să spui adevărul. Maică-ta se poartă prea blînd cu tine."

El nu se uită la ea, ci la evantaiul care zăcea în locul adîncit, de un roşu închis, în care stătuse ea. Evantaiul era o reclamă pentru o pomadă de păr şi arăta o femeie castanie cu un copil, amîndoi cu părul strălucitor, zîmbindu-şi fericiţi.

„Dragă," spuse Sora McCandless, „trebuie să plec. Poate trec mai tîrziu, pe seară. Nu te mai duci diseară la Tarry Service, nu-i aşa?"

Tarry Service era rugăciunea din fiecare seară de sîmbătă, menită să-i întărească pe credincioşi

și să pregătească biserica pentru Pogorîrea de duminică a Duhului Sfînt.

„Nu cred," spuse Elizabeth. Se ridică în picioare; se sărută cu Sora McCandless pe obraji. „Dar amintește-ți și de mine cînd te rogi."

„Sigur, să n-ai nici o grijă." Se opri, cu mîna pe clanța ușii, privi în jos spre Roy și rîse. „Bietul băiețel," spuse ea, „cred că de-acum înainte o să stea cuminte pe scară."

Elizabeth rîse și ea. „Ar trebui să-i fie de învățătură. Crezi," întrebă nervos, încă zîmbind, „că o să rămînă semn?"

„O, Doamne, nu," spuse Sora McCandless, „nu-i decît o zgîrietură. Ascultă ce-ți spun, Soră Grimes, ești mai rău decît un copil. Peste două săptămîni o să fie imposibil să mai vezi vreun semn. Nu, acum vezi-ți de treburi și mulțumește-i lui Dumnezeu că n-a fost mai rău." Și deschise ușa; auziră zgomot de picioare pe scări. „Trebuie să fie reverendul," spuse placid Sora McCandless; „mă prind că are să încurce lucrurile."

„Poate că-i Florence," spuse Elizabeth. „Uneori trece pe aici pe la ora asta." Stăteau în ușă, privind, în timp ce pașii ajunseseră la palierul de dedesubt și începeau din nou să urce, către etajul lor. „Nu," spuse Elizabeth, „nu-i mersul ei. E Gabriel."

„Bine, atunci plec," spuse Sora McCandless, „și-am să-ncerc să-l pregătesc un pic."

Strînse mîna lui Elizabeth în timp ce vorbea și porni prin hol, lăsînd întredeschisă ușa din spatele ei. Elizabeth se întoarse încet în cameră. Roy nu deschisese ochii, nici nu se mișca; dar ea știa că nu doarme. Voia doar să amîne

pînă în ultima clipă întîlnirea cu taică-său. John puse ziarul și caietul de desen pe masă, și se ridică, sprijinindu-se de masă, uitîndu-se la ea.

„N-a fost vina mea," vorbi el. „Nu l-am putut opri."

„Bine," spuse ea, „n-ai de ce să te temi. Numai să-i spui tatei adevărul."

Băiatul o privi în ochi și ea se întoarse la fereastră, uitîndu-se în stradă. Ce zicea Sora McCandless? Atunci din dormitor se auzi scîncetul slab al Delilei, și mama se întoarse, încruntîndu-se, privind spre dormitor și spre ușa încă deschisă.

Știa că John o urmărește cu privirea. Delila continua să scîncească. Se gîndi cu mînie: *Fata asta a crescut prea mare ca să mai facă asemenea mofturi!* Îi era teamă că Delila l-ar fi putut trezi pe Paul. Se grăbi spre dormitor. Încercă s-o liniștească, s-o facă să adoarmă din nou. Apoi auzi ușa din față deschizîndu-se și închizîndu-se prea tare. Delila înălță vocea; cu o privire exasperată, Elizabeth luă copila în brațe. Copilul ei și al lui Gabriel, copiii ei și ai lui Gabriel; Roy, Delila, Paul. Numai John era fără nume și străin, trăind ca o mărturie de neînlăturat a zilelor de păcat ale mamei lui.

„Ce s-a întîmplat?" întrebă Gabriel. Stătea, enorm, în centrul camerei, bălăbănind în mînă cutia neagră în care-și ducea prînzul, uitîndu-se spre canapeaua pe care zăcea Roy. John era chiar în fața lui. I se păru, în uluirea ei, că John stătea chiar sub pumnul lui, sub pantoful lui greu. Copilul se uita la bărbat cu fascinație și teroare — ca un iepure paralizat de un cîine care latră

(văzuse asemenea scene, cînd era fetiță, acasă). Se repezi, pe lîngă Gabriel, spre canapea, simțind în brațe greutatea Delilei, ca un scut, și se aplecă asupra lui Roy spunînd: „N-ai de ce să te sperii, Gabriel. Băiatul s-a furișat în jos pe scări în timp ce eram întoarsă cu spatele și s-a lovit un pic. Acum e bine."

Roy, ca o confirmare, deschise ochii și se uită grav la tatăl lui. Gabriel lăsă cutia, care căzu cu un clinchet, și îngenunche lîngă canapea.

„Cum te simți, fiule? Spune-i lui tăticu. Ce s-a întîmplat?"

Roy deschise gura ca să vorbească și apoi, surprins de panică, începu să plîngă. Tatăl îl ținea de umăr.

„Nu plînge. Tu ești băiețelul lui tăticu. Spune-i lui tata ce s-a întîmplat."

„A coborît scara," spuse Elizabeth. „S-a dus tocmai unde n-avea ce să caute. S-a bătut cu băieții ăia răi, pe stînci. Asta-i tot ce s-a întîmplat. E o minune că n-a fost mai rău."

El ridică privirea. „Nu-l poți lăsa să răspundă singur?" Ignorîndu-l, ea continuă, mai tandră: „S-a tăiat la frunte, dar nu-i nimic, n-avem de ce să ne neliniștim."

„Ai chemat un doctor? De unde știi că nu-i nimic grav?"

„Ai bani de aruncat pe doctori? N-am chemat nici un doctor. Doar nu-s chioară: pot să-mi dau seama singură dacă s-a lovit rău sau nu. A tras o sperietură cum n-a mai tras niciodată. Ar trebui să-i mulțumești lui Dumnezeu că i-a dat o asemenea lecție."

„Multe mai ai de spus acum!" făcu el. „Am să am și eu ceva de spus, așa, cam peste un minut. Vreau să știu *cînd* s-a întîmplat totul, și unde-ți erau ochii *atunci*." Se întoarse apoi la Roy, care zăcea plîngînd, cu ochii larg deschiși, cu corpul rigid, și care acum, la atingerea tatălui său, își aminti înălțimea, stînca ascuțită, alunecoasă sub picioare, soarele, explozia de soare, scufundarea în întuneric, și sîngele sărat; și ferindu-se începu să țipe cînd tatăl îi atinse fruntea. „Stai liniștit, stai liniștit," șopti tatăl, tremurînd de țipetele lui, „stai liniștit. Nu plînge. Tata nu vrea să te doară, vrea numai să vadă ce e cu bandajul ăsta, să vadă ce-a pățit băiețelul lui." Dar Roy continua să țipe și nu se liniștea. Gabriel nu îndrăznea să ridice bandajul, de frică să nu-l doară mai rău. O privi cu furie pe Elizabeth. „Nu poți lăsa nițel fetița, ca să mă ajuți să văd ce-i cu băiatul ăsta? John, ia-o pe soră-ta — nu mai stați așa, ca și cum n-ați avea nici un pic de bun-simț."

John o luă pe Delila și se așeză cu ea în fotoliu. Mama se aplecă asupra lui Roy; îl ținea, în timp ce tatăl, cu grijă — Roy țipa încă — ridică bandajul și cercetă rana. Suspinele lui Roy începură să se stingă Gabriel legă la loc bandajul. „Vezi," spuse Elizabeth, „nu-i chiar mort."

„Nu-i meritul tău că nu-i mort!" El și Elizabeth se priviră în tăcere, un moment. „Putea să-și piardă un ochi. Bineînțeles, ochii lui nu-s așa de mari ca ai tăi, așa că nu te interesau prea mult." Fața ei se crispă; el zîmbi. „Dumnezeule milostiv," spuse, „cînd ai să-nveți să

faci lucrurile cum trebuie? Unde erai cînd s-a întîmplat? Cine l-a lăsat să coboare?"

„Nu l-a lăsat nimeni; a plecat și gata. Are un cap exact ca al lui taică-său; se sparge, dar nu se apleacă. Eram în bucătărie."

„Johnnie unde era?"

„Era aici."

„Unde?"

„Pe scara de incendiu."

„Nu știa că Roy era jos?"

„Cred că știa."

„Ce vrei să pui cu crezi? Văd că degeaba a moștenit ochii tăi cei mari!" Privi spre John. „Băiete, l-ai văzut pe fratele tău coborînd?"

„Gabriel, n-are nici un rost să încerci să-l învinovățești pe Johnnie. Știi foarte bine că nici tu nu poți să-l faci pe Roy să te asculte! Cum o să asculte de fratele lui? Abia ține seama de ce-i spun eu."

„Cum se face că nu i-ai spus mamei că Roy e jos?"

John nu spunea nimic, privind pătura care o acoperea pe Delila.

„Băiete, mă auzi? Vrei să te bat cu cureaua?"

„Nu, n-ai să-l bați," spuse ea. „N-ai să-l bați. Nu-i nimeni vinovat de ce-a pățit Roy. Numai tu — tu pentru că l-ai răsfățat. Crede că poate face orice. Și să terminăm cu asta. Îți spun că așa nu se educă un copil. Și nici măcar nu te rogi lui Dumnezeu să te ajute să-l crești mai bine. Ai să ajungi să verși lacrimi amare că Domnul nu i-a luat sufletul astăzi." Tremura.

Păși, fără să se uite, către John și i-o luă pe Delila. Privi înapoi, spre Gabriel, care se ridicase. Stătea lîngă canapea, uitîndu-se la ea. Văzu pe chipul lui nu numai furie; doar atît n-ar fi surprins-o. Văzu o ură atît de adîncă, atît de impersonală, încît devenea insuportabilă. Ochii lui erau intenși, nemișcați, orbiți de dușmănie. Dorința lui de a dovedi desfrîul ei era atît de mare, încît ea simți că-i fuge pămîntul de sub picioare. Din nou, ca și cum ar fi fost semnul unei ispășiri, mișcă fetița, ridicînd-o în brațe. Și ochii lui se schimbară. Se uită spre Elizabeth: mama copiilor lui, jumătatea hărăzită de Dumnezeu. Atunci privirea ei se înnoră; se întoarse să iasă; lovi cu piciorul cutia care zăcea pe podea. „John," spuse ea, „ridică tu cutia tatei, ca un băiat cuminte." Auzi, în spate, cum John se ridica din fotoliu, aplecîndu-se să ia de jos cutia zăngănitoare, apropiindu-și capul brun de botul pantofului greu al tatălui său.

EXCURSIA

În fiecare vară parohia organiza o excursie. De obicei avea loc la 4 iulie, asta fiind ziua cînd majoritatea membrilor parohiei nu lucrau; începea dimineața devreme și dura toată ziua. Persoanele mîntuite se refereau la ea ca la excursia „tuturor“, prin care înțelegeau că, deși excursia era oferită de Congregația Pentecostală „Muntele Măslinilor“ în beneficiul membrilor, oricine era liber să i se alăture, fie el creștin, evreu, grec sau păcătos. Evreii și grecii, fără să mai ținem seamă de creștini — de care depindeau mijloacele de existență ale majorității persoanelor mîntuite — se arătau, an după an, indiferenți la invitație; dar păcătoșii rareori lipseau. Anul acesta urmau să ia un vaporaș, în sus pe Hudson, pînă la Muntele Ursului, unde aveau să petreacă ziua, întorcîndu-se cînd luna va fi sus, deasupra fluviului larg. Pînă acum celelalte excursii fuseseră pur și simplu o plimbare cu metroul pînă la Pelham Bay sau Van Cortlandt Park; excursia de anul ăsta era mai mult decît oricînd o ocazie specială; chiar cei doi fii mai mari ai diaconului, Johnnie și Roy, și prietenul lor David Jackson, erau emoționați, lucru pe care

l-ar fi mărturisit cu greu. Ei doar se socoteau niște tipi rafinați, nu ca bătrînii rămași la cheremul iubirii ori mîniei lui Dumnezeu.

Mergea întreaga parohie, și cu săptămîni înainte nu se mai discuta despre altceva. Ulterior, excursia avea să alimenteze toate conversațiile timp de alte săptămîni. Ceea ce nu era considerat ca o frivolitate. Excursia, declarase din amvon părintele James cu o săptămînă înainte de eveniment, avea drept scop să ofere copiilor Domnului o zi de destindere; să respire un aer mai pur și să-l venereze pe Domnul, plini de bucurie sub bolta cerească; și nu era nimic ușuratic în asta. Au hotărît să țină slujba pe vapor, alarmîndu-l oarecum pe căpitan. Anul trecut Sora McCandless ținuse o slujbă improvizată în vagonul de metro, bătuse în tamburină și cîntase și dăduse sfaturi păcătoșilor și se plimbase prin metro distribuind broșuri. N-a fost lumea entuziasmată: unora li s-a părut că Sora McCandless a fost un pic ostentativă. „Eu îl laud pe Domnul oriunde m-aș afla,“ riposta ea sfidătoare. „Duhul sfînt nu mă părăsește atunci cînd ies din biserică. Religia mea mă însoțește în fiecare zi.“

Ziua de naștere a Sylviei era pe data de trei, și David și Johnnie și Roy economisiseră bani pentru un cadou. La un loc aveau cinci dolari, dar nu se puteau decide ce să-i ia. Sugestia lui Roy (lenjerie) a fost respinsă cu brutalitate: voia ca mama Sylviei s-o omoare? Erau înfricoșați de voinica, gălăgioasa și cinstita Soră Daniels și se străduiau, de dragul Sylviei, să n-o supere. În sfîrșit, la sugestia surorii mai mari a lui David, Lorraine, au cumpărat o broșă, suflată cu aur,

în formă de fluture. Roy zicea că era ceva vulgar și bombănea, înfuriat de prostul lor gust colectiv („O să vedeți că o să înceapă să-i înverzească hainele," țipa el), dar lui David nu i se părea prea urîtă ; Johnnie o considera destul de drăguță și era sigur că Sylviei îi va plăcea oricum ; („Dar ziua *ta* cînd e ?" l-a întrebat el pe David). S-au înțeles ca David să înmîneze cadoul în ziua excursiei, în prezența tuturor. („Omule, dintre noi, eu sînt motanul cel bătrîn," zicea David, „și știți că fata e nebună după mine.") Era vara în care începuseră toți deodată să crească mari, corpurile lor devenind jenante, stîngace și chiar periculoase, iar vocile de necrezut. David se lăuda mereu cu puful ce-i crescuse sub bărbie și pretindea că are păr pe piept — „și în altă parte," adăuga el șmecherește, în timp ce toți rîdeau. „Nu ești singurul," zicea Roy. „Nu," zicea Johnnie, „sînt aproape la fel de mare ca tine." „*Aproape* nu-i de ajuns," spunea David. „Ei," a vrut Roy să știe, „asta-i o discuție potrivită pentru niște băieți care merg la biserică ?"

În dimineața excursiei s-au trezit cu toții devreme ; tatăl lor cînta în bucătărie, și mama, trădînd o emoție aproape tinerească, spăla și îmbrăca copiii mai mici și așeza pe masă farfuriile pentru micul dejun. În dormitorul pe care îl împărțeau, Roy privi visător pe fereastră și se întoarse către Johnnie.

„Dac-aș fi mai deștept, aș rămîne acasă," spuse el. „Probabil că m-aș distra mai bine." Făcu un gest furios către bucătărie „*El* de ce nu rămîne acasă ?" Johnnie, care la fel ca David, așteptase cu nerăbdare ziua și care n-avea nici

cea mai vagă dorință să rămînă acasă pentru nici un motiv și care știa, pe deasupra, că Gabriel nu l-ar fi lăsat pe Roy singur în oraș nici dacă ar fi căzut cerul, spuse blînd, trăgîndu-și un maiou curat : „Ei, o să fie probabil ocupat cu bătrînii. Putem scăpa de el."

Roy oftă și începu să se îmbrace. „Cînd am să fiu mare, am să fiu fericit," spuse el.

Cînd sosiră ei, Lorraine și David și doamna Jackson erau deja pe vapor. Erau printre ultimii ; majoritatea membrilor parohiei, părintele James, Fratele Elisha, Sora McCandless, Sora Daniels și Sylvia stăteau lîngă balustrada vaporului într-un semicerc mic, discutînd cu voci stridente. Părintele James și Sora McCandless remarcau creșterea nepăsării printre fiii Domnului, întrebîndu-se dacă era cazul sau nu să organizeze o serie de întîlniri de reînviere a spiritului. Sylvia stătea și ea acolo, fără să spună nimic, zîmbind cu efort din cînd în cînd Fratelui Elisha, care vorbea tare despre necesitatea reînvierii credinței și încerca mereu s-o atragă pe Sylvia în conversație. Și în alte părți ale vasului se purtau discuții similare. Sfinții lui Dumnezeu erau împreună și erau foarte conștienți de faptul că se află împreună și de sfințenia lor ; și erau convinși că și lumea mai puțin educată ar trebui să știe cine sînt ei și să arate că știe asta. În acest scop ei strigau adesea „Lăudați pe Domnul !", în chip de salut, și adăugau salutului ceremoniosul sărut sfînt. Copiii, plictisiți de spectacolul prea cunoscut, se trăseseră la o parte și se amuzau singuri cu țipete puternice și jocuri care nu erau cu nimic mai puțin spectaculoase decît cele jucate de către pă-

rinţii lor. Sora lui Johnnie, Lois, de nouă ani, nu mai putea, de cînd practica mîntuirea, să se comporte la fel cu ceilalţi copii ; dar mîntuirea, oricît de deplină, n-o putea înzestra într-atît încît să poată intra în conversaţia celor mari ; era violent antipatizată de adolescenţi şi nu se putea alătura lor. Rătăcea printre ceilalţi, aşadar, fără voia ei părăsită de toţi, mulţumită într-o oarecare măsură de virtutea de care dădea dovadă în întîlnirile cu copiii încă nemîntuiţi şi zîmbind strălucitor celor maturi. Se apropie de Fratele Elisha. „Lăudaţi pe Domnul," ţipă el, mîngîind-o pe cap şi continuîndu-şi conversaţia.

Lorraine şi doamna Jackson o întîlniră pe mama lui Johnnie pentru prima dată ; aceasta urcase gîfîind pe bord, îmbrăcată într-un albastru vaporos şi ireal pe care Johnnie avea să-l asocieze întotdeauna cu cele mai îndepărtate amintiri despre ea. Fratele mai mic al lui Johnnie, cel mai mic şi mai fericit copil al ei, i se agăţa de gît ; ea îl sili să stea pe propriile lui picioare, şi copilul privi cu uimire puntea ciudată, fără sfîrşit, în timp ce mama era prezentată. Mama părea înfricoşată în toate ocaziile sociale, ca şi cum s-ar fi aşteptat în orice moment la un dezastru zdrobitor şi irevocabil. Dezastru care putea fi conştiinţa subită a unui fir dus la ciorap, sau convingerea că trompeta Judecăţii de Apoi avea să sune în mai puţin de cinci minute : dar orice-ar fi fost, asta îi împrumuta un anumit farmec agitat, şi oamenii, luptîndu-se să afle ce putea să-i capteze toată atenţia interioară într-atît, se simţeau întotdeauna cuceriţi. Stătu de vorbă cîteva minute cu Lorraine şi cu doamna Jackson ; copilul o trăgea de fustă, Johnnie o urmărea cu un zîmbet ; în sfîrşit, copilul devenind mereu mai încăpăţînat, le spuse că trebuie să plece (către ce arenă crudă nu-şi putea imagina nimeni), dar că spera (cu un zîmbet disperat, care indica în mod clar improbabilitatea unei astfel de fericiri) să fie în stare să-i revadă mai tîrziu. O urmăriră cu privirea în timp ce păşea încet către cealaltă parte a vasului, uneori oprindu-se într-o conversaţie, zîmbind mereu, (ca şi cum zîmbetul ar fi fost o datorie) şi din cînd în cînd uitîndu-se la Lois, care stătea lîngă genunchiul Fratelui Elisha.

„E foarte prietenoasă," spuse doamna Jackson. „Seamănă cu tine, Johnnie."

David rîse. „De ce vorbeşti aşa, mamă ? Femeia asta nu ţi-a făcut niciodată nimic."

Johnnie rînji, încurcat, şi se prefăcu că îl ameninţă pe David cu pumnii.

„N-asculta ce spune urîtul ăsta," rosti Lorraine. „Încearcă să te facă să te simţi prost. Mama ta arată foarte bine. Spune-i că aşa am spus eu."

Asta îl încurcă şi mai mult ; făcu în batjocură o plecăciune şi spuse : „Mulţumesc, Soră." Şi către David : „Poate că acum ai să înveţi să-ţi ţii gura."

„Cine-l învaţă pe altul să-şi ţină gura ? Ce vorbe-s astea ?"

Se întoarse şi dădu de tatăl său, care le zîmbea ca de pe o înălţime.

„Doamnă Jackson, acesta e tatăl meu," spuse Roy repede. „Şi dînsa e domnişoara Jackson. Pe David îl ştii."

Lorraine și doamna Jackson ridicară privirea spre diacon cu zîmbete politicoase, identice.

„Bună ziua," spuse Lorraine. Și doamna Jackson: „Mă bucur de cunoștință."

„Lăudați pe Domnul," spuse tatăl. Zîmbi. „Să nu-i dați voie lui Johnnie să vorbească prea liber față de dumneavoastră."

„O, nu, glumeam numai," spuse David. Urmă o tăcere scurtă și penibilă. Diaconul zise: „E o zi bună pentru plimbare, slavă Domnului. Voi, puștilor, o să vă distrați. Sînteți pentru prima dată cu noi, doamnă Jackson?"

„Da," zise doamna Jackson. „David a venit acasă și mi-a vorbit despre excursie. A trecut atîta timp de cînd n-am mai fost la țară, încît m-am hotărît să-mi iau o zi liberă. Și cum Lorraine nu prea se simte în putere, m-am gîndit că puțin aer proaspăt o să-i facă bine." Zîmbea puțin forțat în timp ce vorbea. Lorraine părea amuzată.

„Da, o să-i facă bine. Nimic nu e mai bun pentru un copil debil decît aerul proaspăt al lui Dumnezeu." La această descriere a ei înșiși ca debilă, Lorraine fu gata să cadă în Hudson, apoi tuși obraznic în batistă. David, împins de propriul lui demon, privi iute spre Johnnie și murmură: „Adevărat, părinte." Diaconul se uită la el, zîmbi și se întoarse către doamna Jackson. „Sperăm ca fiul dumneavoastră să se alăture bisericii noastre într-o zi. Roy l-ar putea aduce la slujbă în fiecare sîmbătă. Îți plac slujbele, fiule?" Ultimele cuvinte erau adresate, cu o voce din inimă, lui David, care, auzind cu mirare că Roy era cel menționat (pentru că era prietenul lui Johnnie, Johnnie și nu altul ar fi trebuit să fie acela care să-l ducă la biserică!) zîmbi și spuse: „Da, domnule îmi plac," și se uită la Roy, care își privea tatăl cu o expresie în același timp disprețuitoare, ironică, și resemnată, și la Johnnie, a cărui față era o mască a furiei. Se uită din nou, scurt, la diacon; dar acesta, cu brațul în jurul umerilor lui Roy, vorbea încă.

„Băiatul ăsta a venit la Domnul chiar acum o lună," zicea el cu mîndrie. „Domnul l-a mîntuit. Credeți-mă, doamnă Jackson, nu există fortăreață mai bună pentru nimeni, tînăr sau bătrîn, decît brațele lui Isus. Fiul meu vă poate confirma asta, nu-i așa, Roy?"

Toți îl cercetară pe Roy cu o curiozitate țeapănă, cordială. El murmură, pe un ton de asasin: „Da, domnule."

„Johnnie mi-a spus că dumneavoastră sînteți predicator," spuse în sfîrșit doamna Jackson. „Am să vin o dată cu David, să vă ascultăm."

„Nu veniți să mă ascultați pe mine. Veniți să ascultați Cuvîntul Domnului. Sîntem cu toții în mîna Lui. Îl cunoașteți pe Domnul, Soră?"

„Încerc să îndeplinesc voința Lui," răspunse doamna Jackson.

El zîmbi cu blîndețe. „Trebuie să trăim toți în mila Lui." O privi pe Lorraine. „Aștept să vă văd și pe dumneavoastră în mijlocul nostru, domnișoară."

„O să venim," zise Lorraine. Își strînseră mîinile. „Mă bucur că v-am întîlnit," mai zise ea.

„La revedere." Se uită la David. „Și acum, fii cuminte. Vreau să te văd mîntuit cît mai curînd." Îl părăsi pe Roy și, înainte să se îndepăr-

teze, spuse: „Să vă distrați, copii. Johnnie, să nu faci nici o poznă, mă auzi?"

El se făcu că nu aude; își vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor, scoase niște mărunțiș și se prefăcu că numără banii. Mîna îi era transpirată și tremura. Cînd tatăl repetă avertismentul, o parte din mărunțiș se risipi pe jos. Se aplecă să-l culeagă. Îi veni deodată să-i strige tatălui său cele mai îngrozitoare înjurături pe care le știa și simți nevoia să plîngă. Știa că toți erau intrigați de scena dintre tatăl lui și el, că toți își dădeau seama că există o tensiune de moarte, greu de numit. Stînd în genunchi pe covertă, strigă întors cu spatele (punînd în voce atît de multă asprime, furie și ură cîtă îndrăznea):

„Nu-ți fie teamă, tată, Roy o să aibă grijă ca să mă port cum trebuie."

În liniștea care urmă, se ridică în picioare și văzu că toți îl priveau. David se uita la el șocat, dar și cu milă, Roy își ținea capul plecat în semn de iertare. Tatăl îl chemă:

„Cere-ți scuze, Johnnie, și vino aici."

„Scuzați-mă," zise el, și se îndreptă spre tatăl lui. Ridică privirea în sus, spre fața tatălui, cu o mînie care îl surprindea și-l înspăimînta. Și nu lăsă ochii în jos, știind că taică-său vedea în ei (și tocmai asta voia: ca el să vadă) cît de mult îl ura.

„Ce-ai spus?" întrebă tatăl.

„Am spus că nu trebuie să fii neliniștit în ce mă privește. N-am să fac nici o poznă." Și propria lui voce îl surprinse, era mult mai rece și mai furioasă decît intenționase să fie, și un accent sardonic se afla în cuvîntul „poznă". Știa că tatăl l-ar fi doborît dacă n-ar fi fost de față sfinții și străinii.

„Ai grijă cum vorbești cu mine. Nu te grăbi să crești mare. Cînd ajungem acasă, îți dau jos pantalonii ăștia lungi și o să vedem noi cine e om mare, auzi?"

Da, o să vedem, gîndi el, și nu spuse nimic. Privi, cu voită nepăsare, de-a lungul punții. Simțiră atunci zdruncinarea vasului care începuse să se depărteze de chei. Vocile se înălțară, emoționante. „Ne vedem mai tîrziu," spuse tatăl, și se depărtă...

Stătu liniștit, încercînd să-și pregătească expresia, ca să se poată întoarce alături de doamna Jackson și de Lorraine. Cu mîinile în buzunarele pantalonilor, îl văzu pe David și pe Roy venind spre el. Se opri și îi așteptă. „E o porcărie," zise Roy.

David se uită la el, surprins. „Așa vorbește un băiat mîntuit?" Puse mîna pe umărul lui Johnnie. „Ne îndreptăm către Muntele Ursului," țipă el „în susul gloriosului Hudson," — și făcu un gest trivial cu degetul cel mare.

„Dacă te-ar vedea Sylvia făcînd așa ceva," zise Roy, „ce-ai zice?"

„Nu trebuie să ne batem capul cu ea," spuse Johnnie. „O să stea cu bătrînii cît e ziua de lungă."

„O să găsim noi un mijloc să ne ocupăm de ei," zise David. Se întoarse spre Roy. „Tu, mîntuitule, de ce nu te duci s-o ţii de vorbă pe Sora Daniels, ca să vorbim noi cu fata? Tu eşti un copil, oricum, fata n-o să vrea să stea de vorbă cu tine."

„Nu-s destul de mîntuit ca s-o ţin de vorbă pe hîrca aia," spuse Roy. „Şi mîntuirea mi-am căpătat-o de la tata. Sînt mîntuit numai cînd sînt cu tata." Rîseră, şi Roy adăugă: „Şi nu sînt nici copil: am şi eu tot ce are şi tata."

„Şi o mulţime de alte lucruri la care taică-tău nici nu visează," zise David.

O, gîndi Johnnie cu o mînie subită, vicioasă, care îl înfiora, *n-are de ce să viseze la aşa ceva!*

„Şi acum să ne purtăm ca nişte creştini," spuse David. „Dacă am fi deştepţi, ne-am duce acolo, la un loc cu ea şi cu toţi ăilalţi, şi ne-am face că vrem să auzim ceva despre Domnul. Să mergem lîngă maică-sa."

„Şi dacă vine şi *el?*" întrebă Johnnie.

Gabriel stătea în cealaltă parte a vasului, vorbind cu nevastă-sa. „Poate c-o să rămînă acolo," zise David; avea o notă de scuză în voce.

Se apropiară de sfinţi.

„Lăudaţi pe Domnul," spuneau ei, cu o voce adormitoare.

„Lăudaţi pe Domnul," zise Fratele James. „Cum vă simţiţi azi, tinerilor?"

Îl apucă de umăr pe Roy. „Ai de gînd să mergi pe calea Domnului?"

„Da, domnule," murmură Roy, „am să încerc." Îi zîmbi în faţă Fratelui James.

„E un lucru minunat să te dăruieşti Domnului din tinereţe," zise Fratele Elisha.

Se uită la Johnnie şi la David. „De ce nu vă alăturaţi şi voi, băieţi? Pe lume nu există nimic altceva pentru voi, vă spun eu." Şi cită: „Aminteşte-ţi de Atoateziditorul în tinereţe, cînd zilele diavolului nu s-au arătat încă."

„Amin," zise Sora Daniels. „Trăim ultimele zile, copii. Să nu credeţi că dacă sînteţi tineri aveţi mai mult timp. Domnul îi ia pe cei tineri la fel de uşor ca pe cei bătrîni. Trebuie să fiţi gata tot timpul ca nu cumva, atunci cînd El va veni, să vă găsească nepregătiţi. Da, domnule. Aceasta e clipa."

„Băieţi, veniţi azi la slujbă, nu-i aşa?" întrebă Sora McCandless. „Avem de gînd să o ţinem pe vas, ştiţi asta, nu?" Se uită la Fratele James. „Începem de îndată ce urcăm un pic pe fluviu, nu-i aşa, Frate?"

„Da," zise Fratele James, „o să-l lăudăm pe Domnul chiar în mijlocul maiestuosului Hudson." Se lăsă pe spate şi îi dădu drumul lui Roy. „Aş vrea să vă văd acolo, copii. Aş vrea să vă aud făcînd un *zgomot* menit urechii Domnului."

„Nu i-am auzit niciodată pe tinerii ăştia *strigînd,*" zise Sora Daniels, privindu-i cu neîncredere. Se uita la David şi la Johnnie. „Nu v-am auzit niciodată *mărturisind.*"

„Încă nu sîntem mîntuiţi, Soră," spuse David, blînd.

„Atunci e în regulă," spuse Sora Daniels. „Dar aţi putea să vă rugaţi Domnului pentru viaţa voastră, pentru sănătatea şi puterea voastră. Mulţumiţi-I pentru ceea ce v-a dat, şi vă va da şi mai mult."

„Acesta-i adevărul," spuse Fratele Elisha. Îi zîmbi Sylviei. „Pot să depun mărturie, Domnul fie binecuvîntat."

„Au încă de gînd să facă gălăgie," zise Sora McCandless. „Dar Dumnezeu îl va atinge într-o zi pe fiecare dintre aceşti tineri şi-l va aduce în genunchi la altar. Ţineţi minte cuvintele mele." Şi le zîmbi.

„Trebuie doar să stai în jurul casei Domnului," spuse Fratele James. „Într-una din zile, Spiritul Lui va intra în tine. N-am să uit niciodată ziua în care a intrat în mine."

„Acesta-i adevărul," ţipă Sora McCandless. „Sînt aşa de fericită că El a pătruns în mine într-o zi, Aleluia!"

„Amin," strigă Sora Daniels, „Amin".

„S-ar părea că facem o mică slujbă chiar acum," zise Fratele Elisha, zîmbind. Fratele James rîse din toată inima şi strigă: „Bine, oricum, Domnul trebuie lăudat."

„Cred că săptămîna viitoare biserica va începe o serie de întîlniri de reînviere a credinţei," zise Fratele Elisha. „Vreau să vă văd, băieţi, la fiecare dintre ele, auziţi?" Rîdea în timp ce vorbea, şi adăugă, deoarece David părea gata să protesteze: „Nu, nu, nu vreau să aud nici un pretext. Să fiţi acolo. Duceţi-vă la altar, băieţi, şi poate că atunci o să fiţi mai atenţi şi la şcoala de duminică."

Rîseră toţi la aceste cuvinte şi Sylvia spuse cu vocea ei blîndă, uitîndu-se batjocoritor la Roy: „Poate că vom auzi chiar *strigătul* Fratelui Roy." Roy rînji.

„Mi-ar plăcea să te aud şi pe tine *strigînd,*" mormăi mama ei. „Să te apropii mai mult de Dumnezeu." Sylvia zîmbi şi îşi muşcă buza; aruncă o privire spre David.

„Nu toţi au acelaşi spirit," zise Fratele Elisha, venindu-i Sylviei în ajutor. „Nu pot face *toţi* atît de mult zgomot cît poţi face dumneata," zise el rîzînd amabil, „n-avem cu toţii energia dumitale."

Sora Daniels zîmbi şi se încruntă auzind această aluzie la dimensiunea pasiunii ei; spuse: „N-ai ce-i face, Frate. Cînd Domnul se mişcă în tine, trebuie să faci ceva. Am auzit-o pe fata asta *strigînd* toată noaptea. În noaptea următoare a *strigat* şi mai mult. Eu nu cred într-o religie moartă. Nu, domnule. Sfinţii lui Dumnezeu au nevoie de reînviere."

„Bine, o să lucrăm cu Sora Sylvia," zise Fratele Elisha.

Drept înaintea şi în spatele lor nu se întindea decît fluviul. Pierduseră din ochi de mult punctul de unde plecaseră. Treceau pe lîngă Palisade, care se ridicau abrupte, gigantice, din murdarul, largul, albastrul-verzuiul Hudson. Johnnie, David şi Roy

hoinăreau jos, pe puntea inferioară, aplecîndu-se peste balustradă, privind dîra albă de apă din urma vasului. Plutea către fețele lor, ridicîndu-se din rîu, o adiere ușoară, răcoroasă. Mult timp stătură împreună, tăcuți, uitîndu-se la rîu, la munți, auzind vag rumoarea din spatele lor, de pe vas. Cerul era înalt și albastru, ici-colo stropit cu nori schimbători; soarele portocaliu le ardea cu furie capetele descoperite.

Și David murmură în sfîrșit: „Ar fi amuzant dacă ar avea *ei* dreptate."

„Cine să aibă dreptate?" întrebă Roy.

„Elisha și ceilalți."

„Nu putem afla decît într-un singur fel," zise Johnnie.

„Da," spuse Roy, „dar încă nu mi-e dor de cer."

„Ești totdeauna foarte spiritual," zise David.

„O," replică Roy, „ți-e ciudă că Sylvia stă sus, cu Fratele Elisha."

„Crezi că au să se căsătorească?" întrebă Johnnie.

„Nu vorbi prostii," zise David.

„Ce e sigur, e că n-ai de gînd să-i vorbești înainte să te mîntui," zise Johnnie. Voise să spună „înainte să ne mîntuim," dar îl privi pe David și zîmbi.

„Ar putea să merite osteneala," zise David.

„*Ce* ar putea să merite osteneala?" întrebă Roy, rînjind.

„Fii cuminte," spuse David. Se îmbujoră, sîngele negru ridicîndu-i-se sub pielea neagră. „Cum

o să mă mai mîntui dacă vorbești așa cu mine? Ar trebui să-mi dai exemplu."

„Nu te uita la mine, băiete," zise Roy.

„Aș vrea să vorbești cu Johnnie," îi spuse Gabriel soției sale.

„Despre ce?"

„Mîndria o să-l facă să-și piardă capul. Cere-i să-ți repete ce mi-a spus mie în dimineața asta, în fața prietenilor lui. E doar băiatul tău."

„Ce-a zis?"

Privi posomorît peste fluviu. „Întreabă-l diseară. Era cît pe-aci să-l omor."

Ea urmărise scena și știa. Își privi scurt soțul, simțind deodată o mînie violentă, aproape oarbă; suspină, se întoarse și se uită la cel mai mic dintre copiii ei: era încurcat într-un joc complicat și obositor și aparent lipsit de orice satisfacție, cu o minge roșie, bile, cuburi și o lopățică stricată.

„Am să vorbesc cu el," zise ea în sfîrșit. „O să fie bine." Se întreba ce i-ar fi putut spune; și ce i-ar fi răspuns el. Privi pe furiș în lungul vasului, dar băiatul nu se zărea.

„Demonul ăsta al mîndriei o să-l mănînce," spuse Gabriel cu amărăciune. Urmărea fluviul străbătut cu zgomot de vapor. „Cel mai minunat lucru de pe pămînt ar fi dacă Dumnezeu i-ar lua sufletul." Voise să spună „dacă i-ar mîntui" sufletul.

Era ora prînzului. Tot vasul era prins de pregătirea mesei. Pungi de hîrtie și coșuri imense dezvăluiau splendori: friptură de porc, cotlete, pui rece, banane, mere, portocale, pere, băuturi gazoase, bomboane, limonadă rece. Pe tot vasul aleșii Domnului se destindeau; adunați în grupuri, po-

vesteau și rîdeau ; cei mai superficiali bîrfeau, iar cîțiva dintre tinerii mai curajoși îndrăzneau să se plimbe perechi. Dedesubtul lor, puternicul, indiferentul fluviu se înfuria în albie ; apa, pulverizată cu zgomot, urmărea vaporul. În camera mașinilor copiii priveau mișcarea mecanismelor : se ridicau, cădeau, cîntau monoton. Înspăimîntătoarele șuruburi de oțel păreau umane, îmbibate cu o forță neobosită, inumană. Era ceva monstruos în mașina care suporta o greutate enormă și o astfel de încărcătură.

Sora Daniels aruncă o pungă de hîrtie peste bastingaj și se șterse la gură cu batista ei mare. „Sylvia fii atentă cum vorbești cu băieții ăștia nemîntuiți," zise ea.

„Da, mamă."

„Nu-mi place cum se uită la tine tînărul Jackson. Copilul ăsta e bîntuit de diavol. Să fii atentă."

„Da, mamă."

„Ai destul timp ca să te gîndești la băieți. Acum e timpul să te gîndești la Dumnezeu."

„Da, mamă."

„Să ții minte," spuse maică-sa.

„Mamă, vreau acasă!" țipă Lois. Se strecură în brațele mamei, plîngînd.

„De ce? Ce-i cu tine, dragă?" Își legăna tandru fiica. „Te doare ceva ?"

„Vreau acasă, vreau acasă," suspina Lois.

„Un foarte bun predicator, un om al lui Dumnezeu și un prieten al meu va oficia serviciul religios pentru noi," spuse Fratele James.

„Poate că ați auzit de el — reverendul Peters. Un adevărat om al lui Dumnezeu, Amin."

„Mă gîndesc," zise Gabriel zîmbind, „că poate aș putea purta și eu cuvîntul Domnului într-o duminică seara. Domnul m-a chemat de mult. Am avut acasă biserica mea."

„Nu te grăbi, diacone Grimes," spuse Fratele James. „Ai tot timpul. Te-ai descurcat bine la Serile Tinerilor Preoți."

Făcu o pauză și-l privi pe Gabriel. „Într-adevăr, foarte bine."

„Mă gîndeam doar," spuse Gabriel cu umilință, „că aș putea fi folosit cu mai mult spor în Casa Domnului."

Fratele James cită pasajul care spune că e mai bine să fii portarul Casei Domnului decît să intri în cortul celui nedrept ; și era gata să adauge dictonul sfîntului Pavel despre supunere, dar își dădu seama (urmărind fața lui Gabriel) că încă nu era necesar.

„Continuă să te rogi," spuse el cu blîndețe. „Ai să ajungi și mai aproape de Dumnezeu. El va face minuni. Ai să vezi." Se aplecă mai aproape de diacon. „Și încearcă să te apropii mai mult de oameni."

Roy hoinărea cu o fată stîngace și uluită care se numea Elizabeth. Johnnie și David rătăceau singuri în susul și în josul vasului. Se urcară pe puntea superioară și se aplecară deasupra pupei pustii. Aici, sus, aerul era aspru și curat. Priveau apa, ținîndu-se de umeri.

„Bătrînul tău a fost cam aspru azi-dimineață." spuse David cu grijă, urmărind trecerea munților pe lîngă vas.

„Da," zise Johnnie. Privi fața lui David profilată pe cer. Tremură deodată, în aerul rece, tăios, și-și îngropă fața în umărul lui David. David se uita la el și-l ținea strîns.

„Pe cine iubești tu?" șopti el. „Cine-i băiatul tău?"

„Tu ești," murmură el cu înverșunare. „Pe tine te iubesc."

„Roy!" chicoti Elizabeth. „*Roy Grimes*. Dacă mai spui *vreodată* așa ceva."

Slujba începea. Din toate colțurile vaporului se stîrnea mișcarea sfinților lui Dumnezeu. Strînseseră lucrurile care le aparțineau și-și mutaseră scaunele de pe puntea de jos și de sus în largul hol principal. După-amiaza abia începea, încă nu era ora două. Soarele era sus. Dogorea peste tot, cu o lumină de aramă. În oraș căldura trebuie să fi fost insuportabilă; aici, sfinții umpluseră imensa și înalta cameră, folosită odată drept sală de bal, judecînd după ornamentele străvechi și decolorate, și aerul începea să fie înăbușitor. Camera avea culoarea mahonului negru; cine venea de afară, de pe puntea luminoasă, bîjbîia deodată în întuneric și își recăpăta simțul direcției de la marele și elegantul pian aflat pe o mică platformă.

Stăteau în rînduri mici, cu spații largi între ele, formînd aproape inconștient o ierarhie. Fratele James se afla în față, lîngă Sora McCandless. În partea opusă stăteau Gabriel și diaconul Jones și, imediat în spatele lor, Sora Daniels cu fata ei. Cînd ceilalți erau pe punctul de a începe, intră în grabă Fratele Elisha. Înaintă cu pași mari spre

pian și îngenunche o secundă înainte de a se îndrepta spre locul lui. Era o agitație liniștită, sfinții se aranjau, așteptînd, în timp ce Fratele Elisha încerca clapele. Gabriel privi în jur, neliniștit, după Johnnie și Roy, care fără îndoială erau prinși într-o conversație păcătoasă cu David, și care încă nu apăruseră. Privi înapoi către locul unde stăteau doamna Jackson și Lorraine, cu zîmbete jenate imprimate pe fețe. Aruncă o privire întrebătoare soției lui; ea îi întîlni privirea în liniște, cu expresia neschimbată.

Fratele Elisha lovi clapele și congregația se uni în cîntecul *Nimic nu mă va abate de la dragostea mea pentru Domnul,* cu o tamburină, cu bătăi din palme și picioare tropăind. Pereții și podeaua vechiului hol tremurau și candelabrele se legănau sub plafonul înalt. Afară fluviul curgea, trecînd pe sub umbrele grele ale Palisadelor, și soarele de aramă cobora. Cîțiva străini care veniseră și ei în excursie apărură la uși, și stăteau uitîndu-se, cu un amuzament stînjenit. Sfinții continuau să cînte, înălțîndu-și vocile puternice în rugi către Iehova, și nu păreau conștienți de prezența nemîntuiților care îi urmăreau și pe care, într-o zi, puterea lui Dumnezeu i-ar putea face să tremure.

Cîntecul sfîrși, iar Fratele James se ridică și privi congregația, cu un zîmbet larg pe față. Îl urmăreau, în așteptare, cu dragoste. El tăcu o clipă, zîmbind în jos, spre ei. Apoi spuse, și vocea sa era puternică și plină de triumf:

„Ei bine, să rostim cu toții: Amin!"

Și toți strigară ascultători: „Amin!"

„Să spunem cu toții că Îl lăudăm pe El!"

„Îl lăudăm pe El!"

„Să spunem cu toţii : Aleluia !"
„Aleluia !"
„Slavă !" strigă Fratele James. Duhul Sfînt îl atinse, şi el strigă din nou : „Binecuvîntat ! Binecuvîntat fie numele Lui sfînt !"
Rîdeau şi strigau după el ; bucuria lor era atît de mare, încît rîdeau ca nişte copii ; unii dintre ei plîngeau ca nişte copii ; cuprinşi în plinătatea şi certitudinea mîntuirii, în conştiinţa că Domnul era în mijlocul lor şi că fiecare inimă, umflată de chin, tînjea numai să se umple de slava Lui.
În acel moment, fiecare dintre ei ar fi putut să se înalţe pe aripi de vultur, dincolo de persistenţa sordidă a cărnii, de păcatul fără adîncime al inimii, de destinul orelor, zilelor şi săptămînilor ; să fie primit de Mirele ceresc în înălţime şi slavă ; unde lacrimile pier şi moartea nu are putere ; unde păcătosul se mîntuie de griji şi sufletul obosit găseşte odihnă.
„Sfinţilor, să-L lăudăm pe Domnul," zise Fratele James. „Azi chiar în mijlocul marelui fluviu al lui Dumnezeu, sub marele acoperiş al Stăpînului iubit, să înălţăm vocile noastre, în mulţumiri către Domnul, care ne-a văzut şi ne-a găsit vrednici să ne mîntuie, Amin !"
„Amin ! Aleluia !"
„— să ne mîntuie, Amin, să ne ducă pe noi, oh, slavă Domnului, în ispitele Satanei, în desfrîul şi în răul acestei lumi !"
„Vorbeşte-ne despre asta !"
„Predică !"
„Nu e ciudat că-l slăvim pe Domnul, Amin, *oriunde* ne-am afla, nu-i aşa ? Fraţilor, în clipa

în care căpătaţi măreaţa mîntuire, n-o mai puteţi tăinui, Aleluia ! trebuie să vorbiţi despre ea..."
„Amin."
„Trebuie s-o trăiţi, Amin. Cînd Duhul Sfînt vă va atinge, vă veţi *mişca,* slăvit fie Domnul !"
„Aşa e !"
„Astăzi vreau să aud nişte mărturii, Amin ! Vreau să aud *cîntece* azi, binecuvîntat fie Domnul ! Vreau să aud *strigăte,* binecuvîntat fie Domnul, Aleluia !"
„Vorbeşte-ne despre asta !"
„Şi nu vreau să văd vreun sfînt ascunzîndu-se. Dacă Domnul v-a mîntuit, Amin, El vă dă mărturie, *oriîncotro* v-aţi duce. Da ! Sufletul meu stă mărturie, binecuvîntat fie Domnul nostru !"
„Slăvă !"
„Dacă nu sînteţi mîntuiţi, Amin, treziţi-vă şi rugaţi-vă Lui. Înălţaţi Domnului slavă pentru cruţarea vieţii voastre păcătoase, *lăudaţi-L* pentru lumina soarelui şi pentru ploaie, lăudaţi-L pe El pentru tot ceea ce a făcut cu mîinile Lui. Sfinţilor, vreau să vă aud astăzi rugîndu-vă, mă auziţi ? Vreau să se *cutremure* această bătrînă barcă de ruga voastră, Aleluia ! Vreau să *simt* mîntuirea voastră. Sînteţi mîntuiţi ?"
„Amin !"
„Sînteţi sfinţiţi ?"
„Slavă !"
„Botezaţi în foc ?!"
„Da ! Şi fericiţi !"
„Dovediţi-o !"
Holul era plin de o briză care îl purta pe Dumnezeu, cu moartea şi vindecarea în mîini. Sub furia Lui, sfinţii se aplecau, strigînd „sfînt", şi

lacrimile le curgeau. De pe punte păcătoşii urmăreau totul; dincolo de ei, soarele dogorîtor, fluviul adînc, piscurile neschimbate, negre-cafenii-verzi. Soarele acesta, care acum acoperea pămîntul şi apa, într-o zi va refuza să strălucească, fluviul va înceta să curgă şi morţii lui fără număr se vor scula; piscurile se vor clătina, se vor sfărîma, se vor prăbuşi şi în locul lor nu va fi nimic decît mînia dezlănţuită a lui Dumnezeu. „Care e primul ?" strigă Fratele James. „Să se ridice şi să vorbească !" Fratele Elisha gemu : „Ai milă, Isuse !" şi se ridică de pe scaunul de la pian, cu toată fiinţa posedată. Şi Duhul Sfînt îl atinse şi el ţipă din nou, îndoindu-se, în timp ce picioarele lui băteau în podea străvechi, înfricoşătoare semnale, în timp ce braţele i se mişcau în aer ca nişte aripi şi faţa, desfigurată, nu mai era propria lui faţă, nici faţa unui om tînăr, ci una fără vîrstă, chinuită, schimonosită de extaz, şi întoarsă orbeşte către cer. *Da, Dumnezeule,* strigau toţi, *da!*

„Prea iubitul..."

„Vorbeşte-ne despre asta !"

„Spune !"

„Vreau să-I mulţumesc, vreau să-L laud pe Domnul, Amin..."

„Amin !"

„...pentru că e aici! Vreau să-I mulţumesc pentru viaţa mea. Pentru sănătatea şi puterea..."

„Amin !"

„Slavă !"

„...vreau să-I mulţumesc Lui, Aleluia, pentru mîntuirea sufletului meu...

„Oh !"

„Slavă !"

„...pentru că a făcut lumina ! Preamăriţi-L pe Domnul ! Care mi-a luminat inima încă de cînd eram copil ! Amin ! Vreau să-I mulţumesc Lui că-mi aduce mîntuirea în zilele *tinereţii* mele, Aleluia, cînd sînt încă în toate minţile, Amin înainte ca Satana să-mi şteargă trupul de pe lume !"

„Vorbeşte-ne despre asta !"

„El m-a mîntuit, iubiţii mei, de lume şi de cele lumeşti. M-a mîntuit, Amin, de jocul de cărţi..."

„Slavă !"

„...m-a scăpat de băutură, binecuvîntaţi-L pe Domnul, m-a mîntuit de străzi, de cinematografe şi de toată murdăria de pe lume !"

„*Ştiu* că e aşa !"

„M-a mîntuit, m-a iubit, m-a sfinţit şi m-a umplut cu binecuvîntatul Duh Sfînt, Aleluia ! Dă-mi un cîntec nou, Amin, pe care nu l-am ştiut înainte şi îndrumă-mi paşii pe drumul înalt al Împăratului. Roagă-Te pentru mine, prea iubite, ca să rămîn în picioare în zilele rele pe urmă !"

„Binecuvîntat fie numele Tău, Isuse !"

În timpul mărturisirii lui, Johnnie şi Roy şi David au stat liniştiţi lîngă uşă, neîndrăznind să intre în timp ce el vorbea. În momentul în care se aşeză, ei se mişcară repede, împreună, pînă în faţa marelui hol, şi îngenuncheară lîngă locurile lor ca să se roage. Înfăţişarea fiecăruia suferea întotdeauna în astfel de împrejurări o schimbare izbitoare şi chiar emoţionantă, ca şi cum tinereţea lor, abia începută, dispăruse deja ; şi animalul, atît de viu, de neliniştit, de nedescoperit, atît de plin de putere, gata să ţîşnească, fusese deja hăituit şi prins în cursă şi oferit într-un continuu sacrificiu de sînge, pe altarul lui Dumnezeu. Şi totuşi corpurile lor

continuau să crească şi să se schimbe, pregătindu-i, misterios, ducîndu-i cu o viteză feroce spre bărbăţie. Se mişcau cu grijă, dar mişcările lor sugerau, cu o precizie înfiorătoare la vedere pentru cei mîntuiţi, păgîna dorinţă, fierbinte sub hainele spălate de sînge. În ei se echilibra, continuu şi perfect, puterea revelaţiei cu puterea naturii; şi sfinţii, privindu-i cu o îngrozită iubire, luptau să le salveze sufletele, prevenind carnea care dormea încă. Un fel de furtună infernală zbură deasupra congregaţiei la trecerea lor, cineva strigă: „Binecuvîntează-i Doamne!" şi, în timp ce ei îngenuncheau pentru rugăciune, se ridică pentru a mărturisi, colorată ca mierea, Sora Russell.

Din momentul în care au închis ochii şi şi-au acoperit feţele, s-au izolat de bucuria care mişca totul în jurul lor. Dar izolarea făcea gloria sfinţilor mai adevărată, pulsul convingerii, oricît de slab, bătea ritmic, şi în slava lui Dumnezeu răsuna un ton, abia auzit, de abjectă teroare. Roy se ridică primul, drept; faţa lui nu arăta nimic; Sora Russell îşi sfîrşi mărturisirea şi se aşeză, suspinînd, cu capul pe spate şi cu amîndouă mîinile ridicate spre cer. De îndată, Sora Daniels îşi înălţă vocea puternică şi aspră, lovind tamburina. Fratele Elisha se întoarse pe scaunul pianului şi lovi clapele. Johnnie şi David se ridicară din genunchi, şi cu ei se ridică toată congregaţia, bătînd din palme şi cîntînd. Cei trei băieţi nu cîntau; stăteau împreună, ignorîndu-se unul pe altul, cu picioarele ţepene pe duşumeaua uşor înclinată, dar cu trupurile balansîndu-se înainte şi înapoi, în timp ce muzica devenea tot mai sălbatică. Cineva ţipă tare, un nesfîrşit glas de jeluire; focul împroşcă puntea

deschisă şi umplu uşile şi purifică păcătoşii care stăteau în dreptul lor; focul umplu marele hol şi împroşcă feţele sfinţilor şi un vînt nepămîntean adie în jurul capetelor lor. Mîinile le erau arcuite şi ochii ridicaţi spre cer. Sudoarea murdărise gulerul diaconului şi umezise basmalele femeilor. Fost-a adevărat? Născutu-s-a într-adevăr într-o zi la Bethleem un Mîntuitor care a fost Cristos cel Sfînt? Care a murit pentru ei — pentru *ei* toţi — scuipat şi bătut cu vergi, purtînd cunună de spini, şi şi-a văzut propriul lui sînge curgînd ca ploaia; şi a zăcut în mormînt trei zile şi a învins moartea şi iadul şi s-a ridicat din nou în slavă — şi oare *pentru ei a făcut-o*?

Doamne, vreau să merg cu tine, arată-mi drumul!

Pentru noi s-a născut un copil, ne-a fost dat un fiu — şi numele Lui va fi Minunat, Dumnezeu cel plin de putere, Tatăl fără de sfîrşit, Prinţul Păcii. Şi El se va întoarce într-o zi, Împăratul slăvit; va rupe giulgiul cerului şi va coborî să judece neamurile şi va aduna poporul Său şi-l va duce la odihnă.

Ia-mă de mînă şi îndreaptă-mi paşii!

Undeva în spate o femeie îşi începu Strigătul. Se uitară grijulii în jur, încă neprivindu-se unul pe altul, şi văzură ca de la o mare distanţă, prin căldura de nesuportat, o căldură ca aceea pe care trebuie s-o fi simţit copiii iudei în drum spre nemilosul cuptor, că una dintre sfinte dansa, sub mîna lui Dumnezeu. Dansa în spaţiul dintre rînduri, insuportabil de frumoasă, cu o graţie care venea din cer. Faţa îi era ridicată, ochii închişi, şi picioarele care se mişcau atît de sigur acum

nu mai erau ale ei. Unul cîte unul, puterea lui Dumnezeu îi mişcă şi pe ceilalţi şi — aşa cum fusese scris — Duhul Sfînt coborî din ceruri cu un Strigăt. Sylvia ridică mîinile, lacrimi îi curgeau pe faţă, şi într-o clipă ieşi şi ea între rînduri, strigînd. Adevărat să fie? se bucurau sfinţii. Roy bătea tamburina, David, grav şi zguduit, bătea din palme şi corpul i se mişca insistent în ritmul dansatorilor. Johnnie stătea lîngă el, încălzit şi palid, luptînd iarăşi, adunîndu-şi toate forţele, ca să se salveze de la această frenezie, deşi recunoştea zilnic că era negru de păcate, că secretele inimii lui erau o duhoare pentru nările lui Dumnezeu. *Păcatele tale sîngerii vor fi albe ca zăpada. Vino, hai să chibzuim împreună, zice Domnul.*

Acum pianul era stăpînit de un dezacord violent, şi Fratele Elisha sălta pe picioare în dans. Johnnie îi urmărea învîrtirea trupului şi asculta cu teroare suspinele lui bestiale. Dintre bărbaţi numai Elisha dansa, şi femeile se mişcau către el şi el se mişca spre femei. Johnnie simţi zburînd deasupra lui un vînt de gheaţă; cu toţi muşchii contractaţi, rezistînd furios unui act nestăvilit al sîngelui, înţelese cum s-a revoltat trupul lui Isaac cînd a văzut cuţitul tatălui său; îngreţoşat şi aproape hohotind, închise ochii. Era Satana, cu siguranţă, cel care-i stătea atît de mîrşav pe umeri, şi ce altceva decît sîngele lui Isus l-ar fi putut mîntui? Se gîndi de cîte ori fusese la congregaţia celor drepţi — şi încă nu se mîntuise. Rămînea în vasta armată a celor — aşa i se spusese, şi acum cu durere în inimă începea să şi-o spună singur — împotmoliţi în nefericire, al căror

sfîrşit sînt ura şi plînsul. Apoi, pentru că simţi că va cădea, deschise ochii şi urmări bucuria sfinţilor. Îl găsi cu ochii pe tatăl lui, acolo unde stătea, bătînd din palme, lucind de sudoare, copleşit. Apoi începu să strige Lois. Se uită la Roy pentru prima dată; ochii li se întîlniră într-o întrebare scurtă şi schimonosită şi Roy dădu din umeri imperceptibil. O urmări pe maică-sa, înălţîndu-se deasupra lui Lois, cu faţa vag tulburată. Lumina uşii cădea pe faţa ei, întreaga cameră era plină de această lumină ciudată. Acum nu se mai auzea nici un sunet în afară de cel al tamburinei lui Roy şi de ritmul greoi al sfinţilor; sunetul picioarelor, al mîinilor grele, plînsul. Au trecut secole de cînd copiii lui Israel, conduşi de Miriam, au scos exact acelaşi sunet, venit din sălbăticie. *Pentru noi s-a născut azi Mîntuitorul, care e Domnul nostru Isus Cristos.*

În lumina de aramă a soarelui, Johnnie simţi deodată nu prezenţa lui Dumnezeu, ci prezenţa lui David; care părea că se întinde spre el; mîna lui căuta, în furia potopului, să-l tragă la fundul apei, sau să-l aducă intact la mal? Din colţul ochilor îşi urmări prietenul, care-l strîngea cu o putere mare; şi simţi o clipă o astfel de profunzime a dragostei, o bucurie atît de teribilă, neîntîlnită şi dureroasă, încît ar fi putut cădea, în faţa celorlalţi, plîngînd la picioarele lui David.

Ajunşi la Muntele Ursului, se ivi marea problemă: cum s-o îndepărteze pe Sylvia de privirea mamei ei, ca să-i poată oferi cadoul pentru ziua de naştere? Problema, şi aşa destul de dificilă, deveni şi mai dificilă prin prezenţa continuă a

Fratelui Elisha ; care, inspirat de serviciul de după-amiază şi de reînnoirea credinţei în sufletul Sylviei, rămăsese lîngă ea, martor bunătăţii şi puterii lui Dumnezeu. Sylvia îl asculta cu obişnuitul ei zîmbet îndurerat şi extaziat. Cu mama ei de o parte, cu Fratele Elisha de cealaltă, părea aproape că se sfătuieşte pe rînd cu fiecare în legătură cu comportarea ei de sfîntă a Domnului. Băieţii erau disperaţi, deoarece soarele se îndrepta vizibil către apus, şi cînd ar mai fi putut să-i dea broşa în formă de fluture, pe care David o simţea umflîndu-i buzunarul vestei ?

Bineînţeles, cum sugerase Johnnie, nu exista nici un motiv care să-i facă să nu se poată duce la ea, aşa înconjurată cum era, să-i dea bijuteria şi să termine o dată — cu atît mai mult cu cît David îşi manifestase dorinţa de a explora minunile Muntelui Ursului înainte de sfîrşitul misiunii lor festive. Sora Daniels ar fi putut cu greu să obiecteze împotriva unei amintiri inofensive de la trei tineri, care mergeau devotaţi la biserică şi dintre care unul profesa mîntuirea. Dar asta era departe de a-l satisface pe David, care nu dorea să audă „mulţumesc"-ul Sylviei în prezenţa inhibantă a sfinţilor. Prin urmare au aşteptat, rătăcind prin parcul în pantă, zăbovind lîngă lac şi lîngă terenul de patinaj, şi urmărind-o pe Sylvia.

„Dumnezeule, de ce nu se duc undeva, să se culce ori să se roage ?" ţipă în sfîrşit David. Aruncă o privire furioasă spre ridicătura pe care Sylvia şi maică-sa stăteau de vorbă cu Fratele Elisha. Soarele le cădea pe feţe şi aprindea în părul Sylviei, care-şi mişca fără odihnă capul, mici scîntei de un negru albăstrui.

Văzînd că Sylvia umpluse toată mintea prietenului său, Johnnie îşi înghiţi gelozia. Zise, pe jumătate mînios : Eu tot nu văd de ce nu ne ducem direct să-i dăm cadoul ?"

Roy îl privi. „Băiete, vorbeşti ca şi cum n-ai avea pic de bun-simţ."

Johnnie, mohorît, tăcu. Aruncă dintr-o parte o privire către faţa încruntată a lui David (cu ochii încă la Sylvia), se întoarse brusc şi începu să se depărteze.

„Unde te duci ?" îl strigă David.

„Mă întorc," zise el. Şi se rugă ca David să vină după el.

Dar David era hotărît s-o prindă singură pe Sylvia, şi rămase unde era, cu Roy. „Bine, întoarce-te repede," spuse el ; şi se întinse cît era de lung pe iarbă.

De îndată ce rămase singur, Johnnie nu se mai stăpîni ; îşi aplecă fruntea pe coaja unui copac, tremurînd şi arzînd ca în clipele de mare febră. Coaja copacului era aspră şi rece şi, deşi asta nu-i aducea nici o alinare, stătu acolo liniştit mult timp, văzînd deasupra sa cerul clar şi înalt pe care soarele trecea cu o strălucire pălindă ; şi pămîntul adînc, acoperit cu drapele vii, iarbă, flori, ghimpi şi viţă, îmbrîncind în sus copaci brutali. Auzea în spate vocile copiilor şi ale sfinţilor. Ştia că trebuie să se întoarcă, să fie gata, dacă David reuşea s-o păcălească pe Sora Daniels, să se apropie de fiica ei cu fluturele auriu în mînă. Dar nu voia să se întoarcă, nu-l interesa de loc cadoul pentru ziua ei de naştere şi nici măcar Sylvia — nu-l interesase nici înainte. Îşi schimbă poziţia, se întoarse de la copac, aşa

cum își întorsese mintea de la abisul care deodată i se căscase în față, fără fund și înfricoșător, abis pe care îl întîlnise în vise. Și merse încet, îndepărtîndu-se de sfinți și de vocile copiilor, cu mîinile în buzunare, luptîndu-se să ignoreze întrebarea care țipa, țipa în încăperea strălucitoare a minții lui bîntuite.

Totul se petrecu foarte simplu. În cele din urmă Sora Daniels simți nevoia să viziteze toaleta doamnelor, care era departe. Fratele Elisha rămase unde era, în timp ce Roy și David, ca două fiare ghemuite sub un tufiș, îl urmăreau și așteptau prilejul. Apoi se ridică și el și dispăru să-i aducă Sylviei limonadă rece. Ea stătea liniștită, singură, pe ridicătura verde, cu mîinile în jurul genunchilor, visînd.

Pășiră spre ea, cu teama că Sora Daniels ar putea apărea deodată. Sylvia le zîmbi văzîndu-i venind, le făcu semn cu mîna, bucuroasă. Roy zîmbi și se aruncă pe burtă pe pămînt, lîngă ea. David rămase în picioare, căutînd neîndemînatic în buzunarul vestei.

„Avem ceva pentru tine," zise Roy.

David scoase fluturele. „La mulți ani, Sylvia!" zise el. Întinse mîna, cu fluturele scînteind ciudat în soare, și observă cu surpriză că mîna îi tremura. Ea zîmbi larg, cu uluire și încîntare, și luă broșa din mîna lui.

„E și de la Johnnie," spuse el. „Eu... noi... sperăm să-ți placă."

Ea ținea broșa aurie în palmă și se uita la ea; fața îi era ascunsă. După un moment murmură: „Sînt atît de surprinsă." Ridică privirea,

cu ochii strălucind, aproape umezi. „Oh, e minunat," zise. „N-am așteptat niciodată nimic. Nu știu ce să spun. E minunat, e încîntător." Își prinse fluturele, cu grijă, pe rochia albastră. Tuși intimidată. „Vă mulțumesc."

„Mama ta n-o să se supere, nu-i așa?" întrebă Roy. „Vreau să spun," — se bîlbîi el cu stîngăcie sub privirea neașteptată a Sylviei — „nu știam, nu voiam să-ți facem vreo neplăcere..."

„Nu," spuse David. Nu se mișcase; stătea urmărind-o pe Sylvia. Sylvia își luă privirea de pe Roy și o ridică spre David; ochii lui îi întîlniră pe ai ei și fata zîmbi. El îi întoarse zîmbetul și rămase fără glas. Sylvia privi din nou poteca pe care plecase maică-sa și se încruntă ușor. „Nu," zise, „nu, n-o să se supere."

Tăceau. David se muta mereu de pe un picior pe altul, Roy zăcea, cu fața mulțumită, în iarbă. Briza fluviului care se întindea nevăzut sub ei crescu, deveni mai insistentă, căldura cea mare a zilei trecuse; și soarele, mișcîndu-se mereu spre apus, aprinse și polei vîrfurile pomilor. Sylvia oftă. „Johnnie de ce nu-i și el aici?" întrebă ea deodată.

„S-a dus undeva," zise Roy. „A zis c-o să vină înapoi." O privi pe Sylvia și zîmbi. Ea se uita la David.

„Vrei să crești înalt?" zise ea, bătîndu-și joc. „De ce nu stai jos?"

David rînji și se așeză cu picioarele încrucișate lîngă Sylvia. „Femeilor le plac bărbații înalți." Stătea pe spate și privea cerul. „E o zi frumoasă," spuse el.

Ea spuse: „Da," și se uită la el; dar băiatul închisese ochii și își scălda fața în soarele care pălea încet. Deodată îl întrebă:

„De ce nu te mîntuiești? Dai tîrcoale bisericii și încă nu ești mîntuit? De ce?"

Deschise ochii, uluit. Înainte Sylvia nu pomenise niciodată despre mîntuirea lui, exceptînd cazurile în care glumise. Unul din lucrurile care-i plăceau cel mai mult la ea era faptul că niciodată nu-i făcuse morală. Zîmbi nesigur și se uită la ea.

„Nu glumesc," zise ea cu severitate. „Sînt serioasă. Roy e mîntuit — cel puțin așa *zice el* —" și zîmbi întunecat, cum fac bătrînii, spre Roy — „și oricum, trebuie să te gîndești la sufletul tău."

„Nu știu," zise David. „Mă tot *gîndesc* la asta. Nu știu dacă pot, să vedem..."

„Totul e să te hotărăști. Dacă într-adevăr vrei să te mîntuiești, El te va mîntui. Da, El te va cuprinde și pe tine." Nu părea de loc isterică sau transportată. Vorbea foarte liniștită și cu mare seriozitate și se încrunta în timp ce vorbea. David, luat pe neașteptate, nu spunea nimic. Părea stingherit, îndurerat, surprins. „Ei bine, nu știu," repetă el, în sfîrșit.

„Te rogi vreodată?" întrebă ea. „Vreau să spun, te rogi cu *adevărat*?"

David rîse, începînd să-și revină. „Nu-i cinstit ce faci," zise el, „nu trebuie să mă iei complet pe nepregătite, ca acum. Acum nu știu ce să-ți răspund." Dar privindu-i expresia serioasă, deveni și el serios. „Încerc și eu să fiu cuviincios. Nu supăr pe nimeni." Culese un fir de iarbă și se

uită la el. „Nu știu," zise într-un tîrziu. Fac tot posibilul."

„Chiar tot?" întrebă ea.

David rîse din nou, învins: „Fetițo, vrei să mă omori!"

Rîse și ea: „Diavol cu ochii negri, dacă n-ai să vii la serviciile de reînviere a credinței, n-am să-ți mai vorbesc niciodată." El se uită surprins și Sylvia zise, încă zîmbind: „Nu te uita așa la mine. Nu glumesc."

„Prea bine, Soră," zise el. Apoi: „Dacă vin, pot să te conduc acasă?"

„Merg acasă cu mama."

„Las-o pe maică-ta să plece acasă cu Fratele Elisha," zise el rînjind. „Lasă-i pe bătrîni să stea împreună."

„Satano!" țipă ea rîzînd. „Satano, lasă băiatul în pace!"

„Fratele are nevoie de rugăciuni," spuse Roy.

„Amin," zise Sylvia. Se uită din nou la David. „Vreau să te văd la biserică. Nu uita asta."

„Foarte bine. Am să vin la biserică."

Fluierul vaporului izbucni la ora șase, întrerupîndu-le sărbătoarea; sufla irascibil și insistent, prin parcul întristat deodată; patinatorii părăsiră patinoarul; bărcile vîsleau cu furie spre mal. Copiii erau strigați de la leagăne și de la călușei și forțați să lase mingea pierdută în pădure și zmeul sfîșiat în vîrful unui copac. („Nu mai plînge," spuneau părinții, „o să-ți luăm altul — haide." *„Mîine?"*... „Hai dragă, e timpul să plecăm!") Bătrînii se ridicau de pe bănci, de pe iarbă, stríngeau împreună coșurile goale în care

aduseseră prînzul, ziarele citite pe jumătate, Biblia purtată peste tot; începură să coboare dealul, ca o armată în dezordine. David mergea cu Sylvia, cu Sora Daniels și cu Fratele Elisha, ascultîndu-le conversația („Dumnezeule bun," se gîndea Johnnie, „ăștia nu pot vorbi decît despre păcat?") și ducînd coșul Sylviei. Părea interesat de ceea ce discutau; din cînd în cînd se uita la Sylvia și-i zîmbea, iar ea îi întorcea zîmbetul. O dată Sylvia împiedicîndu-se, el o prinse de cot s-o sprijine și o ținu de braț un moment mai mult. Fratele Elisha, de lîngă Sora Daniels, notă întîmplarea și o încruntare trecu pe fața lui. Nu se opri din vorbă, uitîndu-se însă din cînd în cînd aspru la Sylvia și încercînd, cu o stîngăcie aproape ridicolă, să descopere ce era în capul ei. Sora Daniels nu vorbea decît despre slujba de pe vas și despre reînvierile ce urmau să aibă loc. Părea că nu-l observă pe David, deși o dată i se adresă, făcînd o remarcă despre nevoia lui de mai multă rugăciune. Gabriel purta în brațe copilul adormit, mergînd cu pași mari alături de soția lui și de Lois — care se împiedica mereu și ținea strîns mîna mamei. Roy era undeva în spate, glumind cu Elizabeth. La o curbă a drumului apăru jos, sub ei, vasul și docul, de un alb cenușiu în soare.

Johnnie coborî panta singur, urmărindu-i pe David și pe Sylvia. Cînd se întorsese el, atît Roy cît și David dispăruseră, și Sylvia era din nou în tovărășia mamei ei și a Fratelui Elisha; și dacă n-ar fi văzut fluturele de aur prins pe rochia ei, nu și-ar fi dat seama de schimbare. Sylvia îi

mulțumise pentru participarea la cadou și îi spusese că Roy și David se aflau la patinoar.

Dar cînd în sfîrșit îi găsi, ei erau departe, în mijlocul lacului, într-o barcă cu vîsle. Lui îi era teamă de apă, nu știa să vîslească. Îi urmări de pe mal. După un timp îl văzură și-i făcură cu mîna, aducînd barca la mal ca să se poată urca și el în ea. Dar pentru el ziua era compromisă. Ora pentru care închiriaseră barca trecuse; David plecă să-și caute mama ca să-i mai ceară niște bani, dar cînd se întoarse, sunase ora plecării. Apoi plecă cu Sylvia.

În drum spre casă, David părea preocupat. Cînd în sfîrșit îl zări pe Johnnie, acesta, singur pe puntea de sus, tremura în aerul rece al nopții. Se așeză lîngă el. După o clipă, Johnnie se mișcă și-și lăsă capul pe umărul lui David. David îl cuprinse pe după umeri. Dar acum, acolo unde fusese pace era numai durere; și unde fusese siguranță, pericolul se deschidea ca o floare.

COPILUL BĂRBAT

Soarele începea să se pregătească de apus. Se simțea așteptarea nopții. Eric, blond, în vîrstă de opt ani, murdar și obosit, porni spre casă, peste cîmp. Eric locuia cu tatăl lui, care era fermier și fiu de fermier, și cu mama lui, care fusese capturată de taică-său într-o noapte îndepărtată, nebinecuvîntată și de necrezut, și care de atunci nu-și scuturase niciodată cătușele. Ea nu știa că e în lanțuri, cum nu știa că trăiește în teroarea nopții. Un copil se odihnea în cimitir; ar fi putut fi sora cea mică a lui Eric; numele ei ar fi fost Sofia; mult timp, mamei lui îi fusese foarte rău și fusese foarte palidă. S-ar fi spus că niciodată nu se va mai face bine, că niciodată nu va mai fi cum a fost. Apoi, nu cu mult timp în urmă, începuseră să se audă un fel de izbituri în pîntecul mamei, Eric le putea auzi cînd stătea la pieptul ei, culcat. Tatăl era încîntat. *Eu am făcut asta,* zicea el, mare, rîzînd înfricoșător, și roșu, și Eric știa cum făcuse, văzuse la cai și la taurii orbi și înfricoșători. Dar apoi, din nou, mama lui a fost bolnavă; au trebuit s-o trimită în altă parte, și cînd s-a reîntors, izbiturile nu mai erau, nu mai era nimic acolo. Tatăl rîdea mai puțin, și

ceva din fața mamei părea să fi adormit pentru totdeauna.

Eric se grăbi; soarele aproape dispăruse și îi era teamă să nu-l prindă noaptea pe cîmp. Mama o să se supere; nu-i plăcea să-l știe hoinărind de unul singur. Dacă ar fi fost după ea, i-ar fi interzis plimbarea complet și l-ar fi ținut sub supravegherea ei toată ziua; dar aici n-avea nici o putere: tatăl lui Eric credea că pe Eric îl interesează lumea și că e destul de îndrăzneț ca s-o exploreze el însuși, cu propriii lui ochi.

Tata n-o să fie acasă. A plecat cu prietenul lui, Jamie, și el fermier și băiat de fermier, jos la tavernă. Taverna se numea Taverna Plutașilor. Se ducea în fiecare seară, cum zicea tata, imitînd pe un englez pe care-l cunoscuse în timpul războiului, *să distrugă Plutașii, domnule.* Distrugeau Plutașii cu mult înainte ca Eric să fi lovit în burta mamei, deoarece tatăl lui Eric și Jamie crescuseră împreună, fuseseră în război împreună și supraviețuiseră împreună — pe cît se părea viața nu-i despărțise niciodată. Lucrau la cîmp toată ziua împreună, pe pămîntul tatălui lui Eric. Jamie fusese forțat să-și vîndă ferma. Cel care a cumpărat-o a fost tatăl lui Eric.

Jamie avea un cîine cafeniu cu pete galbene. Cîinele ăsta era aproape tot timpul cu el; ori de cîte ori Eric se gîndea la Jamie, se gîndea și la cîine. Fuseseră dintotdeauna împreună: în același fel în care, pentru Eric, mama și tatăl lui fuseseră dintotdeauna împreună, exact în felul în care pămîntul și copacii și cerul erau împreună. Jamie și cîinele lui mergeau împreună pe drumuri de țară (Jamie încet, în felul oamenilor de la

ţară, părînd să nu vadă nimic), cu capetele uşor aplecate, cu picioarele lovind sigur şi greu pămîntul. Jamie păşea ca şi cum ar fi avut de mers pînă la capătul lumii, pe un drum pe care îl ştia lung, dar la capătul căruia va ajunge pînă dimineaţa. Uneori îi spunea o poveste cîinelui, cu capul aplecat puţin mai mult decît de obicei şi întors într-o parte, cu un zîmbet uşor pe buzele care păreau de granit ; şi cîinele se arunca în sus, sărind spre stăpînul care îl lovea blînd, cu o mînă. De cele mai multe ori însă rămînea tăcut. Îşi purta capul într-un nor de fum albăstrui, fumul pipei. Prin fum, ca un vapor prin ceaţă, se ţesea faţa uscată şi ţeapănă. Aşezaţi în fundul capului, într-un unghi de neatins, ochii erau fumurii şi gînditori, cîntărind mereu orizontul. Ochi în care nimeni nu privise — în afară de Eric, o singură dată. Jamie umblase pe aceste drumuri şi peste aceste cîmpuri, fluierîndu-şi cîinele în serile cînd se întorcea de la casa lui Eric, de ani de zile, în linişte. Fusese însurat odată, dar soţia îi fugise. Acum stătea singur într-o casă de lemn şi mama lui Eric îi spăla şi îi călca hainele, şi Jamie mînca întotdeauna în casa lui Eric.

Eric privise în ochii lui Jamie de ziua de naştere a lui Jamie. Ai lui făcuseră pentru el o petrecere. Mama lui Eric pregătise o prăjitură şi umpluse casa cu flori. Uşile şi ferestrele bucătăriei mari erau toate deschise către curte şi masa din bucătărie era aşezată afară. Pămîntul nu era noroios, cu toate că era iarnă, ci tare, uscat şi de un cafeniu luminos. Florile pe care maică-sa le iubea atît de mult şi pentru care se căznea atîta străluceau în stratul lor îngust de lîngă zi-

dul de piatră al fermei, şi viţa de vie, verde, acoperea piatra cenuşie la capătul îndepărtat al curţii. Dincolo de acest zid era cîmpul, erau grajdurile, şi Eric putea vedea vacile aproape nemişcate pe păşunea verde şi strălucitoare. Era o zi luminoasă, fierbinte, liniştită, şi soarele părea că nu se mişcă de loc.

Asta a fost înainte ca maică-sa să fi fost dusă de acasă. Burta începuse să-i crească, era îmbrăcată în albastru, şi i se păru lui Eric, în ziua aceea, că arăta mai tînără ca niciodată.

Deşi era încă devreme cînd au fost chemaţi la masă, tatăl lui Eric şi Jamie erau deja beţi, şi veneau peste cîmp, atingîndu-şi umerii, rîzînd şi povestindu-şi unul altuia cine ştie ce poveşti. Ca să-şi exprime dezaprobarea şi poate pentru că le mai auzise poveştile şi înainte, mama lui Eric fu deodată tăcută cu ei, spunînd cu greutate : „La mulţi ani, Jamie!" înainte să-i roage să stea jos. Cînd începură să mănînce, în satul apropiat sunară clopotele.

Ceva îl făcea pe Eric să privească faţa lui Jamie ; poate pentru că era ziua lui de naştere. Jamie, desigur, era foarte bătrîn. Împlinise treizeci şi patru de ani în ziua aceea, era deci mai bătrîn chiar decît tatăl lui Eric, care avea numai treizeci şi doi. Eric se întreba cum e cînd ai atît de mulţi ani, şi deodată se simţi, în secret, mulţumit că are numai opt. Pentru că Jamie *arăta* bătrîn. Probabil că anul care se adăuga realizase, chiar înaintea ochilor lor, o metamorfoză, care-l făcu pe Eric să se înfioare la ideea că va împlini nouă ani. Pielea feţei lui Jamie, cum nu i se păruse niciodată înainte, părea umedă, şi gura

aceea pietroasă atîrna moale. Cuvîntul „atîrna" se potrivea și cu felul cum îi spînzurau brațele și umerii, cu felul cum se tolănise la masă, legănîndu-se ușor înainte și înapoi. Nu pentru că era beat. Eric îl văzuse mult mai băut. Cînd era beat devenea țeapăn, de parcă își închipuia că e din nou la armată. Nu. Era bătrîn. Bătrînețea căzuse asupra lui deodată, de ziua lui de naștere. Stătea acolo, cu părul în ochi, mîncînd, bînd, rîzînd din cînd în cînd, într-un fel foarte ciudat, provocîndu-și cîinele, în așa fel încît animalul lătra somnoros și zvîcnea de sub masă, de la picioarele lui, mereu.

„Încetează," zise tatăl lui Eric.

„Ce să încetez ?" întrebă Jamie.

„Nu mai zgîndări cîinele ăsta împuțit. Lasă-l în pace."

„Lasă animalul în pace," spuse mama lui Eric — foarte plictisită, pe tonul cu care adesea îi vorbea lui Eric.

„Ei," zise Jamie, rînjind, uitîndu-se întîi la tatăl lui Eric și apoi la mama lui Eric, „e cîinele meu. Un om are dreptul să facă ce-i place cu tot ce e al lui."

„Cîinele are și el dreptul să te muște," spuse mama lui Eric, scurt.

„Cîinele ăsta n-are să mă muște," zise Jamie. „Știe că dacă încearcă, îl împușc."

„Cîinele ăsta știe că n-ai de gînd să-l împuști," spuse tatăl lui Eric. „Ai rămîne singur."

„Complet singur," zise Jamie și se uită în jurul mesei. „Complet singur." Își aplecă ochii în farfurie.

Tatăl lui Eric îl urmărea. Zise: „E destul de greu să fii singur la *vîrsta ta.*". Zîmbi. „Dacă aș fi în locul tău, aș începe să mă gîndesc la asta."

„Mă gîndesc la asta," zise Jamie. Începuse să se roșească.

„Nu, nu te gîndești," zise tatăl lui Eric, „visezi doar la asta."

„Ei, fir-ar să fie," spuse Jamie, și mai roșu. „Ca și cum n-aș fi încercat !"

„Aha," spuse tatăl lui Eric, „aia a fost un vis *adevărat*. O culegeam de pe străzile orașului în fiecare sîmbătă seară".

„Da," zise Jamie, „pariez că așa făceai."

„Nu cred că era așa de rea," spuse mama lui Eric, încet. „Mie îmi plăcea. Am fost surprinsă cînd a fugit !"

„Jamie n-a știut s-o păstreze," zise tatăl lui Eric. Privi spre Eric și cîntă: „*Jamie, Jamie-mănîncă-bostan, i-a fugit nevasta după primul an.*" La asta, Jamie ridică în sfîrșit privirea și se uită drept în ochii tatălui lui Eric. Eric rîse din nou, mai ascuțit, de frică. Jamie zise: „Vorbești, vorbești..."

„Nu-s eu de vină," zise tatăl lui Eric, „că ai să îmbătrînești și n-ai să ai pe nimeni care să-ți aducă papucii cînd se înnoptează — și nici un tropăit de piciorușe..."

„Oh, lasă-l în pace," zise mama lui Eric. „Nu-i bătrîn, lasă-l în pace."

Jamie rîse, cu un rîs straniu, înalt, pocnitor, pe care Eric nu-l mai auzise înainte. Nu-i plăcu, îl făcu să vrea să se uite în altă parte și în același timp să-l privească. „Ei, pe dracu," zise Jamie, „sigur că nu-s bătrîn. Pot să fac tot ce fă-

ceam şi pînă acum." Îşi puse coatele pe masă, zîmbind. „Nu ţi-am spus niciodată ce lucruri făceam noi doi, nu-i aşa ?"

„Nu, nu mi-ai spus," zise mama lui Eric, „şi nu vreau să-mi spui nici acum."

„N-o să-ţi spună în nici un caz," zise tatăl lui Eric. „Ştie ce păţeşte dacă îţi spune."

„Sigur, sigur," zise Jamie, şi rîse din nou. Culese un os din farfurie. „Ia spune," îi zise lui Eric, „de ce nu-mi hrăneşti tu cîinele, săracul de el ?"

Eric luă osul şi se ridică în picioare fluierînd cîinele, care se mişcă de lîngă stăpîn şi apucă osul în dinţi. Jamie îl urmări cu un zîmbet, deschise sticla de whisky şi-şi turnă. Eric stătea pe jos, lîngă cîine ; începea să-i fie somn, sub soarele strălucitor, strălucitor.

„Micuţul Eric se face mare," îl auzi vorbind pe tatăl lui.

„Da," zise Jamie, „creşte repede. Nu mai are mult."

„Pînă cînd nu mai are mult ?" îl auzi pe taică-său întrebînd.

„Pînă începe vînătoarea de fuste, aşa cum obişnuia şi taică-său," zise Jamie. Începu un rîs duios la masă, la care mama nu se alătură ; auzi în schimb, sau crezu că aude, suflul familiar, uşor exasperat al respiraţiei ei. Nimănui nu-i păsa dacă se întorcea la masă sau nu. Zăcea pe spate, uitîndu-se la cer, întrebîndu-se — întrebîndu-se ce va simţi cînd va fi bătrîn — şi adormi.

Cînd se trezi, capul îi era în poala mamei, şi ea stătea pe jos lîngă el. Jamie şi taică-său erau încă la masă ; ştia după voci, pentru că nu deschisese ochii. Nu voia să se mişte sau să vorbească. Voia să rămînă unde era, protejat de mama, în timp ce ziua strălucitoare se scurgea. Apoi îşi aminti de tortul netăiat. Dar era sigur, după sunetul vocii lui Jamie, care era mai groasă acum, că nu-l tăiaseră încă ; sau dacă îl tăiaseră, cu siguranţă că opriseră o bucată şi pentru el.

„— a mîncat cît a putut, apoi a adormit la soare, ca un animal," zicea Jamie. Cei doi bărbaţi rîseră. Tatăl — deşi nu se îmbăta niciodată atît de tare ca Jamie, şi îl cărase adesea pe Jamie acasă de la Plutaşii — era şi el cam afumat.

Eric simţi în păr mîna mamei. Deschizînd foarte puţin ochii văzu peste coapsa ei, ca printr-un voal, o pantă verde în depărtare şi deasupra cerul nemişcat şi fără sfîrşit.

„— *o căţea*. Nu era bună de nimic," zicea Jamie.

„Era frumoasă," zise mama, chiar deasupra lui.

Din nou vorbeau despre nevasta lui Jamie.

„Frumuseţea !", zise Jamie furios. „Frumuseţea nu ţine o casă curată. Nici nu-ţi face patul cald."

Tatăl lui Eric rîse. „Erai plin de... poezie... pe-atunci, Jamie," zise el.

„Nimeni nu credea că-ţi pasă de lucruri deastea. Cred că nici ea."

„Îmi păsa," zise Jamie scurt.

„De fapt," continuă tatăl lui Eric, „eu *ştiu* că ea credea că nu-ţi pasă."

„De *unde* ştii ?" întrebă Jamie.

„Mi-a spus ea," zise tatăl lui Eric.

„Ce vrei să spui," întrebă Jamie, „ce vrei să spui că ţi-a spus ea ?"

„Vreau să spun numai atît. Că mi-a spus ea." Jamie tăcu.

„În zilele alea," continuă tatăl lui Eric după un moment, „tu umblai ziua prin pădure și seara stăteai la Plutașii cu mine."

„Erați întotdeauna împreună pe-atunci," zise mama lui Eric.

„Bine," zise Jamie cu asprime „cel puțin asta nu s-a schimbat."

„Acum, știi," spuse tatăl lui Eric, blînd, „nu mai e la fel. Acum am o nevastă, și un copil — și încă unul pe drum..."

Mama îi mîngîie lui Eric părul, mai tandru; era ceva stăruitor în atingerea ei, și el știu că ea se gîndea la copilul care zăcea în cimitir, copilul care ar fi putut să fie sora lui.

„Da," zise Jamie, „tu ai reușit să ai de toate. Ai obținut totul — nevastă, copil, casă, pămînt."

„Nu ți-am furat ferma. Nu-i greșeala mea că ai pierdut-o. Ți-am dat un preț mai bun decît ți-ar fi dat oricare altul."

„Nu te acuz. Știu care sînt toate lucrurile pentru care trebuie să-ți mulțumesc."

Urmă o scurtă pauză, spartă șovăitor de mama lui Eric. „Ce nu înțeleg eu," spuse ea, „e altceva: De ce, cînd ai plecat la oraș, n-ai *rămas* acolo? N-ai absolut nimic care să te rețină aici."

Se auzi curgînd băutură într-un pahar. Apoi: „Așa-i. N-am nimic... *într-adevăr*... nimic care să mă țină aici. Afară de toate lucrurile... *toate* lucrurile... de care mi-a păsat vreodată."

„Se presupune că un om nu lîncezește într-un loc," zise tatăl lui Eric, iritat, „pentru niște lucruri care s-au terminat și sînt moarte și sfîrșite,

lucruri care *niciodată* nu pot începe din nou, care nu mai pot fi niciodată la fel. Asta am vrut să spun cînd am spus că ești un visător — și dacă n-ai fi visat așa de mult, n-ai fi rămas singur acum."

„Bine," zise Jamie cu blîndețe și cu o ușoară umbră de afecțiune în voce, „știu că *tu* ești gigan-tul-ucigaș, marele vînător, amantul aprins — ade-văratul Adam — ăsta ești tu. Știu că ai de gînd să acoperi tot pămîntul. Știu că lumea se sprijină pe oameni ca tine."

„Al dracului să fiu dacă n-ai dreptate," zise tatăl lui Eric, după o clipă nu foarte ușoară.

În jurul capului lui Eric bîzîia — ce, o al-bină? Poate o muscă albastră, sau o viespe. Speră că mama o va vedea și-o va alunga, dar ea nu-și mișcă mîna.

Privi din nou prin vălul genelor, la pantă și la cer, și atunci văzu că soarele se mișcase și că nu mai e mult pînă va dispare.

„— exact ca tine, de pe-acum," zise Jamie.

„Găsești că ăsta mic îmi seamănă?" Eric știa că tatăl lui zîmbea — putea aproape să-i simtă mîinile.

„Seamănă cu tine, merge ca tine, vorbește ca tine," zise Jamie.

„Și e încăpățînat ca tine," zise mama lui Eric.

„Da," zise Jamie, și oftă. „Te-ai măritat cu cel mai încăpățînat, mai neclintit... mai egoist... om pe care-l știu."

„N-am știut că mă vezi așa," spuse tatăl lui Eric. Zîmbea încă.

„Te-aș fi prevenit ce fel de om e," adăugă Jamie rîzînd, „dacă aș fi avut timp."

„Toată lumea care te cunoaşte te vede la fel," zise mama lui Eric, şi Eric simţi deodată în coapsa ei o încordare scurtă a muşchiului.

„Oh, *tu,*" zise tatăl lui Eric, „ştiu că poţi crede aşa ceva, femeilor aşa le place, le face să se simtă importante. Dar," şi se întoarse la tonul cicălitor pe care-l adoptase, atît de insistent, faţă de Jamie, „nu ştiam că bunul meu prieten, Jamie, aici..."

Era ciudat: nu avea puterea să deschidă ochii. Simţea soarele asupra lui; ştia că avea să se ridice de unde se afla înainte de apusul soarelui.

Nu înţelegea despre ce vorbeau în după-masa asta oamenii ăştia mari pe care-i ştia de cînd venise pe lume; ţinînd ochii închişi, se păstra departe de conversaţia lor. Şi mîna mamei zăcea pe capul lui ca o binecuvîntare, ca o protecţie. Şi bîzîitul încetase; albina, musca albastră, sau viespea zburase în altă parte.

„— dacă e băiat şi de data asta," zise tatăl, „o să-l botezăm ca pe tine."

„E foarte drăguţ din partea voastră," zise Jamie, „dar asta n-o să-mi facă nici mie, nici lui prea mult bine."

„Jamie se poate căsători oricînd vrea, ca să aibă copiii lui," zise mama lui Eric.

„Nu," spuse tatăl lui, după o lungă pauză, „s-a gîndit la asta prea mult."

Şi deodată rîse, şi Eric se ridică deoarece tatăl său îl plesnise pe Jamie peste genunchi. La atingere, Jamie sări în sus, strigînd, vărsînd băutura şi răsturnînd scaunul, şi cîinele de lîngă Eric se trezi şi începu să latre. O clipă, înaintea ochilor

neîncrezători ai lui Eric curtea însorită fu numai zgomot şi văpaie.

Tatăl se ridică încet şi-l privi pe Jamie. „Ce-i cu tine?"

„Ce-i cu mine!" îl imită Jamie. „Ce-i cu mine? Ce dracu îţi pasă ţie? Ce dracu ai avut, de m-ai pisat aşa toată ziua? Ce vrei? Ce vrei?"

„Mai întîi, vreau să te învăţ să ţii la băutură," zise tatăl, rece. Cei doi bărbaţi se priviră. Faţa lui Jamie era roşie şi urîtă; lacrimile îi umpleau ochii. Cîinele, la picioarele lui, îşi continua încordarea furioasă şi lătratul. Jamie se aplecă în jos şi cu o mînă, cu toată puterea, îşi plesni cîinele, care se rostogoli, hăulind, şi alergă să se ascundă sub umbra depărtatului perete verde.

Apoi Jamie se uită din nou la tatăl lui Eric, tremurînd, şi-şi ridică părul din ochi.

„Mai bine ţi-ai reveni," zise tatăl lui Eric. Şi către mama lui Eric: „Fă-i nişte cafea. O să-i facă bine."

Jamie aşeză paharul pe masă şi ridică scaunul răsturnat. Mama lui Eric se ridică şi se duse în bucătărie. Eric rămase pe pămînt, uitîndu-se la cei doi bărbaţi, la tatăl lui şi la cel mai bun prieten al tatălui lui, care-i devenise deodată atît de nefamiliar. Tatăl, cu o expresie pe care Eric nu i-o mai văzuse pînă atunci — o afecţiune şi o tristeţe — şi poate ceva din privirea pe care o avea uneori cînd se apropia de un viţel ca să-l taie, se uita în jos la Jamie, care stătea cu capul aplecat deasupra mesei. „Iei lucrurile prea în serios," zise el. „Totdeauna ai făcut aşa. Te-am certat numai pentru binele tău."

Jamie nu răspunse. Tatăl se uită la Eric și zîmbi.

„Vino-ncoa'," zise el. „Să facem o plimbare."

Eric trecu pe lîngă masă, prin partea cea mai îndepărtată de Jamie, se duse la tatăl lui și-l luă de mînă.

„Vino-ți în fire," spuse tatăl către Jamie. „O să tăiem tortul cînd ne înapoiem."

Eric și taică-său trecură pe lîngă zidul cenușiu, pe lîngă cîinele care schelălăia încă, și ieșiră în cîmp. Tatăl lui Eric mergea prea repede și Eric se împiedica de pămîntul zgrunțuros. La o oarecare distanță, tatăl său se opri brusc și se uită surîzînd la Eric. „Îmi pare rău," zise el. „Ziceam că mergem la plimbare. Văd că alergăm ca la foc."

„Ce se întîmplă cu Jamie?" întrebă Eric.

„Oh," spuse tatăl uitîndu-se la apus: soarele se mișca, portocaliu palid acum, umplînd inelul cerului cu alamă, aramă și aur — ca un magician, prezent numai ca să demonstreze de ce variate transformări era în stare. „Oh," repetă el, „nu-i nimic cu Jamie. A băut cam mult," rîse către Eric, „și a stat în soare — știi, părul lui nu-i așa de des ca al tău," și ciufuli părul lui Eric, „cred că ziua de naștere l-a făcut nervos. Drace, m-a enervat și pe mine."

„Jamie e *foarte* bătrîn," spuse Eric, „nu-i așa?"

Tatăl său rîse. „Țîncule, nu-i chiar bun de dus la groapă, are de gînd să mai stea pe-aici o vreme. Eu," zise el și se uită din nou la Eric, „eu sînt tot bătrîn?"

„Oh," spuse Eric repede, „știu că nu ești ca Jamie."

Tatăl rîse din nou. „Mulțumesc, fiule, văd că ai încredere în mine. Am să încerc să fiu la înălțime."

Merseră în liniște un timp și apoi tatăl spuse, fără să se uite la Eric, pentru sine — parcă vorbea aerului: „Nu, Jamie n-are prea mulți ani. N-are cîți ar trebui să aibă."

„Cîți ar trebui să aibă" întrebă Eric.

„Adică," zise tatăl său, „ar trebui să aibă atîția cîți are," și uitîndu-se la fața lui Eric, izbucni din nou în rîs.

„Ei," spuse el în sfîrșit, punînd mîna pe capul lui Eric, foarte tandru, foarte trist, „nu-ți bate capul de pe acum cu ce nu înțelegi. O să vină timpul, dar mai e pînă atunci."

Apoi merseră pînă la panta abruptă care ducea la calea ferată, jos, jos, departe sub ei, unde trecea un trenuleț, ca totdeauna prin locurile acelea, cu fumul ca o definiție foarte exactă a încetinelii, plutind din coșul ca o jucărie. Eric se gîndi, cu indignare aproape, că nu văzuse niciodată un tren de cîte ori venise aici singur. Dincolo de linia de cale ferată era rîul în care înotau uneori vara. Acum rîul era ascuns de țărmul înalt pe care se aflau case, pe care creșteau copaci înalți.

„Și aici," spuse tatăl, „pămîntul tău ia sfîrșit."

„Ce?" zise Eric.

Tatăl se ghemui pe vine și puse o mînă pe umărul lui Eric. „Ai văzut drumul pe care l-am

făcut de acasă ?“ Eric încuviință. „Ei bine,“ zise tatăl, „ăsta e pămîntul tău.“

Eric privi înapoi spre drumul lung pe care îl făcuseră, simțind că tatăl îl urmărește.

Tatăl, cu o apăsare în umăr, îl făcu să se întoarcă ; îi arătă : „Astea. Îți aparțin.“ Se întoarse din nou. „Și tot ce vezi,“ zise el, „e al tău.“

Eric se uită la taică-său. „Unde ia sfîrșit ?“ întrebă el.

Tatăl se ridică. „Am să-ți arăt altă dată. E prea departe, nu poți ajunge pe jos.“

Începură să meargă încet în direcția soarelui.

„De cînd e al meu ?“ întrebă Eric.

„E al tău din ziua cînd te-ai născut,“ și îl privi zîmbind.

„Tatăl meu,“ spuse el după un moment, „a avut o parte din acest pămînt — cînd a murit, mi-a revenit mie. El l-a păstrat pentru mine. Și eu am făcut tot ce-am putut ca să-l măresc. Îl păstrez pentru tine.“

Se uită în jos, să vadă dacă Eric asculta. Eric asculta uitîndu-se la taică-său și privind de jur-împrejur la întinderea de pămînt.

„Cînd am să fiu cu adevărat bătrîn,“ spuse tatăl, „chiar mai bătrîn decît Jamie — va trebui să ai tu grijă de toate astea. Cînd am să mor, va fi al tău.“ Făcu o pauză și se opri ; Eric se uită în sus la el.

„Cînd ai să fii om mare, ca tatăl tău, te vei însura și vei avea copii. Și tot pămîntul ăsta va fi al lor.“

„Și cînd ei se vor căsători ?“ zise Eric prompt.

„Totul va aparține copiilor lor.“

„Pentru totdeauna ?“ strigă Eric.

„Pentru totdeauna,“ zise tatăl său.

Se întoarseră și o porniră către casă.

„Dar Jamie,“ întrebă Eric într-un tîrziu, „cît pămînt are ?“

„Jamie n-are nici un pic de pămînt.“

„De ce ?“

„N-a avut grijă de el, și l-a pierdut.“

„Jamie nu mai are nici nevastă, nu-i așa ?“

„Nu. N-a avut grijă nici de ea.“

„Și n-are nici băiețel,“ spuse Eric foarte trist.

„Nu,“ zise tatăl. Apoi rîse. „Dar eu am.“

„De ce n-are și Jamie un băiețel ?“

Tatăl dădu din umeri. „Unii oamenii au, alții n-au, Eric.“

„Eu o să am ?“

„Ce să ai ?“

„O să mă însor și o să am un băiețel ?“

Tatăl păru un moment și amuzat și tulburat. Privi spre Eric cu un zîmbet ciudat, lent. „Sigur că o să ai,“ spuse într-un tîrziu, „sigur că o să ai.“ Și își desfăcu brațele. „Vino,“ zise el, „urcă-te sus. O să te duc acasă în cîrcă.“

Așa călători Eric, în cîrca tatălui său, prin cîmpurile verzi și întinse care îi aparțineau, pînă în curtea casei care va auzi primele plînsete ale copiilor săi. Maică-sa și Jamie stăteau la masă, pălăvrăgind în liniște în soarele de argint. Jamie își spălase fața și-și pieptănase părul ; părea mai calm ; zîmbea.

„Ah,“ strigă Jamie, „domnul și stăpînul casei sosește ! Și poartă pe umerii săi pe prințul moștenitor !“ Făcu un gest larg cu mîna, aplecîndu-se. „Stăpînii mei ! Priviți-l pe umilul, pe cel mai

cuviincios servitor al vostru, pedepsit, dornic de dragostea și iertarea voastră!"

„Ca să-ți spun sincer," zise tatăl lui Eric, punîndu-l pe Eric pe pămînt, „nu cred că există o soluție mai bună." Se uită la Jamie, se încruntă și zîmbi: „Hai să tăiem tortul!"

Eric stătu cu maică-sa în bucătărie, în timp ce ea aprindea lumînările — treizeci și cinci — cu una mai mult, ca să mai crească, deși Jamie era de mult trecut de vîrsta creșterii — și o urmă cînd ducea prăjitura afară. Jamie luase cuțitul uriaș, sclipitor, și-l ținea în mînă, zîmbind.

„La mulți ani!" strigară ei — numai Eric nu spuse nimic — și apoi mama lui Eric zise: „Trebuie să sufli în lumînări, Jamie, înainte să-l tai."

„E mai frumos așa," zise Jamie.

„Dă-i drumul," spuse tatăl lui Eric și-l lovi pe spate cu palma. „Fii bărbat." Atunci cîinele, din nou lîngă stăpîn, se trezi chelălăind și asta îi făcu pe toți să rîdă. Jamie rîdea cel mai tare. Apoi suflă în lumînări, și le stinse pe toate dintr-o dată, și Eric îl urmări cum taie tortul. Jamie ridică ochii și se uită la Eric și fu momentul în care, în timp ce soarele sîngeriu bătea în vîrfurile cele mai înalte ale copacilor, Eric se uită în ochii lui Jamie. Jamie zîmbi cu acel zîmbet ciudat, de om bătrîn, și Eric se trase mai aproape de maică-sa.

„Prima bucată pentru Eric," spuse Jamie, și i-o întinse pe lama de argint.

Asta fusese către sfîrșitul verii, cu aproape două luni în urmă. Foarte curînd după petrecerea de aniversare, mama căzuse bolnavă și fuseseră nevoiți s-o ducă de-acasă. Tatăl își petrecea timpul, mai mult ca altădată, la Plutașii; se întorcea serile acasă, cu Jamie, legănîndu-se de beți ce erau. Uneori, în timpul cît mama a lipsit, Jamie nu se mai ducea acasă de loc, ci își petrecea noaptea la fermă; și, o dată sau de două ori, Eric se trezise în mijlocul nopții, sau spre zori, auzind pașii lui Jamie: în sus și în jos, în sus și în jos, în camera mare de la parter. Fusese o perioadă ciudată și înfricoșătoare, de așteptare și de liniște. Taică-său se ducea rar la cîmp, dădea cu greutate ordine ajutoarelor de la fermă; era ceva anormal, înfricoșător, să-l găsești toată ziua în jurul casei, și Jamie era și el acolo, întotdeauna, Jamie și cîinele. Într-o zi tatăl îi spuse că maică-sa se va întoarce acasă, dar că nu-i va aduce un frate sau o soră. De data asta nu, și nici altă dată. Începuse să spună mai mult, apoi se uită la Jamie care era acolo, și ieși din casă. Jamie îl urmă încet, cu mîinile în buzunare și cu capul plecat. De la ziua lui de naștere, ca și cum s-ar fi căit de ieșirea de atunci, sau ca și cum i-ar fi fost frică de ceva, Jamie devenise mai tăcut decît oricînd.

Cînd s-a întors, maică-sa părea îmbătrînită — ba chiar bătrînă; parcă se micșorase pe dinăuntru; era departe de ei toți, chiar și de Eric, prinsă de un fel de furtună a dragostei și neajutorării; dar, într-un mod ciudat și foarte special, era mai îndepărtată de Jamie. Nu se înțelegea nimic nou din ceea ce spunea, ori din ceea ce făcea — sau poate era ceva deosebit în tot ceea ce spunea și făcea. Spăla și gătea pentru Jamie ca și înainte, îl considera la fel ca și înainte făcînd

parte din familie, îmbiindu-l la masă la o a doua porție, surîzîndu-i cînd îi spunea noapte bună; totuși, ceva dispăruse din familiaritatea ei. Făcea totul pe dinafară și de la distanță. Ceva plecase din pacea ei sufletească, și intrase altceva: o atenție liniștită, curioasă, surprinsă de noul aspect al celor știute dintotdeauna. O dată sau de două ori, la cină, Eric prinse privirea ei aplecată spre Jamie, care mînca. Nu i-a putut citi privirea, dar i-a reamintit de acel moment de la ziua de naștere a lui Jamie, cînd îl privise pe Jamie în ochi. Părea că se uită la Jamie întrebîndu-se de ce nu se uitase la el înainte; sau că descoperea, cu surpriză, că niciodată nu-l plăcuse, ceea ce, în oboseala și slăbiciunea ei, nu prea mai conta acum.

Acum, cum intră în curte, o văzu stînd în ușa bucătăriei, uitîndu-se afară, ferindu-și ochii de soarele strălucitor care apunea.

„Eric!" strigă ea cu mînie, îndată ce-l văzu. „Te-am căutat un ceas. Ești destul de mare ca să ai un pic de simț al răspunderii! De ce mă neliniștești așa, cînd știi că nu m-am simțit bine?"

Îl făcu să se simtă vinovat, dar în același timp, vag și cu indignare, simți că dreptatea nu era toată de partea ei. Îl trase spre ea, ridicîndu-i fața, brutal, cu o singură mînă.

„Ești murdar," zise. „Du-te la pompă și spală-ți fața. Și grăbește-te ca să pot să-ți dau de mîncare și să te culc."

Și se întoarse în bucătărie, închizînd ușor ușa în urma ei. Eric se duse în cealaltă parte a casei, la pompă.

Pe o ladă de lemn, lîngă pompă, era o bucată de săpun și o zdreanță umedă. Eric luă săpunul, fără să se gîndească la maică-sa, dar gîndindu-se, pe jumătate adormit, la ziua trecută: se întrebă unde să se ducă a doua zi. Mișcă brațul pompei în sus și în jos, apa năvăli și-i udă șosetele și pantofii — asta o va înfuria pe mama, dar era prea obosit ca să-i pese. Totuși, automat, se trase înapoi. Ținea săpunul în mîini, cu mîinile sub apă. Fusese în multe locuri, străbătuse un drum lung, văzuse multe lucruri în ziua aceea. Coborîse la calea ferată, mersese un timp pe lîngă șine, sperînd că va trece un tren. Își spunea mereu că-i mai dă trenului o șansă, ultima șansă ca să treacă; după ce i-a dat trenului un număr considerabil de ultime șanse, a părăsit linia ferată și a urcat și s-a plimbat prin înaltele, dulcile cîmpii. A trecut printr-o cîmpie în care erau vaci ce se uitau la el prostește, cu ochii mari și tonți, mugind una la alta ceva despre el. Un om, la capătul îndepărtat al cîmpiei, îl văzu, îl strigă, dar Eric nu putea spune dacă era cineva care lucra pentru tata, sau altcineva, căci se întorsese și fugise, aplecîndu-se pe sub gardul de sîrmă. Trecu pe lîngă un măr, cu mere zăcînd pe jos în jurul trunchiului — se întrebă dacă merele îi aparțin, dacă mai mergea pe propriul lui pămînt sau trecuse de el — dar oricum, mîncă un măr și luă cîteva în buzunar, apoi privi un cal murg singuratic, mușcînd iarba și plesnind din coadă. Lui Eric îi plăcea să se creadă tatăl său, și se plimba pe cîmp așa cum îl văzuse pe taică-său, uitîndu-se peste tot, calm, încîntat, știind că tot ce se vede îi aparține. Și se opri și privi

cu ochii mijiţi cum îl văzuse pe taică-său, cu picioarele larg depărtate, aşezate greu în mijlocul cîmpurilor; se făcea în acelaşi timp că fumează şi că vorbeşte, cum văzuse că face tatăl lui. Apoi, după ce urină pe pămînt, merse mai departe, şi tot pămîntul, în acel moment, în ochii lui Eric, părea că-l sărbătoreşte pe Eric.

Mîine se va duce din nou. Pentru că în curînd va fi iarnă, zăpada va acoperi pămîntul şi nu va mai putea rătăci de unul singur.

Ţinea săpunul în mîini, cu mîinile sub jetul de apă; apoi auzi un fluierat slab în spatele lui, şi simţi o mînă aspră pe cap; săpunul îi căzu din mîini şi-i alunecă printre picioare, pe jos. Se întoarse şi dădu de Jamie. Jamie fără cîine.

„Hai, tinere", şopti Jamie. „Vreau să-ţi arăt ceva în grajd."

„A venit viţelul?" întrebă Eric şi era prea încîntat ca să se întrebe de ce Jamie vorbea în şoaptă.

„Taică-tău e şi el acolo," zise Jamie. Şi apoi: „Da, da, acum se naşte viţelul."

Şi-l luă pe Eric de mînă, traversară curtea, trecură de uşa închisă a bucătăriei, de zidul de piatră şi ajunseră în grajd.

„Dar locul vacilor nu-i *aici!*" strigă Eric. Se uită deodată în sus spre Jamie, care închisese uşa grajdului în spatele lor, şi se uita la Eric cu un zîmbet.

„Nu e," zise Jamie, „ai dreptate. Aici nu-i nici o vacă." Şi se lăsă pe uşă, ca şi cum l-ar fi părăsit puterea. Eric văzu că are faţa udă; răsufla ca şi cum ar fi alergat.

„Să mergem să vedem vacile," şopti Eric. Apoi se întrebă de ce şopteşte, şi îi fu teribil de frică. Se uită fix la Jamie, care se uita fix la el.

„Imediat," zise Jamie şi se ridică. Ţinuse mîinile în buzunare şi acum şi le scoase afară. Eric se uită la mîinile lui şi se depărtă. Întrebă: „Unde-i tata?"

„De ce?" zise Jamie. „E jos la Plutaşii. Trebuie să-l întîlnesc acolo."

„Trebuie să plec," zise Eric. „Trebuie să mănînc." Încercă să se apropie de uşă, dar Jamie nu se mişcă. „Trebuie să plec", repetă el, şi cum Jamie se mişca înspre el, mingea lipită a terorii, în măruntaiele lui, în gîtlejul lui umflat şi roz, explodă. Deschise gura să ţipe, dar degetele lui Jamie i se strînseră în jurul gîtului. Se uită, se uită fix în ochii lui Jamie.

„Asta nu te-ajută cu nimic," zise Jamie. Şi zîmbi. Eric se lupta ca să respire, cu durere şi frică. Jamie slăbi un pic strînsoarea, îşi mişcă o mînă şi mîngîie părul încurcat al lui Eric. Încet, ca printr-o minune, faţa i se schimbă, lacrimi apărură în ochii lui, i se rostogoliră pe faţă.

Eric gemu — poate pentru că văzuse lacrimile lui Jamie sau pentru că gîtul îi era strîns şi ardea, pentru că nu-şi putea găsi respiraţia, pentru că era atît de înfricoşat — începu să geamă în sughiţuri mari, necopilăreşti.

„De ce îl urăşti pe tata?"

„Îl iubesc pe tatăl tău," zise Jamie. Dar nu-l asculta pe Eric. Era departe — ca şi cum s-ar fi luptat, trudindu-se în sus pe dinăuntrul unui

munte înalt, înalt. Şi Eric se lupta orbeşte, cu toată forţa dorinţei lui de a trăi, să-l ajungă, să-l oprească înainte de a ajunge pe creastă.

„Jamie," şopti Eric. „Poţi avea tu pămîntul. Poţi avea tot pămîntul".

Jamie vorbi, dar nu lui Eric: „Nu vreau pămîntul."

„Am să fiu băieţelul tău," zise Eric. „Am să fiu băieţelul tău pentru totdeauna... totdeauna, totdeauna... şi poţi să iei pămîntul şi să trăieşti întotdeauna, Jamie!"

Jamie încetă să plîngă. Se uita la Eric.

„O să ne ducem mîine la plimbare," zise Eric „şi am să ţi-l arăt tot... aşa cum e şi cît e... dacă îl omori pe tata, pot fi băieţelul tău şi o să avem noi totul!"

„Pămîntul ăsta," zise Jamie, „nu va aparţine nimănui."

„Te rog!" ţipă Eric. „Oh, te rog! Te rog!" O auzi pe mama cîntînd în bucătărie. În curînd va ieşi afară să-l caute.

Mîinile îl părăsiră o clipă. Deschise gura ca să strige, dar atunci mîinile i se strînseră iar în jurul gîtului.

Mamă. Mamă.

Cîntecul era din ce în ce mai depărtat. Ochii se uitau într-ai lui, era o întrebare în aceşti ochi, mîinile se strîngeau. Apoi gura începu să zîmbească. Nu mai văzuse niciodată un astfel de zîmbet. Lovi.

Mamă. Mamă. Mamă. Mamă.

În depărtare o auzi pe maică-sa strigîndu-l. *Mamă.*

Nu vedea nimic, ştia că e în grajd şi auzea o respiraţie teribilă lîngă el; se gîndi că aude suflul vitelor. Îşi aminti soarele, calea ferată, vacile, merele şi pămîntul. Se gîndi la ziua de mîine — voia să se ducă şi mîine undeva. *O să te iau cu mine,* voia să spună. Voia să lămurească întrebarea, întrebarea cuprinsă în ochi — voia să spună: *O să-i spun tatii că m-ai lovit.* Apoi teroarea şi agonia şi întunericul îl surprinseră, şi respiraţia ieşi violent din el. Căzu cu faţa în paiele din grajd. Capul galben atîrna, fără nici un rost, de gîtul sugrumat.

Noaptea acoperi satul, şi ici-colo, ca nişte embleme, licăreau luminile caselor. O voce de femeie strigă: „Eric! Eric!"

Jamie ajunse la casa sa de lemn şi deschise uşa; fluieră, şi cîinele ieşi din întuneric, sărind pe el; el îl culcă jos, încet, cu o mînă. Apoi închise uşa şi o porni pe drum, cu cîinele lîngă el, cu mîinile în buzunare. Se opri să-şi aprindă pipa. Auzi un cîntec la Plutaşii. Apoi văzu luminile. Curînd, luminile şi sunetul cîntecului se pierdură în urma lui. Cînd Jamie nu mai auzi nimic, începu să fluiere cîntecul pe care-l auzise.

M-am trezit tremurînd, singur în camera mea. Mi-era frig și sudoarea era lipicioasă ; sub mine cearșaful și salteaua erau umede. Cearșaful se vedea cenușiu și răsucit ca o frînghie. Gîfîiam de parcă aș fi alergat.

Nu puteam să mă mișc prea mult. Pur și simplu, zăceam pe spate cu brațele desfăcute, ca un vultur planînd, privind plafonul, ascultînd sunetele făcute de oameni în celelalte părți ale casei, ceasuri care țîrîiau, apă împroșcată, uși deschise și închise, pași pe scară. Puteam ghici cînd plecau oamenii la lucru : ușa holului de la parter, tîrșită la deschidere, făcînd un zgomot dublu și caraghios la închidere : un zgomot surd, și apoi unul mai tare, și un țăcănit final. Cînd ușa era deschisă, puteam auzi și zgomotele străzii, copitele cailor și oamenii și autocamioanele și motocicletele țipînd pe asfalt.

Visasem. Visasem noaptea și m-am trezit tremurînd, dar neamintindu-mi nimic, în afară de faptul că alergam în vis. Nu-mi puteam aminti cînd începuse visul ; fusese cu mult timp în urmă. Lungi perioade nu visasem de loc. Și apoi visele se întorseseră, în fiecare noapte ; încercam să nu

mă duc la culcare, mă duceam înfricoșat, mă trezeam înfricoșat, și aveam înainte o altă zi de coșmar. Acum mă reîntorsesem de la Chicago, prăbușit, fără prieteni, într-o cameră mobilată murdară. Spectacolul în care jucasem își încheiase cariera la Chicago. Ca să fiu sincer, nu jucasem un rol mare. Un fel de Unchiul Tom intelectual, un student tînăr muncind ca să-și poată plăti cursurile.

Cred că dramaturgul voise să demonstreze că e un liberal. Dar, așa cum zic, spectacolul nu se mai juca ; eram aici, din nou la New York, urînd New York-ul. Știam că aș fi putut găsi alt angajament. Dar nu l-am căutat. Nu puteam să suport. Era vară. Mă simțeam extenuat. Și în fiecare zi mă uram mai mult. Teatrul e o viață aspră, chiar cînd ești alb. Nu sînt înalt, nu sînt arătos, nu pot cînta și dansa, și nici alb nu sînt ; astfel că nici în timpurile cele mai bune nu am fost prea solicitat.

Camera în care stăteam avea plafonul greu, perfect pătrat, iar pereții erau de culoarea sîngelui uscat. Jules Weissman, un evreu, îmi găsise camera. O cameră în care se poate dormi, zisese el. În care se poate muri, dar în nici un caz locui. Poate pentru că era așa de hidoasă ; avea o fantastică podoabă de instalații electrice : una pe tavan, una pe peretele din stînga, două pe peretele din dreapta, și o lampă pe masa de lîngă patul meu. Patul era în fața ferestrei prin care nu intra nimic, în afară de praf. Era o cameră mobilată, plină de mobile cît trei camere de

mărimea ei. După balansoare și un birou, patul, masa, un scaun cu spătar, o bibliotecă, un bufet dulap ; și cărțile, și valiza mea în dezordine ; și hainele mele murdare aruncate într-un colț. Era genul de cameră care cu timpul te dărîmă. Avea și un cămin, cu o consolă masivă de marmură, și o oglindă mare, cenușie, deasupra căminului. Era greu să vezi ceva clar în oglindă — ceea ce poate că era chiar bine — și ar fi fost grozav dacă s-ar fi putut face focul în cămin.

„N-ai să stai aici prea mult," mi-a spus Jules în noaptea în care am venit. Jules m-a strecurat în cameră după ce s-a întunecat, cînd lumea se culcase.

„Cristoase, sper că nu."

„Am să mă mut curînd într-o casă mare," zise Jules. „Și-atunci, ai să vii la mine." Aprinse toate luminile. „Crezi că merge pentru un timp ?" Ca și cum și-ar fi cerut scuze, ca și cum el însuși ar fi proiectat camera.

„Oh, desigur. Crezi că o să am neplăceri ?"

„Nu cred. Chiria e plătită. Nu te poate da afară."

N-am zis nimic auzind asta.

„Stai la locul tău," spuse Jules. „Asta-i tot."

„Roger," am zis eu.

Locuiam acolo de trei zile, calculînd în așa fel ca să plec după ce toată lumea plecase ; veneam înapoi tîrziu noaptea, cînd toată lumea dormea. Dar știam că asta nu merge mult timp. O pereche mă văzuse pe scări, o femeie mă surprinsese ieșind de la closet. În fiecare dimineață așteptam ca proprietăreasa să bată la ușă. Nu

știam ce s-ar fi întîmplat. Pînă la urmă putea să fie în regulă. Dar așteptatul mă dădea gata.

Sudoarea de pe mine era rece. La parter un radio transmitea muzică simfonică pentru micul dejun. Beethoven. M-am ridicat și mi-am aprins o țigară. „Peter," am zis, „nu-i lăsa să te sperie. Și tu ești om." Îl ascultam pe Ludwig și urmăream fumul care se ridica spre tavanul murdar. Sub tobele lui Ludwig și sub corni, așteptam să aud pași pe scări.

Am călătorit destul la vremea mea. Am trecut prin St. Louis, Frisco, Seattle, Detroit, New Orleans, am muncit în toate felurile. Fugisem de la bătrîna cînd eram de șaisprezece ani. Nu fusese niciodată în stare să mă îndrume. N-ai să fii niciodată decît un vagabond, zicea ea. Stăteam într-o cocioabă veche într-un oraș din New Jersey, în partea unde locuiau negrii ; genul de casă în care locuiesc oamenii de culoare prin toate Statele Unite. O uram pe mama că locuiam aici. Uram toată lumea din vecinătate. Se duceau la biserică și se îmbătau. Se purtau drăguț cu albii. Cînd venea proprietarul, plăteau și-i înghițeau tîmpeniile.

Întîia oară cînd mi s-a spus „negru", aveam șapte ani. Mi-a zis așa o fetiță albă, cu bucle lungi și negre. Aveam obiceiul să plec din fața casei noastre și să rătăcesc singur prin oraș. Fetița se juca singură cu mingea și, cînd am trecut pe lîngă ea, mingea s-a rostogolit din mîinile ei în rigolă.

I-am aruncat-o înapoi.

„Hai să ne jucăm," i-am zis.

Dar ea ţinu mingea şi se strîmbă la mine.
„Mama nu mă lasă să mă joc cu negri," zise ea.
Nu ştiam ce înseamnă cuvîntul. Dar m-am înfuriat. I-am scos limba.
„Nici nu-mi pasă. Păstrează-ţi mingea aia veche." Am pornit-o în josul străzii.
Ea ţipă după mine: „Negrule, negrule, negrule!"
Am strigat înapoi: „Maică-ta a fost negresă."
Am întrebat-o pe mama ce înseamnă să fii negru.
„Cine ţi-a zis aşa?"
„Am auzit pe cineva spunînd."
„Pe cine?"
„Pe cineva."
„Du-te şi spală-te pe faţă," zise ea. „Eşti negru ca păcatul. Mîncarea e pe masă."
M-am dus la baie şi m-am stropit cu apă pe faţă şi m-am şters pe mîini şi pe faţă cu prosopul.
„Asta se cheamă curat la tine?" ţipă mama. „Vino-ncoa!"
Mă trase înapoi la baie şi începu să-mi săpunească faţa şi gîtul.
„Dacă umbli murdar tot timpul, toţi zic că eşti negru, auzi?" Îmi frecă faţa, se uită la mîinile mele şi mi le şterse. „Acum du-te şi mănîncă."
N-am zis nimic. M-am dus la bucătărie şi m-am aşezat la masă. Îmi amintesc că-mi venea să plîng. Mama stătea de partea cealaltă a mesei.
„Mamă," am zis. Ea se uita la mine. Am început să plîng.
Veni lîngă mine şi mă luă în braţe.

„Îngeraşule, nu te necăji. Data viitoare cînd îţi mai zice cineva că eşti negru, spune-le că e mai bine să fii negru, decît decăzut şi scîrbos cum sînt unii albi."
Cînd am fost mai mare, alcătuiam bande cu prietenii mei. Vedeam băieţi albi şi prieteni de-ai lor de partea cealaltă a gardurilor şi aruncam unii în alţii cu pietre şi cutii de conserve.
Veneam acasă sîngerînd. Mama îmi dădea o palmă, mă mustra şi plîngea.
„Băiete, vrei să fii omorît? Vrei să sfîrşeşti ca taică-tău?"
Taică-meu a fost un om de nimic şi nu l-am văzut niciodată. Am fost botezat ca şi el: Peter.
Aveam întotdeauna încurcături cu pedagogii, cu asistenţii sociali, cu toţi ceilalţi din oraş.
„N-ai să fii niciodată altceva decît o lichea," zicea mama.
În curînd băieţii mai mari pe care îi ştiam terminară şcoala, îşi găsiră slujbe, se însurară şi se aşezară. Se stabiliseră şi aveau de gînd să aducă pe lume şi mai mulţi copii negri, să plătească aceleaşi chirii pentru aceleaşi cocioabe vechi, şi tot aşa la infinit.
Cînd am împlinit şaisprezece ani, am fugit de-acasă. Am lăsat un bilet în care i-am spus mamei să nu se îngrijoreze, că am să mă întorc într-o zi şi că totul are să fie bine. Dar cînd aveam douăzeci şi doi de ani, ea a murit. M-am întors abia la înmormîntare. Totul era la fel ca înainte. Casa noastră nu fusese zugrăvită; podeaua verandei se încovoiase şi fereastra spartă era înfundată cu haina de ploaie a cuiva. Se mutase în casă o altă familie.

Mobila lor era așezată de-a lungul pereților; copiii lor alergau prin casă și rîdeau: cineva prăjea cotlete de porc în bucătărie. Cel mai mare dintre băieți agăța în perete o oglindă.

Anul trecut, Ida m-a luat în mașina ei și am trecut prin două orașe din nordul statului. Pe stînga șoselei se înșirau case părăginite. Rufele de pe sfoară fluturau în vînt.

„Locuiesc oameni și pe-aici?" întrebă Ida.

„Numai de-ăia tuciurii," am zis eu.

Ida a condus înainte, apăsînd mînioasă pe claxon. „Știi că devii paranoic, Peter?"

„Perfect, perfect. Știu că există și o mulțime de albi care mor de foame."

„Ai mare dreptate. Și eu cunosc un pic sărăcia."

Ida provenea din genul de familie numit irlandezi de baracă. Crescuse la Boston. E o femeie foarte frumoasă care s-a măritat tînără și s-a măritat pentru bani — așa că acum îmi dă mîna să ajut tinerii atrăgători, chicotea ea. Soțul ei era balerin, plecat tot timpul în turneu. Ida îl suspecta că-i plăceau băieții tineri. Nu că mi-ar păsa vreun pic, zicea ea, cît timp mă lasă singură. Cînd am cunoscut-o anul trecut, ea avea treizeci de ani și eu douăzeci și cinci.

Am avut o legătură destul de furtunoasă, dar ne-am prins unul de altul. Ori de cîte ori veneam în oraș, îi telefonam; de cîte ori eșuam afară din oraș, o anunțam. Dar niciodată n-am lăsat ca lucrul să devină prea serios. Ea își urma drumul ei, eu pe al meu.

Din toată alergătura am învățat cîteva lucruri. Așa cum un boxer profesionist învață să primească o lovitură sau un dansator învață să cadă, eu am învățat să mă descurc. Am învățat să nu fiu niciodată bătăios cu polițiștii, de exemplu. Indiferent cine avea dreptate, eu cu siguranță greșeam. Ceea ce la altcineva putea fi acceptat drept buna și vechea independență americană, la mine ar fi fost o aroganță insuportabilă. După primele experiențe, am văzut că trebuie să fiu deștept și să joc tocmai rolul pe care voiau ei să-l joc. Aveam un singur cap și era prea ușor să mi-l sparg. Cînd întîlneam un polițist, făceam pe prostu'. Îmi lăsam bărbia să cadă și holbam ochii. Nu-i dădeam nici un răspuns ironic, nu spuneam nici o tîmpenie despre drepturile mele. Îmi închipuiam cam la ce răspunsuri se aștepta, și i le dădeam pe alea. Niciodată nu-l lăsam să creadă că nu e el stăpînul. Dacă era mai mult decît ceva obișnuit, dacă eram bănuit de furt sau de omor, mă uitam cît de umil puteam, țineam gura închisă și mă rugam. Am încasat niște bătăi, dar n-am fost la închisoare și am scăpat de lanțuri. Asta datorită *și norocului,* a subliniat Ida o dată. „Poate ar fi fost mai bine pentru tine dacă ai fi fost mai puțin norocos. Se întîmplă lucruri mai rele decît cătușele. Cîteva ți s-au și întîmplat, poate."

Era ceva în vocea ei. „Ce vrei să spui?" am întrebat.

„Nu te înfuria. Am spus: poate."

„Vrei să spui că sînt laș?"

„N-am spus asta, Peter."

„Dar ai vrut să spui. Nu-i așa?"

„Nu. N-am vrut să spun asta. N-am vrut să spun nimic. Să nu ne certăm."

Sînt timpuri și locuri în care un negru se poate folosi de culoarea lui ca de un scut. Poate să profite de acea conștiință anglo-saxonă a păcatului subteran, obținînd ceea ce vrea pe calea asta ; ori o parte din ce vrea. Poate să profite de antipatia celorlalți și de valoarea sa de fruct interzis ; o poate folosi ca pe un cuțit, răzbunîndu-se în felul ăsta. Știam lucrurile astea cu mult înainte de a-mi da seama că le știu și la început le foloseam fără să-mi dau seama ce fac. Apoi, cînd am început să-mi dau seama, m-am simțit trădat. Învins ca persoană. Nu mai aveam un loc onest pe care să stau.

Asta a fost în anul înainte de a o întîlni pe Ida. Jucam în companii obscure și în teatre mici ; uneori roluri realmente bune. Oamenii erau drăguți cu mine. Îmi spuneau că am talent. O spuneau trist, ca și cum gîndeau : „Ce păcat, nu va ajunge niciodată nicăieri." Ajunsesem la punctul la care mă durea lauda lor, mă durea mila și mă întrebam ce gîndesc oamenii cînd îmi strîng mîna. La New York am întîlnit cîțiva oameni foarte drăguți ; nepăsători, bețivi, rămășițe care plutesc după un naufragiu, epave ; și ei mă simpatizau ; și mă întrebam dacă îi credeam ; dacă mai eram în stare să cred în cineva. Nu deasupra, unde vede toată lumea, ci dedesubt, acolo unde trăim cu toții.

Va trebui să mă scol în curînd. Îl ascultam pe Ludwig. Umplea camera, ca pașii unui gigant,

mărșăluind, mile și mile. În serile de vară (și vom merge și în vara asta), Jules și Ida și cu mine mergeam la stadion și stăteam sub coloane, pe treptele de piatră rece. Mi se părea că cerul e departe ; și nu eram eu însumi, eram înalt, și înălțat. Nu vorbeam niciodată, nici unul din noi. Stăteam și urmăream fumul albastru ondulînd în aer, urmăream capetele portocalii ale țigărilor. Băieții care vindeau floricele și limonadă și înghețată se cățărau pălăvrăgind pe treptele abrupte ; și Ida se mișca ușor și-și atingea părul negru-albăstriu ; și Jules se încrunta. Stăteam cu genunchii ridicați, privind luna ce se înălța pe cer, dirijorul încordat, în haină neagră, bărbații fără chipuri distincte de sub el, mișcați împreună într-un ritm ca al mării. Erau pauze în timpul muzicii, în care pianul alerga, chema, șovăia. Totul se oprea, în afară de solist ; el urca sus, și totul i se alătura, întîi viorile, apoi trompetele și apoi bașii, profunzi și triști, și flautul, și mai amar pașii greoi ai tobelor ; bătînd, bătînd, urcînd împreună, oprindu-se într-un trosnet, ca zorii zilei. Cînd am auzit prima dată *Mesia*, eram singur ; sîngele îmi bolborosea ca focul și ca vinul ; am plîns ; ca un copil plîngînd după laptele mamei ; sau ca un păcătos alergînd să-l întîmpine pe Isus.

Acum, pe lîngă muzică, am auzit pași pe scară. Am stins țigara. Inima îmi bătea atît de tare, încît am crezut că o să-mi spargă pieptul. Cineva ciocăni la ușă.

M-am gîndit : Nu răspunde. Poate că o să plece.

Dar ciocănitul se repetă, de data asta mai tare.

„O clipă !" am zis. Stăteam pe marginea patului și-mi puneam halatul de baie. Tremuram. Pentru Dumnezeu, Peter, ai mai trecut prin de-astea și înainte ! Care e cel mai rău lucru care ți s-ar putea întîmpla ? N-ai să ai parte de camera asta ? Lumea e plină de camere.

Cînd am deschis ușa, proprietăreasa stătea în prag, cu fața congestionată, cu un aer de isterică.

„Cine ești dumneata ? Nu dumitale ți-am închiriat camera."

Gura îmi era uscată. Am început să spun ceva.

„Nu țin oameni de culoare," zise ea. „Toți locatarii mei se plîng. Femeilor le e frică să vină noaptea acasă."

„N-au de ce să le fie frică de mine," am zis. Nu puteam ridica vocea ; scîrțîia și horcăia în gîtlej ; am început să mă înfurii. Îmi venea s-o omor.

„Prietenul meu a închiriat camera asta pentru mine," am zis.

„Bine, îmi pare rău, n-avea nici un drept să facă asta ; n-am nimic împotriva dumitale, dar trebuie să pleci."

Ochelarii ei scînteiau, opaci în lumina de pe culoar. Era înfricoșată de moarte. Îi era frică de mine, dar era mult mai speriată să nu-și piardă chiriașii. Fața îi era împestrițată de furie și teamă, respirația îi era sacadată, picături de salivă i se strînseseră la colțurile gurii ; respirația îi mirosea urît, un miros de chiftele stricate într-o zi de iulie.

„Nu mă puteți da afară," am zis eu. „Camera asta a fost închiriată pe numele meu." Începusem să închid ușa, ca și cum discuția s-ar fi terminat : „Locuiesc aici, asta-i camera mea, nu mă puteți da afară."

„Ieși afară din camera mea !" țipă ea. „Am dreptul să știu cine e în casa mea ! E un cartier de albi, nu închiriez oamenilor de culoare ! De ce nu te duci în partea de sus a orașului, acolo unde-i locul tău ?"

„Nu pot să sufăr negrii," i-am zis. Am început din nou să închid ușa, dar ea își înțepeni piciorul în ea. Îmi venea s-o omor, îi urmăream fața stupidă, zbîrcită, înfricoșată și albă și aș fi vrut să iau o măciucă, un topor, să-l las în jos cu toată greutatea, să-i fac țăndări țeasta, în mijlocul căreia părul cenușiu-fieros i se împărțea într-o cărare.

„Pleacă din ușă !" am zis. „Vreau să mă îmbrac."

Dar știam că ea cîștigase, că eram deja pe drum. Ne-am privit unul pe altul. Nici unul nu se mișca. Ea îmi trimitea o emanație de frică și furie, și încă ceva. Cățea mîncată de viermi. Am spus cu răutate : „Vrei să intri și să te uiți ?" Fața nu i se schimbă, nu-și luă piciorul din ușă. Mă înțepa pielea ; ace mici, fierbinți îmi străpungeau carnea. Eram conștient de corpul meu sub halatul de baie ; și era ca și cum aș fi făcut ceva greșit, ceva monstruos, cu ani în urmă, pe care nimeni nu-l uitase și pentru care aveam să fiu ucis. „Dacă nu pleci," zise ea, „am să chem un polițist să te dea afară."

Am apucat ușa ca să mă rețin să n-o ating. „Foarte bine. O să eliberez camera asta blestemată. Acum pleacă și lasă-mă să mă îmbrac."

Ea plecă. Am trîntit ușa. O auzeam coborînd scările. Mi-am aruncat lucrurile în valiză. Am încercat să cîștig cît mai mult timp posibil, dar m-am tăiat la bărbierit, fiindcă mi-era frică să nu vină cu un polițist.

Jules făcea cafea cînd am intrat.

„Bună dimineața! Bună dimineața! Ce ți s-a întîmplat?"

„La han nu mai e nici o cameră," am zis eu. „Toarnă o ceașcă de cafea pentru vestitul fiu al omului." M-am așezat și mi-am lăsat valiza pe podea.

Jules se uită la mine. „Bine. Cafeaua vine imediat."

Scoase ceștile de cafea. Mi-am aprins o țigară. Nu știam ce să spun. Vedeam că Jules se simte prost și voiam să-i spun că nu-i vina lui.

Împinse în fața mea cafeaua, zahărul, frișca.

„Noroc, copilaș. Lumea e largă și viața — viața e foarte lungă."

„Taci din gură. Nu vreau să-ți aud prostiile filozofice."

„Iartă-mă!"

„Vreau să spun, hai să nu mai vorbim despre ce e bine, adevărat și frumos."

„E-n regulă. Și nu mai sta acolo așa de manierat. Plîngi dacă vrei."

„Plînsul nu ajută la nimic. Pe lîngă asta, acum sînt băiat mare."

Am sorbit cafeaua. „Nu te-ai opus?" întrebă Jules.

Am scuturat din cap. „Nu."

„De ce dracu' nu?"

Am dat din umeri; un pic rușinat. „N-aș fi putut cîștiga nimic. Ce dracu'!"

„Puteai să cîștigi. Puteai să-i faci cîteva chestii de pomină."

„Fir-ar a dracului, mi-e silă. Nu pot găsi un loc de dormit, fără să ajung la tribunal? Sînt obosit să mă bat cu fiecare tîmpit care-mi iese-n cale. Sînt obosit, omule, obosit! Ai fost vreodată bolnav de moarte? Mie mi-e greață de moarte. Și sînt speriat. Am luptat așa de mult, că nu mai sînt om. Nu sînt Booker T. Washington. Nu vreau să emancipez pe nimeni. Vreau să mă emancipez pe mine însumi. Dacă mai merge mult așa, or să mă trimită la balamuc, și o să-mi zbor creierii, ori am să sparg capul cuiva. Nu-s supărat pentru camera aia mizerabilă. Sînt neliniștit de ceea ce se întîmplă cu mine, înăuntrul meu. Nu mai merg pe străzi, ci mă tîrăsc. N-am fost niciodată așa, înainte. Acum, cînd mă duc într-un loc străin, mă întreb ce se va întîmpla: o să fiu acceptat? Și dacă sînt acceptat, pot *eu* accepta?"

„Ia-o ușor," zise Jules.

„Jules, sînt învins."

„Nu cred. Bea-ți cafeaua."

„Oh!" am strigat. „Crezi că dramatizez, că sînt paranoic și inventez tot felul de necazuri! Poate că și eu cred asta uneori, cum să spun? Te-ai obișnuit să fii lovit, așa că te aștepți tot timpul la asta. Oh, știu, tu ești evreu, ești lovit

cu piciorul şi tu, dar poţi intra într-un bar fără ca nimeni să ştie că eşti evreu şi, dacă te duci să-ţi cauţi de lucru, capeţi o slujbă mai bună decît a mea ! Cum să-ţi spun ce-aş dori ? Nu ştiu. Ştiu că fiecare are necazuri şi că nimic nu e uşor, dar cum pot să-ţi explic ce simţi cînd eşti negru, cînd eu nu înţeleg şi nu vreau să înţeleg şi-mi pierd tot timpul încercînd să uit ? Nu vreau să urăsc pe nimeni — dar acum, poate, nici nu pot iubi pe nimeni — sîntem prieteni ? Putem fi într-adevăr prieteni ?"

„Sîntem prieteni," zise Jules, „nu te zbuciuma."

Se posomorî. „Dacă n-aş fi evreu, te-aş întreba de ce nu trăieşti în Harlem." M-am uitat la el. Ridică mîna şi zîmbi. „Dar sînt evreu, aşa că nu te întreb. Ah, Peter," zise el, „nu te pot ajuta — plimbă-te, îmbată-te, sîntem împreună."

M-am ridicat. „Mă întorc mai tîrziu. Iartă-mă !"

„Nu fi necăjit. Am să las uşa deschisă. Poţi să rămîi aici un timp."

„Mulţumesc," am zis.

Simţeam că mă înec ; ura asta mă corupsese, ca un cancer.

Am văzut-o pe Ida la cină. Ne-am întîlnit într-un restaurant în Village ; un local italienesc într-o pivniţă mohorîtă, cu lumînări pe mese. Nu era aglomeraţie în acea seară, fapt pentru care mă simţeam recunoscător. Cînd am intrat, erau numai două perechi în partea cealaltă a sălii. Nimeni nu se uita la mine. M-am aşezat într-un colţ, în-

tr-un separeu, şi am comandat un scotch old-faschioned. Ida întîrzia. Am mai luat trei pînă a venit.

Era foarte bine în negru, o rochie închisă pe gît, cu un şirag de perle ; şi părul îi era pieptănat paj, căzîndu-i pînă sub urechi.

„Arăţi dulce, baby."

„Mulţumesc. Mi-a luat cincisprezece minute în plus, dar cred că face."

„Face. Ce bei ?"

„Oh... tu ce bei ?"

„Scotch."

Ea se strîmbă şi se uită la mine. „Cîte ai băut ?"

Am rîs. „Trei."

„Bine," zise ea, „trebuia să faci ceva." Veni chelnerul. Ne-am decis pentru un Manhattan, o lasagna şi o porţie de spaghete cu scoici şi încă un scotch pentru mine.

„Ai avut o zi constructivă, iubitule ? Ai găsit un angajament ?"

„Azi nu," am zis eu. I-am aprins ţigara. „Metro mi-a oferit o avere ca să mă duc pe coastă şi să joc rolul principal din *Băştinaşul*, dar am refuzat. Distribuţie specială, ştii. E aşa de dificil să găseşti ceva destul de bun."

„Bine, dacă nu-ţi fac o ofertă cumsecade mai repede, spune-le că te întorci la Selznick. El o să-ţi dea ceva cu conţinut. Chiar şi ideea să-ţi ofere *Băştinaşul* e de nesuportat !"

„Nu trebuie să-mi spui. Le-am zis că dacă nu-mi găsesc un text ca lumea în două săptămîni, sînt un om terminat, asta-i tot."

„Astea-s vorbe, Peter, băiatul meu."

Au venit băuturile şi am stat în linişte un minut sau două. Am dat pe gît jumătate din pahar dintr-o înghiţitură şi mă jucam cu scobitorile. Simţeam că Ida mă urmăreşte.

„Peter, ai să te îmbeţi îngrozitor."

„Scumpo, primul lucru pe care îl învaţă un gentleman din Sud e cum să reziste la băutură."

„Mitul ăsta e mai vechi decît ăla cu arca lui Noe. Şi oricum, tu eşti din Jersey."

Mi-am terminat băutura şi am mîrîit la ea: „E la fel ca în Sud."

O puteam vedea, de partea cealaltă a mesei, cum începea să se supere: gura i se strînsese uşor, ţinea bărbia în aşa fel încît i se vedea gropiţa: „Ce ţi s-a mai întîmplat?"

M-a durut îngrijorarea ei; mă durea nevoia mea. „Nimic ca să merite să discutăm," am mormăit, „o simplă proastă dispoziţie."

Şi am încercat să-i zîmbesc, să-mi alung amărăciunea.

„Ştiu că s-a întîmplat ceva. Te rog, spune-mi."

Suna trivial ca dracu': „Ştii camera aia pe care a găsit-o Jules pentru mine? Ei bine, proprietăreasa m-a dat afară."

„Doamne, salvează republica americană!" zise Ida. „Vrei să cheltuieşti ceva din banii soţului meu? O putem da în judecată."

„Las-o încurcată. Am să ajung să am procese în fiecare stat al Uniunii."

„Doar ca gest..."

„La dracu' cu gestul. Am să mă descurc."

Sosi mîncarea. N-aveam chef să mănînc. Prima înghiţitură îmi lovi stomacul ca un gong. Ida începu să taie lasagna.

„Peter," zise ea, „încearcă să nu te simţi aşa de rău. Sîntem toţi aşa, în întreaga lume. Nu te lăsa aruncat. Trebuie să înveţi să trăieşti cu ceea ce nu poate fi schimbat."

„Pentru tine e uşor să spui asta," i-am zis.

Se uită la mine repede şi apoi în altă parte. „Nu zic că e uşor," zise ea.

Nu credeam că putea într-adevăr înţelege; şi nu era nimic de spus. Stăteam ca un copil mustrat, uitîndu-mă în farfuria mea, fără să mănînc, fără să spun nimic. Aş fi vrut s-o opresc, să nu mai vorbească, să nu mai fie expertă în treburile astea, să nu mai fie calmă şi matură. Dumnezeule bun, nici unul dintre noi nu s-a maturizat vreodată, şi niciodată nu se va putea maturiza cu adevărat.

„Nu-i mai bine nici în altă parte," zicea ea. „În toată Europa e foamete şi boală, în Franţa şi Anglia evreii sînt urîţi — nimic nu se schimbă, dragă, oamenii au inimile prea sterpe, prea sterpe — întotdeauna a fost aşa, oamenii întotdeauna încearcă să distrugă ceea ce nu înţeleg — şi urăsc aproape totul, pentru că înţeleg aşa de puţin..."

Începusem să transpir, pe locul meu. Voiam s-o opresc, să nu-i mai aud vocea. Voiam să mănînce, să stea liniştită şi să mă lase singur. M-am uitat în jur după chelner ca să mai cer un pahar. Dar era în partea depărtată a restaurantului, servind nişte oameni care tocmai intraseră; o mulţime de lume venise între timp.

„Peter," zise Ida, „Peter, te rog, nu te uita aşa."

Am rînjit: zîmbetul pictat al clovnului de profesie. „Nu-ţi face griji, dragă, mă simt foarte

bine. Știu ce am de făcut. Am să mă întorc la neamul meu, am să-mi găsesc o negresă drăguță, și-o să fac un cîrd de copii."

Ida avea un vechi șiretlic matern; rînjetul meu o făcu să-l folosească și acum. Ridică furculița și mă lovi cu ea peste încheietură. „Acum termină. Ești prea bătrîn pentru așa ceva."

Am țipat, m-am ridicat în picioare și am dărîmat lumînarea: „Nu face asta, tîrfo! Nu mai face asta niciodată!"

Ea apucă lumînarea, o așeză, mă privi. Fața îi devenise complet albă: „Stai jos! *Stai jos!*"

Am căzut în scaun. Stomacul meu voia apă. Toți se uitau la noi. Am înghețat văzînd ceea ce vedeau ei — un negru cu o femeie albă, împreună, singuri. Știam că nu i-ar fi oprit nimic să se repeadă la gîtlejul meu.

„Îmi pare rău," am murmurat, „îmi pare rău, îmi pare rău."

Chelnerul era la cotul meu. „S-a întîmplat ceva, domnișoară?"

„Nimic, mulțumesc." Suna ca o prințesă concediind un sclav. Nu ridicam privirea. Umbra chelnerului se depărtă.

„Baby," spuse Ida, „iartă-mă, te rog, iartă-mă."

Priveam fața de masă. Ea își pusese mîna pe a mea: strălucire și întunecime. „Să mergem," am zis, „îmi pare teribil de rău."

Ea făcu semn pentru notă. Cînd veni, îi înmînă chelnerului zece dolari fără să-l privească. Își luă geanta.

„Mergem la un club de noapte ori la un film, sau așa ceva?"

„Nu, iubit-o, nu astă-seară." M-am uitat la ea. „Sînt obosit, cred că mă duc la Jules. Am să dorm la el, pe jos, un timp. Nu fi îngrijorată pentru mine. Mă simt foarte bine."

Se uită la mine, ferm. Zise: „O să vin să te văd mîine."

„Da, baby, te rog."

Chelnerul aduse restul și ea îi dădu un bacșiș. Ne-am ridicat; cum treceam printre mese (fără să mă uit la oameni), pămîntul de sub mine părea în cădere, ușa părea imposibil de departe. Toți mușchii îmi erau încordați; păreau gata să sară; așteptam explozia.

Mi-am pus mîinile în buzunare, am mers. Luminile erau verzi și albastre, de la teatrul de peste drum. Explodau albastre și galbene, se stingeau și se aprindeau.

„Peter?"

„Da."

„Te văd mîine?"

„Daa. Treci pe la Jules. Te aștept."

„Noapte bună, dragă."

„Noapte bună."

Am început să mă depărtez. Îi simțeam ochii în spate. Am lovit o sticlă de pe trotuar.

Doamne, salvează republica americană.

Am coborît în metro; am luat un metro în sus, neștiind unde merge. Nu-mi păsa. Anonimi, oameni izolați mă înconjurau, pe după ziare, farduri, măști de carne și grăsime și ochi plați. Priveam fețele lor goale. (Nimeni nu se uita la mine.) Priveam afișele, femeile ireale și bărbații cu obraji trandafirii vînzînd țigări, zahăr, cremă de ras,

cămăşi de noapte, gumă de mestecat, filme, sex; sex fără organe, mai uscat decît nisipul şi mult mai secret decît moartea. Metroul se opri. Un băiat alb şi o fată albă se urcară. Ea era drăguţă, scundă, zveltă. Picioare frumoase. Atîrna de braţul lui. El era tipul fotbalistului, blond, roşu de sănătate. Erau îmbrăcaţi cu haine de vară. Vîntul uşii suflă rochia ei imprimată. Ea ţipă, ţinîndu-şi rochia la genunchi şi chicoti privindu-l. El spuse ceva, n-am auzit ce, şi ea se uită la mine şi zîmbetul îi muri. Stătea în aşa fel încît să se uite la el, şi avea spatele către mine. Privii înapoi, la reclame. I-am urît. Voiam să fac ceva care să-i lovească, ceva care să le crape masca cu obrajii trandafirii. Băiatul alb şi cu mine nu ne-am mai privit. Au coborît la staţia următoare.

Voiam să mai beau. Am coborît în Harlem, m-am dus într-un bar dărăpănat pe Seventh Avenue. Poporul meu, cei ca mine. Pe la colţuri stăteau escroci aşteptînd. Femei în rochii de vară se cambrau pe tocuri şovăitoare. Clic-clac. Clic-clac. Poliţişti albi, călări, pe străzi. La fiecare bloc era un alt poliţist, pe jos. Am văzut şi unul negru.

Doamne, salvează republica americană.

Tonomatul rămăsese la „Hamps' Boogie". Localul delira. M-am îndreptat spre bărbatul de la bar.

„Rachiu," am zis.

Stăteam lîngă bunica nu ştiu cui. „Hello, papa. Ce mai zici?"

„Baby, nu-i nimic de făcut," i-am zis. Rachiul meu a sosit şi l-am băut.

„Negrule," zise ea, „probabil te crezi cineva."

N-am răspuns. Ea se întoarse înapoi la berea ei, atentă la tonomat, cu faţa ursuză, grea, jignită. Am urmărit-o cu coada ochiului. Arătase bine cîndva, chiar drăguţă, înainte să se-apuce de băut şi să înceapă să se tîrască prin prea multe paturi. Era fleşcăită acum, carnea i se revărsa din rochia subţire. M-am întrebat cum ar fi în pat şi apoi am băgat de seamă că mă excitase un pic; am rîs şi am lăsat paharul jos.

„Încă unul," am zis. „Şi un pahar de bere."

Tonomatul cînta acum altceva, ceva cu alămuri, comercial, care nu-mi plăcea. Beam în continuare, ascultînd vocile poporului meu, urmărind feţele poporului meu. (Dumnezeule, fie-ţi milă de noi, republica îngrozită.) Acum îmi părea rău că supărasem femeia, care încă stătea lîngă mine, într-o conversaţie profundă cu un altul, un bărbat mai tînăr. Tînjeam după o iluminare, un semn, ceva care să mă facă o parte din viaţa din jurul meu. Dar nu era nimic, afară de culoarea mea. Un alb care ar fi venit dinafară ar fi văzut un negru tînăr bînd într-un bar negru, perfect integrat în elementul lui, la locul lui, cum se zice. Dar oamenii de aici ştiau că totul e altfel, şi ştiam şi eu. Nu era locul meu, n-aveam nici un loc.

Aşa că am continuat să beau, singur, spunîndu-mi după fiecare pahar: acum plec. Dar mi-era frică; nu voiam să dorm pe podeaua lui Jules; nu voiam să merg la culcare. Am continuat să beau şi să ascult tonomatul. Cînta Ella Fitzgerald: „Cow-Cow Boogie."

„Lasă-mă să-ţi ofer un pahar," i-am zis femeii.

S-a uitat la mine surprinsă, suspicioasă, gata să se înfurie.

„Şi dumnealui," am zis. Încercam să zîmbesc. „La amîndoi."

„Eu aş bea o bere," spuse tînărul.

Tremuram ca un copil. Mi-am terminat paharul.

„Bine," am spus, şi m-am întors către bar.

„Baby," întrebă bătrîna, „ne spui povestea ta ?"

Barmanul puse trei pahare de bere pe tejghea.

„Eu n-am poveste, mamă," am spus.

BLUES PENTRU SONNY

Am citit în ziar, în metro, în drum spre slujbă. Am citit şi nu puteam crede, aşa că am citit din nou. Apoi mă uitam numai la ziar, la literele numelui lui, la literele ştirii. Mă uitam, în luminile care se balansau în metro, închis în feţele şi trupurile oamenilor, şi în propria mea faţă, prins în cursă de întunecimea care mugea afară.

Era de necrezut şi continuam să-mi spun că e de necrezut, în timp ce mergeam de la staţia de metro la şcoală. Şi în acelaşi timp, nu mă puteam îndoi. Mi-era teamă, teamă pentru Sonny. Devenise din nou real pentru mine. Un mare bloc de gheaţă mi se aşezase în stomac şi se topea acolo încet, cît era ziua de lungă, în timp ce-mi predam orele de algebră. Era o gheaţă de o calitate deosebită. Se topea, trimiţînd firicele de apă îngheţată în toate vinele, în sus şi în jos, mereu. Uneori se întărea, îmi simţeam stomacul gata să se reverse, eram gata să mă înăbuş, să ţip. Asta se întîmpla întotdeauna cînd îmi aminteam un lucru anume pe care Sonny îl spusese sau îl făcuse.

Cînd fusese de vîrsta băieţilor din clasele mele, avea faţa strălucitoare şi deschisă, de aramă, şi ochi minunaţi, cu privirea dreaptă, castanie, şi multă tandreţe şi taină în ei. Mă întrebam cum arăta acum. Fusese înhăţat, cu o seară înainte, într-o razie, într-un apartament din oraşul de jos, pentru vînzare şi folosire de heroină. Nu puteam crede ; vreau să spun că nu puteam găsi în mine însumi nici un loc pentru aşa ceva. Am păstrat mult timp vestea în afara mea. Nu voisem să ştiu. Avusesem suspiciuni, dar nu le numisem, le pusesem deoparte. Îmi spuneam că Sonny era sălbatic, dar nu era nebun. Şi fusese întotdeauna un băiat bun, nu fusese niciodată dur sau rău sau nerespectuos, în felul în care pot fi puştii, aşa de uşor, mai ales în Harlem. Nu voiam să cred că am să-mi văd vreodată fratele decăzînd, devenind nimic, toată lumina aceea din privirea lui dispărînd, cum văzusem la alţii, atît de mulţi. Se întîmplase. Iată-mă vorbind despre algebră unor băieţi care poate aveau la ei siringi, pe care le ascundeau de mine. Poate că le făcea mai bine decît le putea face algebra.

Eram sigur să Sonny nu era mai mare decît aceşti băieţi cînd se drogase întîia oară. Băieţii, acum, trăiau aşa cum trăisem noi atunci, creşteau în înghesuială şi capetele li se loveau brusc de tavanul jos al posibilităţilor lor actuale. Erau plini de mînie. Tot ceea ce cunoşteau erau două întunecimi : întunecimea vieţii lor, care se închidea acum în ei, şi întunecimea cinematografului, orbitoare faţă de cealaltă întunecime, în care visau, mai solidari şi totuşi mai izolaţi decît fuseseră vreodată în primul lor întuneric. Cînd sună ul-

timul clopoţel, cînd ultima oră s-a terminat, am respirat. Parcă mi-aş fi ţinut respiraţia în tot acest timp. Hainele îmi erau umede — parcă aş fi stat într-o baie de aburi, îmbrăcat, întreaga după-amiază. Am stat mult timp singur în clasă. Îi ascultam pe băieţi, afară, la parter, strigînd, înjurînd, rîzînd. Rîsetele lor mă izbeau poate pentru prima dată. Nu era rîsul voios pe care — Dumnezeu ştie de ce îl asociem de obicei cu imaginea copiilor. Era un rîs batjocoritor, ostil şi defăimător. Era respingător. Simţeam autoritatea înjurăturilor lor. Poate că îi ascultam pentru că mă gîndeam la fratele meu şi îl auzeam în ei pe fratele meu. Şi pe mine.

Un băiat fluiera o melodie, foarte complicată şi foarte simplă în acelaşi timp ; părea picurată din el, ca o pasăre, şi suna foarte răcoros şi emoţionant în aerul strălucitor, aspru, singură printre celelalte sunete.

M-am ridicat, m-am dus la fereastră, m-am uitat jos în curte. Era începutul primăverii, şi seva se ridica în băieţi. Un profesor, o profesoară treceau printre ei din cînd în cînd, repede. Nu-i puteau suporta pe băieţi, îi alungau din privire, din minte, scăpînd afară din curte. Am început să-mi strîng lucrurile. Mă gîndeam că e mai bine să mă duc acasă şi să vorbesc cu Isabel.

Pînă să cobor scările, curtea aproape se golise. Am văzut un băiat în umbra uşii, semănînd cu Sonny. Aproape că i-am rostit numele. Apoi am văzut că nu era Sonny, ci cineva pe care îl ştiam, un băiat de lîngă blocul nostru. Fusese prietenul lui Sonny. Nu al meu, fiind prea tînăr pentru mine ; oricum, niciodată nu-mi plăcuse. Şi acum,

chiar dacă era un om matur, pierdea încă vremea prin colțurile străzii, înalt și întotdeauna răuvoitor. Îl întîlneam din cînd în cînd și adesea își făcea de lucru prin jurul meu ca să-mi ceară cîțiva cenți. Avea întotdeauna o scuză bună, întotdeauna îi dădeam bani, nu știu de ce. Dar acum, deodată, l-am urît. Nu puteam suporta felul în care se uita la mine, ca un cîine, dar și ca un copil viclean. Îmi venea să-l întreb ce dracu' făcea în curtea școlii.

El își tîrși picioarele spre mine și zise: „Văd că ai luat ziarele. Așa că ai aflat."

„Vorbești de Sonny? Da, știu. Cum de nu te-au luat și pe tine?" Rînji. Zîmbetul îl făcea respingător și îți venea imediat în minte de ce arăta ca un copil. „Nu eram acolo. Mă țin departe de oameni."

„Bravo ție." I-am oferit o țigară și-l urmăream prin fum. „Ai venit pînă aici numai ca să-mi vorbești despre Sonny?"

„Da." Își scutură într-un anume fel capul și ochii îi sclipeau ciudat, gata să se uite cruciș. Soarele strălucitor îi atenua pielea întunecată, îi făcea ochii galbeni, îi scotea în evidență murdăria din părul încîlcit. Mirosea groaznic. M-am depărtat de el și am zis: „Bine, îți mulțumesc. Dar știam. Și acum să mă duc acasă."

„Am să te conduc un pic," zise el. Am început să mergem. Doi puști încă-și pierdeau vremea în curtea școlii și unul dintre ei îmi spuse noapte bună și se uită ciudat la băiatul de lîngă mine.

„Ce ai de gînd să faci," mă întrebă el, „în legătură cu Sonny?"

„Uite ce e. Nu l-am văzut pe Sonny de mai mult de un an; nu-s sigur că am să fac ceva. Oricum, ce dracu' *pot* să fac?"

„Așa e," zise el repede. „Dumneata nu poți face nimic. Nu l-ar ajuta cu nimic pe Sonny."

Era ceea ce gîndeam și eu, așa că mi se păru că n-are dreptul să spună asta.

„Sînt surprins de Sonny, deși," continuă el, și avea un fel amuzant de a vorbi, se uita drept înainte ca și cum și-ar fi vorbit sie însuși, „cred că Sonny e un băiat abil, prea abil ca să fie spînzurat."

„Cred că așa s-a gîndit și el," am zis eu sever, „și tocmai de-aia va fi spînzurat. Cît despre tine, tu ești al dracului de abil, pariez."

Atunci se uită direct la mine, doar un minut. „Nu sînt abil. Dacă eram abil, aveam un pistol la mine."

„Uite ce e. Nu-mi povesti mie trista ta viață; dacă mi-ar sta în putere, ți-aș da eu unul." Apoi m-am simțit vinovat — vinovat probabil pentru că niciodată înainte nu mă gîndisem că bietul nenorocit avea o viață proprie, cu atît mai puțin una tristă și l-am întrebat repede: „Acum ce-o să i se întîmple?"

Nu-mi răspunse. Era cu gîndul în altă parte. Zise: „Caraghios lucru," — cu tonul pe care am fi putut discuta drumul cel mai rapid pînă la Brooklyn — „cînd am văzut ziarele, azi-dimineață, primul lucru la care m-am gîndit a fost dacă n-am și eu cumva un amestec în treaba asta. M-am simțit într-un fel responsabil." Am început să ascult mai atent. Stația metroului era în colț, chiar în fața noastră, și m-am oprit. Se opri și

el. Eram în fața unui bar; el se înclină ușor, aruncînd o privire înăuntru, dar cel pe care îl căuta nu părea să fie acolo. Tonomatul răsuna, un cîntec negru săltăreț, și o urmăream pe fata de la bar, care dansa în drumul de la tonomat pînă la locul ei din spatele tejghelei. Îi urmăream fața care rîdea răspunzînd la ceva, ascultînd în același timp muzica. Cînd zîmbea, era și fetiță, și femeie condamnată, dar luptînd încă, sub o înfățișare pecetluită de cocotă.

„Nu i-am *dat* niciodată *nimic* lui Sonny," zise băiatul, în sfîrșit, „dar o dată, cu mult timp în urmă, am venit la școală și Sonny m-a întrebat ce simți cînd iei." Se opri, nu-i puteam suporta înfățișarea, m-am uitat la fata de la bar, ascultam ritmul care cutremura podeaua. „I-am spus că e măreț." Muzica se opri, fata se opri și privi tonomatul, muzica începu din nou. „Și așa și e: măreț."

Toate astea mă duceau către un loc spre care nu voiam să merg. Cu siguranță că nu voiam să știu ce simți cînd te droghezi. Oamenii, casele, muzica, argintul viu al fetei negre de la bar, toate se umpleau de o amenințare; și în această amenințare stătea realitatea lor.

„Ce-o să i se întîmple acum?" l-am întrebat din nou.

„O să-l trimită într-un loc unde o să încerce să-l vindece." Scutură din cap. „Peste un timp vor crede poate că l-au scăpat de obiceiul ăsta. Apoi îl vor lăsa liber," — făcu un gest, aruncînd țigara în șanț. „Asta-i tot."

„Ce vrei să spui, asta-i tot?"

Dar știam ce vrea să spună.

„Vreau să spun, asta-i tot." Întoarse capul și se uită la mine, cu colțurile gurii lăsate în jos. „Nu știi ce vreau să spun?" întrebă moale.

„Cum dracu' să știu ce vrei să spui?" Șoptisem aproape, nu știu de ce.

„Așa e," zise el aerului, „cum să știe el ce am vrut să spun eu?" Se întoarse din nou spre mine, răbdător și calm, și încă îl simțeam tremurînd, tremurînd ca și cum era gata să cadă. Am simțit din nou gheața aceea în stomac, spaima pe care o simțisem întreaga după-amiază; și din nou m-am uitat la fata de la bar, mișcîndu-se în jurul barului, spălînd paharele, fredonînd.

„Ascultă. O să-i dea drumul, și totul o să înceapă de la început. Asta e ceea ce vreau să spun."

„Vrei să spui că o să-l lase liber. Și atunci el o să înceapă să facă la fel. Vrei să spui că niciodată n-o să scape de patima asta. Asta vrei să spui?"

„Asta," zise el, bucuros. „Înțelegi ce vreau să spun?"

„Spune-mi," am zis în sfîrșit, „de ce vrea să moară? Cred că vrea să moară, pentru că în felul ăsta se sinucide. De ce vrea să moară?"

Se uită la mine surprins. Își linse buzele. „Nu vrea să moară. Vrea să trăiască. Nimeni nu vrea să moară."

Apoi am vrut să-l întreb — am vrut să-l întreb prea multe lucruri. N-ar fi putut răspunde, sau, dacă ar fi putut, n-aș fi putut suporta răspunsurile. Am reînceput să mergem. „Nu mă privește."

„O să-i meargă cam rău bătrînului Sonny," zise. Ajunseserăm la stația de metro. „Asta e stația ?" întrebă el. Am încuviințat. Am coborît o treaptă. „Drace !" zise deodată. M-am uitat în sus. Rînji din nou. „Al dracului să fiu dacă nu mi-am uitat banii acasă. N-ai un dolar ? Numai pentru două zile."

Dintr-o dată, ceva dinăuntrul meu amenința să se reverse. Nu-l mai uram. Am simțit că după încă o clipă, aș începe să plîng ca un copil.

„Sigur," am zis. „Nu te jena." M-am uitat în portofel și n-aveam un dolar, aveam numai o hîrtie de cinci. „Uite," am zis. „Ți-ajunge ?"

„Nu se uită la ei — nu voia să se uite. O privire teribil de închisă i se așeză pe față, ca și cum valoarea hîrtiei era un secret între el și mine. „Mulțumesc," zise. Acum murea de nerăbdare să mă vadă plecînd. „Nu fi neliniștit. Cu Sonny. Poate că am să-i scriu."

„Sigur," am zis eu. „Scrie-i ! Pe curînd."

„Pe curînd," zise. Am coborît scările.

Și nu i-am scris lui Sonny, nici nu i-am trimis nimic, mult timp. Cînd în sfîrșit i-am scris, îndată după ce fetița mea murise, mi-a răspuns cu o scrisoare care m-a făcut să mă simt un ticălos.

Iată ce spunea :

Dragă frate,

Nu știi cît de mult am simțit nevoia unor vești de la tine. Am vrut de mult să-ți

scriu, dar mă chinuia gîndul că te-am lovit atît de mult, așa că nu ți-am scris. Dar acum mă simt ca un om care a încercat să se cațere afară dintr-o groapă adîncă, adîncă și înfricoșătoare, și care a văzut soarele, sus, afară. Trebuie să ajung afară.

Nu pot să-ți spun prea multe despre cum am ajuns aici. Nu știu cum să-ți spun. Cred că mi-a fost frică de ceva, sau am încercat să scap de ceva, și tu știi că n-am fost niciodată prea zdravăn la minte (rîzi !) Sînt fericit că mama și tata sînt morți și că nu pot vedea ce i s-a întîmplat fiului lor, și îți jur că dacă aș fi știut ce fac, nu te-aș fi lovit niciodată așa, pe tine și pe o mulțime de alți oameni drăguți, care au fost buni cu mine și care au crezut în mine.

Nu vreau să crezi că a fost ceva în legătură cu profesia mea de muzician. A fost mai mult decît atît. Sau poate mai puțin. Nu pot găsi în capul meu nimic clar, aici și acum, și încerc să nu mă gîndesc la ceea ce se va întîmpla cînd am să fiu din nou liber. Uneori cred că o să plesnesc și că *niciodată* n-o să mai fiu liber, uneori cred că am să mă întorc exact de unde am plecat. Îți spun un lucru, însă : mai bine mi-aș zbura creierii decît să mai trec prin ce-am trecut. Dar așa spun toți, mă asigură lumea de aici. Dacă ai vrea să mă întîmpini cînd am să vin la New York, aș aprecia mult gestul tău. Transmite dragostea mea Isabelei și copiilor și mi-a părut foarte rău de ce

am aflat despre micuța Gracie. Aș vrea să fiu ca mama și să zic că Dumnezeu a vrut, dar, nu știu de ce, mi se pare că necazul ăsta e singurul lucru care nu se va opri niciodată, și nu știu ce rost are să-l blamăm pentru el pe Dumnezeu. Dar poate că e mai bine să credem astfel.

Fratele tău,
SONNY

Apoi am ținut o legătură constantă cu el și i-am trimis tot ce-am putut să-i trimit și m-am dus să-l întîlnesc cînd s-a reîntors la New York. Cînd l-am văzut, m-au năpădit multe lucruri pe care credeam că le-am uitat. Asta pentru că începusem, în sfîrșit, să mă interesez de Sonny, de viața interioară pe care o ducea Sonny. Viața asta, oricare ar fi fost, îl făcuse mai bătrîn și mai slab și adîncise liniștea depărtată în care se mișcase el dintotdeauna. Nu arăta de loc ca fratele meu mai mic. Dar, cînd zîmbea, cînd îmi strîngea mîna, fratele mai mic pe care nu-l știusem niciodată privea în afară din adîncimile vieții lui, ca un animal așteptînd să se strecoare în lumină.

„Cum îți merge?" mă întrebă el.

„Bine. Dar ție?"

„Destul de bine." Zîmbea cu toată fața. „Mă bucur că te văd."

Diferența de șapte ani dintre vîrstele noastre cădea între noi ca o prăpastie: m-am întrebat dacă acești ani se vor apropia vreodată, între

noi, ca un pod. Mi-am amintit, și asta m-a făcut să-mi țin respirația, că am fost de față cînd s-a născut; că am auzit primele cuvinte pe care le-a spus. Cînd a început să meargă, a mers de la mama drept la mine. L-am prins chiar înainte de a cădea, după ce făcuse primii pași pe lume.

„Ce face Isabel?"

„Bine. Moare să te vadă."

„Și băieții?"

„Și ei sînt bine. Sînt nerăbdători să-și vadă unchiul."

„Ei, lasă. Știi doar că nu-și amintesc de mine."

„Glumești! Bineînțeles că-și amintesc de tine."

Rîse din nou. Ne-am urcat într-un taxi. Aveam multe să ne spunem, prea multe ca să știm cum să începem.

Taxiul începea să se miște, și l-am întrebat: „Mai vrei să pleci în India?" Rîse. „Îți mai amintești de asta. Drace, nu. Locul ăsta e și așa destul de indian pentru mine."

„Au fost indieni și pe-aici," am zis eu.

Și el rîse din nou: „Știau ăia ce făceau cînd s-au descotorosit de ei."

Cu ani în urmă, cînd avea vreo paisprezece ani, devenea foarte melancolic la gîndul plecării în India. Citise cărți despre oameni care stăteau pe stînci, goi, pe orice vreme, dar mai ales pe vreme rea, firește, care mergeau cu picioarele goale pe cărbuni aprinși și ajungeau pe calea asta aproape de înțelepciune. Eu îi spuneam că, pe cît mi se părea mie, se îndepărtau de înțelepciune cît puteau de repede. Cred că asta mă cobora în ochii lui.

„Te deranjează dacă-i spunem şoferului să meargă de-a lungul parcului? Pe partea de vest — n-am văzut de mult oraşul."

„Sigur că nu mă deranjează," am zis eu. Îmi era frică să nu-i par condescendent, dar speram să n-o ia în felul ăsta.

Aşa că am mers de-a lungul parcului, între verdele lui şi eleganţa de piatră, lipsită de viaţă, a hotelurilor şi a blocurilor, către străzile vii şi ucigătoare ale copilăriei noastre. Străzile astea nu se schimbaseră; casele ieşeau ca nişte stînci proiectate în mijlocul unei mări în fierbere. Cele mai multe dintre casele în care crescusem dispăruseră, ca şi magazinele de la care furasem, subsolurile unde aflasem prima dată ce înseamnă sexul, acoperişurile de pe care aruncam cutii de tinichea şi cărămizi. Dar casele, exact ca în trecutul nostru, dominau peisajul; Băieţii, exact ca acei băieţi care fusesem noi înşine odată, se sufocau în aceste case, coborau în stradă, la lumină şi aer, şi se trezeau în mijlocul unui dezastru. Cîţiva scăpau din cursă, cei mai mulţi nu. Cei care evadau lăsau întotdeauna în urmă ceva din ei înşişi, ca unele animale care-şi lasă în cursă piciorul. Se putea spune că eu scăpasem: ajunsesem în cele din urmă profesor; sau Sonny: el nu mai locuia în Harlem de ani de zile. Maşina înainta în sus pe străzile care alergau în jurul nostru întunecîndu-se de oameni negri, şi eu studiam pe ascuns faţa lui Sonny; îmi veni deodată ideea că ceea ce priveam amîndoi prin ferestrele maşinii era partea din noi înşine pe care o lăsasem în urmă. Întotdeauna, în clipe de durere

şi de confruntare, te doare tocmai partea care-ţi lipseşte.

Am ajuns la Strada 110 şi am început să înaintăm pe Lenox Avenue. Ştiam strada asta de o viaţă, dar ea mi se păru din nou, ca în ziua cînd am auzit întîia oară de încurcătura lui Sonny, plină de o ameninţare ascunsă care era forma ei de a respira.

„Sîntem pe-aproape," zise Sonny.

„Aproape." Eram amîndoi prea nervoşi ca să spunem mai mult.

Locuiam într-un bloc nou. Cîteva zile după ce construcţia se terminase, casa părea nelocuibil de nouă; acum, bineînţeles, era deja dărăpănată. Arăta ca o parodie a unei vieţi curate şi bune — Dumnezeu ştie că oamenii care locuiesc în ea fac tot posibilul ca s-o transforme într-o parodie. Iarba bătătorită din jur nu e destulă ca să înverzească puţin vieţile oamenilor, gardurile vii nu dau viaţă străzilor, şi toată lumea ştie asta. Ferestrele mari nu prostesc pe nimeni, nu sînt suficient de mari ca să creeze spaţiu acolo unde nu e spaţiu. Dar lor nu le păsa de ferestre; se uitau în schimb la ecranul televizorului. Terenul de joacă e mult mai adesea plin de copii care nu se joacă, nu sar coarda, nu patinează pe rotile, nu se dau în leagăn; copii care pot fi găsiţi aici numai după ce se întunecă. Ne-am mutat aici pentru că nu e departe de şcoala unde predau, şi pentru copii; dar totul e la fel ca în casele în care am crescut eu şi Sonny. Se întîmplă aceleaşi lucruri; copiii mei o să-şi amintească de aceleaşi lucruri. Cînd am intrat cu Sonny în casă, am avut sentimentul că pur şi simplu îl aduceam înapoi în

pericolul din care scăpase aproape cu prețul vieții.

Sonny n-a fost niciodată vorbăreț. Dar nu știu de ce, eram sigur că voia să-mi vorbească după cină, chiar în prima seară. Totul mergea bine, băiatul mai mare își amintise de el, și cel mic îl plăcuse, și Sonny se gîndise să le aducă la fiecare cîte ceva ; și Isabel care într-adevăr e cu mult mai amabilă ca mine, mult mai sinceră și mai generoasă, ne scosese dintr-o serie de încurcături după-masă și era foarte sincer bucuroasă că-l vede. Și ea fusese întotdeauna în stare să-l tachineze pe Sonny într-un fel de care eu nu eram în stare. Era plăcut să-i văd fața atît de plină de viață din nou, s-o aud cum rîde și s-o urmăresc cum îl face pe Sonny să rîdă. Oricum, nu părea de loc intimidată ori stingherită. Pălăvrăgea ca și cum nu exista nici un subiect care trebuia evitat și îl făcu pe Sonny să treacă peste stingherea de la început. Mulțumesc lui Dumnezeu că era ea acolo, pentru că eu eram din nou plin de gheața aceea înspăimîntătoare. Tot ce făceam mi se părea neîndemînatic, și tot ce spuneam suna încărcat cu înțelesuri ascunse. Încercam să-mi amintesc tot ceea ce auzisem despre droguri și nu-mi folosea la nimic să caut pe figura lui Sonny vreun semn. N-o făceam din răutate. Încercam să aflu ceva despre fratele meu. Muream să-l aud spunînd că e în siguranță.

„Siguranță," mormăia tatăl meu, de cîte ori mama avea ideea să ne mutăm într-o vecinătate mai sigură pentru copii. „Siguranță, pe dracu' ! Nu există loc sigur, nici pentru copii, nici pentru altcineva."

Întotdeauna spunea asta, dar nu era niciodată chiar așa de rău cum părea, nici chiar la sfîrșitul săptămînii, cînd se îmbăta. De fapt, era întotdeauna în căutarea a „ceva puțin mai bun," dar a murit înainte să-l găsească. A murit subit într-o beție de sfîrșit de săptămînă, în mijlocul războiului, cînd Sonny avea cincisprezece ani. El și Sonny nu se înțeleseseră niciodată prea bine. Și asta, în parte pentru că Sonny era lumina ochilor lui, pentru că-l iubea foarte mult și îi era teamă pentru el. De aceea se certa meru cu Sonny. N-avea nici un rost să te cerți cu Sonny. Sonny se închidea în el însuși, unde nu putea fi atins. Dar principalul motiv pentru care nu s-au înțeles niciodată e că prea erau asemănători. Tata era mare și aspru și vorbea cu voce tare, exact opusul lui Sonny, dar amîndoi aveau aceeași solitudine.

Mama încercase să-mi spună ceva despre asta, imediat după ce a murit tata. Eram acasă într-o permisie din armată.

A fost ultima dată cînd mi-am văzut mama în viață. Exact la fel, imaginea asta se amestecă în mintea mea cu altele pe care le am despre ea cînd era mai tînără. O văd întotdeauna așa cum era duminica după-amiază, să zicem, cînd oamenii mari stăteau de vorbă, după marele prînz de duminică. O văd întotdeauna purtînd ceva albastru pal. Ședea pe canapea. Și tata în balansoar, nu departe de ea. Și holul era plin cu oameni de la biserică și cu rude. Pe scaune cu toții, în hol ; și noaptea se tîra pe afară dar încă nimeni n-o bănuia. Poti vedea întunericul crescînd la geamurile ferestrelor și auzi din cînd

în cînd zgomotele străzii sau poate bătaia zăngănită a tamburinei de la o biserică din apropiere, dar e deplină linişte în cameră. Pentru moment, nu vorbeşte nimeni, iar fiecare faţă se întunecă, ca cerul de afară. Şi mama se îndreaptă un pic din talie, şi tata ţine ochii închişi. Fiecare priveşte ceva pe care un copil nu-l poate vedea. Pentru moment, au uitat de copii. Poate că un ţînc stă întins pe covor, pe jumătate adormit. Poate cineva are un copil în poală şi, distrat, îl mîngîie pe cap. Poate că un copil mai liniştit, cu ochii mari, cu părul ondulat stă într-un scaun mare, într-un colţ. Liniştea, întunericul crescînd, întunecimea feţelor înfricoşează în mod obscur copilul. El speră că mîna care îi mîngîie fruntea nu se va opri niciodată — nu va muri niciodată. Speră că nu va veni niciodată vremea cînd cei mari nu vor mai sta în jurul lui, vorbind despre locurile de unde veniseră şi despre ceea ce văzuseră şi ce li se întîmplase, lor şi altora ca ei.

Dar ceva adînc şi vigilent în copil ştie că astea au un sfîrşit, şi iată că sfîrşitul e chiar foarte aproape. Peste un moment cineva se va ridica, va aprinde lumina. Apoi cei mari îşi vor reaminti de copii şi nu vor mai vorbi nimic. Apoi, cînd lumina va umple camera, copilul va fi plin de întuneric. El ştie că de fiecare dată cînd se întîmplă aşa ceva, întunericul de afară se apropie şi mai mult. Despre întunericul de afară vorbiseră oamenii mari. Despre viaţa din care veniseră. Despre ce înduraseră. Copilul ştie că ei nu vor mai vorbi în faţa lui: dacă află prea multe despre ce li s-a întîmplat lor, va şti prea

multe, prea devreme, despre ceea ce o să i se întîmple şi lui.

Ultima dată cînd am vorbit cu mama, îmi amintesc, eram nerăbdător. Trebuia să ies s-o văd pe Isabel. Nu eram căsătoriţi atunci, şi aveam o mulţime de lucruri de aranjat.

Mama stătea, în negru, lîngă fereastră. Murmura un vechi imn religios. *Doamne, m-ai adus de departe.* Sonny era plecat undeva. Mama se uita pe stradă.

„Nu ştiu," zise ea, „dacă după ce pleci de aici, am să te mai văd vreodată. Dar sper că ai să-ţi aminteşti lucrurile pe care le-ai învăţat de la mine."

„Nu vorbi aşa," am zis şi am zîmbit. „O să mai trăieşti mult timp."

Zîmbi şi ea, dar nu spuse nimic. Tăcu multă vreme. Şi am zis: „mamă, nu te nelinişti. Am să-ţi scriu tot timpul şi ai să primeşti cecuri..."

„Vreau să-ţi vorbesc despre fratele tău," zise ea deodată. „Dacă mi se întîmplă ceva, n-are pe nimeni care să aibă grijă de el."

„Mamă," am zis, „n-o să ţi se întîmple nimic, ţie sau lui Sonny. Sonny e băiat bun şi are bun-simţ."

„Problema nu e dacă e băiat bun," zise mama, „nici dacă are bun-simţ. Nu numai cei răi sau cei muţi cad în prăpastie." Se opri şi se uită la mine. „Tatăl tău a avut un frate, odată," zise ea, şi zîmbea într-un fel care mă făcea să simt că o durea. „N-ai ştiut niciodată, nu ?"

„Nu," am zis eu, „n-am ştiut niciodată," şi i-am urmărit expresia.

„Da, tatăl tău a avut un frate." Se uită din nou pe fereastră. „Ştiu că nu l-ai văzut niciodată pe tatăl tău plîngînd. Dar eu l-am văzut — de multe ori, în toţi aceşti ani."

Am întrebat-o : „Ce i s-a întîmplat fratelui lui ? Cum de nimeni nu mi-a vorbit niciodată despre el ?"

A fost pentru prima dată cînd am văzut-o pe mama arătînd bătrînă.

„Fratele lui a fost ucis," zise ea, „cînd era numai cu puţin mai tînăr decît tine. L-am cunoscut. Era un băiat drăguţ. Era poate puţin cam zvăpăiat, dar nu voia să facă rău nimănui."

Apoi se opri, şi se făcu tăcere în cameră, exact cum fusese uneori în acele după-amiezi de duminică. Mama continua să se uite pe stradă.

„Avea o slujbă la moară," zise ea, „şi, ca toţi tinerii, îi plăcea să se producă sîmbătă seara : el şi tatăl tău se duceau prin mai multe locuri, dansau, treburi din astea, ori stăteau cu oameni pe care-i cunoşteau, şi fratele tatălui tău cînta, avea o voce frumoasă şi se acompania la chitară. În noaptea aia, el şi tatăl tău veneau acasă de undeva, şi erau amîndoi un pic băuţi şi era lună, era lumină ca ziua. Fratele tatălui tău era cu chef şi fluiera singur şi avea chitara cu el, atîrnată pe umăr. Coborau un deal, dedesubt, sub ei, era un drum care nu se vedea de acolo, de pe înălţime. Fratele tatălui tău, fiind zburdalnic, a coborît alergînd dealul, cu chitara săltînd şi bălăbănindu-i-se în spate, a trecut drumul şi a urinat sub un copac. Tatăl tău se uita la el cu îngăduinţă, coborînd şi el dealul, mai încet. Atunci auzi motorul unei maşini şi, în acelaşi

moment, fratele lui păşi de sub copac în drum, sub lumina lunii. Şi tatăl tău începu să alerge în josul dealului, mai tîrziu mi-a spus că nu ştia bine de ce. Maşina era plină cu albi. Toţi erau beţi, şi cînd l-au văzut pe fratele tatălui tău, au chiuit şi au îndreptat maşina drept spre el. Ei se amuzau, voiau doar să-l înspăimînte, aşa cum fac albii uneori, ştii. Dar erau beţi. Şi cred că băiatul, fiind beat şi el, s-a speriat, şi-a pierdut capul. Cînd a sărit era prea tîrziu. Tatăl tău spune că a auzit urletul fratelui lui cînd a trecut maşina peste el, şi lemnul chitarei, şi corzile plesnind ; albii strigau, iar maşina lor şi-a continuat drumul, şi nu s-a oprit pînă azi. Şi cînd tatăl tău a coborît dealul, fratele lui nu mai era decît sînge şi carne."

Lacrimi licăreau pe faţa mamei. Ce-aş fi putut spune ? „Niciodată n-a pomenit de asta," zise ea. „Nu l-am lăsat niciodată să pomenească de asta în faţa voastră, a copiilor. Tatăl tău a fost ca nebun în noaptea aceea, şi apoi în multe altele. Zicea că niciodată în viaţa lui n-a văzut ceva mai întunecat decît drumul acela după ce luminile automobilului dispăruseră. Nu era nimic, nu era nimeni pe drumul acela, numai tatăl tău şi fratele lui şi chitara plesnită. Oh, da. Tatăl tău nu şi-a mai revenit niciodată. Pînă în ziua în care a murit, n-a mai putut fi niciodată sigur că fiecare alb pe care-l vedea nu era unul din cei care-i uciseseră fratele." Se opri şi-şi scoase batista, îşi uscă ochii şi mă privi.

„Nu-ţi spun toate astea," zise ea „ca să te sperii sau să te amărăsc sau să te fac să urăşti pe

cineva. Ți le spun pentru că ai un frate. Și lumea nu s-a schimbat."

Cred că nu voiam să cred. Și cred că ea a văzut asta în ochii mei. Plecă de lîngă mine, din nou spre fereastră, cercetînd cu ochii strada.

„Dar îi mulțumesc Mîntuitorului," zise în sfîrșit „că L-a chemat pe tatăl tău acasă înaintea mea. Nu spun asta ca să mă laud, dar într-adevăr ceea ce mă face să nu mă simt prea descurajată e faptul că știu că l-am ajutat pe tatăl tău să treacă mai ușor prin această lume. Tatăl tău s-a purtat întotdeauna ca și cum ar fi fost cel mai aspru și mai puternic om de pe pămînt. Și toți au crezut că așa e. Dar dacă nu mă avea pe mine — să-i fi văzut lacrimile!"

Plîngea din nou. Și totuși, nu mă puteam mișca. Am zis: „Doamne, Doamne. Mamă, n-am știut că a fost așa."

„Oh, dragule," zise ea, „sînt o mulțime de lucruri pe care nu le știi. Dar ai să le afli." Se ridică de la fereastră și veni spre mine. „Trebuie să ai grijă de fratele tău," zise ea, „și să nu-l lași să cadă, indiferent de ceea ce i se întîmplă, oricît de aspru ar trebui să te porți cu el. Tu vei fi de multe ori aspru cu el. Dar nu uita ceea ce ți-am spus, mă auzi?"

„N-am să uit," am zis. „Nu-ți face griji, n-am să uit. N-am să las să i se întîmple nimic rău lui Sonny."

Mama zîmbi ca de un amănunt amuzant pe care îl descoperise pe fața mea. Apoi: „Poate că nu ești în stare să împiedici nimic din ceea ce i se poate întîmpla. Dar trebuie cel puțin să-l faci să simtă că ești alături de el."

După două zile, m-am căsătorit și apoi am plecat. Aveam o mulțime de lucruri în minte și am uitat de promisiunea făcută mamei. Pînă în clipa cînd am pornit iar spre casă, într-un concediu special pentru înmormîntarea ei. Și după înmormîntare, fiind singur cu Sonny în bucătăria goală, am încercat să aflu cîte ceva despre el.

„Ce vrei să faci?" l-am întrebat.

„Vreau să devin muzician," zise el.

Cît fusesem plecat, el evoluase de la dans la tonomat, aflînd cine cînta și ce anume, cum interpreta și cu ce, și-și cumpărase și el o baterie.

„Adică vrei să devii baterist?" Aveam oarecum sentimentul că a fi baterist se potrivește foarte bine cu alți oameni, dar nu cu fratele meu Sonny.

„Nu cred," zise el uitîndu-se la mine foarte grav, „că am să fiu vreodată un baterist bun. Dar cred c-am să pot cînta bine la pian."

M-am încruntat. Nu jucasem niciodată rolul fratelui mai mare cu atîta seriozitate, de fapt nici nu-l întrebasem pe Sonny vreodată ceva. M-am simțit într-o situație pe care de fapt nu știam s-o stăpînesc, s-o înțeleg. Așa că m-am încruntat mai tare, întrebînd: „Ce fel de muzician vrei să devii?"

Rîse. „Cîte feluri crezi că există?"

„Fii *serios*."

Rîse aruncîndu-și capul pe spate, și apoi se uită la mine. „*Sînt* serios."

„Bine, atunci, pentru Dumnezeu, lasă gluma și *răspunde-mi serios*. Vreau să spun, vrei să fii pianist de concert, vrei să cînți muzică clasică

sau — sau ce?" Cu mult înainte să termin, el rîse din nou. „Pentru Dumnezeu, Sonny!"

Se liniști cu greu. „Îmi pare rău! Dar arăți așa de *speriat!*" și începu din nou să rîdă.

„Bine, baby, acum poți să crezi că e amuzant, dar n-o să fie chiar așa de amuzant cînd o să trebuiască să trăiești din asta, dă-mi voie să ți-o spun!" Eram furios pentru că știam că rîde de mine și nu știam de ce.

„Nu," zise el foarte potolit acum, și poate speriat că m-a jignit, „nu vreau să devin un pianist clasic. Nu asta mă interesează. Vreau să spun," — se opri, uitîndu-se atent la mine, ca și cum ochii lui ar fi încercat să mă ajute să înțeleg, și apoi gesticulă neajutorat, ca și cum mîna ar fi încercat să mă ajute — „vreau să spun că am de studiat o mulțime de lucruri chiar *totul*; dar am să cînt cu — cu muzicienii de jaz." Se opri. „Vreau să cînt jaz," zise el.

Cuvîntul nu răsunase niciodată înainte atît de greu, de real, cum răsuna în după-amiaza aceea în gura lui Sonny. Mă uitam la el și probabil că mă încruntam, o încruntare reală de data asta. Pur și simplu nu puteam pricepe de ce și-ar fi risipit timpul prin cluburi de noapte, făcînd pe bufonul pe diferite estrade cu orchestre, în timp ce alți oameni s-ar fi îmbulzit pe ringurile de dans. Părea ceva inferior lui, oricum. Nu mă gîndisem niciodată la asta înainte, nu fusesem niciodată forțat s-o fac, dar presupun că întotdeauna am considerat cîntăreții de jaz ca făcînd parte din categoria celor pe care tata îi numea „oameni care se distrează."

„Vorbești *serios?*"

„*Da*, vorbesc serios."

Părea mai neajutorat ca oricînd, și plictisit, și profund jignit. Am sugerat, ca să-l ajut: „Vrei să spui, ca Louis Armstrong?"

Fața i se închise, ca și cum l-aș fi lovit. „Nu. Nu mă gîndeam la tipurile vechi, la aiurelile alea răsuflate."

„Uite, Sonny, îmi pare rău, nu te înfuria. Eu nu-s cu totul de acord, asta-i tot. Numește-mi pe cineva — știi, un cîntăreț de jaz pe care-l admiri."

„Pasărea."

„Cine?"

„Pasărea! Charlie Parker! N-ai învățat nimic în blestemata aia de armată?"

Mi-am aprins o țigară. Eram surprins, și apoi un pic amuzat, să descopăr că tremuram. „Sînt cam în afara problemei," am zis. „Trebuie să ai răbdare cu mine. Cine e individul ăsta, Parker?"

„E unul din cei mai mari cîntăreți de jaz în viață," zise Sonny, morocănos, cu mîinile în buzunare, cu spatele către mine. „Poate cel mai mare," adăugă el, cu amărăciune. „Iată de ce, probabil nici n-ai auzit de el."

„Foarte bine," am zis, „sînt un ignorant. Îmi pare rău. Am să-mi cumpăr imediat toate înregistrările, e bine?"

„Nu," zise Sonny cu demnitate, „n-are nici o importanță pentru mine. Nu-mi pasă ce asculți tu. Nu-mi face o favoare."

Începusem să mă conving că nu-l văzusem niciodată înainte atît de tulburat. Cu o altă parte a minții mele mă gîndeam că asta trebuie să fie una din acele încercări prin care trec adolescenții, și că nu trebuie să-i dau prea multă importanță, insis-

tînd. Nu credeam că aş face vreun rău dacă l-aş întreba: Nu-ţi ia o grămadă de timp? Poţi să-ţi cîştigi existenţa în felul ăsta?"

Se întoarse spre mine, jumătate aplecat, jumătate aşezat pe masa din bucătărie. „Orice îţi ia timp," zise el. „Sigur că pot să trăiesc din asta. Dar ceea ce mi se pare că nu înţelegi e faptul că ăsta e singurul lucru pe care *vreau* să-l fac."

„Bine, Sonny," am zis eu blînd, „ştii că oamenii nu pot întotdeauna să facă exact ce *vor*."

„Nu, nu ştiu," zise Sonny, surprinzîndu-mă. „Cred că oamenii *trebuie* să facă ce vor. Pentru ce altceva să trăiască?"

„În curînd ai să fii băiat mare," am zis eu disperat. „E timpul să începi să te gîndeşti la viitorul tău."

„Mă gîndesc la viitorul meu," zise Sonny cu patimă. „La asta mă gîndesc tot timpul."

M-am dat bătut. Am hotărît că, dacă nu-şi schimbă hotărîrea, vom vorbi mai tîrziu despre asta. Între timp, am zis. „Trebuie să-ţi termini şcoala." Decisesem deja că el se va muta la Isabel şi la ai ei. Ştiam că nu era aranjamentul ideal, pentru că rudele lui Isabel erau înclinate să dicteze şi nu prea voiseră ca Isabel să se mărite cu mine. Dar altă soluţie nu vedeam. „Şi trebuie să te muţi la Isabel."

A urmat o lungă tăcere. Se duse de la masa de bucătărie la fereastră. „Asta-i o idee groaznică. Ştii şi tu prea bine."

„Ai o idee *mai bună?*"

Se plimbă de colo pînă colo în bucătărie timp de un minut. Era la fel de înalt ca mine. Începuse

să se bărbierească. Am simţit deodată că nu-l cunosc de loc.

Se opri la masă şi îmi luă ţigările. Uitîndu-se la mine, cu un fel de ironie, de sfidare amuzată, puse una între buze. „Te supără?"

„Fumezi deja?"

Îşi aprinse ţigara şi încuviinţă, urmărindu-mă prin fum. „Am vrut doar să văd dacă mi-e greu să fumez în faţa ta." Zîmbi şi suflă un nor mare de fum spre tavan. „E foarte uşor." Mă privi în faţă. „Pariez că şi tu fumai la vîrsta mea, spune drept."

N-am zis nimic, dar adevărul era pe faţa mea şi el rîse. Dar acum era ceva foarte forţat în rîsul lui. „Sigur. Şi pariez că nu făceai numai asta."

Mă sperie un pic. „Termină cu prostiile," am zis. „Am şi hotărît că o să stai la Isabel. Ce-ţi veni?"

„*Tu* ai hotărît asta," accentuă el. „Eu n-am hotărît nimic." Se opri în faţa mea, sprijinindu-se de sobă, cu braţele îndoite fără vlagă. „Uite, frate. Nu mai vreau să stau în Harlem, într-adevăr nu mai vreau." Era foarte serios. Se uită la mine, şi apoi pe fereastra bucătăriei. Avea în ochi o îngîndurare pe care nu i-o mai văzusem înainte, o tulburare a întregii lui fiinţe. Îşi frecă muşchiul unui braţ: „E timpul să scap de aici."

„Unde vrei să te duci, Sonny?"

„Vreau să intru în armată. Sau în marină, nu-mi pasă. Dacă le spun că am vîrsta, au să mă creadă."

Am văzut roşu. Eram speriat la culme. „Trebuie să fii nebun! De ce dracu vrei să intri în *armată* mă prostule?"

„Ţi-am spus doar. Ca să plec din Harlem."

„Sonny, n-ai terminat nici măcar *şcoala.* Şi dacă vrei într-adevăr să devii muzician, cum vrei să studiezi în armată?"

Se uită la mine, încolţit şi chinuit. „Se găsesc mijloace. Poate aş fi în stare să mă-nvîrtesc în vreun fel. Oricum, o să am patalamaua la mînă după lăsarea la vatră."

„Dacă au să te lase la vatră." Ne măsuram cu privirea unul pe altul. „Sonny, te rog. Fii rezonabil. Ştiu că aranjamentul e departe de a fi perfect. Dar trebuie să facem tot ce ne stă în putinţă."

„Nu învăţ nimic la şcoală," zise el. „Chiar dacă mă duc." Plecă de lîngă mine, deschise fereastra, aruncă ţigara în aleea îngustă. Îi urmăream spatele. „Cel puţin nu învăţ nimic din ceea ce ai vrea tu să învăţ." Trînti fereastra atît de tare, încît am crezut că o să se spargă sticla, şi se întoarse spre mine. „Şi mi-e greaţă de putoarea lăzilor astea de gunoi."

„Sonny," am zis. „Ştiu ce e în sufletul tău. Dar dacă nu-ţi termini şcoala acum, o să-ţi pară rău mai tîrziu." L-am apucat de umeri. „Şi mai ai numai un an. Nu-i totul chiar aşa de rău. Şi, cînd am să mă întorc, jur că am să te ajut să faci orişice vrei. Încearcă să te împaci cu situaţia pînă mă reîntorc. Faci asta? Pentru mine?"

Nu-mi răspunse şi nu se uită la mine.

„Sonny. Mă auzi?"

Se retrase. „Te aud. Dar tu nu auzi nimic din ceea ce spun eu."

Nu ştiam ce să răspund. Se uită afară pe fereastră şi apoi din nou la mine. „O.K.," zise şi oftă. „O să încerc."

Apoi i-am spus, încercînd să-l dispun. „Isabel are un pian. Poţi exersa la el."

Şi, aşa cum mă aşteptam se înveseli o clipă. „Adevărat," zise el, ca pentru sine. „Uitasem de asta." Faţa i se relaxă un pic. Dar neliniştea, îngîndurarea mai jucau încă pe ea, cum joacă umbrele pe o faţă care priveşte un foc.

Dar m-am gîndit că niciodată n-am să aud sfîrşitul poveştii cu pianul. La început, Isabel mi-a scris, spunîndu-mi ce plăcut era faptul că Sonny lua muzica atît de în serios, şi cum, de îndată ce se întorcea de la şcoală (sau de altundeva, dar se presupunea că de la şcoală), se ducea direct la pian şi stătea acolo pînă la cină. Şi, după cină, se întorcea la pian şi stătea pînă se duceau cu toţii la culcare. Toată sîmbăta şi duminica era la pian. Apoi şi-a cumpărat un pick-up şi a început să asculte plăci. Punea aceeaşi placă mereu, mereu, uneori cît era ziua de lungă, şi improviza la pian în timpul muzicii. Sau asculta o porţiune din placă, un acord, o schimbare, o progresie, apoi o repeta la pian. Apoi din nou placa. Apoi din nou la pian.

Nu prea înţeleg cum suportau. Isabel mi-a mărturisit, în sfîrşit, că nu mai era ca şi cum ar fi locuit împreună cu un om, ci doar cu un sunet. Şi — natural — sunetul n-avea nici un înţeles pentru ea, n-avea nici un înţeles pentru nici unul din ei. Începuseră, într-un fel, să fie atinşi

de această prezență din casa lor. Ca și cum Sonny ar fi fost un zeu sau un monstru. Se mișca într-o atmosferă care nu era de loc a lor. Îl hrăneau, și el mînca, se spăla, intra și ieșea pe ușa lor; cu siguranță că nu era obraznic sau nesuferit sau grosolan; dar era învăluit într-un nor, într-un foc, într-o viziune a lui; și ei nu aveau nici un mijloc de a ajunge la el.

Încă nu era bărbat, era doar un copil, și trebuiau veșnic să-l supravegheze. Desigur că nu puteau să-l alunge. Nici nu îndrăzneau să-i facă o scenă din cauza pianului, deoarece chiar și ei simțeau în mod obscur, cum simțeam și eu, de la atîtea mile depărtare, că Sonny își cînta la pian însăși viața sa.

Dar nu se mai dusese la școală. Într-o zi sosi o scrisoare de la școală și o primi mama lui Isabel — se înțelegea că mai fuseseră și alte scrisori de astea, dar le rupsese Sonny. În ziua aceea, cînd Sonny s-a întors acasă, mama lui Isabel i-a arătat scrisoarea și l-a întrebat unde-și petrecuse timpul. Și în sfîrșit, a putut afla de la el că fusese jos în Greenwich Village, cu niște muzicieni și alți indivizi, în casa unei fete albe. Și asta a speriat-o și a început să țipe la el și ce-a urmat — deși ea neagă că i-a spus-o atunci — a fost ce sacrificii făcuseră ca să-i dea lui, lui Sonny, o casă decentă, și ce puțin aprecia el asta.

Sonny n-a cîntat la pian în ziua aceea. Către seară, mama lui Isabel se calmase, dar atunci a trebuit să se descurce cu bătrînul și cu Isabel. Isabel zice că a făcut tot ce-a putut ca să fie calmă, dar că a izbucnit și a început să plîngă. Ea zice că urmărea fața lui Sonny. Putea spune,

urmărindu-l, ce se întîmplase cu el. Și ceea ce se întîmplase e că ei pătrunseseră în norul lui, îl atinseseră. Chiar dacă degetele lor fuseseră de o mie de ori mai sensibile decît degetele umane, el nu putea să suporte; simțea că ei îl dezbrăcaseră gol și scuipau pe goliciunea lui. Pentru că a trebuit să înțeleagă și el că prezența lui, muzica aceea, care era viața sau moartea pentru el, fusese o tortură pentru ei și că o înduraseră nu de dragul lui, ci numai pentru mine. Și Sonny nu putea suporta asta. Poate că toate astea îl supără mai puțin azi decît atunci, dar tot n-a uitat ce i s-a spus, și, sincer vorbind, cine ar fi uitat?

Tăcerea zilelor următoare trebuie să fi fost mai grea decît toată muzica de pe lume. Într-o dimineață, înainte de a se duce la slujbă, Isabel a intrat în camera lui ca să caute ceva și a observat deodată că toate discurile dispăruseră. Și a înțeles că plecase și el. Și așa era. Plecase, angajat în marină, departe, cît mai departe. În sfîrșit mi-a trimis o carte poștală de undeva din Grecia și așa am aflat pentru prima dată că Sonny e încă în viață. Nu l-am mai văzut pînă cînd nu ne-am întors amîndoi la New York; războiul se terminase de mult. Era bărbat încă de pe atunci, dar nu eram în stare să-mi dau seama de asta. Venea la noi din cînd în cînd, și ne certam aproape de cîte ori ne întîlneam. Nu-mi plăcea faptul că nu avea grijă de el, că era distrat și visător tot timpul, nu-mi plăceau prietenii lui și muzica lui îmi părea numai o scuză pentru viața pe care o ducea.

Apoi ne-am certat, o ceartă groaznică, și nu l-am mai văzut luni de zile.

Cu vremea am reușit să aflu unde locuia, într-o cameră mobilată în Village, și am încercat să mă împac cu el. Dar erau o mulțime de oameni în cameră și Sonny stătea lungit pe pat, n-a vrut să mergem jos să stăm de vorbă, îi trata pe ceilalți ca și cum ei ar fi fost familia lui, nu eu. Așa că mi-am pierdut capul, și-a pierdut capul și el, și apoi i-am spus că nici nu mai conta dacă e mort sau viu, din moment ce trăia o astfel de viață. S-a ridicat în picioare și mi-a spus să nu mă mai neliniștesc niciodată pentru el, că *era* într-adevăr mort, în ceea ce mă privea. Apoi m-a împins pe ușă și ceilalți se uitau ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, și a trîntit ușa în urma mea. Am rămas pe culoar privind ușa, și am auzit cum cineva rîdea în cameră și atunci m-au podidit lacrimile. Am început să cobor treptele, fluierînd ca să nu plîng; fluieram de unul singur: *Ai să ai nevoie de mine, baby, într-una din aceste zile reci, ploioase.*

Despre necazul lui Sonny am citit primăvara. Micuța Grace a murit toamna. Era o fetiță frumoasă. Dar n-a trăit decît puțin mai mult de doi ani. A murit de poliomielită, și a suferit. A avut cîteva zile o febră ușoară, dar nu părea nimic serios, și am ținut-o în pat. Și cu siguranță că am fi chemat doctorul, dar febra a scăzut, totul părea din nou foarte bine. Așa că am crezut că fusese o răceală. Apoi, într-o zi, se juca. Isabel era în bucătărie pregătind prînzul pentru cei doi băieți care trebuiau să se întoarcă de la școală, și a auzit-o pe Grace căzînd în sufragerie. Cînd ai

mai mulți copii, nu mai alergi întotdeauna cînd cade unul din ei, dacă nu începe să plîngă. Și de data asta, Grace era liniștită. Isabel zice că atunci cînd a auzit acel *bum* și apoi liniște, ceva a făcut-o să se sperie. Și a alergat în cameră. Micuța Grace era pe podea, contorsionată toată, și motivul pentru care nu țipa era că-și pierduse respirația. Și cînd a început să țipe, a fost cel mai groaznic sunet, zise Isabel, pe care l-a auzit în viața ei, și îl aude încă, uneori, în vis. Isabel mă trezește uneori cu un geamăt surd, înăbușit, și trebuie s-o trezesc și eu repede, și s-o strîng în brațe, și cînd plînge lipită de mine, parcă astupă cu trupul ei o rană mortală.

Cred că i-am scris lui Sonny chiar în ziua în care a fost îngropată micuța Grace. Stăteam în sufragerie, în întuneric, și deodată m-am gîndit la Sonny. Durerea mea m-a făcut s-o simt pe a lui.

Într-o sîmbătă după-amiază, cînd Sonny mai locuia cu noi, sau oricum, era încă în casa noastră de aproape două săptămîni, m-am trezit rătăcind fără țel prin sufragerie, bînd bere, încercînd să găsesc curajul de a cerceta camera lui Sonny. Era plecat; era de obicei plecat de cîte ori eram eu acasă, și Isabel plecase cu copiii la bunici. Stăteam încă în fața ferestrei, uitîndu-mă pe Seventh Avenue. Ideea de a cerceta camera lui Sonny mă încremenea. Îmi era greu să admit față de mine însumi ce voiam să caut. Nu știam ce aș fi făcut dacă aș fi găsit ceva. Sau dacă n-aș fi găsit.

Pe trotuarul de peste drum, lîngă intrarea unei cîrciumi cu grătar, niște oameni țineau o

demodată ședință de reînviere. Bucătarul de la grătar, purtînd un șorț alb, murdar, cu părul roșcat lucind metalic în soarele palid, și cu o țigară între buze, stătea în ușă, urmărindu-i. Puști și oameni mai bătrîni se opreau și se uitau. Mai erau niște bărbați vîrstnici și niște femei voinice care urmăreau tot ce se întîmpla pe stradă, ca și cum strada le aparținea, sau ei aparțineau străzii. Oricum căscau gura și aici. Reînvierea era condusă de trei Surori în negru și de un Frate. N-aveau decît vocile, Bibliile, și o tamburină. Fratele își rostea *mărturisirea* și, în timp ce vorbea el, două dintre Surori, împreună, păreau că spun Amin, și cea de a treia se învîrtea în jur cu tamburina întinsă și cîțiva oameni aruncară monede în ea. Apoi spovedania Fratelui sfîrși, și Sora care colectase banii răsturnă monedele în palmă și le puse în buzunarul rochiei ei lungi și negre. Apoi ridică ambele mîini, bătînd cu tamburina cînd în aer, cînd într-o mînă, și începu să cînte. Și i se alăturară și celelalte două Surori și Fratele.

Era ciudat, deodată, să privești așa ceva, cu toate că văzusem toată viața astfel de adunări pe străzi. Așa cum mai văzuseră și toți ceilalți care erau acolo. Și totuși se opreau, se uitau, ascultînd, și eu stam nemișcat la fereastră. „Bătrîna corabie a Sionului," cîntau ei și Sora cu tamburina bătea strident și monoton, „a mîntuit mii de suflete!" Nici un suflet nu auzea cîntecul ăsta pentru prima dată, nici unul dintre ei nu fusese mîntuit. Nici nu văzuseră prea multă trudă mîntuitoare în jurul lor. Nici nu credeau în mod special în sfințenia celor trei Surori și a Fratelui, știau prea

multe despre ei, știau unde locuiesc și cum. Femeia cu tamburina, a cărei voce domina aerul, a cărei față strălucea de bucurie, se deosebea foarte puțin de cea care stătea și o privea, cu o țigară între buzele groase și crăpate, cu părul ca un cuib de cuc, cu fața brăzdată și umflată de prea multe bătăi, și cu ochii negri scînteind ca niște cărbuni. Poate că știau asta amîndouă, și de aceea, doar rareori, cînd se adresau una alteia, își spuneau „Soră". Cîntecul umplea aerul; fețele care urmăreau și ascultau suferiră o schimbare, ochii se concentrară către ceva interior. Muzica părea că potolește o otravă; și timpul se depărta de fețele lor mohorîte, îndîrjite, trecute. Parcă s-ar fi întors la starea lor de început, în timp ce visau la cea de pe urmă. Bucătarul de la grătar își legăna capul și zîmbea, apoi aruncă țigara și dispăru în cîrciumă. Un bărbat răscoli în buzunare după mărunțiș și stătu nerăbdător cu el în mînă, ca și cum tocmai își amintise de o întîlnire importantă, departe, în susul străzii. Arăta furios. Apoi l-am văzut pe Sonny stînd la marginea mulțimii. Ducea un caiet mare, lat, cu o copertă verde care-l făcea să arate, de unde stăteam eu, aproape ca un școlar. Soarele arămiu scotea în evidență arama pielii lui; zîmbea foarte ușor, stînd nemișcat. Apoi cîntecul se opri, tamburina se transformă din nou într-o farfurie de strîns bani. Bărbatul furios își aruncă monedele și dispăru, la fel făcură două femei, și Sonny lăsă să cadă niște mărunțiș în farfurie, uitîndu-se direct la femeia care o ducea, cu o urmă de zîmbet. Porni spre casă. Avea un pas ușor, elastic, un pas de pierde-vară din Harlem, numai

că el îi impunea ca la jaz, o jumătate de măsură numai a lui. Nu observasem asta înainte. Stăteam la fereastră, uşurat dar plin de presimţiri. Cînd Sonny dispăru din ochii mei, ei începură să cînte din nou. Şi cîntau încă, în timp ce cheia lui se răsucea în broască.

„Salut!" zise el.

„Salut! Vrei bere?"

„Nu. Sau poate da." Dar veni la fereastră şi se aşeză lîngă mine, uitîndu-se afară. „Ce voce caldă au," zise el.

Cîntau: *Dacă aş putea s-o mai aud pe mama rugîndu-se!*

„Da," am zis eu, „şi femeia aia ştie să bată la tamburină."

„Dar ce cîntec groaznic," zise el, şi rîse. Îşi lăsă caietul pe canapea şi dispăru în bucătărie. „Unde-i Isabel? Şi puştii?"

„Cred că s-au dus la bunici. Ţi-e foame?"

„Nu." Reveni în sufragerie cu o cutie de bere. „Vrei să mergi cu mine undeva diseară?"

Am simţit, nu ştiu de ce, că nu puteam spune nu. „Sigur. Unde?"

Se aşeză pe canapea, îşi luă caietul şi începu să-l răsfoiască. „Mă întîlnesc cu nişte amici, într-o cîrciumă, în Village."

„Vrei să spui că ai să cînţi diseară?"

„Da." Sorbi o înghiţitură de bere şi se duse înapoi la fereastră. Mă privi lung. „Dacă poţi suporta."

„O să încerc."

Zîmbi pentru sine; priveam amîndoi adunarea de peste drum care era pe sfîrşite. Cele trei Surori şi Fratele, cu capetele plecate, cîntau:

Dumnezeu să vă-nsoţească pînă ne întîlnim din nou. Feţele din jurul lor erau foarte liniştite. Apoi cîntecul se sfîrşi. Mica asistenţă se împrăştie. Ne uitam la cele trei femei şi la bărbatul singur, care urcau încet strada.

„Cînd cînta," zise Sonny brusc, „vocea ei mi-a amintit un minut cam ce simţi uneori cînd ai luat heroină. Te face să te simţi cald şi rece în acelaşi timp. Şi foarte depărtat. Şi — şi sigur pe tine." Sorbi berea, avînd grijă să nu se uite la mine. Îi urmăream faţa. „Te face să te simţi — perfect stăpîn pe tine. *Trebuie* să încerci sentimentul ăsta, uneori."

„Crezi că trebuie?" M-am aşezat încet în fotoliu.

„Da, uneori trebuie." Se îndreptă spre canapea şi îşi luă caietul iar. „Unora le trebuie."

„Ca să se distreze?" am întrebat. Vocea mi-era foarte urîtă, grea de dispreţ şi furie.

„Ei," şi mă privi cu ochii mari, tulburaţi, ca şi cum de fapt spera că ochii lui mi-ar fi putut spune lucruri pe care el însuşi nu mi le putea spune niciodată, „ei aşa cred. Şi dacă aşa cred ei..."

„Dar tu ce crezi?"

Se aşeză pe canapea şi puse cutia cu bere pe podea. „Nu ştiu," şi nu mi-am dat seama dacă răspundea întrebării mele sau îşi urma firul gîndului. Faţa lui nu-mi spunea nimic. „De fapt, nu distracţia contează. Contează să suporţi, să fii în stare să încerci. Cît de cît. Cît de puţin." Se încruntă şi zîmbi: „Ca să nu te faci bucăţi."

„Dar prietenii ăştia ai tăi," am răspuns, „ăştia se fac bucăţi al dracului de repede."

„Poate." Se juca cu caietul. Ceva îmi șopti că trebuie să-mi țin gura, că Sonny se căznea să explice, și eu trebuia să-l ascult. „Sigur, tu nu-i cunoști decît pe ăia care s-au și făcut bucăți. Unii nu se fac bucăți ; sau cel puțin nu s-au făcut pînă acum ; deocamdată asta-i tot ce se poate spune." Făcu o pauză. „Mai sînt și unii care trăiesc în iad, pur și simplu în iad, și își dau seama de asta, văd ce se întîmplă, ce-i așteaptă, și nu se feresc. Nu știu." Suspină, azvîrli caietul, își încrucișă brațele. „Unii tipi, pe care îi simți după cum cîntă, sînt drogați tot timpul. Și îți dai seama că treaba asta chiar înseamnă ceva pentru ei. Sigur," își luă berea, sorbi din ea, o lăsă iar jos. „așa vor ei, trebuie să recunoști că așa vor ei. Chiar și unii din ăia care spun că nu vor — unii, nu toți."

„Și tu ?" Nu m-am putut opri să nu întreb. „Și tu ? Tu vrei ?"

Se ridică și se duse la fereastră, unde rămase mult timp tăcut. Apoi suspină. „Eu," zise el. Apoi : „În timp ce eram jos, mai înainte, în drum spre casă, ascultînd cîntecul femeii ăleia, m-a izbit deodată cît de mult trebuie să fi suferit și prin cîte a trebuit să treacă — ca să cînte așa. E respingător să te gîndesti că ai de suferit atîta."

„Dar nu se poate să nu suferi. Crezi că există vreo altă cale, Sonny ?"

„Cred că nu," zise el și zîmbi, „dar asta nu împiedică pe nimeni să încerce să găsească altă cale." Mă privi. „Nu ?" Am văzut, din privirea lui batjocoritoare, că pentru totdeauna, dincolo de puterea timpului și a iertării, între noi rămînea

faptul că păstrasem tăcerea — atît de mult timp — tocmai cînd el avea atîta nevoie să-l ajute vorba unui om. Se reîntoarse la fereastră. „Nu, nu se poate să nu suferi. Dar încerci prin toate mijloacele să nu te îneci în suferință, să te menții la suprafață, astfel ca totul să pară — în regulă, ca totul să semene cu tine însuți. Ca și cum ai fi făcut, într-adevăr, ceva și acum suferi pentru asta. Nu-i așa ?" N-am zis nimic. „De ce suferă oamenii ?" întrebă el nerăbdător. „Poate trebuie făcut ceva, ca să existe un motiv, să li se dea un motiv ca să sufere, orice motiv."

„Dar tocmai n-am înțeles," am zis eu, „că nu există cale pe care să scapi de suferință. Nu-i mai bine atunci s-o accepți ?"

„Dar n-o acceptă nimeni," strigă Sonny. „Asta voiam să-ți spun ! Fiecare încearcă să nu sufere. O apuci pe drumul pe care încearcă să meargă unii oameni, dar vezi că nu e drumul tău !"

Părul din barbă începuse să mă înțepe, îmi simțeam fața umedă. „Nu-i adevărat," am zis. „Nu-i adevărat. Nu dau un ban pe ce fac ceilalți oameni, nu-mi pasă nici cum suferă. Știu numai cum suferi tu." El mă privi.

„Te rog, crede-mă," am zis, „nu vreau să te văd cum mori — încercînd să nu suferi."

„N-am să mor încercînd să nu sufăr," zise el sec. „Cel puțin nu mai repede decît alții."

„Dar nu-i nevoie," am zis eu încercînd să rîd. „E oare nevoie ? Să te omori singur ?" Voiam să spun mai mult, dar nu puteam. Voiam să vorbesc despre voință, și despre cum putea fi viața, cu adevărat, frumoasă. Voiam să-i spun că totul era înăuntru. Dar așa era ? Nu era tocmai asta

încurcătura? Şi voiam să-i promit că n-am să-l mai părăsesc niciodată. Dar toate ar fi sunat ca nişte vorbe goale, ca nişte minciuni.

Aşa că mi-am promis doar mie însumi şi m-am rugat să mă ţin de cuvînt.

„E teribil uneori, cîte poţi purta în tine," zise el, „asta-i tragedia. Umbli pe străzile astea, negre, urît mirositoare şi reci, şi nu poţi vorbi nimănui, nimic nu se mişcă, nu există nici un mijloc de a scăpa de furtuna din tine. Nu poţi vorbi despre ea, nu poţi face dragoste cu ea, cînd în sfîrşit încerci să te obişnuieşti cu ea, şi s-o cînţi, îţi dai seama că *nimeni* nu te ascultă. Astfel că trebuie să te asculţi tu însuţi. Trebuie să găseşti un mijloc ca să te asculţi." Plecă de la fereastră şi se aşeză din nou pe canapea, ca şi cum tot suflul l-ar fi părăsit. „Uneori ai face orice ca să cînţi; ţi-ai strînge de gît şi mama." Rîse şi se uită la mine. „Sau fratele." Apoi oftă. „Sau pe tine însuţi." Apoi: „Nu te îngrijora. Mi-e bine acum, şi cred că îmi va fi bine de-acum înainte, mult timp. Dar nu pot uita — unde am fost. Nu din punct de vedere fizic, ci pur şi simplu unde am fost. Şi ce am fost."

„Ce ai fost, Sonny?"

Zîmbi — stătea la marginea canapelei, cu cotul sprijinit de spătar, jucîndu-şi degetele pe gură si pe bărbie, fără să se uite la mine. „Am fost ceva pe care nu l-am recunoscut, nu ştiam că pot fi acel ceva. Nu ştiam că cineva ar fi putut să ajungă aşa." Se opri, interiorizat, arătînd neajutorat de tînăr, arătînd bătrîn. „Nu vorbesc de asta acum pentru că m-aş simţi vinovat — poate că ar fi mai bine dacă m-aş simţi vinovat, nu

ştiu. Oricum, nu pot vorbi desluşit despre asta. Nici cu tine, nici cu altcineva." Şi se întoarse spre mine. „Uneori, ştii, asta mi s-a întîmplat într-adevăr cînd am fost în afara lumii, simţeam că eram în ea, cu ea; puteam să cînt, puteam să nu cînt, căci ce purtam în mine ieşea afară din mine. Şi nu ştiu cum cîntam, acum cînd mă gîndesc, dar ştiu că am făcut deodată lucruri îngrozitoare, unor oameni, pe vremea aia. Nu că le-am *făcut* ceva — poate că ei nici nu erau oameni adevăraţi." Luă cutia de bere; era goală; o învîrti în palme: „Şi pe vremuri aveam nevoie de un punct fix, de un loc de care să mă sprijin, de un spaţiu în care să pot asculta — şi n-am găsit nici unul, am înnebunit, am făcut lucruri groaznice, m-am purtat groaznic cu mine însumi." Începu să preseze în mîini cutia de bere, mă uitam cum metalul începe să cedeze. Cum se juca cu ea, cutia lucea ca un cuţit şi mi-era teamă că are să se taie, dar n-am zis nimic. „Ei, nu pot să-ţi explic. Eram singur într-un adînc, împuţit, transpirat, plîngînd, tremurînd, mă înţelegi? Mi-am mirosit propria mea duhoare şi credeam că o să mor dacă nu scap de ea şi în acelaşi timp ştiam că tot ce făceam mă închidea mai tare în ea. Şi nu ştiam," făcu o pauză, turtind şi mai mult cutia de bere, „nu ştiam, şi nici acum nu ştiu, dar ceva îmi spunea, că poate era mai bine să-ţi miroşi propria duhoare, dar de fapt nu asta încercasem să fac, şi cine poate suporta aşa ceva?" şi brusc, lăsă să-i cadă cutia turtită, uitîndu-se la mine cu un zîmbet încremenit, apoi se ridică, îndreptîndu-se spre fereastră ca atras de un mag-

net. Îi urmăream fața, el urmărea strada. „Nu ți-am putut spune atunci, cînd a murit mama — dar motivul pentru care doream atît de mult să părăsesc Harlemul era nevoia de a fugi de droguri. Cînd am fugit, de ele am fugit de fapt. Cînd m-am reîntors, nimic nu se schimbase, nici eu nu mă schimbasem, eram doar mai bătrîn." Se opri, bătînd cu degetele în sticla ferestrei. Soarele dispăruse, cădea întunericul. Mă uitam la fața lui. „Totul poate reîncepe," zise el, parcă vorbind singur. Apoi se întoarse spre mine. „Poate reîncepe," repetă. „Voiam doar să știi."

„Bine," am zis, în sfîrșit. „Poate reîncepe. E în regulă."

Zîmbi, zîmbetul era plin de tristețe. „Trebuia să încerc să-ți spun."

„Da, înțeleg."

„Ești fratele meu," zise el uitîndu-se drept la mine și nemaizîmbind de loc.

„Da," am repetat eu, „înțeleg."

Se reîntoarse la fereastră, se uită afară. „Toată ura asta de aici! Toată ura, mizeria, și dragostea! E o minune că strada asta nu explodează!"

Ne-am dus la singurul club de noapte de pe o stradă scurtă, întunecoasă, din orașul de jos. Ne-am croit drum prin barul strîmt, unde era o înghesuială zgomotoasă, către intrarea sălii mari în care era estrada pentru orchestră. Și am stat acolo un moment, pentru că luminile erau aproape stinse și nu puteam vedea.

„Hello, băiete," zise o voce, și un negru enorm, mult mai bătrîn decît Sonny și decît mine, erupse

din atmosfera iluminată și-și puse brațul pe umărul lui Sonny. „Te așteptam."

Avea o voce grea, și în întuneric capetele se întoarseră spre noi. Sonny rîse și se trase un pic înapoi: „Creole, ăsta-i fratele meu. Ți-am vorbit despre el."

Creole îmi strînse mîna. „Mă bucur că te cunosc, fiule," zise el și era clar că se bucura că mă întîlnește *acolo*, dar asta numai de dragul lui Sonny. Zîmbi: „Aveți un *adevărat* muzician în familie," și-și luă brațul de pe umărul lui Sonny, îl lovi ușor, cu afecțiune, cu dosul mîinii.

„Am auzit tot," zise o voce din spatele nostru. Era un alt muzician, tot prieten cu Sonny, negru ca un cărbune, voios, foarte scund. Începu imediat să-mi facă mărturisiri, tare și repede, spunînd cele mai teribile lucruri despre Sonny, cu dinții strălucind ca un far și izbucnind într-un rîs ca începutul unui cutremur de pămînt. Era clar că toți cei din bar îl știau pe Sonny, sau aproape toți; unii erau muzicanți, lucrau acolo, sau în apropiere, sau nu lucrau, unii pur și simplu își pierdeau vremea, și mai erau și unii care veniseră s-l audă pe Sonny cîntînd. Am fost prezentat tuturor și toți s-au purtat frumos. Totuși, era clar că pentru ei nu eram decît fratele lui Sonny. Aici eram în lumea lui Sonny. Sau chiar: în împărăția lui. Nu mai încape vorbă, că el, aici, avea în vine sînge regesc.

Urmau să cînte în curînd și Creole mă instală la o masă într-un colț întunecat. Îi urmăream de acolo, pe Creole, pe negrul pitic, pe Sonny și pe alții, cum se învîrteau chiar sub estradă. Lumina estradei se revărsa la o mică depărtare

de ei, și privindu-i cum rîd și gesticulează, cum se mișcă, am avut sentimentul că erau foarte grijulii să nu pășească prea brusc în cercul de lumină. Dacă ar fi intrat deodată în lumină, fără să se gîndească, ar fi dispărut în flacără. În timp ce mă uitam, unul din ei, cel mic și negru, se mișcă în lumină, traversă estrada, începu să-și facă de lucru cu bateria. Apoi, caraghios dar în același timp extrem de cermonios — Creole îl luă pe Sonny de braț și îl conduse la pian. Vocea unei femei pronunță numele lui Sonny și se auziră cîteva aplauze. Și Sonny era și el caraghios și ceremonios; era atît de flatat încît era gata să plîngă; dar nici nu-și arătă, nici nu-și ascunse emoția; ci, ca un bărbat, rînji și își puse amîndouă mîinile pe inimă și se aplecă din talie.

Creole se îndreptă către contrabas, și un bărbat slab, cu pielea maronie foarte strălucitoare, sări pe estradă și-și luă trompeta. Atmosfera pe estradă și în sală începu să se schimbe, să devină mai intimă. Cineva se apropie de microfon și îi anunță. Erau tot felul de murmure. Cîțiva de la bar sîsîiau la alții să tacă. Chelnerița alerga de colo pînă colo, primind ultimele comenzi, băieții și fetele se strîngeau unii în alții, și lămpile de pe estradă, care luminau cvartetul, băteau în indigo. Toți arătau altfel, acolo. Creole se mai uită o dată împrejur, ca și cum ar fi vrut să fie sigur că toate găinile sînt în coteț, sări și își ciupi contrabasul. Și începură.

Tot ce știu despre muzică e că nu mulți oameni reușesc într-adevăr să o audă. Și chiar atunci, în rarele ocazii cînd ceva se deschide înăuntru, lăsînd muzica să intre, ceea ce auzim, sau spunem că auzim, sînt doar evocări personale, care apoi dispar. Dar cel ce creează muzica aude altceva, el se luptă cu vuietul ce se ridică din spațiu și-i impune o anume ordine atunci cînd lovește aerul. Ceea ce a evocat în el, atunci, e de altă natură, mai măreț, pentru că n-are cuvinte și tocmai de aceea ne biruie. Și biruința e de fapt a noastră. Urmăream fața lui Sonny. Era tulburată; muncea din greu, dar nu participa. Și am avut sentimentul că într-un fel, toți cei de pe estradă îl așteptau, îl așteptau și-l chemau după ei. Dar cînd am început să-l urmăresc pe Creole, mi-am dat seama că de fapt el era cel care-i ținea în frîu. Îi ținea foarte din scurt. Acolo sus, păstrînd ritmul cu întregul corp, tînguindu-se la contrabas, cu ochii pe jumătate închiși, îi asculta pe toți, dar mai ales pe Sonny. Avea un dialog cu Sonny. Voia ca Sonny să părăsească malul și să se avînte în apa adîncă. El îi dovedea lui Sonny că apa adîncă nu înseamnă înecul, — el încercase, și știa. Și voia ca și Sonny să știe. Aștepta ca Sonny să vorbească astfel pe clape încît Creole să poată înțelege că s-a aruncat în apă.

Și în timp ce Creole asculta, Sonny se mișca adînc în el însuși, în chinuri. Nu mă gîndisem niciodată înainte cît de groaznică trebuie să fie relația dintre muzicant și instrumentul lui. El trebuia să umple acest instrument cu propria lui respirație, cu propria lui viață. Să-l determine să facă ceea ce vrea el. Și un pian e doar un pian. E făcut din mult lemn, și sîrme, ciocănele mici și mari, și fildeș. Și ca să faci atît de multe cu

el singurul mijloc de a reuşi e să încerci. Să încerci, şi să-l faci să-ţi dea totul.

Şi Sonny nu se mai aşezase la pian de aproape un an. Şi nu se împăcase cu viaţa, cu viaţa care se întindea în faţa lui. El şi pianul se bîlbîiau, începeau într-un fel, se speriau, se opreau ; începeau altfel, se speriau, se opreau, începeau iar ; apoi parcă şi-au găsit o direcţie, dar iar înţepeniră. Sonny avea o expresie cum nu mai văzusem niciodată. Totul în ea fusese ars ; lucrurile de obicei ascunse erau mistuite înăuntru de focul, furia şi bătălia care aveau loc în el. Am avut senzaţia, uitîndu-mă la Creole, pe cînd se apropiau de sfîrşitul primei melodii, că se întîmplase ceva pe care eu nu-l auzisem. Terminară, urmară aplauze şi, fără nici o pregătire, Creole începu altceva, aproape sardonic, era *Sînt trist*. Şi, ca la comandă, Sonny începu să cînte. Se întîmpla ceva. Creole lăsă hăţurile. Negrul mic de stat, uscat spuse ceva groaznic din tobe, Creole îi răspunse, tobele îi întoarseră cuvintele. Apoi trompeta insistă, dulce şi înalt, uşor detaşat, şi Creole asculta, comentînd din cînd în cînd sec, conducînd, frumos, calm, bătrîn. Se uniră din nou şi acum Sonny făcea parte din familie. Puteam şti asta după faţa lui. Părea să fi găsit sub degetele lui, un pian nou-nouţ. Părea copleşit. Ceilalţi, fericiţi lîngă Sonny, păreau de acord cu el : un pian nou-nouţ e un mare noroc.

Apoi Creole înaintă, reamintindu-le că interpretau blues-uri. Parcă îi lovi cu ceva, ceva lovi şi în mine, muzica se apropie, se adînci, teama începu să bată aerul. Creole începu să ne spună ce erau blues-urile. Nu era ceva prea nou. El şi băieţii lui, acolo sus, le păstrau noi, le fereau de ruină, de distrugere, de nebunie şi moarte, căutînd mijloace noi ca să ne facă să le ascultăm. Pentru că povestea suferinţei, vrăjirii şi biruinţei noastre, cu toate că nu e nouă, trebuie totuşi ascultată mereu. Nu există nici o altă poveste, e singura lumină pe care o avem în toată întunecimea noastră.

Povestea asta, după cum e chipul, corpul, după cum sînt mîinile puternice de pe coarde, are altă înfăţişare în fiecare ţară şi o nouă semnificaţie pentru fiecare generaţie. Ascultaţi, părea să spună Creole, ascultaţi ! Acum urmează blues-urile lui Sonny ! Îi şopti asta mititelului de la tobe, şi bărbatului strălucitor de la trompetă. Creole nu mai încerca să-l arunce pe Sonny în apă. Îi ură doar succes. Se retrase foarte încet, umplînd aerul cu un imens îndemn, şoptindu-i lui Sonny să vorbească el însuşi.

Apoi se strînseră cu toţii în jurul lui Sonny şi Sonny cîntă. Din cînd în cînd, unul din ei părea că zice Amin. Degetele lui Sonny umpleau aerul de viaţă, de viaţa lui. Dar viaţa lui cuprindea atîtea altele. Sonny parcurse tot drumul înapoi, începînd din nou cu fraza plată a deschiderii cîntecului. Apoi începu să se apropie : Era foarte frumos pentru că nu se grăbea, şi melodia nu mai era o tînguire. Mi se părea că aud acea ardere din care muzica devenea a lui, şi focul cu care ne-o dăruia nouă, ca să nu ne mai tînguim. Libertatea se strecură printre noi şi am înţeles, în sfîrşit, că el ne putea ajuta să devenim liberi, dacă îl ascultăm, că el va fi liber doar o dată cu noi. Nu se mai da nici o luptă pe faţa lui. As-

cultam chinul prin care trecuse, prin care avea să mai treacă, înainte să se odihnească în pămînt. El și-l alesese, drumul lung din care noi nu știm decît chipurile mamei și tatii. Și ni-l da azi, cum totul trebuie dat înapoi, în așa fel ca, trecînd prin moarte, să poată trăi întotdeauna. Am văzut iar fața mamei și am simțit pentru întîia oară cum pietrele drumului pe care călcase îi răniseră picioarele. Am văzut drumul luminat de lună pe care murise fratele tatălui meu. Mi-a amintit de ceva, și am trecut peste amintire. Am văzut-o iar pe fetița mea, am simțit iar lacrimile Isabelei și propriile mele lacrimi. Eram conștient că era doar un moment, că afară aștepta lumea înfometată ca o tigroaică, și că neliniștea se întindea deasupra noastră, mai nemărginită decît cerul.

Apoi totul se termină. Creole și Sonny își traseră sufletul amîndoi transpirați și zîmbitori. S-a aplaudat mult și sincer în întuneric, am chemat chelnerița și i-am cerut băutură pentru întreaga orchestră. A fost o pauză lungă în care ei stăteau de vorbă, acolo sus, în lumina indigo, și după un timp am văzut cum fata așeza un scotch și niște lapte pe pian, pentru Sonny. El nu părea să fi observat; dar chiar înainte de a începe să cînte din nou, sorbi și se uită spre mine, încuviințînd. Puse paharul la loc, pe pian. Pentru mine, paharul strălucea și se zbătea deasupra capului fratelui meu, ca o cupă a veșnicului tremur.

DIMINEAȚA, SEARA, CURÎND

„Ai coșmare," îmi spune Harriet. E în rochia de casă și are cremă pe toată fața. Ea și sora mea mai mare, Louisa, ies împreună azi, ca două fete tinere. Presupun că au multe să-și spună — au de vorbit despre mine — și nu vor s-o facă în prezența mea. Petrec o seară de burlac. Regizorul filmului, care ne-a făcut atît de incredibil și de tulburător de bogați, o să treacă mai tîrziu să mă ia la cină.

Îi urmăresc fața. Știu că e imposibil să fie așa de liniștită cum pare. Stăpînirea ei de sine e mai ales în folosul meu și al lui Paul. Harriet sosește din disciplinata și progresista Suedie, și a reacționat împotriva tuturor doctrinelor avansate la care-a fost expusă, devenind demodată în mod treptat și armonios. Nu ne-am certat niciodată în fața lui Paul, nici cînd era copil mic. Harriet nu crede atît în protejarea copiilor, cît în ajutorul ce trebuie să li se dea ca să-și făurească o temelie, pe care să poată construi mereu și mereu, de cîte ori mingea de oțel zburătoare a vieții dărîmă tot ceea ce construiseră pînă atunci.

De cîte ori sînt pesimist, Harriet devine foarte voioasă și calmă. Cred că a început să învețe

asta cu opt ani în urmă, cînd m-am reîntors din singura mea vizită în America. Acum, poate că a căpătat un reflex pe care nu-l mai poate controla, nici dacă ar dori. În dimineața asta, la micul dejun, cînd am țipat la Paul, ea a curmat lacrimile lui cît și propria mea vină ridicînd ochii și zicînd : „Doamne, tata e foarte sucit în dimineața asta, nu-i așa ?"

Atenția lui Paul a fost imediat distrasă de la rănile lui proaspete și de la nedreptul producător al acestor răni, de rîsul mamei. O observa. „Asta pentru că îi e teamă că la New York n-o să le placă cîntecele lui. Tatăl tău e un *artiste, mon chou*, și *les artistes* sînt oameni foarte misterioși. La New York îl așteaptă milioane de oameni, l-au implorat să vină, și or să-i dea o grămadă de bani, dar lui i-e frică că n-o să le placă. Spune-i că greșește."

Reuși să-i trezească lui Paul un interes pentru niște locuri pe care nu le mai văzuse niciodată. Și eu mi-am recăpătat, în ochii lui toată strălucirea. Cred că uneori lui Paul îi e extrem de greu să-și dea seama că fața pe care o vede pe plicurile discurilor, în ziare și pe ecran nu-i nici mai mult nici mai puțin decît fața tatălui lui — care uneori țipă la el. Cît timp are numai șapte ani — merge pe opt, o să-i împlinească iarna asta — nu poate ști că și eu sînt derutat.

„Sigur că greșești, ești prost," zise el cu pasiune — și mă făcu să zîmbesc. Engleza lui are un accent puternic și, de fapt, n-o vorbește la fel de bine ca franceza, în care turuie toată ziua la școală. Franceza e prima lui limbă, prima pe care a auzit-o. „Ești cel mai mare cîntăreț din

Franța," — sună, probabil, ca atunci cînd se laudă cu asta colegilor de școală — „cel mai mare cîntăreț *american*," — concesia asta a fost făcută atît de grațios că n-a mai fost de loc o concesie, a adăugat mulți centimetri staturii mele, America fiind pentru Paul doar o vorbă încîntătoare. Era locul de unde venise tatăl lui, și unde se ducea și el acum, un loc pe care foarte puțini oameni îl văzuseră. Dar mătușa lui e unul dintre acei oameni, și el se uită cu interes la ea. „Madame Dumont așa zice, și mai zice și că e un mare actor." Louisa aprobă zîmbind. „Și a văzut *Les Fauves nous attendent* de cinci ori !" După asta, totul e clar, bineînțeles. Madame Dumont e portăreasa noastră și-l știe pe Paul de cînd s-a născut. Presupun că n-o să înceapă să pună la îndoială nimic din ceea ce spune ea, pînă nu începe să pună la îndoială totul. Se uită iar la mine. „Așa că nu trebuie să-ți fie frică."

„Îmi pare rău că am țipat la tine. Azi n-am să mai țip de loc."

„E în regulă." Și arăta foarte grav.

Louisa mai turnă cafea. „O să-i facă praf la New York, ai să vezi."

„Mais, bien sûr," zise Paul, cu îndoială. Nu știe clar ce înseamnă „să-i facă praf", deși era sigur după tonul ei că e de acord cu el. Nu-și înțelege prea bine mătușa, pe care a întîlnit-o prima dată cu două luni în urmă, cînd a venit să-și petreacă vara cu noi. Accentul ei e complet diferit de tot ce a auzit el vreodată. Nici nu înțelege prea bine de ce, dacă e sora mea și mătușa lui, nu știe să vorbească franceza.

Harriet, Louisa și cu mine ne uităm unul la altul și zîmbim. „Îi face praf," zise Harriet, „înseamnă *d'avoir un succès fou.* Ai să prinzi curînd toate expresiile americane." Se uită la mine și rîse. „Și eu."

„De aceea îi e frică," rîse Louisa. „Avem și noi cîteva expresii, crede-mă. Nu îngădui nimănui să zică vreodată că America n-are cultură. Cultura noastră e groasă ca spuma laptelui."

„Ah," zise Harriet, „știu, știu."

„O să repet ceva mai tîrziu," i-am zis lui Paul.

Fața i se lumină. *„Bon."* Asta înseamnă că mai tîrziu, avea să vină în biroul meu ca să se culce pe jos cu hîrtiile și creioanele lui, în timp ce eu o să lucrez cu pianul și cu magnetofonul. Știa că-i ofer asta ca o ramură de măslin. Ținînd seama de toate, eu și fiul meu ne înțelegeam de minune.

El se uita din nou la Louisa, care ținea ceașca de cafea într-o mînă și țigara în alta; și îl deruta ceva la ea: era devreme, așa că nu-și fardase încă fața. Părul ei scurt, gros, încărunțind, era mai aspru ca de obicei, aproape la fel de aspru ca al meu — mai tîrziu o să se ducă la coafor; ea e mai albă decît mine și arată mai bine; Louisa, de fapt, era cea mai bine din familie. Paul știe că e sora mea mai mare și că mă crescuse deși nu știe ce înseamnă asta. Știe că e învățătoare în Sudul Americii, ceea ce nu e același lucru cu America de Sud. Îl vedeam cum încearcă să potrivească împreună toate detaliile astea exotice într-un model care să explice ciudățenia ei — ciudățenia accentului, a manierelor. În comparație cu oamenii pe care-i știa, Louisa

putea să pară, din cauza generozității, a rîsului și căldurii ei, poate nesigură de ea, ba chiar ostilă și bătăioasă.

Mă întrebam ce ar gîndi Paul despre unchiul Norman, mai bătrîn și mult mai negru decît mine, care locuiește lîngă orașul din Alabama unde ne-am născut. Norman o să ne întîmpine la scara vaporului.

Harriet repetă: „Coșmare, coșmare. Nimic nu poate lua o întorsătură așa de rea cum îți închipui tu," adăugă ea rîzînd. „Sînt fericită să-ți pot spune că așa ceva cu greu se poate întîmpla."

Ochii ei îi privesc pe ai mei în oglindă — ochi albaștri, întunecați, piele albă, păr negru. Am crezut întotdeauna că Suedia e populată în întregime de blonde și că Harriet e anormal de brună pentru o suedeză. Dar cînd am vizitat Suedia, am găsit-o complet altfel. „Europa e o mare salată rasială, iată de ce sînt sigură că n-am să-ți înțeleg niciodată țara," zicea Harriet. Era în zilele cînd nu ne imaginam că ne vom mai întoarce vreodată în America.

Mă întreb ce gîndește ea, de fapt. Are dreptate; în două zile o să fim pe vapor și n-are rost să port cu mine povara fricii mele. Stau în pat și mă uit cum se fardează. Îmi dau seama că o să-mi lipsească dormitorul demodat. Ani de zile am vorbit despre ea, promițîndu-ne să aruncăm mobila veche pe care am găsit-o în apartament și s-o înlocuim cu una mai puțin masivă, modernă. Dar n-am făcut-o niciodată.

„Oh, totul o să meargă de minune," zic eu. „Am avut o stare proastă toată ziua. Pur şi simplu nu mai pot cînta." Rîdem amîndoi. Ea ia o bucată de tifon şi începe să-şi şteargă crema de pe faţă. „Mă întreb cum o să-i placă lui Paul, dacă o să-şi facă prieteni — asta e tot."

„Lui Paul o să-i placă orice loc în care eşti tu, în care sîntem noi. Nu-ţi face griji cu Paul."

Paul n-a fost insultat niciodată, pînă acum. Numai o dată ne-a întrebat ce înseamnă *métis* şi Harriet i-a explicat că înseamnă sînge amestecat, adăugînd că în zilele de azi toţi au sîngele amestecat. Madame Dumont a contribuit obscen şi detaliat cu arborele genealogic al familiei sale, ale cărei rădăcini sînt undeva în Corsica ; morala, după cum zicea ea, era că femeile sînt slabe, bărbaţii incorigibili, şi *le bon Dieu* îngrozitor de inteligent. Versiunea doamnei Dumont e versiunea pe care o prefer, dar pentru Paul nu e cea mai utilă.

Harriet se ridică de la măsuţa de toaletă şi vine să mi se aşeze în braţe. Cad pe spate cu ea în braţe ; îmi zîmbeşte.

„Nu fi neliniştit, te rog să nu fii neliniştit. Vom trece cu bine prin orice ni se va întîmpla, ai să vezi. Ne avem unul pe altul, avem copilul, ştim ce vrem. Sîntem mai norocoşi decît mulţi alţi oameni." O sărut pe bărbie. „Sînt mai norocos decît toţi bărbaţii."

„Şi eu sînt o femeie foarte norocoasă."

Şi un moment stăm liniştiţi, singuri în camera noastră, pe care o locuim de atîta vreme. Respiraţia uşoară a lui Harriet creează o presiune intermitentă pe pieptul meu şi mă gîndesc că,

dacă n-aş fi părăsit America, n-aş fi întîlnit-o pe ea şi n-aş fi avut niciodată un cămin al meu, n-aş fi pătruns niciodată în propria-mi viaţă. Pentru că fiecare viaţă începe cînd rasele, armatele şi bisericile nu mai au nici o forţă. Şi totuşi, viaţa fiecăruia e modelată după rase, biserici şi armate ; rasele, bisericile şi armatele sînt ameninţătoare, căci au luat multe vieţi. Dacă Harriet s-ar fi născut în America, i-ar fi trebuit mult timp, poate toată viaţa, ca să se uite la mine ca la un bărbat ; dacă aş fi întîlnit-o în America, n-aş fi fost niciodată în stare să mă uit la ea ca la orice altă femeie. Furia şi puterea publică ne-ar fi constrîns, ne-ar fi orbit. N-am fi fost niciodată în stare să ne iubim. Şi Paul nu s-ar fi născut niciodată.

Poate că, dacă aş fi rămas în America, aş fi avut o altă soţie şi un alt fiu. Dar acea altă femeie şi acel alt fiu sînt abandonaţi nebulos în nişte posibilităţi dispărute. Poate că deveneam altceva, în loc de actor şi cîntăreţ, poate avocat, ca fratele meu, sau învăţător, ca sora mea. Dar nu, sînt ceea ce am devenit şi femeia de lîngă mine e nevasta mea şi o iubesc. Toţi fiii pe care i-aş fi avut nu înseamnă nimic, din moment ce *am* un fiu, l-am botezat Paul, după tatăl meu, şi-l iubesc.

Mă gîndesc la toate lucrurile pe care le-am văzut distruse în America, la toate lucrurile pe care le-am pierdut acolo, la toate ameninţările păstrate pentru mine şi pentru ai mei.

Îi zîmbesc lui Harriet. „Mă iubeşti ?"

„Bineînțeles că nu. Pur și simplu, în toți acești ani, am uneltit nebunește cum să ajung cît mai iute în America."

„Ce fată răbdătoare ești !"

„Suedezele sînt foarte răbdătoare."

Mă sărută iar și se ridică. Intră Louisa într-o rochie de casă.

„Sper că nu vă pierdeți vremea pălăvrăgind despre *subiect*." Se uită la mine. „Ești cea mai nenorocită celebritate pe care am văzut-o vreodată. N-am înțeles niciodată de ce oamenii ca tine angajează agenți de presă. Acum știu." Se îndreaptă către măsuța de toaletă a lui Harriet. „Iubito, te superi dacă împrumut de la tine niște lac de unghii din ăsta *nebun* ?"

Harriet se duce la măsuță. „Care lac *nebun* ?"

Harriet și Louisa, spre surprinderea mea, se înțeleg foarte bine. Fiecare pare s-o găsească pe cealaltă plină de cele mai încîntătoare și mai ciudate surprize. Harriet a învățat-o pe Louisa expresii franțuzești și suedeze, și Louisa a învățat-o pe Harriet cîteva expresii mai piperate din Sudul negru. Își dau replica, fiecare cu alt accent, se angajează în lungi speculații despre modul în care o limbă poate releva istoria și atitudinile unui popor. Au descoperit că toate limbile europene conțin o expresie echivalentă : „a munci ca un negru". („Desigur," zice Louisa, „negrii au muncit foarte mult timp pentru europeni.") „Limba e experiență și putere," zice Louisa, regretînd că nu știe nici un dialect african. „Asta tot încerc să le explic dobitocilor ălora din Sud. Dacă și-ar cuprinde propria lor experiență în felul vum vorbesc, am avea o limbă măreață. Dar nu ; toți vor

să vorbească la fel ca albii." Apoi se apleacă și o prinde pe Harriet de genunchi. „Le spun, iubito, că albii n-au nimic de spus cînd vorbesc. Nu spun absolut nimic — și unii dintre ei știu asta și au nevoie de ceea ce spui *tu*, întreaga lume are nevoie de asta." Apoi se îndreaptă cu dezgust. „Crezi că mă ascultă ? Bineînțeles că nu. Își văd de treaba lor, și vorbesc tot ca albii." Se apleacă plină de indignare. „Știi că sînt unii cărora le e rușine de Mahalia Jackson ? Le e *rușine* de ea, de una dintre cele mai mari cîntărețe în viață ! O găsesc vulgară." Apoi se uită prin cameră, ca și cum ar avea o sticlă în mînă și ar căuta o țeastă pe care s-o crape.

Cred că asta se întîmplă pentru că Louisa n-a îndrăznit să vorbească așa unui alb niciodată. Toți albii pe care-i întîlnise aveau nevoie, într-un fel sau în altul, să fie asigurați, consolați, să li se trezească nițel conștiința, dar totuși să nu le fie zdruncinată ; nu puteau să suporte adevărul care le-ar fi spulberat irevocabil imaginea despre ei înșiși. E uluitoare distanța pe care o persoană, sau un popor o poate parcurge numai în scopul de a evita o oglindă plină de adevăr. Dar țelul lui Harriet e exact opus ; e de o extremă importanță pentru ea să afle tot ceea ce îi poate spune Louisa, și apoi să afle și mai mult, mult mai mult. Harriet caută să învețe de la Louisa cum să-și protejeze mai bine soțul și fiul. De aceea ies astă-seară împreună. O să aibă astă-seară un consiliu de război, final. Eu pot fi prost dispus, dar ele, mulțumesc lui Dumnezeu, sînt niște ființe practice.

Acum Louisa se întoarce către mine, în timp ce Harriet scotocește în măsuța de toaletă. „La ce oră vine Vidal să te ia ?"

„Pe la șapte și jumătate, opt. Zice că a rezervat o masă într-un loc foarte *chic*, dar nu mi-a spus unde." Louisa dă din umeri, ridică sprîncenele, plescăie și scrîșnește din dinți. Rîd. „Bine. Apoi cred că o să ieșim și-o să ne îmbătăm."

„Sper. Zilele astea ai fost vesel ca un cimitir. Și, în felul ăsta, mahmureala o să te facă să nu ne mai plictisești mîine."

„Ce zici de mahmurerile voastre ? Știu eu cum beau fetele."

„Noi vom plăti singure tot ce vom bea," zice Harriet, „așa că nu cred să avem probleme de-astea. Dar tu o să fii sărbătorit, ca o stea internațională de cinema."

„Sînteți sigure că nu vreți să veniți cu mine și cu Vidal ?"

„Sîntem sigure," zice Louisa. Se uită la mine și-mi dăruie un zîmbet ușor. „Vedetă internațională ! Și eu, care ți-am schimbat scutecele ! Să mă bată Dumnezeu." Un moment e gravă. „Mama ar fi mîndră de tine, știi ?" Ne uităm unul la altul și aerul din jurul nostru e încărcat de secrete pe care Harriet nu le va ști niciodată. „Și-acum, pleacă naibii de-aici ca să ne putem îmbrăca."

„Îl duc pe Paul jos la doamna Dumont."

Paul va lua masa cu copiii ei și-și va petrece noaptea acolo.

„E pentru ultima oară," zice doamna Dumont și-și frecă mîna de părul negru, creț al lui Paul. *„Tu vas nous manquer, tu sais ?"* Apoi se uită

la mine și rîde. „Nu-i pasă că o să ne fie dor de el. Îl interesează doar vaporul cel mare și toate minunile din New York. Pe copii nu-i întristează niciodată călătoriile."

„Îmi pare foarte rău că plec," zice Paul, „dar tata trebuie să plece la New York ca să lucreze, și vrea să merg și eu."

Peste capul lui, doamna Dumont și cu mine ne zîmbim. *„Il est malin, ton gosse !"* Îl privește din nou. „Și crezi, micul meu diplomat, că o să-ți placă la New York ?"

„ Nu ne ducem numai la New York, ne ducem și în California."

„Și crezi că o să-ți placă în California ?"

Paul se uită la mine. „Nu știu. Dacă nu ne place, venim înapoi."

„E așa de simplu. Chiar așa," zice doamna Dumont. Se uită la mine. „E cel mai bun mijloc de a privi viața. Să veniți înapoi. Știți, nouă ni se pare că ne aparțineți, că locul vostru e aici, în Franța."

„Sper," zic eu. „M-am simțit întotdeauna acasă, aici." Mă sărut cu Paul pe obraji. Întotdeauna am făcut asta, dar o să mai putem face la fel în America ? Tații americani nu-și sărută niciodată fiii. Mă îndrept din spate, cu mîna pe umărul lui Paul. „Să fii cuminte. Vin să te iau pentru micul dejun sau, dacă te trezești înainte, vino să mă scoli și-o să hoinărim amîndoi pînă cînd *maman* și mătușa Louisa termină de împachetat. Nu le place să aibă doi bărbați pe cap, încurcînd treburile prin casă."

„D'accord. Unde o să hoinărim ?" La ultimele două cuvinte se bîlbîie un pic și mă imită.

„Poate ne ducem la grădina zoologică, nu știu. O să te iau la prînz în Turnul Eiffel. Ți-ar place ?"

„O, desigur," zice el „mi-ar place." Cînd e încîntat de ceva, pare strălucitor.

Toată energia ființei lui mici, solide, atente încarcă o baterie nevăzută și adaugă o strălucire de necrezut ochilor săi, care sînt mari și căprui-închis — ca și ai mei — și pielii sale, care întotdeauna îmi amintește de culoarea mierii și a focurilor soarelui.

„Atunci, e O.K." Strîng mîna doamnei Dumont. „*Bonsoir, madame,*" și chem liftul privindu-l pe Paul. „*Ciao, Pauli.*"

„*Bonsoir, Papa.*"

Și doamna Dumont îl ia înăuntru.

Sus, Harriet și Louisa s-au pudrat în sfîrșit, s-au parfumat, și-au pus bijuteriile și sînt gata să plece : martini sec la Ritz, supeul „într-un local mic foarte costisitor," zice Harriet, și poate la Folies-Bergère pe urmă.

„O adevărată seară turistică," zise Louisa. „Eu am teoria că, dacă reușesc s-o fac pe Harriet să se comporte ca o americancă acum, va avea mai puține neplăceri mai tîrziu."

„Mă îndoiesc," zice Harriet, „că o să fiu în stare să suport trei ore întregi la Folies-Bergère."

„Atunci, coborîm la *Barul lui Harry din New York* și bem un sirop de mentă," spuse Louisa.

Orice s-ar întîmpla, Louisa se distrează ca niciodată în viața ei. Poate că și ea va fi tristă că părăsește Parisul, cu toate că l-a cunoscut atît de puțin timp.

„Oamenii beau ceva la New York ?" Cred că Harriet face o listă cu lucrurile pe care oamenii le fac sau nu în New York.

„Unii da," îmi face Louisa cu ochiul. „Tu-ți dai seama că fetița asta suedeză a prins accentul din Alabama ?"

Rîdem toți. Liftul se oprește la etajul nostru. „O să ne ducem să-i spunem noapte bună lui Paul." Mă sărută. „Salutări lui Vidal."

„Bine. Petrecere frumoasă. N-o lăsa pe Louisa să fugă cu vreun francez."

„N-am venit la Paris ca să fiu apărată de cineva și puiul ăsta sălbatic cu care te-ai căsătorit tu n-ar putea să mă apere. Poate vin acasă cu un conte francez și-i sperii pe toți." Apasă pe butonul de la lift și cabina coboară.

Mă întorc în apartamentul nostru răvășit. Miroase a plecare. Valize și cufere în hol, care vor pleca mîine ; bucătăria arată ca și cum n-am fi gătit niciodată în ea, n-am fi trîndăvit niciodată, dimineața devreme sau noaptea tîrziu, cafea. Deocamdată, trebuie să fac un duș și să mă bărbieresc, dar îmi torn ceva de băut, îmi aprind o țigară și ies afară pe balcon. E amurg, lumina strălucitoare a Parisului începe să pălească și verdele copacilor se întunecă.

Am stat în acest oraș doisprezece ani. Apartamentul ăsta e la ultimul etaj al unei clădiri de pe un colț. Ne uitam peste copaci și peste acoperișuri spre Champ de Mars, unde-i Turnul Eiffel. Dincolo de cîmp e fluviul pe care l-am traversat atît de des, în atîtea stări de spirit diferite. Am trecut pe fiecare pod din Paris, m-am plimbat de-a lungul fiecărui chei. Cunosc fluviul așa cum

își cunoaște cineva un vechi prieten ; îl știu cînd e negru, păzind toate luminile Parisului în adîncimile lui și părînd, în imensa lui liniște, că ar comunica ceva cu morții care zac dedesubt ; cînd e galben, răutăcios și vuiește necăjind remorcherele și vaporașele, făcîndu-i pe oameni să-și aducă aminte că poate să se umfle, și chiar să ucidă ; cînd e plin de pace, întunecat, verde murdar, ca o mamă a bărcilor cu vîsle, și a acelor vestite *bateaux mouches* și azvîrlind din cînd în cînd afară cîte un pește cu totul necomestibil. Bărbații care stau de-a lungul cheiurilor întreaga vară, cu undițele, acceptă plini de mulțumire obiectul suplu și-l aruncă într-un bidon ruginit. M-am întrebat întotdeauna cine mănîncă peștii ăștia.

Și mă plimb în sus și în jos, în sus și în jos, bucuros că sînt singur.

E august, luna în care toți parizienii părăsesc Parisul și trebuie să mergi o milă ca să găsești o frizerie sau o spălătorie deschisă, pe o stradă liniștită, sub umbra copacilor. Se vede un singur om pe bulevard, un parașutist mergînd spre Școala Militară. Și el va pleca, aproape sigur, mai curînd mai devreme decît mai tîrziu, către Algeria. Am un prieten, un băiat blînd care hoinărea în jurul cluburilor unde lucram pe vremuri, care tocmai s-a întors din Algeria, debilitat de o febră recurentă și fără un ochi. Guvernul i-a stabilit pensia la suma — arbitrară dacă nu chiar ocultă — de 53.000 de franci la fiecare trei luni. Bineînțeles, e absolut imposibil să trăiești din această sumă fără să muncești — dar cine angajează un invalid, pe jumătate orb ? Băiatul ăsta a fost distrus pentru totdeauna, cu mult înainte de a împlini treizeci de ani, și erau mii ca el în toată Franța.

Erau mai puțini algerieni acum pe străzile Parisului. Vînzătorii de covoare, de alune, de cărți poștale, cei care schimbau bani, dispăruseră. Băieții pe care obișnuiam să-i văd în timpul primilor mei ani la Paris sînt risipiți — sau închiși — Dumnezeu știe unde.

Cei mai mulți dintre ei n-aveau bani. Trăiau cîte trei sau patru în camere cu un singur ochi de lumină, o singură canapea tare, sau în clădiri care păreau abandonate, cu carton la ferestre, cu instalații nesigure, în curți umede pavate cu pietre, în întuneric, prin fundăturile și periferiile friguroase ale Parisului.

Cafenelele arabe sînt închise — cafenelele acelea, întunecoase, cu fum înecăcios, în care obișnuiam să mă întîlnesc cu ei ca să bem ceai, să ne amețim cu hașiș, să ascultăm o muzică de coarde, obsesivă, fără legătură cu nici un ritm, cu nici o măsură pe care am auzit-o vreodată. Cîndva mă gîndeam la nord-africani ca la frații mei, și iată de ce m-am dus în cafenelele lor. Erau foarte prietenoși cu mine, poate că unul sau doi dintre ei au continuat să țină la mine și după ce nu mi-am mai putut permite să fumez Lucky Strike și după ce mi-a dispărut colecția de cămăși americane de sport — cele mai multe s-au dus în dulapurile lor. Păreau să aibă toate drepturile asupra lor, deoarece eu nu le putusem smulge lumii decît prin înșelătorie — n-are nici un rost să spun că n-am avut de ales în cazul respectiv ; poate că am smuls lumii aceste lucruri prin trădare, refuzînd să fiu identificat cu suferința po-

porului meu. Poate, într-adevăr, m-am identificat cu aceia care erau responsabili de această suferință.

Și acesta este adevărul. Furia lor, singura notă în toată muzica lor pe care nu puteam să n-o recunosc, la care participam, avea darul să ne despartă și mai mult. Erau perfect pregătiți să-i înece în mare pe toți francezii și să radă de pe pămînt Parisul. Dar eu nu-i puteam urî pe francezi, pentru că pe mine mă lăsaseră în pace. Și eu iubesc Parisul, am să-l iubesc întotdeauna, e orașul care mi-a salvat viața. Mi-a salvat viața, permițîndu-mi să descopăr cine sînt.

Eram pe un pod, într-o nemaipomenită dimineață de aprilie, cînd *am știut precis* că sînt îndrăgostit. Mergeam cu Harriet, ținîndu-ne de mînă. Podul era Pont Royal; chiar înaintea noastră, înălțat sus, era marele orologiu, arătînd zece fără zece; dincolo, statuia aurie a Ioanei d'Arc cu sabia ei ridicată. Eu și Harriet eram tăcuți, fiindcă ne certasem pentru ceva. Acum, cînd privesc înapoi, cred că de fapt atinsesem chiar atunci punctul în care o aventură trebuie sau să se termine, sau să devină mai mult decît o aventură.

Am privit dintr-o parte fața lui Harriet, care era liniștită. Ochii ei albaștri-întunecați erau îngustați de lumina soarelui și buzele ei pline, trandafirii, erau ușor îmbufnate ca ale unui copil. Pe vremea aceea se farda foarte rar. Eram în cămașă. Fața ei mă făcea să vreau să rîd și să-mi vîr mîna prin păru-i scurt, întunecat. Voiam

s-o trag spre mine și să-i spun: „Baby, nu fi supărată pe mine," și în acel moment s-a frămîntat ceva în inima mea și m-a făcut să-mi țin respirația. Erau milioane de oameni în jurul nostru, dar eu eram singur cu Harriet. Ea era numai cu mine. Niciodată, în viața mea, pînă atunci nu fusesem singur cu cineva. Lumea fusese întotdeauna cu noi, între noi, învingînd discordia dintre noi, dar făcînd dragostea imposibilă. Toată viața mea de pînă atunci purtasem cu mine pretutindeni lumea din jur, ostilă, amenințătoare, ucigătoare. Orice-aș fi făcut, aș fi spus, sau aș fi simțit, un ochi era întotdeauna atent la lume — acea lume în care am învățat să n-am încredere îndată după ce mi-am învățat numele, lumea căreia știam că nimeni nu putea să-i întoarcă spatele, lumea omului alb. Și pentru prima dată în viața mea, scăpasem de ea, lumea aceea nu mai exista pentru mine; mă certasem cu iubita mea. Era cearta noastră, în întregime dusă doar între noi, n-aveam nimic comun cu nimeni altcineva din lumea asta. Pentru prima dată în viata mea nu mi-era teamă de patriotismul celor fără minte, în uniformă sau fără, care m-ar fi bătut și ar fi tratat-o pe femeia care era cu mine ca pe ultima decăzută. Pentru prima dată în viața mea am simțit că nici o forță nu primejduia dreptul și puterea mea de a poseda și proteja o femeie; pentru prima oară, prima oară, am simțit că femeia aceea nu era, în propriii ei ochi sau în ochii lumii, degradată de prezența mea.

Soarele lumina totul, ca o binecuvîntare, oamenii se mișcau în jurul nostru, n-am să uit

niciodată sentimentul pe care mi l-a dat mîna mică a lui Harriet în mîna mea, uscată și încrezătoare, și m-am întors către ea, încetinindu-mi pașii. Și-a ridicat spre mine imenșii ei ochi albaștri și părea că așteaptă. I-am spus: „Harriet, Harriet. *Tu sais, il y a quelque chose de très grave qui m'est arrivé. Je t'aime. Je t'aime. Tu me comprends,* sau să-ți spun englezește?"

Asta s-a întîmplat cu opt ani în urmă, puțin înaintea primei și singurei mele vizite acasă.

Murise mama. Am rămas în America trei luni. Cînd m-am întors, Harriet a crezut că schimbarea din mine se datora durerii — eram foarte tăcut, foarte slab. Dar nu moartea mamei era cea care produsese schimbarea. Știusem că mama urma să moară. Dar nu știusem cum va fi America pentru mine, după patru ani în care fusesem atît de departe de ea.

Îmi amintesc că stăteam rezemat de balustradă și priveam cum crește distanța între mine și Le Havre. Mîinile se lăsau în jos, încetînd să mai fluture, batistele încetau să mai unduiască, oamenii plecau, se urcau pe biciclete sau în mașini și dispăreau. Curînd, Le Havre nu mai era decît o pată. M-am gîndit la Harriet, deja la mile depărtare de mine, la Paris, și mi-am strîns buzele ca să nu plîng.

Apoi, Europa dispăru în apă, zilele treceau, treceau, lăsam în urma noastră cerurile Europei și ochii fiecăruia de pe vapor începeau, ca să zic așa, să se reconcentreze, așteptînd întîia licărire a Americii; teama mea a început să facă loc unei bucurii secrete, unei anticipări. Mă gîndeam la fel de fel de amănunte, cum ar fi dușurile, care

sînt rare la Paris, și la lucruri ca bogatul, recele lapte american și la prăjitura grea de ciocolată. Mă întrebam ce fac prietenii mei, dacă mai îmi rămăsese vreunul, dacă vor fi fericiți să mă vadă.

Americanii de pe vas nu păreau prea răi, dar eram fascinat, după o absență atît de lungă, de *natura* bunăvoinței lor. Era o bunăvoință care nu sugera și nu intenționa să sugereze nici o posibilitate de prietenie. Spre deosebire de europeni, renunțau la titluri și foloseau numele mic aproape imediat, lăsîndu-se ei înșiși chemați pe numele mic. Îndată ce deveneau „Pete" sau „Jane" sau „Bill", tot ceea ce în mod decent putea fi știut și orice sugestie care ar fi putut duce spre o cunoaștere mai adîncă, spre ideea că în spatele numelui ar putea fi un om, era luată drept o violare a intimității lor, în care, paradoxal, pretindeau că cred atît de puțin. Era clar că ei echivalau intimitatea cu lucrurile despre care nu se vorbește, pe care le făceau în baie sau în dormitor, pe care le relatau doar psihiatrului personal și despre care citeau apoi în paginile best-sellers-urilor. Exista o irealitate obositoare și nefastă, în tot ceea ce ziceau și făceau, ca și cum toți erau membrii aceleiași echipe și acționau sub puterea inventivă, neobosită și plină de voioșie a unui antrenor. Eram fascinat. Găseam că e ciudat, dar nu puteam spune că-mi displace. Nu-mi trecuse prin minte în fața acestor americani, care nu mă trataseră niciodată cu respect, că nici ei nu se respectă unul pe altul.

În penultima seară a traversării a fost o „gală" în sala mare de bal și am cîntat. De mult nu mai cîntasem în fața atîtor americani. Auditoriul meu principal fusese studențimea franceză fără nici

un ban, în ciudatele bistrouri de pe Malul Stîng în care lucram în zilele acelea. Aveam mare succes la ei, în Cartierul Latin și în St. Germain-des-Prés, am reușit să atrag atenția unor critici, să mi se publice fotografia în France-Soir și să capăt o autorizație legală care să-mi permită să cîștig ceva mai mult. Dar nu conta cît de harnici și strălucitori fuseseră unii muzicieni, sau cît de devotat auditoriul meu ; ei nu știau, nu puteau ști de unde ieșeau cîntecele mele. Nu știau ce era ciudat în ele. Era imposibil de tradus : *Mai bine să fii vesel,* sau *Rîzi ca să nu plîngi,* sau *Ce-am făcut ca să fiu atît de negru și de trist ?*

În momentul în care am pășit pe estradă, au început să zîmbească ; ceva se deschidea în ei, erau gata să fie încîntați. Am găsit pe chipurile lor, în timp ce mă urmăreau zîmbind, așteptînd, o ușurare autentică, o profundă încurajare. Nimic nu le era mai familiar decît imaginea unui tip negru cîntînd, și erau puține lucruri pe pămînt care le erau mai necesare. Sub învelișul întunericului, al propriului meu întuneric, puteam să le cînt despre bucurii, pasiuni și terori, pe care le luau cu ei pe furiș ca o contrabandă disprețuită la lumina zilei. Sub bolta convențională a miezului nopții, pentru că nu eram ca ei deoarece eram negru, puteau urmări în taină acele comori care le erau interzise în mod misterios, pe care nu puteau să le posede și în favoarea cărora nu puteau niciodată să se declare.

Am cîntat : *Vin, Virginia* și *La tîrnăcopul* și *Dumnezeule scump.* Nu m-au lăsat să plec, m-am întors și am cîntat două blues-uri vechi pe care le știam. Apoi cineva mi-a cerut să cînt *Rîul*

Swanee, și am cîntat, uluit că puteam, uluit că acest cîntec, la care renunțasem de mult, mai avea puterea să mă emoționeze. Apoi, poate ca să fie spectacolul complet, am vrut să cînt *Rod Ciudat,* dar, la numărul ăsta, nimeni nu-l poate întrece pe marele, chinuitul Billie Holiday. Așa că am terminat cu *Marea dimineață,* și cred că dacă nu opream singur spectacolul, cu siguranță se lungea cine știe cît. Mi s-a strîns mîna, am băut la cîteva mese, și am dansat cu cîteva fete.

După încă o zi și o noapte, vasul a ancorat la New York. M-am trezit, m-am trezit dintr-o dată și m-am gîndit : am sosit. Am aprins toate luminile în mica-mi cabină și m-am uitat în oglindă, ca și cum trebuia să-mi memorez fața. Am făcut un duș, am pierdut mult timp cu bărbieritul, m-am îmbrăcat cu grijă. Am străbătut coridoarele lungi ale vasului către sufragerie, privind bagajele îngrămădite înalt în fața lifturilor și lîngă trepte. Sufrageria era pe jumătate goală, dar plină de o emoție intensă și veselă, care m-a deprimat și mai mult. Oamenii mîncau repede, pălăvrăgind unul cu altul, nerăbdători să urce pe punte. Era imaginația mea, sau era adevărat că-mi evitau ochii ? Cîțiva mi-au făcut cu mîna și au zîmbit, dar nu m-au oprit ; poate că n-aveau chef, în dimineața asta, să încerce să-și împartă emoția lor cu a mea ; poate nu voiau să știe dacă puteam să le împărtășesc emoția. M-am îndreptat spre masa mea și m-am așezat. Am mestecat niște pîine prăjită ca hîrtia și am băut o ceașcă de cafea. Apoi i-am dat un bacșiș chelnerului, care

s-a înclinat, a zîmbit, mi-a spus „sir" și și-a exprimat speranța să mă vadă din nou pe vas. „Și eu sper," am zis.

Și era adevărat, sau era imaginația mea? O sclipire de înțelegere întrebătoare, o pîlpîire de simpatie a apărut în ochii chelnerului, și am urcat pe punte.

Bătea o briză dinspre apă, dar soarele era fierbinte și m-a făcut să-mi amintesc ce urîte pot fi verile la New York. Toate șezlongurile fuseseră strînse de pe punte și oamenii se învîrteau pe locurile în care fuseseră scaunele, mișcîndu-se de la un capăt al vasului la celălalt, urcînd și coborînd scările, înghesuindu-se la balustradă, și erau ocupați cu fotografiatul portului, mării, pescărușilor, și al lor. Mă plimbam singur de-a lungul punții și un impuls mai puternic decît mine însumi m-a dus la balustradă. Iată marele, nesfîrșitul oraș, cu toate turnurile strălucind în soare. Venea spre noi, încet și liniștit, ca o bestie enormă, vicleană și ucigătoare, gata să devoreze, căreia e imposibil să-i scapi. Mă uitam cum se apropie și ascultam lumea din jurul meu, emoția și plăcerea oamenilor. Fără îndoială că era reală. Mă uitam la fețele lor strălucitoare și mă întrebam dacă sînt nebun. O clipă am tînjit din toată inima să fiu în stare să simt tot ce simțeau ei, chiar dacă numai din curiozitatea de a ști ce fel de sentiment aveau. Pe măsură ce vaporul înainta încet în port, ei erau tot mai în siguranță. Numai eu pluteam în pericol. Mi-am întors capul căutînd Europa, dar în spatele meu era doar cerul plin de pescăruși. Am plecat de lîngă balustradă. Un bărbat voinic, cu părul nisipiu, își ținea fetița

pe umeri arătîndu-i Statuia Libertății. N-am să știu niciodată ce înseamnă statuia asta pentru alții. Pentru mine fusese întotdeauna doar o glumă proastă. Și steagul american flutura în vîrful vasului, deasupra capului meu. Am văzut steagul francez provocîndu-le francezilor frenezii de nedescris, și am văzut steagul înstelat, care nominal era al meu, folosit pentru a preamări scopurile cele mai josnice; nu voi ști cît voi trăi ce simt alții cînd își văd steagul. „Nicăieri nu-i ca acasă," zise o voce din apropiere, și m-am gîndit: Da, într-adevăr, fir-ar a dracului. M-am decis să mă întorc în cabină și să beau ceva.

Am găsit o cablogramă de la Harriet. Spunea: „Fii cuminte. Vino repede. Te aștept." Am împăturit-o cu grijă și am pus-o în buzunarul de la piept. Apoi m-am întrebat dacă mă voi întoarce vreodată la ea. Cît timp îmi va trebui să cîștig destui bani ca să scap de țara asta? Sudoarea îmi acoperi fruntea și mi-am turnat niște whiskey din sticla aproape goală. Umblam de colo-colo în cabina strîmtă. Era liniște. Jos în cabine nu era nimeni.

Nu eram prea calm cînd am dat de vameși, în salonul întîi. Erau doi; nu neprietenoși. S-au uitat la pașaportul meu, la mine. „Ai fost mult timp plecat," zise unul din ei.

„Da. Am fost."

„Ce-ai făcut pe-acolo atîta timp?" — cu un rînjet care voia să ascundă mai mult decît să arate, care în mod hidos arăta mult mai mult decît putea ascunde.

„Sînt cîntăreț." Camera părea că se cutremură în jurul meu. Mă păstram calm, speram,

zîmbeam deschis. Nu mai avusesem de-a face mult timp cu astfel de fețe și uitasem cum trebuie să procedez. Știusem o dată accentul precis pe care să-l dau vocii mele, o nuanță între curtenie și servilitate. Știusem anume ce deschidere a zîmbetului înlătura mînia. Dar uitasem toate trucurile de care depinsese cîndva viața mea. Cîndva fusesem un expert în arta de a deruta oamenii ăștia, de a-i exaspera, strecurîndu-mă afară din cursa pe care mi-o întindeau. Dar acum nu mai eram în stare. Fețele acestea nu mai erau pur și simplu fețele a doi albi care îmi erau dușmani. Erau fețele a doi albi pe care nu puteam de fel să-i înțeleg și nu mai puteam să-mi potrivesc mișcările în acord cu ceea ce știam despre lașitatea lor, despre cerințele lor și strategia lor. Momentul de pe pod mă schimbase pentru totdeauna.

„Așa e," zise unul din ei, „scrie și în pașaport. Deși n-am auzit niciodată de tine." Se uitau la mine. „Ai cîntat mult pe-acolo ?"

„Am cîntat ceva."

„Ce anume ? Concerte ?"

„Nu." Mă întrebam cum arăt, cum sună ceea ce spun. Nu puteam înțelege din ochii lor nimic. „Am lucrat în cîteva baruri de noapte."

„Baruri de noapte ? Le-ai plăcut ?"

„Da, se pare că le-am plăcut."

„Bine," — și pașaportul mi-a fost ștampilat și înapoiat : „Să sperăm că au să te placă și aici."

„Mulțumesc." Au rîs — rîdeau de mine, sau era iar imaginația mea ? Și mi-am luat valiza, mi-am aruncat trenciul pe umăr și am ieșit din salonul de clasa întîi. M-am așezat la șirul zgomotos, care înainta încet spre pasarelă. Priveam drept înainte și urmăream capetele, fețele zîmbitoare, pășind către umbra lăsată de apărătoarea de soare a pasarelei și dispărînd repede din vedere. Mi-am pus pașaportul la loc în buzunarul de la piept — *Vino repede. Te aștept* — și țineam biletul de bord în mînă. Apoi, deodată, eram acolo, la capătul vasului, privind în jos rampa lungă, spre pămînt. La capătul punții, pe pămînt, se afla un om voinic, în uniformă. Șapca o avea dată pe ceafă pe părul cărunt și fața îi era roșie și umedă. Se uita în sus la mine. Era fața de care îmi aminteam, fața din coșmarele mele ; poate că ura mă făcuse să cunosc fața asta mai bine decît fața oricărei iubite. „Hai, băiete," strigă el, „hai odată, hai !"

Aproape am zîmbit. Eram acasă. Mi-am atins buzunarul de la piept. M-am gîndit la un cîntec pe care l-am cîntat cîndva. *Cînd am s-ajung să fiu bărbat ?*, am coborît pe pasarelă, tremurînd un pic, și i-am dat omului biletul de bord.

Mai tîrziu, un inspector de la vamă mi-a controlat bagajele și m-a lăsat să plec. Mi-am luat bagajele și am început să cobor intervalul lung care ducea la poartă, la oraș.

Și am auzit pe cineva strigîndu-mă pe nume.

M-am uitat și am văzut-o pe Louisa alergînd către mine. Am lăsat bagajele și am strîns-o în brațe, și lacrimile mi se rostogoleau pe față. Nu știam dacă lacrimile sînt de bucurie că o văd sau de mînie, sau și de una și de alta.

„Ce faci ? Ce faci ? Arăți minunat, dar parcă ai mai slăbit ? Ce bine-mi pare că te văd din nou !"

Mi-am șters ochii. „Și mie îmi pare bine că te văd. Pariez că ai crezut că nu mă mai întorc niciodată."

Louisa rîse. „Nu te-aș fi acuzat dacă nu mai veneai. Cei de pe aici sînt la fel ca totdeauna, nu cred că există vreo speranță pentru ei. Cum îți mai merge franceza ? Doamne, cînd mă gîndesc că și eu am studiat franceza și nu știu o vorbă ! Și tu niciodată n-ai învățat-o și probabil o vorbești ca un francez."

Am zîmbit : „Pas mal. Je me défends pas mal." Am început să coborîm scările largi, în stradă. „Doamne, New York-ul !" Nu mai eram conștient de turnurile lui, acum. Mă aflam în umbra șoselei suspendate, dar ceea ce mă izbea mai mult nu era nici lumina și nici umbra, ci zgomotul. Venea de la un milion de lucruri deodată, de la autocamioane și de la șine, de la ambreiaje, de la frîne și de la uși ; de la mașinile care pornesc și se opresc și aleargă și frînează și accelerează ; de la tuneluri, de la oprirea conductelor de gaz, montarea firelor, săparea fundațiilor ; de la huruitul niturilor, scîrțîitul sonetelor, zăngănitul lopeților ; de la ridicatul și dărîmatul pereților ; de la milioanele de aparate de radio și televiziune și de la mii de tonomaturi. Vocile omenești se distingeau din zgomot numai prin nota lor de încordare și ostilitate. Un alt bărbat voinic, în uniformă și cu fața roșie, a chemat un taxi pentru noi și și-a atins șapca politicos, dar n-a putut scoate decît un mîrîit sentențios : „Pe aici, domnișoară. Urcați, domnule." Trînti ușa în spatele nostru. Louisa indică șoferului hotelul „New Yorker".

„Au să ne primească acolo ?"

Se uită la mine. „La New York, dragă, ar fi cel mai ușor lucru din lume să-ți petreci vremea numai la tribunal. În ceea ce privește hotelul, cred că au primit deja telegrama." Mă luă de braț. „Vezi ? În ciuda zgomotului, locul nu s-a schimbat prea mult. Tot nu te poți auzi pe tine însuți vorbind."

Și m-am gîndit : Poate ăsta-i secretul !

În dimineața următoare, devreme, am părăsit hotelul și am luat avionul spre Alabama.

Tocmai ies de sub duș, cînd aud soneria. Mă șterg repede și pun pe mine un halat de baie. E Vidal, desigur, foarte elegant, cu părul lui stufos, cărunt, strălucitor, cu fața de țigan, oacheșă, cinică, bărbierită și parfumată. De obicei arată neglijent. Astă-seară însă tot corpul lui scund dispare într-un costum albastru închis și pe cravata albastră poartă un ac ironic, cu perlă.

„Intră, ia-ți singur ceva de băut. Sînt gata într-o secundă."

„Sînt punctual, *hélas !* Cred că mă vei ierta pentru această necuviință."

Dar sînt deja în baie. Vidal pune o placă : Mahalia Jackson, cîntînd : *Voi trăi chiar viața despre care cînt.*

Cînd apar îmbrăcat, îl găsesc stînd pe scaun în fața ferestrei deschise. Ziua s-a dus dar nu e chiar întuneric. Copacii se desenează negri pe cerul care se întunecă. Luminile ferestrelor și ale motocicletelor sînt galbene și rotunde. Luminile de pe stradă nu s-au aprins încă. E ca și cum,

fără nici o considerație față de ziua dispărută, Parisul a așteptat un interval potrivit, înainte de a căpăta alt chip, mai teatral, dar inferior.

Vidal bea whiskey cu sifon. Îmi torn de băut. Mă urmărește.

„Cum merge, prietene? Ești ca și plecat. Te bucuri că ne părăsești?"

„Nu." O spun cu mai multă forță decît am vrut. Vidal își înalță sprîncenele, uitîndu-se la mine amuzat și distant. „Niciodată n-am vrut să mă întorc acolo. N-am vrut niciodată să-mi cresc copilul acolo..."

„Mais, mon cher," zise Vidal, calm, „ești un bărbat inteligent, trebuia să știi că probabil te vei întoarce într-o zi." Tace. „În ceea ce îl privește pe Paul — nu ți-a trecut niciodată prin cap că și-ar putea dori într-o zi să vadă țara în care s-au născut tatăl și strămoșii tatălui său?"

„Ca să vadă într-adevăr asta, ar trebui să se ducă în Africa."

„America întotdeauna va însemna pentru el mai mult decît Africa, știi asta."

„Nu știu." Dau pe gît băutura și-mi torn alta. „De ce ar vrea să traverseze toată apa asta mare? Numai ca să i se zică negru? America nu i-a dat nimic, niciodată."

„I-a dat un tată."

Mă uit la el. „Vrei să spui: un tată evadat."

Vidal își dă capul pe spate și rîde. Dacă Vidal te place, cu siguranță că va fi amuzat de tine, și rîsul lui poate fi dezamăgitor. Și privirea, tăcerea care urmează sînt și ele dezamăgitoare. Și acum, văzîndu-mă tăcut, mă întreabă: „Chiar crezi că ai evadat, cît de cît? Mă așteptam la

mai mult de la tine." Se îndreaptă către masa cu băuturi. „În filmul ăsta care te-a făcut atît de celebru și, după cum văd acum, atît de îngrijorat, ce rol ai jucat, în fond? Care-i tragedia acelui metis trubadur, dacă nu chiar aceea că a încercat toate drumurile posibile ca să scape, și a eșuat?" Tace, cu sticla într-o mînă, și se uită la mine. „Îți amintești cît de greu mi-a fost să te fac să joci? Cum m-ai urît? Uneori păreai gata să mă împuști. Și-ți amintești cînd a început să capete viață rolul lui Chico?" Își toarnă de băut. „Gîndește-te la trecut, amintește-ți. Sînt un mare regizor, *mais pardon*! N-aș fi putut avea o asemenea reușită decît cu tine. Și la ce te gîndeai, ce era în mintea ta, cu ce coșmar trăiai cînd ai început, în sfîrșit, să joci rolul — fii cinstit?" Se întoarce și se așază la loc.

Chico, în film, e fiul unei femei din Martinica și al unui colonist francez; își urăște atît mama cît și tatăl. Fuge din insulă în capitală, purtîndu-și ura cu el. Ura i-a crescut acum, natural, incluzînd orice femeie neagră și orice bărbat alb, într-un cuvînt pe toată lumea. Coboară în lumea interlopă a Parisului și moare. *Les fauves* — bestiile sălbatice — se referă la viața de care fugise și la viața în care se scufundă. Cînd am acceptat rolul, am simțit că l-aș putea realiza purtîndu-i în minte pe nord-africanii văzuți la Paris. Dar nu i-a plăcut lui Vidal. Sclipirea ne-a venit în timp ce repetam o scenă simplă, fără complicații. Chico se duce într-un local de dans ordinar din Pigalle, ca să-i ceară proprietarului francez o slujbă oricît de umilitoare. Și acest francez îi amintește de tatăl său.

„Interpretezi rolul ca și cum ai crede că eroul e un sălbatic nobil," îmi zise Vidal cu răceală. *Ça vient d'où* — toate manierismele astea infernale pe care le folosești tot timpul ?"

Toată lumea tăcea, pentru că Vidal vorbea rareori așa. Tăcerea lor mi-a spus că toți, actorul cu care jucam scena și toată lumea din „localul de dans" erau de aceeași părere cu Vidal în ceea ce privea jocul meu, și erau mulțumiți că va lua măsuri. Eram umilit și prea furios ca să pot vorbi : dar poate și eu am simțit, în adîncurile inimii mele, o anume ușurare, un respect încăpățînat.

„Joci complet greșit," zise el, mai blînd. Apoi : „Vino să bem ceva împreună."

Ne-am dus la el în birou. A scos din sertar o sticlă și două pahare. „Iartă-mă, dar mi-ai amintit de artistele englezoaice care sînt ceea ce se cheamă niște *ladies* și cărora le place să joace roluri de prostituate, deși e întotdeauna clar pentru orice public că sînt într-adevăr niște *ladies.* Citesc și ele o carte, nu întotdeauna, *hélas! Fanny Hill*, pun șoferul să le ducă o dată sau de două ori prin Soho — pe urmă vin pe scenă cu o interpretare atît de încărcată cu detalii, fiecare lipsit complet de însemnătate, că nu mai încape nici o îndoială că joacă teatru. E ceea ce britanicii numesc un triumf al interpretării." Turnă două coniacuri. „Asta e ceea ce faci tu. De ce ? Cine crezi că e băiatul ăsta, ce crezi că simte cînd cere de lucru ?" Mă urmări cu grijă și privirea lui mă duru. „Vii din America. Situația nu-i

chiar atît de plăcută acolo pentru tipi ca tine. Știu că poate n-ai fost atît de sărman ca... alții... dar ți-e chiar imposibil să înțelegi ce simte un băiat ca Chico ? N-ai fost niciodată într-o situație similară ?"

L-am urît că mi-a pus întrebarea, pentru că știam că cunoaște răspunsul. „Ar fi trebuit să fiu un negru foarte norocos ca să nu fi fost într-o asemenea situație."

„Ar fi trebuit să fii numit foarte norocos : culoarea n-are nici o legătură."

„Oh, Doamne, nu-mi mai bate capul cu tîmpenia asta că toți oamenii chinuiți sînt egali !"

„E perfect posibil," zise el aspru, „ca adevărul să fie ăsta."

Apoi tăcu. Se așeză la birou. Tăie capătul unei țigări de foi și o aprinse, pufăi nori de fum ca și cum ar fi vrut să nu ne vedem unul pe altul clar. „Ține seama," zise el, „sînt un regizor francez care n-a văzut niciodată țara ta. Nu ți-am făcut nici un rău, afară poate, de vreunul istoric — vreau să spun pentru că sînt alb — dar nu pot fi acuzat de asta...."

„Dar eu pot fi," am zis „și sînt ! N-am înțeles niciodată de ce trebuie să plătesc pentru istoria scrisă în culoarea pielii mele, iar dumneata să scapi teafăr." Dar am fost surprins de vehemența mea, nu știusem că am să spun lucrurile astea, și după cum tremuram și după felul în care se uita la mine, am știut că, oricum din punct de vedere profesional, eram în mîinile lui. „Ce te face să crezi că scap teafăr ?" Fața îi era obosită și rigidă. „Sînt francez. Uită-te la Franța. Crezi că eu... că noi... nu plătim pentru istoria noastră ?"

Se duse la fereastră, se uită afară la orășelul încruntat în care se afla studioul. „Dacă vrei răzbunare, bine, atunci lasă-mă să-ți spun ceva: o s-o ai. Probabil că o s-o ai, indiferent dacă vrei sau nu. Stupiditatea noastră face răzbunarea inevitabilă." Se întoarse. „Dar te rog să nu mă confunzi pe mine cu oamenii fericiți din țara ta, care nu știu că există o istorie și că nu pot scăpa așa cum ai spus, teferi. Asta e ceea ce faci tu. Voiam să-ți spun că sînt regizor francez, că niciodată n-am fost în țara ta și că nu ți-am făcut niciodată nici un rău — dar tu nu vorbești cu omul din camera asta, acum. Nu-i vorbești lui Jean Luc Vidal, ci unui alt alb, și uiți că n-are nici o legătură cu mine." Se duse înapoi la birou. „Oh, în cea mai mare parte a timpului nu ești așa, știu. Dar nu uiți asta nici o clipă și. cînd te-nfurii, iese imediat la lumină. De-aia nu joci convingător rolul lui Chico; minți despre el, dar n-am să te las să faci asta. Acum, cînd o să joci scena din nou, vreau să-ți amintești ce s-a întîmplat în camera asta. Ți-ai adus trecutul în camera asta. Asta e ceea ce face Chico cînd intră în localul de dans. Francezul căruia îi cere o slujbă nu-i numai francez — e tatăl lui care l-a renegat și trădat, și toți francezii pe care-i urăște." Zîmbi și-mi turnă un alt coniac. „Dacă n-ar fi fost istoria mea, nu mi-ar fi fost atît de greu să scot adevărul de la tine." Se uită la mine pe jumătate zîmbind. „Și tu, tu ești furios — nu-i așa? pentru că ți-am cerut adevărul. Crezi că n-am dreptul s-o fac." Apoi spuse ceva care știa că o să mă înfurie. „Cine ești tu, și la ce ți-a servit să vii în Franța, și cum ai să-ți crești fiul? Ai să-l înveți să nu spună niciodată, nimănui, adevărul?" Se duse în spatele biroului și mă privi ca din spatele unei baricade.

„N-ai dreptul să-mi vorbești așa."

„Ba da," zise el. „Am de făcut un film, de menținut o reputație și de obținut o interpretare bună de la tine." Se uită la ceas. „Să mergem la lucru."

Mă uit la el acum, cum stă liniștit în salonul meu, voinic, plin de cinism, un francez bătrîn și viclean, și mă întreb dacă știa că tot coșmarul care-mi umplea mintea, cînd am jucat rolul lui Chico, era despre destinele posibile ale lui Paul. E un alt fel de a spune că mă încărcam cu dezastrele care aproape mă desființaseră; dar pentru că mă gîndeam la Paul, am descoperit că nu voiam ca fiul meu să simtă față de mine ceea ce simțisem eu față de tatăl meu. A murit cînd aveam unsprezece ani, dar văzusem umilințele pe care fusese obligat să le suporte și mi-a fost milă de el. Dar nu era cumva în mila aceea, dureroasă și încăpățînată, și dispreț? Căci cum puteam ști ce suportase el? Știam doar că sînt fiul său. Oricum m-ar fi iubit, oricît ar fi suportat, eu, fiul lui, eram disprețuit. Chiar dacă ar fi trăit, n-ar fi putut face nimic ca să prevină, nimic care să mă protejeze. Tot ceea ce ar fi putut spera era să mă pregătească; și chiar și în asta a eșuat. Cum poate fi cineva pregătit să fie scuipat în față, pregătit să înfrunte toată ingeniozitatea neobosită care vine din ciuda și teama oamenilor meschini, mizerabili, de nedescris, pe care o perso-

nalitate deosebită îi sperie, a căror bucurie, a căror siguranță depind în întregime de umilirea și chinuirea celorlalți.

Dar pentru Paul, am jurat, nu va veni niciodată o astfel de zi. Am să-mi pun viața și munca între Paul și coșmarul lumii. Am să fac în așa fel încît lumii îi va fi imposibil să-l trateze pe Paul cum m-a tratat pe mine și pe tata.

Cîntecul Mahaliei se sfîrșește. Vidal se ridică să schimbe discul. Mă privește cu afecțiune: „Coșmarele tale?"

„Oh, mă gîndeam la vara petrecută în Alabama, cînd a murit mama." Mă opresc. „Știi, cînd în sfîrșit am filmat scena aceea din bar, m-am gîndit la New York. Mi-a fost frică în Alabama, dar la New York aproape am înnebunit. Am fost sigur că n-am să mă mai întorc aici niciodată, înapoi la Harriet. Și știam că dacă n-am s-o fac, nu mai urma decît sfîrșitul." Acum Mahalia cîntă: *Cînd sfinții se întorc*. „Am găsit o slujbă în oraș, ca liftier, la magazinul mare al orașului. Era o favoare specială; unul din prietenii albi ai tatei o obținuse pentru mine. Mult timp, în sud, toți am depins de... *amabilitatea*... prietenilor albi." Scot batista și-mi șterg fața. „Dar nu i-am plăcut omului aceluia. Cred că n-am părut destul de recunoscător, nu eram ca tata, cum credea el că fusese tata. Și n-am mai putut să mă obișnuiesc cu orașul, fusesem prea mult timp plecat, îl uram. E un oraș oribil, oricum, arată ca și cum ar fi fost construit în jurul închisorii. Există o cameră la tribunal, o cameră în care te bat de te usucă. Dacă se întîmplă să mergi într-o noapte pe stradă; de obicei noaptea, dar uneori

și în timpul zilei. Mașina poliției se oprește în spatele tău și curcanul zice „Ei, băiete. Ia vino aici". Te duci. El zice: „Cred că ești beat." Și dacă zici: „Nu, domnule," te bate pentru că-l faci mincinos. Și dacă spui altceva, în afară de cazul că spui ceva care să-l facă să rîdă, te ia la bătaie numai așa, pentru amuzament. Șmecheria e să te gîndești la ceva care să-i distreze ca să nu te bată."

Luminile Parisului licăresc argintînd frunzele verzi. „Sau să te porți cum vor ei. Și nu vor face nimic, absolut nimic, ca să-ți dovedească că ești pentru ei mai mult decît un cîine. Te vor face să te simți ca un cîine. Mă urau pentru că fusesem în nord și în Europa. Îmi spuneau că speră că n-am dus cu mine idei străine. Și eu ziceam: „Nu, domnule," sau „Nu, doamnă," dar așa, fără convingere. Dar acum puteau spune că-i disprețuiam — cred, indiferent de ce, că voiam să știe că-i disprețuiam. Dar nu-i disprețuiam mai mult decît îi disprețuiau și alții, numai că ceilalți nu lăsau să se vadă asta. Știau cum să-i lase pe albi să fie fericiți, și era ușor — trebuia doar să-i lași să creadă că reprezintă bunăvoința lui Dumnezeu față de univers. Celor de culoare le place să le vadă rînjetele largi, mărețe, prostești, pentru că-i urăsc atît de mult. „Uită-te la Cutare și Cutare," ar zice cineva. „Azi i se vede tot albul." Și cînd nu-i urîm, ne e milă de ei. Asta înseamnă să ai un prieten alb în America. Ți-e milă de bietul de el că s-a născut crezînd că lumea e un loc grozav, și tu știi că nu e, și ți-e milă de el cînd îl vezi că o să-i vină tare greu să se obișnuiască cu ideea asta nouă, dacă se va obișnui *vreodată*."

Mă gîndesc din nou la Paul, la ochii lui care încă mai cred că eu pot face orice, la pielea lui de culoarea mierii și a focului, la părul lui negru-strălucitor și creț. Privesc afară, Parisul, o ascult pe Mahalia. „Poate e mai bine să trăiești mai întîi vremurile grele. Nu știu. Poate atunci poți să te bucuri, *dacă* mai trăiești de o viață mai bună, de o viață adevărată, pentru că a trebuit să lupți atît de greu ca s-o capeți de la cine știe ce cîine nebun care-o ținea în dinți. Dar atunci, viața ta va purta mereu urmele acelor dinți, care au zdrențuit-o, și petele de sînge." Mă îndrept către sticla de whiskey și o ridic. „Unul înainte de plecare?"

„Mulțumesc," spune Vidal.

Torn de băut și el mă urmărește. N-am vorbit niciodată atît de mult cu el, înainte; în nici un caz despre lucrurile astea. Știu că Vidal are coșmare, pentru că știe multe despre coșmare, dar nu mi-a vorbit niciodată despre coșmarele *lui*. Cred că nu mai vorbește despre ele. Știu că războiul l-a costat soția și fiul, că a fost deținut în Germania. Se referă foarte rar la ele. Are o fată măritată care trăiește în Anglia și vorbește rar și despre ea. E un om care a învățat să trăiască cu puținul ce i-a rămas dintr-o avere imensă.

Rămînem tăcuți o vreme.

„Continuă," zice el cu un zîmbet. „Sînt curios să aflu ce realitate se ascunde în spatele realității rolului tău."

„Sora mea Louisa nu s-a măritat niciodată," zic eu deodată, „pentru că, odată, cu ani în urmă,

ea și băiatul care-i făcea curte și încă doi prieteni de-ai lor mergeau cu mașina și i-a oprit poliția. Fata care era cu ei avea pielea foarte albă, și polițiștii au pretins că nu cred că ea le-a spus că de fapt e de culoare. Au silit-o să coboare din mașină și să stea în fața farurilor mașinii, să-și dea chiloții jos și să-și ridice rochia — ziceau că e singurul mijloc prin care se puteau convinge. Și îți poți imagina ce ziceau, și ce făceau — și cei din mașină au fost norocoși că nu s-a mers mai departe. Dar nici unul dintre bărbați nu putea face nimic. Louisa nu l-a mai putut privi în față pe băiatul acela, și nici el pe ea." Acum s-a întunecat de-a binelea în cameră și mă duc să aprind lumina. „Știu ce a simțit băiatul acela; și eu am simțit asta. Ei vor să te facă să simți că nu ești om, poate că e singurul fel prin care reușesc *ei* să se simtă oameni, nu știu. Mă plimbam prin New York cu cablograma de la Harriet în buzunar, ca și cum ar fi fost un secret atomic, cifrat, și aș fi putut fi ucis dacă s-ar fi descoperit vreodată ce însemna. E ceva stricat în oamenii ăștia. Și mulțumesc lui Dumnezeu că Harriet era aici; ea era o dovadă că lumea e mai mare decît lumea în care vor ei să mă facă să trăiesc: *trebuia* să mă întorc aici, într-un loc unde oamenii erau prea ocupați cu propriile lor vieți, cu *viețile lor particulare*, ca să-și mai bată capul și cu a mea, ca să ridice ziduri în jurul meu." Mă uit la el. Lumina din cameră face noaptea de afară albastră-neagră și aurie, și reflectorul de pe Turnul Eiffel se învîrtește în cer. „Așa e în America; pentru mine, cel puțin. Întotdeauna simt că acolo nu exist decît în mintea murdară a altcuiva.

Nu vreau s-o fac pe Harriet să treacă prin asta și nu vreau să-l cresc pe Paul acolo."

„Nu ți se cere," zise el în sfîrșit, „să rămîi în America pentru totdeauna. Ai să cînți la clubul ăla elegant, care nu mai poate fără tine, probabil ai să accepți o ofertă de film; ai fi foarte prost dacă ai refuza. Ai să faci o grămadă de bani. Apoi într-o zi îți vei aminti că drumurile aeriene și companiile de vapoare funcționează încă, și că Franța încă mai există. Va fi cu siguranță ceva uluitor."

Vidal a fost gaullist înainte ca de Gaulle să vină la putere. Dar regretă modul în care s-a ridicat de Gaulle și e neliniștit de regimul lui de Gaulle. „Nu-i greșeala lui *mon général,*" zice el uneori, cu tristețe. „Poate e greșeala istoriei. Istoria cere întotdeauna scadența unei civilizații, atunci cînd civilizația e mai puțin ca oricînd în stare să plătească."

Se ridică și iese pe balcon, ca să se convingă parcă din nou de realitatea Parisului. Mahalia cîntă: *N-a plouat?* Ies și eu și stau lîngă el.

„Ești un băiat bun — Chico." Rîd. „Crezi în dragoste. Nu știi cîte lucruri nu poate îndrepta dragostea," — zîmbește — „dar tot dragostea o să te învețe."

Ne ducem, după ce luăm masa, la o discotecă-restaurant de pe Malul Stîng, unde se cer prețuri exagerate numai pentru că Marlon Brando s-a rătăcit pe-acolo într-o noapte. Cu totul accidental, după părerea lui Vidal. „Știi cîți oameni din Paris devin bogați — ca să nu mai zicem nimic de aceia, *hélas!* care dau faliment — pe baza speranței că Marlon Brando o să se rătăcească pe-aici din nou?"

În seara asta nu s-a rătăcit, dar discoteca e plină cu genul acela de oameni stranii, fără chip, care sînt parte integrantă a vieții de noapte din marile orașe, și care întotdeauna sosesc cu cîteva momente, ore sau decenii mai tîrziu, în locuri devenite notorii printr-o întîmplare, o mișcare, sau un mănunchi de personalități. Iată americani bărboși, scormonind prin jur după urmele lui Hemingway; americance pipăindu-se cu francezi existențialiști, așteptînd ca americanii să-și radă barba; pictori francezi continuînd cu rîvnă o revoluție terminată cu treizeci de ani în urmă; tineri *arrivistes* americani, plictisitori și stricați, care-și cumpără drumul în lumea artei cu lingușiri și cu alcool: pînzele lor sînt tot atît de aride ca și fețele lor mici și lacome. Sînt tipi de toate naționalitățile, pești ceva mai de soi care au călcat întîmplător pe o scenă sau au trecut prin fața unui aparat de fotografiat. Și fete, concurentele lor, fete ale căror fețe se zăresc uneori prin reclame; una din ele va avea sigur o criză de isterie înainte de sfîrșitul serii.

Într-un colț, ca de obicei, înconjurată de tineri zîmbitori, stă o blondă beată care a fost odată amanta unui renumit pictor, azi mort. E o figură de oarecare importanță în lumea artelor, așa că rar trebuie să-și plătească băutura sau amanții. Un francez mai în vîrstă, care a fost cîndva un regizor celebru, joacă „patru sute douăzeci și unu" cu casierița. Dă din cap amabil către Vidal și către mine în timp ce intrăm, dar nu ni se alătură,

și îl respect pentru asta. Vidal și cu mine sîntem distribuiți astă-seară în rolul lui Brando: intrarea noastră justifică prețurile și creează în sală un fel de fior. E grozav să privești fața chelnerului care se apropie, numai zîmbete, respect și grație; onorat nu atît de prezența noastră, cît de ceea ce îi iese de pe urma ei; parcă ar spune că perfecțiunea gravitează în mod natural în jurul perfecțiunii. Comandăm whiskey cu sifon. Știu de ce vine Vidal aici uneori. E singur. Nu cred că se așteaptă să mai iubească vreo femeie, așa că se deconectează cu mai multe.

Pentru că e o discotecă, jazul e trîmbițat din pereți și discurile sînt risipite peste tot într-o răvășeală nepăsătoare. Două dintre ele sînt fără îndoială ale mele; îndată cineva va pune, cu siguranță, cîntecele pe care le-am cîntat în film.

„M-am gîndit," zice Vidal cu un zîmbet malițios, „că bun-rămasul pe care ți-l iei de la Paris nu va fi complet fără o scurtă expunere la pericolul faimei. Poate asta te va pregăti pentru America, unde, după cît mi s-a spus, gloata e și mai carnivoră decît pe-aici."

Văd că una dintre animatoarele libere se pregătește să vină la masa noastră ca să ceară un autograf, sperînd — e drăguță, are echipamentul feminin obișnuit, teatralizat în felul modern obișnuit — să fie invitată la un pahar. Dacă manevra îi reușește, unul din prietenii sau prietenele ei va născoci ceva ca să se apropie de masă, cerînd un chibrit, un creion, sau un ruj, și ne va fi extrem de dificil să nu invităm și acea persoană la masă cu noi. Înainte de sfîrșitul serii vom fi înconjurați. Nu știu, acum, ce-am așteptat de la glorie, dar

cred că niciodată nu mi-a trecut prin cap că lumina poate fi la fel de periculoasă, de ucigătoare ca întunericul.

„Hai s-o scurtăm," zic eu. „Uneori aș vrea să nu ții la mine chiar atît de mult."

Vidal rîde. „Sînt cîțiva tipi foarte interesanți astă-seară. Privește."

În celălalt capăt al încăperii, uitîndu-se spre masa noastră, e un grup de studenți negri americani, care probabil vizitează Parisul pentru prima dată. Sînt patru, doi bărbați și două fete, și cred că n-au mai mult de douăzeci de ani. Unul din băieți, un tip de negru cu ten arămiu sclipitor, cu părul creț — de culoarea puiului fript de maică-sa — are o chitară. Cînd își dau seama că i-am remarcat, îmi zîmbesc și-mi fac cu mîna ca și cum le-aș aparține, și într-adevăr le aparțin. Cel cu tenul auriu e mim. Ridică chitara, apleacă umerii și fața îi cade în linii lugubre ale feței lui Chico înainte de moarte. Zdrăngăne un pic tema muzicii din film, încep să rîd și cei de la masă rîd și ei. E ca și cum am fi cu toții acasă și ne-am întîlni un moment, într-o duminică dimineață, să zicem, în fața unei biserici, a unui bazin sau a unei frizerii.

Au creat senzație în discotecă, în mod natural, fără nici un efort, reușind să eclipseze toți băieții și toate fetele sclipitoare din jur. Masa lor, care cu un moment înainte nu provoca nici un interes, a devenit focarul unei atenții patetice; zîmbetele lor le-au dat și celorlalți posibilitatea să zîmbească și să se încline în direcția noastră.

„Oh," zice Vidal, „ăsta mimează mai bine decît tine, poate-l fac stea de cinema."

„Ești liber, *m'sieu, le bon Dieu,* eu am propria mea stea." Dar văd că atenția îi e într-adevăr concentrată asupra uneia dintre fete: zveltă, încordată și întunecată, tratată de ceilalți cu un respect special deși e greu să-ți dai seama bine. Și, de fapt, ceilalți de la masă par acum un consiliu de război, cerîndu-i părerea ori colaborarea. Ea îi ascultă, încruntîndu-se, rîzînd; calitatea forța, inteligența îi modifică trăsăturile tot timpul. ca și cum o lumină i s-ar juca pe față. Și, deodată, cu un gest pe care poate l-a folosit odată ca să împrăștie mîncare la pui, ridică de jos o geantă de cîrpe care se leagănă, genul de genți care le place femeilor. O ține ușor de mînere, în așa fel încît se leagănă în jurul încheieturii, și se îndreaptă spre masa noastră. Are un mers onest, hotărît, complet diferit de mersul calculat, lucrat din șolduri, pe care-l au femeile. E mică dar robustă, alcătuită economic.

Cînd ajunge la masa noastră, ne ridicăm și asta o derutează o secundă. (E mult timp de cînd n-am văzut o fată atît de atrăgătoare.)

Toată lumea, bineînțeles, ne urmărește. E un moment de curiozitate generală. Au pus discul cu Chico, o baladă tristă din Martinica; propria mea voce vine spre noi din pereți, în timp ce fata se uită de la unul la altul și zîmbește.

„Cred că știți," zice ea, „că nu vă putem lăsa să plecați de aici fără să vă sîcîim un pic. Sîntem la Paris doar de cîteva zile și am crezut că nu vom avea șansa să vă vedem, deoarece ziarele spun că plecați acasă."

„Da, plec poimîine."

„Oh," zîmbește ea. „Atunci sîntem într-adevăr norocoși." Descopăr că aproape am uitat zîmbetul de ștrengar al fetelor de culoare. „Cred că, înainte de a continua să mă bîlbîi, mai bine m-aș prezenta. Mă cheamă Ada Holmes."

Ne strîngem mîinile. „Domnul Vidal, regizorul filmului."

„Sînt onorată să vă cunosc, domnule."

„Rămîneți cu noi un pic? Nu doriți să stați jos?" Și Vidal îi oferă un scaun. Ea se încruntă, încurcată. „Trebuie să mă întorc la prietenii mei." Se uită la mine. „Am venit doar să vă spun că eu și ceilalți am cumpărat discurile dumneavoastră, și am văzut filmul și că asta a însemnat foarte mult pentru noi," — rîde, emoționată, cu respirația tăiată, ceea ce e mai emoționant chiar decît lacrimile — „mai mult decît vă pot spune. Mult mai mult. Și vrem să știm dacă dumneavoastră și prietenul dumneavoastră," — se întoarce spre el — „regizorul dumneavoastră, *Monsieur* Vidal — ne permiteți să vă oferim ceva de băut. Am fi foarte onorați dacă ați accepta."

„Noi sîntem onorați," răspunde Vidal prompt, „și recunoscători. Ne plictiseam teribil unul cu altul, slavă Domnului că ați venit!"

Rîdem și traversăm sala.

Cei trei de la masă se ridică în picioare, și Ada face prezentările. Cealaltă fată, mai înaltă și mai palidă decît Ada, se numește Ruth. Unul dintre băieți e Talley — „prescurtat de la Talliafero" — și numele celui cu tenul auriu e

Pete: „Omule," îmi zice, „m-ai copleșit, mi-ai sfîșiat inima."

„Ai sfîșiat inima la o mulțime de lume," spune Talley, rîzînd cu subînțeles, și Ruth rîde. Vidal nu știe, dar eu știu, că Talley se referă probabil la albi.

Sînt de fel din New Orleans, din Tallahassee și din Carolina de Nord; sînt studenți și s-au cunoscut pe vas. Sînt în Europa de la începutul verii, au fost în Italia și Spania, și abia au ajuns la Paris.

„Am vrut să venim mai devreme," spune Ada, „dar nu ne puteam hotărî să părăsim un loc. Am crezut că n-o vom putea niciodată îndupleca pe Ruth să plece din Veneția."

„Eu renunțasem," zice Pete, „și m-am așezat în Piazza San Marco, bînd gin fizz și fotografiindu-mă cu porumbeii, în timp ce Ruth se plimba singură în sus și în jos pe Canal Grande." Se uită la Ruth. „Slavă Domnului, în cele din urmă a plouat."

„Ruth își uitase toate necazurile și toate dușmăniile," zice Ada, cu un zîmbet. „Ne-am gîndit că puteam s-o lăsăm să facă asta în Veneția; posibilitățile din Carolina de Nord sînt teribil de limitate."

„Se găsesc oameni foarte necăjiți și pe-acolo," zice Ruth, „și cîteva plimbări pe Canal Grande le-ar face tare bine."

Pete rîde. „Închipuiți-vă cum o să-i scoată Ruth la liman!"

„Încă n-am ridicat mîna la mînie, dar să mă ferească Dumnezeu," zice Ruth închizînd și deschizînd pumnii.

„N-ai fost acasă de mult?" mă întreabă Talley.

„De opt ani. Dar n-am mai trăit cu adevărat acolo de doisprezece."

Pete fluieră. „Cred că o să fii surprins, prietene. Au avut loc ceva schimbări. Ți-e teamă?"

„Un pic."

„La toți ne e frică," spune Ada. „Iată de ce am fost atît de fericită să pot pleca pentru un scurt timp."

„Deci, n-ai mai fost acasă din Lunea Neagră?" mă întreabă Talley. Rîde. „Așa-i zice în istoria Confederată." Se întoarce către Vidal. „Ce cred oamenii de aici despre asta?"

Vidal zîmbește încîntat. „Comportarea pare extraordinar de infantilă, chiar și pentru niște americani, de la care, trebuie să mărturisesc, n-am așteptat niciodată prea mult în ceea ce privește maturitatea." Toți rîd. Vidal continuă. „Dar nu pot vorbi despre asta, pentru că nu înțeleg. Nu i-am înțeles niciodată prea bine pe americani; acum sînt bătrîn și cred că n-am să-i înțeleg niciodată. Există ceva foarte frumos la ei, foarte cuceritor, dar par atît de ignoranți în ceea ce privește viața! Poate că e straniu, dar singurii oameni din țara voastră cu care am avut contact sînt negrii — ca bunul meu prieten, descoperirea mea, iată-l," și mă bate pe umăr. „Poate că asta se întîmplă pentru că noi, în Europa, chiar dacă nu am ști altceva, și oricîte am fi uitat, știm ce e suferința. Am suferit aici. Și voi ați suferit. Dar majoritatea americanilor nu știu ce înseamnă chinul. E păcat și e periculos, pentru că viața Occidentului e în mîinile lor." Se întoarce către Ada

„Nu pot să spun că e scandalos, și toți putem plăti foarte scump pentru faptul că o națiune civilizată își alege ca reprezentant un om atît de simplu, încît crede că lumea întreagă e simplă." Și liniștea cade la masă și cei patru tineri îl privesc.

„N-o să te plictisești acasă," zice Pete într-un tîrziu.

„Pentru o noapte ca asta, merit altceva decît să stau închis în locul ăsta, unde nu pot auzi decît propriile mele discuri. De ce nu plecăm să căutăm o cafenea pe un trotuar ?" Bat cu degetele în chitara lui Pete. „Poate am putea afla dacă ai ceva talent."

„Oh, talent am, omule, dar n-am stil."

Astfel, după o mică discuție în legătură cu nota de plată, de care Vidal s-a făcut deja responsabil, am ieșit în noaptea pariziană. E foarte bizar să simt că foarte curînd bulevardele astea nu vor mai exista pentru mine. Lumea se va plimba în sus și în jos, ca și astă-seară, îndrăgostiții vor murmura în penumbra copacilor și vor fi aceleași figuri pe bănci sau în parcuri — dar nu vor mai exista pentru mine, căci nu voi mai fi aici. Pentru un timp îndelungat, Parisul nu va mai exista pentru mine decît în mintea mea ; și eu în mințile cîtorva oameni, am să rămîn legat de Paris. După plecare, rămîn numai lucrurile invizibile ; poate că viața lumii e legată în lanțurile invizibile ale memoriei, regretului iubirii. Cîte lucruri, cîți oameni se despart ! Și noi putem doar să-i odihnim în mințile noastre. Poate că asta e ce

voiau să spună bătrînii, și mama și tatăl meu, cînd ne sfătuiau să ne păstrăm credința.

Am luat o masă la Deux Magots ; Pete zdrăngăne chitara și începe să cînte :

Preach the word, preach the word, preach the word!
If I never, never see you any more.
Preach the word, preach the word.
And I'll meet you on Canaan's shore.[1]

Are o voce puternică, clară, băiețească, ca a unui preot tînăr, și zîmbește în timp ce cîntă. Ada și cu mine ne uităm unul la altul rîzînd și Vidal zîmbește. Chelnerul pare un pic neliniștit, pentru că deja am început să atragem mulțimea, dar e o noapte de vară, jandarmii din colț nu par supărați și au încă tot timpul să ne oprească, oricum.

Nici unul dintre noi n-a fost acolo cînd a fost nevoie prima dată de acest cîntec ; și nici unul dintre cei care trăim acum nu-și poate imagina cum era atunci. Dar cîntecul coborîse la vremurile pătate de sînge. Presupun că pentru a arăta că era încă nevoie de el, că putea încă avea efect.

Ceilalți sînt foarte vizibil mîndri de Pete ; cîntăm toți cu el și oamenii se opresc să ne asculte :

Testify! Testify!
If I never, never see you any more!
Testify! Testify!
I'll meet you on Canaan's shore![2]

[1] Propovăduiți, propovăduiți, propovăduiți cuvîntul !/ Căci dacă nu te mai văd / Propovăduiți cuvîntul / Ne vom revedea pe malul Canaanului.

[2] Mărturisește, mărturisește ! / Căci dacă nu te mai văd / Mărturisește, mărturisește ! / Ne vom revedea pe malul Canaanului /.

În mulțimea care s-a strîns să ne asculte, văd o fată pe care o cunosc, fața unui campion de lupte, din Africa de Nord, care s-a lăsat de sport. Îl știam bine pe vremuri, dar nu-l văzusem de mult timp. Arată bine, cu fața strălucind, decent îmbrăcat. Și ceva din felul în care se poartă, neuitîndu-se la masa noastră, îmi spune că m-a văzut, dar nu vrea să riște un refuz. Așa că îl strig. „Boona!"

Se întoarce zîmbind și vine cu pași mari la masa noastră, cu mîinile în buzunar. Pete mai cîntă, iar Ada și Vidal sînt prinși într-o conversație. Ruth și Talley se uită curioși, plini de așteptare, la Boona. Acum, că l-am chemat, nu mă simt la largul meu. Nu știu cu ce se ocupă acum, sau cum se va descurca în compania celor de la masă și văd în ochii lui că e încîntat de prezența celor două fete tinere. La Paris realmente nu sînt femei din Africa de Nord, și nici chiar fetele murdare, cu mutre de șoareci care trăiesc, aparent, în cafenele, nu vor să se ducă cu un arab. Așa că Boona își caută veșnic o fată, și pentru că e atît de sărac și pentru că nu e occidental, manierele lui nu-s tocmai plăcute. Știu că se simte ușurat de faptul că fetele nu sînt franțuzoaice și nu sînt albe. Se uită iute la Vidal și la Ada. Vidal, de asemenea, din alte motive, e veșnic în căutarea unei fete.

Dar Boona a fost întotdeauna drăguț cu mine. Poate că îmi pare rău că l-am chemat, dar nu vreau să-l umilesc.

Mă lovește ușor cu palma, cum îi e obiceiul. „*Comment vas-tu, mon frère?* Nu te-am văzut de mult." Și mă întreabă ca pe vremuri: „Totul e-n

regulă? Nimeni nu te supără?" Rîde. „Ah! *Tu as fait le chemin, toi!* Acum ești o vedetă, o stea — minunat!" Se uită în jurul mesei, atmosfera e ușor încordată prin tăcerea care a căzut. Pete nu mai cîntă. „Te-am văzut la cinema și le-am spus la toți că te cunosc." Mă arată cu degetul, rîzînd, și Ruth și Ada încep să rîdă cu el. „E adevărat, omule, mă faci să mă simt mîndru, mă faci să plîng!"

„Boona, vreau să cunoști niște prieteni de-ai mei: Ruth, Talley, Ada, Pete," — și el se apleacă și strînge mîinile, cu ochii licărind de plăcere — „*et Monsieur Vidal, le metteur en scène du film qui t'a arraché des larmes.*"

„*Enchanté.*" Dar atitudinea lui față de Vidal e mai rece, mai neîncrezătoare. „Bineînțeles că am auzit de Monsieur Vidal. E regizorul multor filme; multe dintre ele m-au făcut să plîng." Declarația asta ultimă e cu totul nesinceră, chiar insolentă.

Cred însă că Vidal e încîntat de ideea că voi fi forțat să vorbesc cu Boona, și că am să-l las singur cu Ada.

„Ia loc, bea ceva cu noi, ce mai e nou cu tine? Ce s-a întîmplat, ce faci?"

„Nimic," zice el, așezîndu-se, „nimic deosebit, frate." Se uită repede la mine, cu un început de zîmbet. „Știi bine că am trecut prin vremuri grele, aici."

„De unde ești?" îl întreabă Ada.

Ochii lui strălucitori o cuprind în întregime, dar ea nu clintește. „Sînt din Tunisia." O zice cu mîndrie.

„Din Tunisia. N-am fost niciodată în Africa, mi-ar place să mă duc într-o zi."

„Africa e o țară mare. Foarte mare. Sînt multe țări în Africa, multe," — se uită repede la Vidal — „diferite feluri de oameni, multe colonii."

„Dar Tunisia e liberă?" întreabă Ada, în inocența ei. „Libertatea cuprinde toată Africa, nu? De-aia mi-ar place să mă duc acolo."

„N-am fost de mult, dar toate știrile pe care le am din Tunisia, de la poporul meu, nu sînt bune."

„Nu ți-ar place să te întorci?" întreabă Ruth.

El se uită din nou la Vidal. „Nu e ușor."

Vidal zîmbește. „Știi unde mi-ar place să mergem? Există un local spaniol nu departe de aici, unde putem asculta muzică și dansa." Se întoarce către Ada. „Vrei?"

Mă lasă să scap eu de Boona și tocmai de aceea nu pot s-o fac. În afară de asta, nu-i chiar atît de simplu.

„Oh, vreau," zice Ada și se întoarce către Boona. „Vii și dumneata?"

„Mulțumesc, mam'selle," spune el moale, și-și trece limba peste buza de jos, zîmbește. E foarte emoționat, oamenii nu sînt prea des drăguți cu el.

În localul spaniol sînt într-adevăr chitare, tobe, castaniete și un pian, dar sînt folosite în așa fel, vorba lui Pete, încît îți vine s-o iei la goană. „Cele mai miorlăite pisici spaniole pe care le-am auzit vreo dată," zice Ruth. „Habar n-au cum se cîntă melodiile astea în Spania; nu știu, o iau razna. Ai auzit vreodată ceva cîntat în

halul ăsta în Spania?" Talley o ia pe Ruth pe ringul de dans, care e deja plin. O franțuzoaică foarte bine dansează cu un negru frumos, uriaș, pare să fie amantul ei, pare că el a învățat-o cum să danseze. Par să fie cunoscuți muzicanților, care îi încurajează cu strigăte de „Olé"! E o mulțime veselă, mai mult străini, spanioli, suedezi, greci. Boona o invită pe ring pe Ada, în timp ce Vidal răspunde unei întrebări puse de Pete despre distracțiile din Franța. Vidal pare puțin enervat și asta mă amuză.

Sîntem aici de o oră poate, dansînd, stînd de vorbă, și sînt un pic beat. În ciuda lui Boona care e un dansator foarte bun și neobosit, Vidal continuă insistent cu Ada, și încep să mă întreb dacă va reuși, și dacă îi doresc asta sau nu.

Stau gînditor, cînd Pete, care dispăruse, intră prin ușa din față, îmi prinde privirea și-mi face semn. Mă ridic de la masă și-l urmez în stradă.

Pare foarte necăjit. „Nu vreau să te sîcîi, omule, dar mi-e teamă că amicul tău ne-a tras pe sfoară."

Știu că nu glumește. Mă gîndesc că probabil e furios că Vidal îi face curte Adei, și mă întreb ce pot să fac și de ce îmi spune mie.

Mă uit la el cu gravitate și el zice: „Se pare că a furat niște bani."

„A furat *bani*? Cine, Vidal?"

Și, desigur, îmi dau seama, în chiar secunda în care el spune, nerăbdător: „Pe dracu'! Prietenul tău, tunisianul."

Nu știu ce să fac ce să zic și vreau să cîștig timp. Mă întreb dacă poate fi adevărat sau nu, și ce-aș putea face. Neplăcut e faptul

că știu că Boona fură, probabil n-ar putea trăi dacă n-ar face-o, dar nu pot să le spun asta copiilor ăștia, care își imaginează probabil că oricine fură e un hoț. Dar, după cîte știu, n-a furat niciodată de la un prieten. Nu era genul lui. L-am crezut întotdeauna în stare de mai mult, l-am știut mai manierat. Așa că nu-mi vine să cred, dar nici să mă îndoiesc. Și asta mă face să-mi dau seama că nu mai știu nimic despre viața lui Boona în ultimul timp. Asta mă face să înțeleg că de fapt nu știu prea multe despre Boona.

„De la cine a furat?"

„De la Ada. Din geanta ei."

„Cît?"

„Zece dolari. Nu-i o sumă cine știe ce, dar," — se strîmbă el, — „nici unul dintre noi nu are prea mulți."

„Știu." Strada întunecoasă pe care stăm e aproape goală. Singurul sunet care se aude e muzica înăbușită din localul spaniol. „De unde știi că i-a luat Boona?"

El anticipează argumentarea mea nespusă. „Cine ar fi putut să-i ia? Și-apoi, l-a văzut cineva."

„L-a văzut cineva furînd?"

„Da."

Nu-l întreb cine, de teamă să nu aflu că e Vidal.

„O să-i punem la loc." Mă gîndesc că am să-l iau pe Boona deoparte și-am să pun banii la loc chiar eu. „Erau franci sau dolari?"

„Franci."

N-am dolari, așa că faptul că erau franci mă ușurează. Nu știu cum o să pot să dau ochii

cu Boona și să-l acuz de furtul banilor. Aș vrea să-i pot da avantajul unei îndoieli, oricît de mici. Dar: „Cine l-a văzut?" întreb.

„Talley. Dar n-am vrut să facem tapaj pentru atîta..."

„Ada știe?"

„Da." Mă privește neajutorat. „Știu că totul te face să te simți prost, dar ne-am gîndit că e mai bine să-ți spunem dumitale decît altcuiva."

Iată că și Ada iese din local, ducîndu-și geanta ei ridicolă, cu fața crispată și tristă. „Îmi pare rău," zice ea; „că-ți pricinuim atîtea neplăceri, nu face pentru zece dolari păduchioși." Sînt mirat să văd că a plîns și că și acum are lacrimi în ochi.

O iau de umeri. „Liniștește-te. Nu deranjezi pe nimeni și, oricum, n-ai de ce să plîngi."

„Nu-i vina ta, Ada," zice Pete.

„Trebuie să-mi iau o geantă ca lumea, așa cum mi-ați spus voi totdeauna," și rîde, apoi se uită la mine. „Te rog să nu faci nimic în legătură cu ce s-a întîmplat. Hai să uităm."

„Ce se întîmplă înăuntru?" întreb eu.

„Nimic. Stau de vorbă. Cred că domnul Vidal dansează cu Ruth. E un mare dansator."

„Și un mare vorbăreț," zice Pete.

„Oh, n-a avut nici o intenție, se amuză doar. Probabil n-are șansa să vorbească cu multe americance."

„Cu siguranță că în seara asta și-a scos pîrleala."

„Uite ce e," zic eu, „dacă Talley și Boona sînt singuri, e mai bine să vă întoarceți. Mă întorc și eu într-un minut. Să fim cît se poate de liniștiți."

„O.K. Oricum plecăm în curînd, nu?"
„Da," zice ea.
Dar îndată ce se întoarce, Boona și Talley pășesc în stradă și e clar că Talley se poartă de parcă l-ar fi arestat pe Boona. Aproape că-mi vine să rîd, totul începe să semene cu una din farsele acelea franțuzești nebunești, în care oamenii zboară prin uși dinăuntru în afară și invers; dar Boona vine drept la mine. „Ăștia zic că le-am furat banii, prietene. Tu mă știi, ești singurul de aici care mă cunoști, știi că nu fac așa ceva."
Mă uit la el și nu știu ce să zic. Ada îl privește cu ochii plini de lacrimi. Îl iau pe Boona de braț.
„Ne întoarcem imediat." Facem cîțiva pași în strada întunecoasă, tăcută.
„Fata zice că i-am luat banii." Arată ca și cum ar fi gata să plîngă — dar nu înțeleg de ce. „Tu mă știi, mă cunoști de aproape doisprezece ani, crezi că pot face așa ceva?"
Talley te-a văzut — vreau să pun, dar nu pot. Poate că lui Talley i s-a părut. E ușor să vezi un băiat care arată ca Boona cu mîna vîrîtă în geanta unei fete din America.
„Dacă nu mă crezi, caută-mă, controlează!" Își deschide larg brațele, teatral, și ochii îi sînt plini de lacrimi.
Nu știu ce înseamnă lacrimile astea, dar știu sigur că nu-l pot percheziționa. Vreau să-i spun că știu că fură, că știu că trebuie să fure. Poate că ai furat banii fetei ca să poți mînca mîine, ca să nu fii aruncat în stradă astă-seară, ca să nu stai la închisoare. Fata asta nu înseamnă nimic pentru tine, la urma-urmei e doar o americancă, la fel ca mine. Poate, mă gîndesc eu deodată, nici o fată nu înseamnă nimic pentru tine, și nici nu va mai însemna vreodată poate te-au bănuit prea mult și te-au ținut prea mult în mizerie. Și dacă ai furat bani de la ea, atunci mă minți pe mine, și nici unul din noi nu înseamnă nimic pentru tine; poate că în ochii tăi sîntem doar niște gangsteri ceva mai norocoși, în lumea asta plină de gangsteri. Dar nu pot să-i spun nimic din toate astea lui Boona. Nu pot să zic: „Spune-mi adevărul, nimănui nu-i mai pasă de bani."
Așa că zic: „Bineînțeles că n-o să te controlez." Și îmi dau seama că știa că n-o s-o fac.
„Cred că franțuzul e ăla care zice că sînt hoț. Ăștia cred că noi toți sîntem niște hoți." Ochii îi sînt strălucitori și plini de amărăciune. Se uită peste umărul meu. „Acum au ieșit toți afară."
Mă uit în jur și sînt toți acolo, în întuneric, pe trotuar. „Nu-i nimic. Nu contează."
„Mă crezi, frate?" Și ochii lui se uită în ochii mei cu o intensitate neobișnuită.
„Da," mă forțez să spun. „Desigur că te cred. Cineva a făcut o greșeală, asta-i tot."
„Știi, americancele astea au un fel de a-și purta gențile deschise tot timpul, își pot pierde banii oriunde. De ce mă acuză pe mine? Pentru că vin din Africa?" Lacrimi îi lucesc pe față. „Uite-o că vine."
Ada se apropie cu mersul ei drept, hotărît. Se duce la Boona și-i ia mîna. „Îmi pare rău pentru tot ce s-a întîmplat. Crede-mă. Nu merită atîta agitație. Sînt sigură că ești un om

foarte drăguţ şi," — şovăie — „cred că am pierdut banii, sînt sigură că i-am pierdut." Îl priveşte. „Nu face să te simţi jignit, îmi pare foarte rău."

„Nu ţi-am luat banii. Asta-i adevărul, nu i-am luat. Întreabă-l pe el." zice Boona şi mă arată cu degetul, mă trage de braţ, mă scutură: „Mă ştie de ani de zile, îţi poate spune că niciodată nu fur."

„Sînt sigură. Sigură."

Îl iau pe Boona de braţ. „Hai să uităm totul. Ne ducem acasă şi într-una din zilele astea o să bem ceva împreună şi-o să uităm totul. E bine?"

„Da," zice Ada. „Să uităm." Şi îi întinde mîna.

Boona o ia, mirîndu-se. O priveşte. „Eşti o fată foarte drăguţă. Cu adevărat. O fată foarte drăguţă."

„Sînt sigură că şi dumneata eşti un om drăguţ. Noapte bună."

„Noapte bună," zice el, după o lungă tăcere.

Apoi Boona mă sărută pe amîndoi obrajii. *„Au revoir, mon frère.*

„Au revoir, Boona."

Plecăm, lăsîndu-l acolo.

„I-a luat?" întreabă Vidal?

„V-am spus doar că l-am văzut," spuse Talley.

„N-are nici o importanţă acum." Mă uit înapoi şi văd silueta bondoacă a lui Boona dispărînd în stradă.

„Nu, n-are importanţă," spune Ada. „E aproape dimineaţă."

„Aş fi bucuros," începe Vidal bîlbîindu-se, „bucuros..."

Dar ea şi-a revenit. „Nu mă mai gîndesc la asta. Am petrecut minunat în noaptea asta, minunat." Se întoarce spre mine cu zîmbetul ei de ştrengar. „A fost minunat că te-am cunoscut. Sper să n-ai prea multe neplăceri pînă te obişnuieşti din nou cu Statele Unite."

„Nu cred că o să am neplăceri. Şi sper că nici dumneata."

„Nu cred că ăia ar putea face ceva care să mă mai surprindă."

„Încotro o luăm?" întreabă Vidal. „Sper că vă pot duce cu mine, cu taxiul."

Dar el locuieşte în arondismentul 16 şi nimeni nu merge în direcţia aceea. Îl conducem la staţia de maşini de lîngă ceas, la Odéon.

Ne privim unul pe altul în faţă, în lumina dimineţii care creşte. Are faţa obosită, cutată şi tristă. Îşi pune amîndouă mîinile pe umeri, apoi mă ia de gît. „Nu mă uita, Chico. Trebuie să te reîntorci ca să ne vezi. Mulţi depindem de tine, din multe puncte de vedere."

„O să mă întorc, n-am să te uit niciodată."

Înalţă sprîncenele şi zîmbeşte: *„Alors, adieu."*

„Adieu, Vidal."

„Sînt fericit că v-am întîlnit pe toţi." Se uită la Ada. „Poate ne mai vedem înainte să plecaţi."

„Poate. La revedere, Monsieur Vidal."

„La revedere."

Maşina se îndepărtează. „Vă părăsesc şi eu. Trebuie să mă duc acasă, să-mi trezesc fiul şi să mă pregătesc pentru călătorie."

Îi las în colț, sub ceasul care arată ora șase. Par stranii, pierduți și hotărîți, toți patru. Cînd mașina întoarce spre bulevard, le fac cu mîna și îmi răspund. Madame Dumont e în hol, spălînd pe jos.

„Mi s-a întors familia?" Mă simt foarte voios, nu știu de ce.

„Da, sînt toți acasă. Paul doarme încă."

„Pot să merg la el?"

Se uită surprinsă. „Desigur."

Intru în apartamentul ei, și apoi în camera unde doarme Paul. Stau aplecat deasupra patului lui mult timp.

Poate că gîndurile mele călătoresc spre el, trec prin el. Deschide ochii și-mi zîmbește. Își duce un pumn la ochi și întinde brațul. *„Bonjour, Papa."*

Îl ridic. *„Bonjour.* Cum te simți azi?"

„Nu știu încă."

Rîd. Îl urc pe umeri și ies cu el în hol. Madame Dumont se uită la noi cu fața ei bătrînă dar voioasă.

„Plecați în călătorie! Cum vi se pare?"

„Nu știe încă." Merg spre lift, cu Paul pe îndoitura brațului.

Ea rîde din nou. „O să știe mai tîrziu. Ce mai călătorie! *Jusqu'au nouveau monde!"*

Deschid liftul și intrăm. „Da, spre lumea nouă." Apăs pe buton, și liftul, cu mine și cu fiul meu, se înalță.

DIN SALBATICIE

Paul încă nu simțea ochii ei, ațintiți asupră-i. Ea îl urmărea. Se duse la fereastră, se uită afară prin oblon. Ea știu numai după profilul lui că nu era o zi frumoasă. Din profil, toate contradicțiile care o uluiau păreau că se dezvăluie. Avea un gît de băietan, cam subțire, suportînd un cap care părea mai mare decît era cu adevărat din cauza plantației groase de păr negru, creț, care era adesea prea lung, sau uneori mult prea scurt. Avea fruntea lată și înaltă, dar austeritatea ei era contrazisă de un nas scurt, bont, aproape caraghios de cîrn. Și o gură mare, cu buze grele, senzuale, care sugera o anumită cruzime imprimată pe ea cînd era căzută, dar arăta ca masca unei comedii cînd rîdea. Corpul îi era acoperit cu excesiv de mult păr negru, și dovedea, zicea ea, deoarece negrii erau în general mai puțin păroși decît albii, că rasa neagră, de fapt, se depărtase de maimuță mai mult decît cea albă. Alți oameni nu-i vedeau frumusețea, ceea ce pe ea o uluia: ca și cum ai putea crede că soarele e ceva obișnuit! Stătea și se așeza într-un fel neglijent, ăsta era adevărul, și umerii începeau deja să i se rotunjească. Și era fiul

unui om sărman, un orășean, așa că trupul lui nu putea reaminti nimănui de statuile lui Michelangelo așa cum pretindea ea — în mod „fantastic", zicea el ; nu avea nici voluptatea, și nici forța. Era economic, încordat, tare, și mărturisea doar agilitatea celor sărmani, care dansează mereu cu o treaptă deasupra infernului.

Se depărtă de fereastră, părînd plictisit. Ruth închise ochii. Cînd îi deschise, el dispărea în holul întunecos care ducea la baie. Se întrebă cînd venise acasă noaptea trecută ; dacă nu cumva e mahmur ; auzi apa curgînd la baie. Se gîndi că probabil nu venise de mult. Era foarte sensibilă la plecările și la venirile lui și se trezise de multe ori numai o clipă după ce el, fără odihnă, la două jumătate noaptea, închisese ușa în urma lui. Atunci nu se mai prindea somnul de ea. Stătea lungită în patul devenit un pat de cenușă și cărbuni încinși, în timp ce imaginația trăia insistent fiecare dezastru pe care-l putea concepe, de la acela de a fi părăsită pentru o altă femeie, pînă la sfîrșitul lui la morgă. Și cum noaptea pălea, de la negru spre cenușiul luminii de zi, telefonul începea să pară o altă prezență în casă, așezat nu departe de ea, ca o pisică mare, răuvoitoare, care ar fi putut, în orice moment, cu un strigăt înfiorător, să-i risipească viața ca niște mădulare dezmembrate prin camera mică. Erau locuri unde l-ar fi putut căuta, dar n-ar fi telefonat acolo nici moartă. La urma-urmei, el îi atrăsese atenția doar o dată — și ea era hotărîtă să nu-i mai dea o a doua ocazie — că nu erau căsătoriți. Adesea se scula din pat, cu șalele reci și corpul tremurînd, se îmbrăca, își bea

cafeaua și se ducea la lucru fără să-l vadă. El o suna mai tîrziu la slujbă. Ea apuca să bea la prînz mai multe pahare, așa că reușea să fie foarte degajată la telefon, ca și cum în dimineața aceea el s-ar fi trezit doar un pic mai tîrziu decît ea. Dar în momentul în care punea receptorul jos, îl ura. I se făcea rău de toate răzbunările ce-i treceau prin minte. Apoi se ura pe sine ; gîndindu-se cum o schimbase, împodobind-o cu dragoste și ură, îl ura și mai mult. Nu-și putea reprima sentimentul că el o trata așa, numai pentru că era o fată de culoare. Atunci trecutul și prezentul amenințau s-o înghită. Știa că nu e dreaptă ; dar nu se putea abține ; se gîndea la psihiatrie ; se vedea transformată, în pace cu lumea, cu propria ei culoare, cu ea însăși, alături de un bărbat de culoare nedeterminată, pe care l-ar fi găsit cine știe unde. După călătoria asta în jurul creierului, plînsă și hotărîtă să se îndrepte, vedea fața lui Paul, care, atunci, avea puterea să o împace chiar și cu cel mai de jos cerc al iadului.

După slujbă, în drum spre casă, se oprea ca să mai bea ; cumpăra Sen-Sen ca să dispară mirosul ; cînd intra pe ușă, arbora cel mai firesc zîmbet, așa cum el o săruta în modul cel mai firesc.

Știa că avea s-o părăsească. Se simțea în mersul lui, în felul de a vorbi, în ochii lui. Voia să plece. Parcă se ghemuise, gata de săritură. Și nici nu era vorba de o rivală. Nu se ducea la o altă femeie. Voia pur și simplu să plece. Se putea întîmpla astăzi, mîine sau peste trei săptămîni ; se sfîrșise, nu mai putea face nimic ; nici măcar nu se putea salva pe sine, luîndu-i-o înainte. Ea n-avea

unde să plece, îl voia doar pe el. Încercase din toate puterile să dorească alți bărbați, era încă tînără, avea douăzeci și șase de ani, și nu se putea plînge că duce lipsă de prilejuri. Dar tot ce știa despre alți bărbați era că nu erau Paul.

Prin obscuritatea culoarului, el reveni în cameră, și, apropiindu-se de capul patului, își aprinse o țigară. Ea îi zîmbi.

„Bună dimineața," zise. „Îmi aprinzi și mie una ?"

O privi cu un zîmbet somnoros și ușor rușinat. Fără nici un cuvînt, îi oferi țigarea aprinsă, își aprinse alta și apoi se strecură în pat, tremurînd ușor.

„Bună dimineața," zise apoi. „Ai dormit bine ?"

„Foarte bine. Dar tu ? Nu te-am auzit cînd ai venit."

„Am pășit foarte încet," zise el în doi peri, întorcîndu-și corpul mare către ea și punîndu-și capul pe pieptul ei. „N-am vrut să te trezesc. Mi-a fost frică să nu mă lovești cu ceva."

Ea rîse : „Cînd ai venit ?"

„Oh," își înălță capul, trăgînd din țigară, jumătate încruntîndu-se, jumătate zîmbind, „de vreo oră sau așa ceva."

„Ce-ai făcut ? Ai găsit o altă cîrciumă ?"

„Nu. M-am întîlnit cu Cosmo. Ne-am dus la el să ne uităm la niște tablouri noi pe care le-a făcut. A deschis o sticlă, am stat un pic."

Îl știa pe Cosmo și nu avea încredere în el. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani și avusese două neveste ; nu credea că femeile valorează prea

mult. Era sigură că Cosmo îl sfătuise pe Paul cum să scape de ea ; își putea imagina, sau credea că-și poate imagina, cum vorbise despre ea, și-și simți pielea strîngîndu-se. În aceeași clipă, deveni conștientă de căldura trupului lui Paul.

„Despre ce-ați vorbit ?"

„Despre pictură, despre tablourile lui, ale mele, ale tuturor."

În timpul zilei, în timp ce ea era la lucru, Paul picta în camera din spate a acestui apartament din Village, criminal de scump, înghesuit, în care lumina era proastă și în care nu exista nici o cameră suficient de mare ca să te poți depărta de o pînză și s-o poți privi. Cele mai multe tablouri ale lui Paul erau depozitate la un prieten. Dar mai erau destule îngrămădite lîngă pereți, pe dulap sau pe masă : ar fi făcut o expoziție personală abundentă. „Măcar de-ar fi bune de ceva," zicea Paul, care muncea din greu. Ea știa asta, deși el o spunea cam des. O știa după expresia feței lui, după singurătatea lui, după încordarea lui, de frînghie atît de întinsă încît devine nespus de periculoasă de atins. Și după istovirea, cu totul deosebită, cu care, uneori, se întindea în pat.

Ea credea — bineînțeles — că picturile lui sînt foarte bune, dar el nu-i lua în serios părerile. „Ești dulce, caraghioaso," zicea el uneori, „dar știi, nu ești prea deșteaptă." Ea nu se putea mîngîia cu ce adăuga : „Slavă Domnului. Urăsc femeile deștepte."

Își amintea acum cît de proastă se simțise cînd era vorba despre muzică, tot timpul cît trăise cu Arthur, un bărbat ca și ea de culoare,

care cînta la clarinet. Totuși descoperea astăzi, după atît de mulți ani de la despărțire, cît de multe învățase de la el — nu numai despre muzică, din păcate. Dacă rămîn în caruselul ăsta, am să devin desăvîrșită, exact genul de fată cu care nici un bărbat nu se căsătorește.

Se strînse lîngă Paul, jucîndu-se cu degetele în părul lui. El stătea liniștit. Tăceau.

„Ruth," zise el în sfîrșit. „M-am gîndit..."

Dintr-o dată era toată numai atenție. Trase din țigară, cu degetele jucîndu-se încă prin părul lui, ca și cum s-ar fi jucat într-o apă.

„Da ?" murmură ea.

Se întrebase întotdeauna dacă, atunci cînd va veni momentul, va putea să-l ajute, să-l facă să-i fie mai ușor, sau mai greu. Încă nu știa. El se ridică într-un cot, uitîndu-se la ea. Îi întîlni ochii, sperînd că proprii ei ochi nu reflectă altceva decît o calmă curiozitate. El continuă s-o privească, și-și puse mîna pe părul ei întunecat și scurt. Apoi: „Ești o fată bună," zise el, fără nici o legătură și se aplecă s-o sărute.

Cu un sărut ! se gîndi ea.

„Tatăl meu n-ar spune asta, dacă m-ar vedea acum. La ce te-ai gîndit ?"

El o privea fără să spună nimic, cu o expresie pe care ea n-o putea descifra.

„M-am gîndit că e timpul să încep să-ți fac portretul. Trebuie să-l încep numaidecît."

Ea simți, foarte ascuțit, că nervii lui îl trădaseră. Dar simți, în același timp, că decizia de a-i face portretul, acum era un mijloc de a se depărta de ea destul ca să poată fi în stare să-i spună adevărul. De altfel, îi spusese că ar putea

face ceva minunat din ea, pe pînză — era o nebunie să lase să-i scape prilejul. Probabil Cosmo îi spusese asta. Fusese întotdeauna flatată de dorința lui de a o picta, dar acum dori ca el să orbească chiar în această clipă.

„Oricînd," zise ea și, neputînd rezista : „Am să fac parte dintr-o galerie ?"

„Daa. Probabil că o să te vînd cu o mie de dolari," și o sărută din nou.

„Nu-i prea frumos ce spui," murmură ea.

„Ești o fată ciudată. Cum să nu fie frumos, dacă e vorba de o mie de dolari ?"

Se aplecă peste ea ca să-și stingă țigara în scrumiera de lîngă pat ; o luă și pe a ei și o stinse. Căzu lîngă ea și-i puse mîna pe sîni.

Ea încercă : „Bine, dacă o să faci asta destul de des, poate n-o să mai fie nevoie să lucrez."

Brațele lui erau încordate, dar ea nu-și dădu seama dacă încordarea lor se datora dorinței ; i se păru că se străduia să-i distragă atenția. „Să fac destul *ce* ?" zîmbi el.

„Ai zis că sînt o fată bună."

„Ești una dintre cele mai bune fete pe care le-am întîlnit vreodată," zise Paul, grav. „Ești. Mă întreb adesea..."

„Ce anume ?"

„Ce-o să se întîmple cu tine ?"

Se simți ca un rîu care încearcă să curgă prin două albii deodată : se simți contractîndu-se, depărtîndu-se de el, și în același timp revărsîndu-se către el ; știa că el o simte. „Dar atîta timp cît ești cu mine," — zise ea, și nimic n-o mai putu ajuta, era gata să plîngă ; își ținu fața în mîini, apăsîndu-se mai mult în el — „atîta timp cît

ești cu mine," Paul avea fața albă, ochii aprinși, în el se dădea o luptă. Tot ceea ce îi despărțise umplu pentru moment spațiul mic dintre ei. Apoi vălurile obișnuinței și ale dorinței le acoperiră ochii.

„Viața e foarte lungă," zise Paul. O sărută. Suspinară. Și încet ea se abandonă, deschizîndu-i-se ca un continent negru, înnebunită, delirînd, oarbă, orbită de intrarea unui muritor strălucitor ca dimineața, alb ca laptele.

Cînd plecă de acasă, el încă mai dormea. Pentru că întîrziase și pentru că ploua, se strecură într-un taxi, prin străzile din Village — care încă amintea, vag, că omul poate avea o viață a lui — scăpînd dintre reclamele sinistre din Manhattan. Blocuri, scuaruri și semne de circulație, piatră, oțel și sticlă cît putea cuprinde ochiul, totul înălțîndu-se, ridicîndu-se către cer, dar fără să ajungă la el. Oamenii, atît de înconjurați de înălțimi încît pierduseră orice sens adevărat a ceea ce înseamnă înălțimile, semănau totuși cu aceste rigidități cenușii și păreau, în frenetica lor agitație, oameni care fug dintr-un oraș în flăcări. Ruth care nu se depărtase de prea mult timp de copaci și de pămînt, simțise la început că nu va fi niciodată în stare să trăiască pe o insulă atît de excentrică ; visase, de exemplu, înainte de a sosi, că se va putea plimba pe malul rîului. Dar, în afară de dificultatea concretă a realizării acestei ambiții, care nu era de neglijat, era evident că o fată singură plimbîndu-se lîngă rîu nu putea decît să se aștepte să cadă, pradă atît huliganilor cît și spărgătorilor liniștii publice. Dar se resemnase, și visul — ca și alte vise — fu-

sese abandonat. Pentru ea, ca și pentru cei mai mulți din Manhattan, pomii și apa încetaseră să mai fie realități ; peisajul nervos, concret al orașului începuse să devină peisajul minții ei. Și curînd, mintea ei, ca și viața pe insulă, deveni incapabilă de flexibilitate, de mișcare exterioară ; putea doar să țipe, urcînd în abstracții fără înțeles, sau să cadă în cruzime și confuzie.

Lucra la o companie de asigurare care, recent, devenise suficient de progresistă ca să angajeze și negri. Asta însemna că lucra într-o atmosferă atît de încărcată cu bunăvoință interrasială, încît nimeni nu mai visa să spună vreodată adevărul despre ceva. Adevărul ar fi părut, și poate ar fi fost, un act prea răutăcios. Mai exista un singur negru, un bărbat, un oarecare domn Davis, care era plasat foarte sus. Era expert, se pare, în chestiunea asigurării negrilor, de unde Ruth ajunsese la concluzia complet lipsită de generozitate, că era expert în escrocarea cît mai multor negri, rămînînd nu numai în bune relații cu legea, dar fiind și onorat cu o medalie pentru bune relații între rase. Îi dicta și ei uneori — dar nu întotdeauna. Celelalte fete, manifestînd o camaraderie aspră, de asociație de tineret, ceea ce făcea arhaică problema oricărei sincerități, îl găseau „minunat" și se întrebau dacă era însurat. Ruth era incapabilă de asemenea speculații. Era foarte improbabil că vreuna din aceste fete s-ar fi dus să danseze cu domnul Davis, era imposibil de crezut că ar fi avut ambiția să ajungă în patul lui, matrimonial sau nu, și totuși, lipsindu-i orice ambiție concretă față de el, aviditatea lor în ceea ce-l privește nu era explicabilă. Dar erau toate incredibil de ino-

cente și o făceau să se rușineze de corpul ei. În același timp îi trebuia, în timpul pauzelor exasperante în care beau cafea împreună, o mare voință și o mare putere ca să nu scoată din portofel fotografia lui Paul și s-o fluture înaintea lor zicîndu-le: *„N-o să puneți niciodată mîna pe domnul Davis. Dar uitați-vă ce v-am luat eu vouă!"* Fața ei în astfel de momente le permitea să tragă concluzia că ea însăși plănuia să-l seducă pe domnul Davis. Poate că datorită acestei presupuneri, în ciuda telefoanelor pe care le primea de la Paul, își permiteau să discute despre domnul Davis atît de liber în fața ei, și simțeau de asemenea, într-un mod incoerent, că aceste discuții erau o dovadă a democrației lor. Ea nu-l găsea pe domnul Davis „minunat", deși socotea că arată destul de bine, strălucitor chiar, în acel fel strălucitor, solid și serios pe care îl au unii negri.

Lîngă birou vizibilă de la fereastra ei, era o capelă mică, cenușie care părea să se fi furișat în piața aceea, dînd o senzație de contrabandă. O cruce urîtă de neon ieșea în afară, deasupra trecătorilor, proclamînd: „Isus ne mîntuie." Astăzi, cum se apropiase ora mesei, începuse ca de obicei să se frămînte, întrebîndu-se dacă să-i telefoneze lui Paul sau să-i aștepte telefonul; se trezi uitîndu-se la cruce, foarte iritată, gîndindu-se la copilăria ei. Telefonul suna, suna, dar nu pentru ea; începu să simtă nevoia să bea ceva. Se gîndi că Paul dormea, în timp ce ea bătea la mașină, și se simți insultată, apoi se gîndi la picturile lui, și deveni maternă; la brațele lui, se opri să-și aprindă o țigară, aruncînd

cele mai miloase priviri fetei cu care împărțea biroul, care era încă îndrăgostită de Frank Sinatra. Cu toate acestea, în timp ce țigara mai ardea și fumul îi gîdila nările și clopoțelul mașinii de scris suna la intervale scurte, ca niște semnale scăpărînd pe o cale ferată, recăzu în amărăciune, rușine și furie: fusese prinsă într-o cursă; Paul era cursa. Voia un bărbat numai al ei, voia copii, și tot ce-și putea închipui azi era o viață în care bătea la mașină, în timp ce Paul dormea, sau o viață în care bătea la mașină fără Paul. Și începu să invidieze fata bondoacă îndrăgostită de Frank Sinatra, deoarece ea se va căsători într-o zi, evident, cu un ins mult mai prejos decît Frank Sinatra, și probabil va face copii, așa cum Detroit-ul face mașini, și nu va ofta niciodată după vreo vedetă de cinema, deși se dusese toată viața la cinema ca să vadă vedete.

„Isus ne mîntuie." Începu să se gîndească la vremea nevinovăției ei, petrecută în Sud, unde rămăseseră mama, tatăl și fratele ei mai mare. Avea și o soră mai mare, măritată, cu mulți copii, la Oakland, și o soră mai mică, cîntăreață într-un bar modest din New Orleans. Mai erau rudele tatălui ei care locuiau în Harlem și era sigură că îi scriau plîngîndu-se că nu-i vizita niciodată. Ca și tatăl ei, rudele mergeau zelos la biserică, deși, spre deosebire de tatăl ei, religia lor era puternic amestecată cu o respectabilitate oportunistă, și cu ambiția unei societăți mai înalte, în care să ocupe și ei un loc bun, ceea ce tatăl ei disprețuia. Ambițiile le viciaseră ceea ce tatăl numea „adevărata" religie, și ceea ce rămăsese din

această religie era de fapt un resentiment, o dorință de compensație care îi împiedica să înțeleagă ceva despre realitățile concrete ale Nordului, acest Nord care-i făcea să fie atît de servili și în același timp atît de veninoși.

Nevinovăția ei. Erau mulți ani de-atunci. Își amintea casa, săracă și urîtă, departe de alte case, goală și fragilă pe pămîntul pietros, ca o cutie de carton întoarsă cu fundul în sus. Și era întuneric înăuntru ca într-o cutie; cînd ploua se infiltra apa, cînd bătea vîntul îngheța, în iulie cu greu putea sta în ea. Încercaseră să lingușească pămîntul, care însă de mult nu mai dădea nimic. Cu timpul au început să depindă din ce în ce mai puțin de pămînt, din ce în ce mai mult de bărcile de pescuit stridii, și de salariile și rămășițele aduse acasă de mama lor, și apoi chiar de ea, de la bucătăriile albilor din oraș. Maică-sa se lupta și azi în bucătăriile albilor murmurînd dulci imnuri religioase — micuță, cu ochii blînzi și smeriți, iar tatăl muncea încă pe bărcile care aduceau stridii; puteau muri și mîine, după o viață de muncă, și nu aveau un ban pentru hainele de înmormîntare. Fratele ei, încă necăsătorit, avînd aproape treizeci de ani, vagabonda prin oraș însoțit de o reputație periculoasă, îmbătîndu-se și trăind de pe urma femeilor pe care le omora cu felul lui nemaiîntîlnit de a face dragoste. Părinții se temeau de el, deși repetau în fiecare scrisoare că el și toți copiii lor sînt în mîinile lui Dumnezeu. Ruth deschidea fiecare scrisoare cu un sentiment de vinovăție, cu frică, așteptînd de fiecare dată să afle catastrofa care avea, în sfîrșit, să-i copleșească

familia, anticipînd, de asemenea, cu o supărare egoistă care se adăuga sentimentului de vinovăție, o călătorie necesară și forțată, o întoarcere acasă în haine de doliu, supraviețuitorii adunați la un loc ca să aducă un ultim salut mortului, a cărui moarte se datora cu siguranță, în parte, indiferenței celor rămași în viață. Îi scrisese de multe ori fratelui ei să vină în Nord, și-i ceruse surorii din Oakland s-o susțină în această pledoarie. Dar știa că fratele ei nu va veni în Nord — din cauza ei. Încă din copilărie îl batjocorise și-i înveninase sufletul: ea era unul din motivele pentru care se apucase de băutură.

Cîntecul mamei, pe care îl murmura desigur și acum în fiecare seară, pe străzi, în drum spre casă, începea cu întrebarea: *Ce-ai simțit cînd ai ieșit din sălbăticie?*

Își amintea de maică-sa, jumătate mormăind, jumătate cîntînd, cu un ritm încordat și sigur, care l-ar fi făcut pe oricare cîntăreț de blues să asculte cu atenție (deși se gîndea că cel mai bine era să nu-i spună asta mamei sale:)

Come out the wilderness,
Come out the wilderness.
How did you feell you come out
the wilderness,
Leaning on the Lord? [1]

Și răspunsurile erau multe:

[1] Ieșit din sălbăticie, / Ieșit din sălbăticie. / Ce-ai simțit cînd ai ieșit din sălbăticie, / Sprijinindu-te de Domnul?

O, sufletul meu s-a simţit fericit!

sau:

Am strigat Aleluia!

sau:

Mulţumesc lui Dumnezeu!

Ruth îşi termină ţigara, privind străzile hidoase ale New York-ului, reci ca piatra, şi se gîndi cu o teamă nouă şi stranie la mama ei. Fusese odată tînără ca şi ea. Probabil fusese drăguţă, plînsese, tremurase şi ţipase sub îmbrîncirile grosolane ale celui care era stăpînul şi viaţa ei, copiii o loviseră în pîntec şi ieşiseră din ea ţipînd şi sfîrtecînd-o. Ieşiseră la lumină şi apoi intraseră în sălbăticia de-afară; dar ea îi încredinţase mîinilor Domnului. Nu cunoscuse decît munca şi tristeţea, fără nici o mîngîiere, fusese nevoită să înfrunte în fiecare zi a vieţii ei aceleaşi amănunte, întîmplări veşnice, cicălitoare, infinite; era clar că nu ajunsese la nimic, cum mai putea să cînte?

„Isus ne mîntuie." Stinse ţigara şi o senzaţie de deznădejde, de dezastru, trecu prin ea ca o ceaţă. Îşi dorea în momentul ăsta, din toată inima, să nu fi plecat niciodată de acasă. Să nu-l fi întîlnit niciodată pe Paul. Să nu fi fost niciodată atinsă de albul lui. Şi-ar fi găsit un negru mare, greoi, plin de rîs şi suspin şi bunăvoinţă, un bărbat în miezul căruia ar fi ars un foc constant şi fără fum. S-ar fi dăruit lui şi ar fi fost femeie, ar fi avut copii şi ar fi găsit, în ciuda tu-

turor umbrelor pe care viaţa i le-ar fi oferit, pacea de neînlocuit care ar fi făcut-o să îndure toate celelalte.

Plecase de acasă mai mult din întîmplare; în parte, datorită fratelui ei. El se obişnuise prea mult să creadă că era doar surioara lui adorată, preţioasă, ca să recunoască schimbările care avuseseră loc în ea. El însuşi, ajuns la viaţa sexualităţii, nu se mai putea înţelege cu ea ca şi înainte — el, de bună-credinţă, ar fi negat asta, ceea ce nu făcea situaţia mai puţin adevărată. Cînd avea şaptesprezece ani, fratele ei o surprinsese într-un grajd cu un băiat. Nu se întîmplase nimic între ea şi băiatul acela, deşi nu se ştie ce s-ar fi întîmplat dacă fratele ei n-ar fi intrat. Ea, vinovată întru totul, afară de actul final, nu putuse ierta nici pînă astăzi saltul lui imediat către concluzia cea mai evidentă. Începuse să plîngă înainte ca el s-o lovească; taică-său trebuise să alerge să-l scape pe băiat din mîinile lui. Ea striga inocenţa lor, într-o disperare încăpăţînată, pentru că băiatul era bătut prea tare ca să fie capabil să vorbească şi era clar că nimeni n-o credea. Ţipă în sfîrşit: „Aş fi vrut să se întîmple, aş fi vrut să se întîmple." Tatăl o plesni. Fratele îi aruncă o privire şi zise: „Împuţito... împuţito... negresă împuţită..."

Apoi maică-sa fusese nevoită să păşească între tată şi fiu. Ea fugise şi stătuse mult timp în întuneric, pe deal, singură, tremurînd. Şi se simţea murdară, simţea că niciodată, nimic n-o va putea face curată din nou.

După asta, ea şi fratele ei abia-şi mai vorbeau. O rănise atît de adînc, încît nu-l mai putea

privi în ochi. Taică-său o trăgea la biserică, ca s-o facă să se căiască, dar ea era la fel de încăpățînată ca și taică-său, îi spunea că n-are de ce să se căiască. Și îi evita pe toți, ceea ce a fost cel mai periculos lucru care i se putea întîmpla, pentru că atunci cînd l-a întîlnit pe muzician, pe Arthur, care era cu peste douăzeci de ani mai bătrîn decît ea, a fugit îndată cu el la New York. A trăit cu el mai bine de patru ani. Nu-l iubise tot timpul; la sfîrșit nu știa pur și simplu cum să scape de dominația lui. El nu se bucurase niciodată prea mult de vreo realizare de-a lui, dar voia ca ea să devină cîntăreață; și probabil că încetase să-l mai iubească tocmai cînd devenise clar că n-are nici un pic de talent. Asta îl dezamăgise mult, dar fiind prea mîndru o făcu să meargă la școala de steno-dactilografie, să fie atentă la accent și la gramatică, și se bucura cînd o vedea bine îmbrăcată. Prin el, scăpă de sentimentul că era neagră și urîtă; îndată ce s-a întîmplat asta, a fost în stare să-l părăsească. Părăsind Harlemul și rudele de acolo, se îndreptă spre Village, unde în fine își găsi o slujbă de chelneriță într-unul din restaurantele acelea cu lumînări pe masă. Aici, după un an sau așa ceva, și după mai multe legături din ce în ce mai dezastruoase și mai disperate, îl întîlnise pe Paul.

Telefonul sună la cîteva mese depărtare de ea, și în același moment i se spuse că domnul Davis o cheamă la el. Era sigură că Paul era cel care telefonase, dar își luă blocul și porni spre biroul confortabil al domnului Davis. Ci-

neva ridică receptorul, oprind sunetul, și ea închise ușa biroului în spatele ei,

„Bună dimineața!“ zise ea.

„Bună dimineața,“ răspunse el, și se uită afară pe fereastră. „Deși între noi, am văzut și dimineți mai bune. Asta nu e grozavă.“

Se așeză cu creionul pregătit, privindu-l întrebător.

„Cum îți place slujba dumitale?“ o întrebă.

Nu se așteptase la întrebare, ceea ce o făcu imediat neîncrezătoare și bănuitoare; îl suspectă fără un motiv evident, ca și cum ar fi fost spionul companiei.

„E plăcută,“ zise ea atentă, cu un ton de *doamnă*, și se uită hipnotic la el, ca și cum el ar fi fost gata să-i facă cine știe ce, prin cine știe ce magie, și ea trebuia să reziste farmecelor lui.

„Ai intenția să faci carieră?“

Îi dădea mai multă atenție în dimineața asta decît îi dăduse vreodată, și ea făcu la fel. Zîmbi. „Cred că asta depinde de cît noroc am.“

El rîse — poate cam prea gălăgios, dar poate că nu era destul de obișnuită cu felul lui de a rîde. Deodată îi apăru în minte fratele ei.

„Ei bine,“ spuse el, „crezi că norocul te-ar putea scoate într-un viitor apropiat din biroul ăsta?“

„Nu. Nu pare prea posibil,“ și rîseră împreună. Dar ea se întrebă dacă el ar mai rîde dacă ar ști de Paul.

„Dacă nu te superi că vorbesc așa, atunci să știi că *eu* sînt norocos.“ Culese niște hîrtii de pe birou, arborînd deodată un aer de afaceri, repede

de tot, ca și cum și-ar fi pus dintr-un singur gest pălăria. „E vorba de niște schimbări care se fac pe aici — bănuiesc că ai auzit de ele." Zîmbi. Apoi, brusc: „O să am nevoie de o secretară. Ți-ar place? O să-ți crească salariul, desigur," tuși el.

„Ar fi minunat," se auzi ea vorbind înainte de a avea timp pentru o reflecție mai amară; avansarea ei profesională reprezenta probabil dimensiunea absolută a norocului ei. Și îi fu rușine de gîndul, pe care nu-l putu reprima, că Paul va hoinări probabil și mai mult dacă va ști că ea cîștigă mai mulți bani.

Se decise să nu-i spună, și se întrebă cît va dura această hotărîre.

Domnul Davis o privi cu o atenție aproape personală. Urmă o pauză scurtă și încordată. „Bun," zise el la sfîrșit. „Mai sînt cîteva detalii: să obțin un birou mai mare," rîseră amîndoi, „dar ai să afli dumneata personal în cîteva zile. Am vrut întîi să te întreb." Se ridică și îi întinse mîna. „Sper să-ți placă să lucrezi cu mine," spuse. „Mie îmi place să lucrez cu dumneata."

Ea se ridică și-i strînse mîna, zăpăcită să descopere că ceva din simplitatea lui o emoționase foarte adînc. „Sînt sigură că îmi va place," spuse cu gravitate. „Și vă mulțumesc foarte mult." Găsi ușa cu spatele.

„Domnișoară Bowman," zise el aspru — și se opri. „Dacă aș fi în locul dumitale, n-aș comunica nimic celorlalte fete," continuă el, dînd jenat din mînă. Acum părea de-a dreptul copilăros. „E mai bine să vină totul de sus."

„Înțeleg," zise ea repede.

„De asemenea, nu te-am cerut pe dumneata dintr-un considerent rasial. Pari într-adevăr cea mai capabilă dintre toate fetele."

„Înțeleg," repetă ea; încercau amîndoi să zîmbească. „Și încă o dată, vă mulțumesc." Închise ușa în urma ei.

„Te-a căutat un bărbat la telefon," îi spuse fata bondoacă. „A zis că o să sune din nou."

„Mulțumesc." Văzu că fata avea chef de vorbă, așa că studie ocupată niște hîrtii de pe birou și se retrase în spatele mașinii de scris.

Fata cea bondoacă plecă să-și ia prînzul și Ruth decise fără nici o tragere de inimă că se putea duce și ea, după ce Paul o va suna din nou.

„Alo. Cum merg lucrurile pe-acolo?"

„Prost. Ce-i cu tine? Te-ai sculat deja?"

„Ce vrei să spui prin *deja?*" Suna ușor iritat, deși încerca să nu sune în felul ăsta; ca un semnal: o să înceapă furtuna. „E aproape ora unu. Am de lucru, știi bine."

„Da. Știu." Dar nu reuși să-și rețină tonul sardonic.

Tăcere.

„Vii direct acasă?"

„Da. Ai să fii acasă?"

„Daa. După-masă mă duc în oraș cu Cosmo, să vorbesc cu un tip de la o galerie. Cosmo crede că i-ar putea plăcea tablourile mele."

„Oh!" — și se gîndi: Blestemat fie Cosmo! — „E minunat, Paul. Sper să iasă ceva din asta."

Nu putea ieși nimic. Proprietarul galeriei va fi evaziv — dacă exista un proprietar, dacă se ducea într-adevăr la o galerie — și apoi Paul

și cu Cosmo se vor îmbăta. Și va auzi (în timp ce va dori să fie liberă, să fie oriunde în altă parte, cu oricine altcineva), va auzi de la Paul o mulțime de adevăruri despre cît de stupizi pot fi negustorii de artă, cît de incestuoasă a devenit arta, cît e de imposibil să mai faci ceva, orice — între timp ochii lui fixînd totul cu o intensitate de bețiv, ochii lui în același timp aroganți și defensivi.

Cea mai mare parte din ceea ce spunea el era adevărat, și ea știa asta, și nu era vina lui.

Nu era vina lui. „Daa. Și eu sper. Cred că am să-i pot duce cîteva din acuarelele mele, cîteva schițe — știi, lucrurile cele mai *evidente* pe care le am."

Hotărîrea asta nu părea să fie chiar la mintea cocoșului, dar ea nu știa cum să exprime în cuvinte obiecțiile ei nesigure. „Cred că așa trebuie să faci. La ce oră trebuie să fii acolo ?"

„Pe la trei. Mă întîlnesc cu Cosmo acum să luăm masa."

„Oh," — și pe un ton ușor — „de ce nu comandați măcar de data asta prînzul înainte de a comanda cocktail-urile ?"

El rîse și era clar că nu era mai amuzat decît ea. „Ei bine, Cosmo mă invită, așa că o să-l las pe el să comande."

Touché. Îi tremura mîna ținînd receptorul. „Sper să ajungeți la galerie, și să nu cădeți lați pe jos."

„Nu te îngrijora." Apoi, dintr-un suflu — ea recunoscu tonul înainte de a înțelege cuvintele, era tonul acela al lui prin care-i spunea : nu-poți-

să-zici-că-n-am-fost-cinstit-cu-tine : „Cosmo zice că proprietarul galeriei are o fată."

Dar-ar Dumnezeu să te ia de bărbat, se gîndi ea. Sper să se mărite cu tine și să te ducă la Istanbul, pentru totdeauna, undeva de unde să nu mai aud niciodată măcar o vorbă despre tine, ca să pot respira o clipă, să scap.

Dar rîseră amîndoi, un rîs conspirativ și sofisticat, ca rîsul șoptit, după whiskey, al unei perechi într-un bar de noapte. „Ei," zise ea, „e drăguță ?"

„Trebuie să fie vreo scroafă. A avut deja doi soți, amîndoi pictori."

Ea rîse din nou. „Unde le-a îngropat cadavrele ?"

Cu adevărat amuzat de data asta, dar destul de sinistru :

„Unul a eșuat la balamuc, iar celălalt s-a preschimbat într-o zînă și a fost văzut ultima dată dansînd cu niște soldați în Majorca."

Acum rîseră amîndoi și undele dintre ei murmurau, cu o prietenie senină, prietenia pe care sperau amîndoi s-o simtă unul pentru altul, într-o zi. „O adevărată scroafă. E mai bine să bei ceva înainte."

„Mă-nțelegi ? Dar Cosmo zice că totuși se pricepe la pictură."

„Se pare că n-a avut prea mult noroc cu pictorii. Tu o să alungi poate piaza rea."

„Poate. Urează-mi noroc. Ar fi plăcut să descarc ceva din grămezile mele de tablouri."

Ai toate șansele, se gîndi ea. „Mă suni mai tîrziu ?"

„Daa. În jur de trei jumătate, patru, îndată ce plec de acolo."

„Perfect. Să fii cuminte."

„Și tu. La revedere."

„La revedere."

Puse jos receptorul, încă amuzată, încă tremurînd. De fapt, el o sunase. Dar probabil că n-ar fi sunat dacă n-ar fi nutrit într-adevăr speranța că fiica proprietarului galeriei o să-l găsească interesant; în acest caz ar fi trebuit să-i vorbească lui Ruth despre ea, și era mai bine să aibă terenul pregătit. Paul își pregătea întotdeauna terenul pentru o ispravă deosebită, sau o fugă, sau altceva; era motivul pentru care îi spunea lui Ruth dinainte „totul". A spune totul e un mijloc foarte bun de a-ți păstra secretele. Secrete ascunse în inima miezului de noapte, care de-abia așteaptă să fie trase la lumină, și asta se și întîmplă, întotdeauna în miezul nenorocos al unei zile. Dar secretele învăluite în lumina candorii îl fac să eșueze și pe cel mai hotărît și mai agil inspector, pentru că lumina e întotdeauna schimbătoare și dovedește că ochiul nu poate fi crezut. Ruth știa despre Paul aproape tot ceea ce era de știut, îl știa mai bine decît oricine de pe pămînt, numai că nu-l știa destul de bine ca să-l împiedice de a mai fi Paul.

În timp ce aștepta liftul, își dădu seama cu uimire că dorea într-adevăr ca fata proprietarului galeriei să-l ia pe Paul. Speranța asta era ca disperarea cuiva care suferă de o durere de dinți și care, ca să pună capăt durerii, e gata să se arunce pe fereastră. Dar se trezi întrebîndu-se dacă dragostea trebuia să fie chiar ca o durere

de dinți. Dragostea trebuia să fie — ieși din lift, întrebîndu-se o clipă pe ce drum s-o apuce — un mijloc de a te elibera de vinovăție și de spaimă. Dar de amprenta lui Paul nu se va elibera niciodată. Avea putere asupra ei nu pentru că era liberă, ci pentru că era vinovată. Ca să-și impună puterea asupra ei, era suficient să mențină trează senzația ei de vinovăție. Asta nu intenționat, ci din intuiție și dintr-un instinct al propriei lui comodități, pe care îl avea într-o proporție copleșitoare. Contactul cu el, care ar fi trebuit s-o înalțe, n-o ridica decît ca s-o poată trînti jos cu mai multă putere; de cîte ori o atingea, devenea mai neagră și mai murdară; cel mai singuratic loc sub cer era pentru ea îmbrățișarea lui Paul.

Și totuși, se arunca în brațele lui cu elan și speranță. Se crezuse odată fericită. Fusese oare mîndră că el era alb? Dar ea fusese cea care ținea seamă de culoare. Faptul că era neagră nu era greșeala lui Paul. Nici vina ei. Se pedepsea singură pentru ceva, o crimă de care nu-și putea aminti. *Împuțită... neagră și împuțită...*

Se ciocni de cineva trecînd pe lîngă standul de țigări de pe culoar și, ridicînd privirea ca să murmure: „Scuzați!", îl recunoscu pe domnul Davis. Își punea havanele în buzunar — gestul era mai degrabă al unui băiețaș care vîra pesmeți în buzunar, dar ea își dădu seama imediat că erau unele din cele mai scumpe havane care puteau fi cumpărate. Se întrebă cît cheltuia cu îmbrăcămintea — părea să aibă haine de cea mai

bună calitate. De la pălăria teribil de conservatoare, aplecată ostentativ, pînă la pantofii dinadins fără luciu, totul strălucea pe el, cu o strălucire aproape răzbunătoare. Nu puteau exista dubii în legătură cu domnul Davis. Oriunde s-ar fi aflat, ar fi fost bărbatul cel mai bine îmbrăcat.

Era ultima persoană pe care ar fi vrut s-o vadă. Dar poate că-şi luase prînzul şi se întorcea.

„Domnişoară Bowman!" Îi zîmbi încîntat. „Te duci să mănînci ?"

Îi veni să rîdă. Era ceva complet nepotrivit, de necrezut ; un asemenea zîmbet, sub toate manierele şi sub hainele lui.

„Da. Dumneavoastră aţi mîncat ?"

„Nu. N-am mîncat. Mi-e la fel de foame ca şi dumitale. Aş fi încîntat să mă aflu în compania dumitale, domnişoară Bowman."

Foarte curtenitor, se gîndi ea, şi zîmbetul extrem de periculos. Îi făcea plăcere cînd un bărbat se purta curtenitor cu ea, chiar dacă doar pentru o clipă, într-un culoar aglomerat, şi în aceeaşi clipă descoperi că ceea ce era „periculos" în zîmbetul lui era chiar zîmbetul, zîmbetul greu de întîlnit în ziua de azi al unui bărbat căruia nu-i e teamă de femei.

Crezu de cuviinţă să facă pe mironosiţa. „Vă rog, nu trebuie să fiţi politicos."

„Nu-s niciodată politicos cînd e vorba de mîncare. Aproape că am înnebunit-o pe mama."

O luă de braţ. „Ştiu un loc plăcut în apropiere." Paşii lui mari şi accentul lui o făceau să se gîndească la copilărie. Şi îşi dădu seama că el, ca mulţi negri din generaţia care se ridicase cu

greu, păstrase, ca să zicem aşa, legătura cu sine însuşi afectînd cu intenţie, de cîte ori era posibil, vorbirea analfabetă a tinereţii. „Mergem undeva unde e într-adevăr bine, ai să vezi. Dacă vei fi secretara mea, te voi face să sfîrşeşti la Azilul alcoolicilor."

Locul din „apropiere" apăru după o scurtă cursă cu un taxi, dar era, aşa cum spusese el, „foarte plăcut". Se îndoia că domnul Davis ar fi putut mînca aici în fiecare zi, deşi era clar că era un bărbat căruia îi plăcea să cheltuiască.

Ea ceru un martini sec şi el un bourbon cu gheaţă. Se arătă mirat că ea ştia ce înseamnă un martini sec : „Credeam că eşti o fată de la ţară."

„*Sînt* o fată de la ţară."

„Nu, nu, nu mai eşti. Eşti o fată de la ţară care a venit la oraş, şi asta e periculos. Nu ştiu dacă e bine să fii secretara mea."

Sub toată pălăvrăgeala lui, simţi că o urmăreşte, cîntărind-o.

„Vă e teamă că soţia dumneavoastră va obiecta ?"

„Ar trebui ca, uitîndu-te la mine, să fii în stare să-ţi dai seama că nu-s însurat."

Ea rîse. „Deci, nu sînteţi însurat. Mă întreb dacă să le spun asta fetelor din birou ?"

„Nu-mi pasă ce le spui. Cum te înţelegi cu ele ?"

„Bine. Nu avem prea multe de discutat decît dacă sînteţi sau nu căsătorit. Dar asta va dura probabil pînă vă veţi însura, şi atunci vom putea vorbi despre soţia dumneavoastră."

Dar gîndind : Pentru Dumnezeu, să terminăm subiectul ăsta, adăugă înainte ca el să poată

spune ceva: „Ați spus că sînt o fată de la țară. Nu sînteți și dumneavoastră de la țară?"

„Sînt," zise el, „dar nu mi-am pierdut obiceiul de a bea cînd am venit în Nord. Dacă bourbon-ul era destul de bun acolo, e destul de bun și aici."

„Eu n-am avut de pierdut nici un obicei, domnule Davis. Eram prea tînără ca să beau cînd am plecat de acasă."

Ochii lui erau vag întrebători, dar își păstră calmul în timp ce ea își dori să și-l poată păstra pe al ei. Se concentră asupra paharului cu martini, sorbind, amintindu-și deodată că stătea în fața unui bărbat care nu aflase din auzite de ce pleacă de acasă fetele ca ea. Se întrebă dacă el avea o soră, și încercă să se amuze dîndu-și seama că era încă atît de incorigibil de demodată. Dar el nu părea să semene prea mult cu fratele ei. Îi întîlni din nou ochii.

„Prin părțile de unde vin eu," zise el zîmbind, „nimeni nu era prea tînăr ca să nu poată bea. Se întăreau pentru viața de mai tîrziu," și rîse.

Pînă la sfîrșitul mesei, află că era dintr-un orășel din Alabama, că era cel mai tînăr din trei fii (nu avea surori), că urmase un colegiu în Tennessee, că era ofițer de rezervă în Forțele Aeriene. Avea 32 de ani. Mama sa trăia, tatăl murise. Era la New York de doi ani, dar începuse să-i placă mai puțin ca la început.

„La început am crezut că e amuzant să stai într-un oraș în care nu știi pe nimeni și în care nu te știe nimeni, unde, așa părea la început, poți face orice oricît ai fi de negru. Dar obo-

sești să nu cunoști pe nimeni, și nu sînt multe lucrurile pe care vrei să le faci cînd ești singur."

„Dar trebuie să aveți prieteni în lumea bună."

„Eu nu stau acolo unde locuiește lumea bună. Stau în Brooklyn. În Brooklyn nimeni n-are prieteni."

Rîse cu el, neîncrezătoare în întorsătura pe care o luase conversația. Se întorceau la birou. El mergea încet, spre deosebire de ceilalți din jur, cu toate că erau în întîrziere — cel puțin ea întîrziase, dar din moment ce era cu unul din superiorii ei, nu conta.

„Unde locuiești?" întrebă el. „Sus, în oraș?"

„Nu. În partea de jos. Pe strada Băncii." Și după un moment „Asta e în Village. Greenwich Village."

El zîmbi. „Nu-mi spune că vrei să devii scriitoare sau dansatoare sau așa ceva!"

„Nu. Acolo am nimerit. Era mai ieftin."

El se posomorî. „Nu mai e nimic ieftin în orașul ăsta, nici chiar lucrurile cele mai necesare."

Tonul lui arăta clar la ce lucruri necesare se referise, și i-ar fi plăcut să-l cicălească un pic, numai ca să-l vadă rîzînd. Dar, cu fiecare pas pe care-l făceau, începea să-i fie teamă de el. Îi răspundea cu părți din ea pe care le îngropase atît de demult, încît uitase că existaseră vreodată. În biroul lui, dimineața cînd i-a strîns mîna, simțise dintr-o dată o căldură, o afecțiune, o nostalgie, chiar o gratitudine — și din nou, pe culoar — o făcuse să se simtă, într-un anume fel,

în siguranță. Bunăvoința lui era răscolitoare. Se obișnuise cu oameni neprietenoși.

Totuși nu-și dorea să fie prietenă cu el; își dorea și mai puțin ca prietenia lor să devină vreodată mai mult decît o prietenie. Mai devreme sau mai tîrziu, el ar fi aflat de Paul. S-ar fi uitat altfel la ea. Nu în legătură cu Paul ca bărbat; nici chiar pentru că Paul era alb. Dar l-ar fi amărît, și i-ar fi fost rușine față de el că s-a lăsat irosită de Paul — care n-o iubea.

Acesta era motivul pentru care îi era rușine și dorea să evite întrebările cercetătoare ale domnului Davis. Ceea ce făcuse putea fi socotit de el de nejustificat. Se pedepsea singură. Pentru ce? Se uită dintr-o parte la profilul lui negru tuci, sub pălăria elegantă Dobbs, și își dori să-i poată vorbi, iar el să se întoarcă spre ea cu capul ușor aplecat într-o parte și s-o privească cu ochii aceia care văzuseră și învățaseră să ascundă atît de multe. Ochii care văzuseră atît de multe fete ajunse în situații din care nu mai puteau fi salvate. Poate că ea îl purta pe Paul în felul în care domnul Davis își purta pălăria. Se uită în altă parte, gata să zîmbească dar cu ochii aproape în lacrimi, pe străzile furioase pe care, ici-colo, ca într-un desen, se grăbeau și negri gîndindu-se: *Și am fost cîndva sclavi aici.*

„Îți place muzica?" o întrebă deodată. „Nu vreau să spun neapărat muzica de la Carnegie Hall."

Acum era momentul să-l oprească. Trebuia doar să spună: „Domnule Davis, eu trăiesc cu cineva." Nu era necesar să spună mai mult.

Îi întîlni ochii. „Desigur, îmi place muzica," zise moale.

„Ei bine, știu un loc în care mi-ar place să te duc într-una din seri, după lucru. Nu-ți va fi ușor să fii secretara mea."

Zîmbetul lui o forță să zîmbească. „Domnule Davis," zise ea și se opri. Erau în fața intrării de la birou.

„Ce este? Ai uitat ceva?"

„Nu". Se uită în jos, simțindu-se mare, neagră și nebună. „Domnule Davis, nu știi nimic despre mine."

„Nici dumneata nu știi nimic despre mine."

„Nu asta am vrut să spun."

El păru un pic furios. „Nu te-am întrebat încă nimic. De ce nu poți aștepta pînă ești întrebată?"

„Ar putea fi prea tîrziu, atunci."

Se priviră intens o clipă. „Dacă va fi prea tîrziu," zise el, „atunci nu voi putea fi acuzat decît eu."

Îl privi din nou, aproape urîndu-l. Simți că el n-avea dreptul să-i facă asta: s-o determine să simtă o astfel de speranță; dacă, la sfîrșit, n-avea de gînd să-i redea decît întreaga, vechea ei rușine?

„Știi ce se spune pe la noi?" zise ea încet. „Dacă nu știi ce faci, mai bine întreabă pe cineva." Avea lacrimi în ochi.

O luă de braț: „Vino, fetițo. Avem de vîndut asigurări."

Nu-și spuseră nimic în lift. Ei îi venea să rîdă și să plîngă. El, în mod ostentativ, nu se

uita la ea; stătea lîngă ea fredonînd *Pietrele din patul meu.*

Aşteptă întreaga după-amiază telefonul lui Paul; pervers, telefonul nu înceta să sune, dar niciodată pentru ea. La cinci şi un sfert, chiar înainte de a pleca de la birou, sună acasă. Paul nu era. Coborî la un bar din apropiere şi ceru ceva de băut, şi sună din nou la şase fără un sfert. Nu venise. Mai bău ceva şi plecă, rătăcind pînă la un alt bar, la cîteva blocuri depărtare, un bar frecventat de oamenii de teatru. Se aşeză într-o nişă, ceru de băut şi sună din nou la şapte fără un sfert. Nu era acasă.

Era într-o stare disperată. Ştia că nu se putea duce acasă să pregătească cina şi să aştepte în apartamentul gol pînă se va răsuci cheia în uşă. El va intra, gîfîind şi plin de căinţă — sau violent şi necăindu-se, probabil beat şi flămînd. Îi va spune unde a fost şi ce a făcut. Orice i-ar spune va fi probabil adevărat — erau atîtea feluri de a spune adevărul! Şi dacă era adevărat sau nu, nu avea importanţă, ea nu era în stare să-i reproşeze nimic, ori să-i reproşeze ce făcuse: că o lăsase singură în casa goală. Nu putea să i-o reproşeze, pentru că, de secole, specialitatea bărbaţilor era să ţină nişte femei singure în nişte case goale. Şi de secole, cînd bărbaţii soseau, femeile se grăbeau să le prepare cina — din fericire încă nu ştie nimeni că cele mai multe femei din lume evită comiterea unei crime spărgînd, calme, cîteva ouă.

Se întrebă unde dispăruse toată plăcerea pe care o cunoscuseră odată împreună. Serile petrecute împreună, stînd acasă, bînd bere, citind, sau povestind şi rîzînd, fuseseră cele mai bune clipe ale lor. Paul, citind, sau plimbîndu-se prin casă cu un pahar de bere în mînă, pălăvrăgind, gesticulînd, scărpinîndu-se pe piept; Paul, întins pe sofa, uitîndu-se ţintă la plafon; Paul, voios, cu chicoteala lui josnică, cavernoasă şi zîmbetul lui nebunesc; Paul, necruţător, cu gura căzută şi ochii aprinşi; Paul făcînd orice, Paul cu genele lipite de somn, salivînd şi sforăind, Paul aprinzîndu-i ţigara, atingîndu-i cotul, vorbind, vorbind, vorbind, în milioanele lui de feluri, fusese lumina care-i luminase lumea. Acum totul se terminase, nimic nu mai putea reveni, şi faţa lui care fusese ca a cerului se întuneca.

În zilele astea, după cină, cînd discuţia pe care o foloseau ca pe o învelitoare începuse să se umple cu semne periculoase, nu le mai rămînea decît somnul. Ea putea să prefere un film, sau să meargă prin baruri, lumini, zgomot, alţi oameni, dar asta nu putea fi dorinţa lui Paul, deja obosit de ziua pe care o petrecuse. Şi, de fapt, ea trebuia să meargă a doua zi dimineaţa la birou. Prin urmare, patul; ea, sau el, sau amîndoi citeau, un timp; apoi poate că avea loc între ei ceea ce uneori e descris ca actul dragostei. Apoi somnul, negru şi înspăimîntător, ca o stare de narcoză, din care ea se elibera prin ţipătul ceasului deşteptător sau în momentul cînd simţea că Paul nu mai e în pat.

Gîtul i se sugruma de lacrimi, de mînie, de disperare. În zilele dinainte de a-l fi întîlnit pe

Paul, bărbaţii o scoteau în oraş, rîdea mult, era tînără. Nu-şi dorise să-şi petreacă viaţa apărîndu-se împotriva unor bărbaţi de care nu-i păsa. Dar nu putea continua nici aşa, bînd în baruri pentru că îi era teamă să se ducă acasă; nici nu putea ghici ce putea să-i redea viaţa după ce Paul va pleca.

Îşi dori să nu-l fi întîlnit niciodată. Dori ca el, sau ea, sau amîndoi să fi murit. Şi un moment dori într-adevăr asta, cu o violenţă care o înspăimîntă. Poate că există întotdeauna în adîncul iubirii un omor: dorinţa puternică de a-l ucide pe cel drag, astfel încît să poţi în sfîrşit să fii singur, şi în pace, sigur şi neschimbător, ca mormîntul. Poate de aceea dezastrele, ca nişte albine mari şi răuvoitoare, se învîrteau în jurul capului lui Paul de cîte ori nu era cu ea. Poate că în acele momente în care ea credea că şi-ar da viaţa pentru el, îşi dorea de fapt, printr-o metaforă, moartea lui, pentru pacea ei sufletească; moartea, ca o răzbunare nepotrivită, pentru culoarea pielii lui, pentru eşecul lui, pentru că n-o iubise, moartea care s-o elibereze din propria-i închisoare.

Chelneriţa trecu pe lîngă ea; mai ceru de băut. După paharul ăsta va pleca. Barul începuse să se umple; după cîte îşi dădea seama, mai mult cu oameni de teatru; unii dintre ei probabil în drum spre scenă, majoritatea atraşi de obişnuinţa alcoolului ori de speranţa lui. De cîteva minute, fără să-şi dea seama, urmărea un băiat de la bar, aplecat, palid, al cărui păr ondulat îi închidea fruntea ca o coroană strîmbă. Ceva în el, atitudinea lui, profilul sau zîmbetul, îi izbi

dureros atenţia. Dar nu pentru că i-ar fi amintit de Paul. Îi aducea aminte de un băiat pe care-l cunoscuse, cu cîţiva ani în urmă, un băiat foarte singuratic, care era acum în marina comercială; probabil că în acest moment, oriunde s-ar fi aflat pe glob, se destrăbăla prin crîşme ca să uite de viaţa misterioasă, dureroasă, nerealizată, de nesuportat, care-i fusese dată. Ţinuse la el, dar singurătatea din el era ca un cancer, nu i se potriveau relaţiile umane, şi nu-i păruse rău cînd el plecase. Nu se gîndise la el de ani de zile; şi acum, străinul ăsta de la bar, în care începu să recunoască un actor de proaspătă dar crescîndă reputaţie, i-l aduse deodată în minte; i-l aduse, aşa cum era închistat, prins în chinul anilor care trecuseră. Îşi reaminti lucruri pe care crezuse că le-a uitat şi dori să fi fost mai înţeleaptă atunci — apoi îşi zîmbi, dorindu-şi să fie mai înţeleaptă acum.

O dată, cînd el făcuse ceva ca s-o jignească, ea îi spusese, încercînd să fie calmă, dar rigidă şi tremurînd de mînie: „Uite. Asta e secolul XX. Nu sîntem pe o plantaţie, nu eşti fiul stăpînului, eu nu sînt negresa cu care te culci cînd vrei şi-o părăseşti cînd doreşti!"

Faţa lui, atunci, exprimase ceva, multe lucruri — amărăciune, amuzament, furie; dar elementul uluitor era durerea, durerea lui, cu care ea acum investea faţa actorului de la bar. Ar fi fost mai bine dacă şi-ar fi ţinut gura.

„Bine," spusese el la sfîrşit. „Am să mă întorc de unde am venit. Am să te las aici cu maimuţele astea."

S-au mai văzut de cîteva ori, dar totul se sfîrşise între ei din seara aceea.

Se întrebă dacă băiatul acela îşi găsise un cămin.

Actorul de la bar îi aruncă o privire scurtă, dar ea îşi dădu seama că de fapt n-o văzuse. Se uită la ceas, încruntîndu-se, şi ea îşi dădu seama că nu-i chiar atît de tînăr cum arăta; el mai ceru un pahar şi se aplecă, sprijinindu-şi coatele pe bar. Lumina neclară juca pe coroana de păr. Îşi mişcă uşor capul, cu nelinişte, cu gura întredeschisă, şi în acel moment, într-un anume fel, profilul lui se aprinse în mintea ei. Îi reaminti de Paul, de băiatul dispărut, de alţii, de alţii pe care-i văzuse şi nu-i atinsese niciodată, de o armată de băieţi — băieţi rămaşi pentru totdeauna doar nişte băieţi, o armată care o înfricoşa, pe care o ura şi o iubea. În gestul acela, cu capul ridicat în sus, cu lumina căzîndu-i pe faţă, ea văzu oasele de sub chip, tristeţea care-i rodea încruntarea, sîngele bătînd ca aripile unui fluture, într-o plasă, plasa gîtului puternic. Dar ceva nedefinit exista în ochii şi în gura lui, ceva orb, crud, libidinos, pierdut, vulnerabil. Ea ştia că totuşi, în ciuda culorii, puterii sau renumelui crescînd, omul era pierdut. Omul nu ştia ce se întîmplase cu viaţa lui. Şi nu va şti niciodată. Asta era durerea pe care o văzuse cu mult în urmă pe faţa acelui băiat, şi era aceeaşi care-l adusese pe Paul în braţele ei, şi îl va duce de la ea mai departe. Fiii stăpînilor colindau lumea, căutînd braţe care să-i ocrotească. Şi braţele care puteau să-i ocrotească nu-i puteau ierta.

Un sunet îi scăpă din gît; fu mirată, dîndu-şi seama că era un suspin. Chelneriţa se uită la ea sever. Ruth puse nişte bani pe masă şi se grăbi să iasă. Era întuneric acum şi ploaia care căzuse intermitent toată ziua împodobea şi făcea să strălucească toate străzile. Cădea pe faţa ei, se amesteca cu lacrimile ei, şi ea mergea iute prin mulţime, ca să ascundă de oameni, şi de ea însăşi, faptul că nu ştia unde se duce.

CUPRINSUL

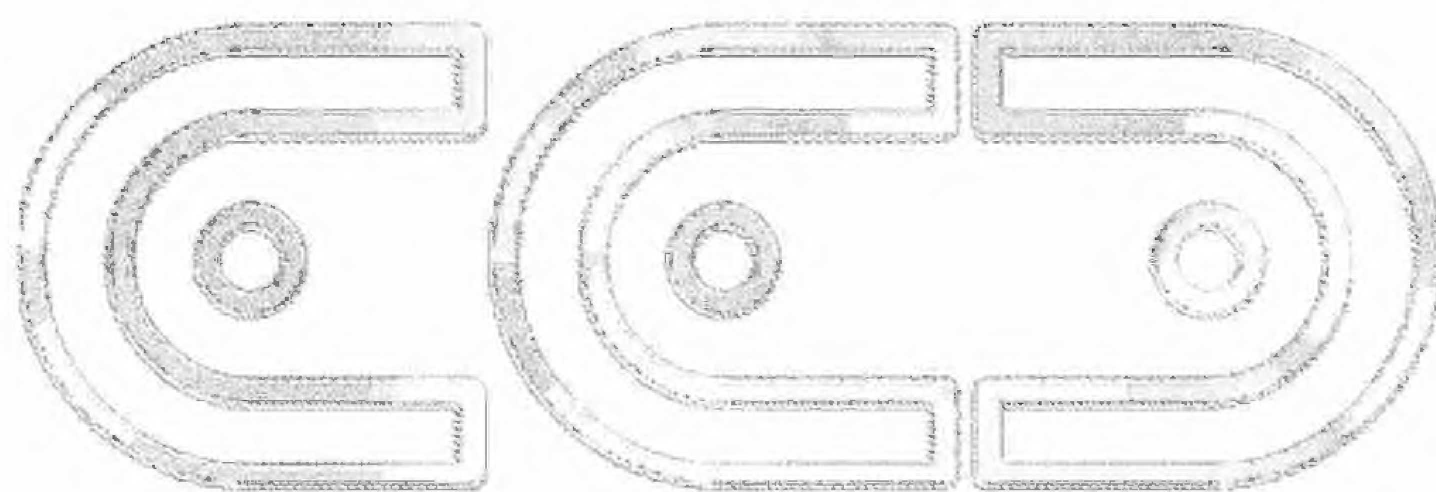

TIPARUL EXECUTAT LA

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipar: 7,75; comanda nr. 715

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

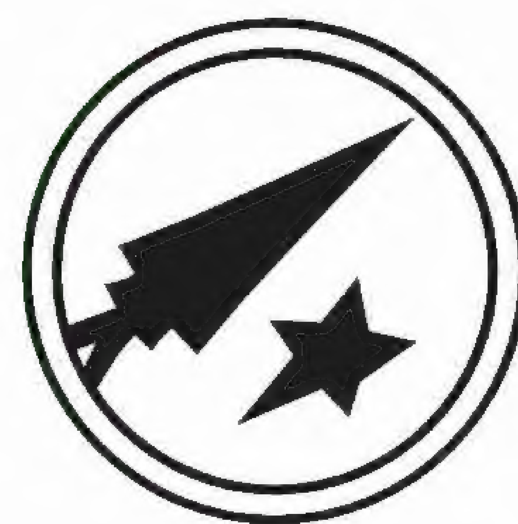
Anonim

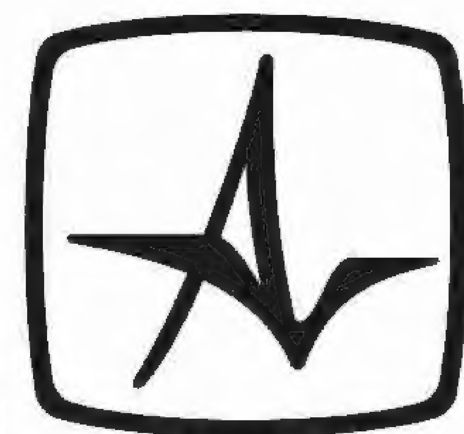

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

